

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПСИХОЛОГІЇ

**СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ:
ПРАВОВІ ТА СУСПІЛЬНІ АСПЕКТИ**

Матеріали
підсумкової науково-теоретичної Інтернет-конференції
(Київ, 23 квітня 2015 року)

Київ 2015

УДК 34(477)
ББК Х
С 764

Редакційна колегія

Відповідальний редактор: **В.В. Чернєй** – ректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент.

Заступники відповідального редактора:

О.Г. Колб – директор ННІПП НАВС, доктор юридичних наук, професор;

І.С. Тімуш – заступник директора ННІПП НАВС, доктор юридичних наук, професор;

С.С. Кваша – заступник директора з навчально-методичної та наукової роботи ННІПП НАВС, кандидат педагогічних наук, доцент.

Члени редакційної колегії:

Н.О. Щербак – завідувач кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін ННІПП НАВС, доктор історичних наук, професор;

В.Я. Горбачевський – завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПП НАВС, доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України;

І.В. Кущенко – завідувач кафедри психології та педагогіки ННІПП НАВС, кандидат психологічних наук, доцент;

В.І. Лебідь – завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент;

Н.І. Мозоль – завідувач кафедри загальноправових дисциплін ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент;

Л.Л. Нескороджена – завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент;

І.П. Радомський – завідувач кафедри фізичного виховання ННІПП НАВС, кандидат педагогічних наук, доцент.

Відповідальний секретар:

Лов'як С.С. – старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи НАВС.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою НАВС від 15 квітня 2015 року (протокол № 8).

Матеріали подано в авторській редакції. Організатори конференції не несуть відповідальності за його зміст.

Стан, проблеми та перспективи сучасної юриспруденції України в умовах євроінтеграції: правові та суспільні аспекти [Текст]: матеріали підсумк. наук.-теорет. Інтернет-конф. (Київ, 23 квіт. 2015 р.) – К: Нац. акад. внутр. справ. – 2015. – 356 с.

ББК Х

© Національна академія внутрішніх справ, 2015

Щодо змісту спеціального кримінологічного запобігання злочинам в Україні

Колб О.Г., директор ННІПП НАВС, доктор юридичних наук, професор

В науці під спеціально кримінологічним запобіганням злочинам розуміють сукупність заходів, цілеспрямованих на боротьбу зі злочинністю, що здійснюються органами, підприємствами, організаціями, установами, які мають функції закріплені у відповідних нормативно-правових актах [1, с. 64]. При цьому суб'єкти, які здійснюють зазначений вид запобігання злочинам, вченими відносяться до спеціалізованих суб'єктів [2, с. 64]. До цих суб'єктів запобігання злочинам відноситься й оперативні підрозділи, мова про які ведеться в ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

В науковій літературі говорять також про систему профілактики (запобігання, протидії, попередження тощо) злочинам, тобто про сукупність державних органів, громадських організацій та громадян, які цілеспрямовано здійснюють на різних рівнях й у різних масштабах управління й планування попереджувальної діяльності, виконання профілактичних заходів та мають у зв'язку з цим певні права й обов'язки і несуть відповідальність за досягнення поставленої мети [3, с. 115], хоча, як свідчить практика, така система є умовною, через низку факторів, що обумовлюють діяльність суб'єктів запобігання злочинам.

Об'єктами спеціально-кримінологічного запобігання злочинам, як і, зокрема, й інших рівнів даного виду суспільної діяльності, є: а) злочинність; б) її детермінанти; в) особа злочинця; г) умови формування особи злочинця, які підлягають корегуванню [3, с. 115].

У широкому змісті спеціально-кримінологічне запобігання злочинам полягає у: 1) цілеспрямованому здійсненні цього виду запобіжної діяльності як функції; 2) зв'язку з елементами системи «по горизонталі» (взаємодія) і «по вертикалі» (підпорядкування); 3) неухильному виконанні команд управляючого механізму системи; 4) виборі лінії поведінки відповідно до стану об'єкта профілактичного впливу [2, с. 63]. У більш вузькому змісті спеціально-кримінологічне запобігання злочинам мислиться як синтезована кримінологічна теорія і практика, власне організації протидії злочинності шляхом розробки і використання спеціальних знань і методів кримінології та інших галузей знань (соціології, економіки, психології, педагогіки, антропології, статистики тощо) [4, с. 21].

Таким чином, слід визнати, що спеціально-кримінологічне запобігання злочинам – це не простий і не випадковий набір певних заходів, а комплекс науково-обґрунтованих, практично необхідних і реально здійснюваних заходів, спрямованих саме на недопущення потенційних злочинів на різних етапах їх кримінального формування. Саме тому, як вірно зазначає В.В. Голіна, зазначений запобіжний напрям здійснюється на макро-, мікро- та індивідуальному рівнях. Більш того, спеціально-кримінологічне запобігання

злочинам спрямоване не тільки на недопущення конкретних її проявів з боку певних осіб, а й на ті негативні явища і процеси в суспільстві, які створюють, так би мовити, певний рівень і структуру криміногенного потенціалу, що виявляється в частоті й тяжкості вчинених злочинів [4, с. 21-22].

Виходячи з вищевикладеного, в науці зроблено висновок про те, що завданням спеціально-кримінологічного запобігання злочинності є як запобігання виникненню детермінуючих злочинності проявів негативних явищ і процесів, їх обмеження і усунення, так і оперативне реагування на формування і розвиток злочинної поведінки [5, с. 400].

Список використаних джерел:

1. Профілактика злочинів : підруч. / [О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гідата ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі. – К. : Атіка, 2011. – 720 с.
2. Кримінологія : [навч. посіб.] / [О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колб, та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі. – К. : Атіка, 2009. – 312 с.
3. Кримінологія : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / за заг. ред. О. М. Джужі. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 414 с.
4. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. / Голіна В.В. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. – 120 с.
5. Голіна В.В. Поняття і структура спеціально-кримінологічного запобігання злочинності //Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5-ти т. – Т. 5: Кримінально-правові науки. Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю в Україні / за заг. ред. В.В. Сташиса. – Х.: Право, 2008. – С. 357-400.

Особливості термінології окремих статей Кримінального кодексу України

Опалинський Ю.В., начальник ННІЗН НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

З метою уніфікації кримінально-правової термінології до Верховної ради України подається безліч законопроектів, в яких пропонується доповнити Загальну частину Кримінального кодексу України (далі – ККУ) «новою» термінологією або окремими Розділами, та відповідно до цього внести зміни та доповнення до низки статей Особливої частини вказаного Кодексу.

Зазначимо, що основним призначенням законодавства про кримінальну відповідальність є визначення, наприклад які саме суспільно небезпечні діяння є злочинами й які покарання необхідно застосувати до осіб, що їх вчинили (частина друга статті 1 ККУ). При цьому, чинним ККУ встановлюється кримінальна відповідальність за діяння, що вчиняються у різних сферах суспільного життя (у сфері власності, службової діяльності, здійснення правосуддя тощо). Відносини у вказаних сферах врегульовуються цілою низкою галузевих законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, у яких і даються визначення правовим термінам, які застосовуються у цих актах. Так, у ККУ (у тексті статей або примітках до них) даються визначення лише тих понять, які відсутні у відповідних галузевих нормативно-правових актах, або тих, яким для цілей кримінального закону дається інше, ніж у відповідних галузевих законах, змістовне навантаження.

Перевантаження кримінального законодавства України визначеннями понять, які не є суто кримінально-правовими, і які вже визначені законодавцем в інших законодавчих актах, на наш погляд, є недоцільним.

Крім того, більшість термінів, які визначені в ККУ, мають тлумачення у базових законодавчих актах (наприклад, у Цивільному кодексі України («близькі родичі» – стаття 68, «малолітня» – стаття 31), Законі України «Про охорону дитинства» («дитина» – стаття 1), Правилах судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень («легкі тілесні ушкодження», «середньої тяжкості тілесне ушкодження», «тяжке тілесне ушкодження») та ін.

Необхідність надання цим та іншим термінам у ККУ іншого специфічного значення потребує спеціального обґрунтування і потягне за собою цілу низку змін в інших нормативних документах.

Крім того, заміна деяких термінів, що використовуються у чинних нормах ККУ, повністю змінить сутність та тлумачення даних норм. Наприклад, заміна лише поняття «близькі родичі» на «близькі» (статті 115, 121, 127, 147, 154, 206, 347, 348, 349, 352, 355, та ін.) значно розширює коло таких осіб, адже близькими, можуть бути визнані й свояки, друзі та інші особи, яких потерпілий вважає «близькими».

Заміна ж таких понять як «озброєний конфлікт» на «воєнний конфлікт» (статті 111, 149, 447 ККУ), «захворювання» на «хвороба» (статті 130 – 133, 135, 409 ККУ), «протизаконний» на «незаконний» (статті 116, 123, 433 ККУ) повністю змінюють суть названих кримінально-правових норм, адже лінгвістичне тлумачення «нових» понять значно відрізняється від чинних.

Необхідно також зазначити, що наведені вище терміни використовуються не лише в описі диспозицій означених статей ККУ, а й в інших нормах кримінального законодавства

Викликає значний сумнів і пропозиції щодо вилучення з переліку ознак об'єктивної сторони складів деяких злочинів такого діяння, як «погроза застосування насильства» (частина друга статті 162, частина перша статті 303, частина третя статті 342, частини перша, друга статті 355 КК). Адже, таким чином, проектом декриміналізується низка діянь, поєднаних із погрозою застосування насильства щодо особи або її близьких. У чинних нормах ККУ більшість таких діянь виступають в якості кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак складу злочину, що свідчить про їх підвищену суспільну небезпечність.

З огляду на зазначене вважаємо, що прийняття та реалізація новел лише ускладнить розуміння кримінально-правових норм та їх застосування на практиці.

Співвідношення негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, а також їх результатів

Горбачевський В.Я., завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПП НАВС, доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України

Введення до кримінального процесуального закону інституту негласних слідчих (розшукових) дій свідчить про реальне зближення кримінального судочинства та оперативно-розшукової діяльності, а отже надання порядку проведення оперативно-розшукових заходів процесуальних рис в частині чіткого визначення суб'єктів проведення, підходів до порядку фіксації

результатів, надання дозволів і контролю за їх здійсненням тощо. Кримінальний процесуальний кодекс України у главі 21 містить вичерпний перелік негласних слідчих (розшукових) дій. Положення цієї глави є керівними також для проведення оперативно-розшукових заходів, передбачених ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Основним призначенням негласних слідчих (розшукових) дій в оновленій системі кримінального провадження України є забезпечення оптимальних шляхів використання органом досудового розслідування й судом інформації, здобутої у встановленому законом порядку і уповноваженими на те особами з використанням негласних сил та засобів у оперативно-розшуковій діяльності.

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій допускається у виняткових випадках та за умови, що в інший спосіб отримати інформацію, яка має значення для кримінального провадження, неможливо.

Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий суддя за клопотанням прокурора або слідчого, у виняткових невідкладних випадках, пов'язаних з урятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину – прокурор або слідчий.

Законодавством встановлені граничні строки, порядок їх здійснення та вимоги до документування окремих результатів.

Негласні слідчі (розшукові) дії мають підстави, аналогічні до підстав проведення оперативно-розшукової діяльності. Перш за все це можуть бути заяви і повідомлення громадян, підприємств, установ та організацій про злочини, що готуються, або вчинені невстановленими особами, а також підставою для проведення негласних слідчих (розшукових) дій інформація про осіб, які готують або вчинили злочини.

Фактично негласні слідчі (розшукові) дії становлять частину оперативно-розшукових заходів, які проводяться після початку кримінального провадження суб'єктами кримінального процесу і в їх числі співробітниками оперативних підрозділів за дорученням слідчого, прокурора, які під час виконання цих доручень користуються правами слідчого. В той же час до початку кримінального провадження, а також паралельно з ним може здійснюватись оперативно-розшукова діяльність, в межах якої співробітники оперативних підрозділів мають право проводити оперативно-розшукові заходи з метою пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, які не лише за своєю метою, назвою, а й сутністю та порядком проведення мають значну схожість з багатьма негласними розшуковими заходами.

Така схожість обумовлює ідентичність характеристик отримуваних результатів. Тому результатом як негласних оперативно-розшукових заходів, так і негласних слідчих (розшукових) дій виступають встановлені фактичні дані, відомості про які можуть міститись на матеріальних носіях або існувати у вигляді ідеальної інформації.

Проте незважаючи на схожість є і суттєві відмінності, які перш за все пов'язані з процесуальним статусом суб'єктів діяльності і, відповідно, кримінальним процесуальним або не процесуальним режимом їх отримання, що впливає на порядок використання в кримінальному провадженні.

Згідно положень КПК України матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та про осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» за умови відповідності вимогам статті 99 КПК України, визнаються документами та можуть використовуватися як докази в кримінальному провадженні.

Результати негласних слідчих (розшукових) дій – протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо або відеозаписи, за допомогою застосування технічних засобів, вилучені при їх проведенні речі і документи або їх копії - можуть використовуватися під час доказування на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій (ч.1. ст.. 256 КПК України).

В доказуванні може бути використано не лише протоколи, складені уповноваженими особами за результатами оперативно-розшукових заходів, а також і інші матеріали, а саме додатки до протоколів та предмети, речі, інші дані, здобуті під час їх проведення, які можуть бути використані не як документи, а як речові докази.

Відмінність між можливостями і порядком використання результатів оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій полягає не у формі існування результатів, а у режимі і умовах отримання. Щодо основних відмінностей між оперативно-розшуковими заходами та негласними слідчими (розшуковими) діями вони лежать в площині підстав, умов, суб'єктів їх проведення та переліку доступних засобів, які диктуються різницею у завданнях цих видів діяльності. Це зумовлює й існування відмінностей у отриманих результатах та шляхах і способах їх використання.

Оперативно-розшукова діяльність здійснюється з метою виявлення і фіксації фактичних даних про злочинну діяльність відповідно до положень ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» і лише щодо злочинів, які готуються.

Виявлення відомостей про закінчений злочин або замах на нього є підставою для негайної передачі матеріалів до органів досудового розслідування для початку здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому ч.2. ст. 214 КПК України.

Крім виявлення і фіксації фактичних даних про кримінальне правопорушення та розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, обставини додатково вимагають виконання завдань, які прямо не пов'язані з кримінально-процесуальною діяльністю.

Основною метою негласних слідчих (розшукових) дій виступає отримання (збирання) доказів або перевірка вже встановлених доказів у конкретному кримінальному провадженні.

На відміну від них, оперативно-розшукові заходи можуть бути спрямовані не лише на отримання документів, речей чи предметів, які будуть потім використані як докази, а й на виявлення майбутніх джерел доказів та встановлення їх місця знаходження.

Суб'єктами оперативно-розшукової діяльності є лише співробітники оперативних підрозділів відповідних державних органів, перелік яких встановлено ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Правом здійснювати негласні слідчі (розшукові) дії наділені як

слідчий, так і уповноважені оперативні підрозділи за письмовим дорученням слідчого, прокурора.

У рамках здійснення оперативно-розшукової діяльності, функція прийняття рішень щодо проведення оперативно-розшукових заходів, порядку і строків реалізації їх результатів в межах оперативного процесу віднесена до компетенції оперативного підрозділу, в той час, коли в ході досудового розслідування всі процесуальні рішення приймаються виключно слідчим чи прокурором.

Використання матеріалів оперативно-розшукових заходів відбувається шляхом виділення необхідних матеріалів, обсяг яких визначається оперативним співробітником та керівником оперативного підрозділу з матеріалів оперативно-розшукової справи. Матеріали оперативно-розшукових заходів можуть отримати статус доказів і використовуватися в доказуванні лише після передачі їх до органу досудового розслідування, отримання слідчим та прийняття відповідного рішення за результатами їх перевірки й оцінки.

Матеріали оперативно-розшукових заходів, що не використовуються для формування доказів, не завжди відображаються у матеріалах кримінального провадження, а оформлюються відповідно до вимог відомих нормативних актів, що регламентують порядок проведення оперативно-розшукових заходів та використання їх результатів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар/ За загальною редакцією В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила К.:Юстініан,2012.- 1224с.
2. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», від 18.02.1992 № 2135-ХІІ.
3. Л.Д. Удалова Кримінальний процес. Підручник. К.: «Видавництво «Центр учбової літератури», 2013.-544с.
4. В.А. Колесник Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення. Науково-практичний посібник. К.: Прецедент, 2014.-135с.

Правове регулювання видів слідчого огляду

Лук'янчиков Є.Д., професор кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПП НАВС, доктор юридичних наук, професор

Лук'янчиков Б.Є., професор кафедри криміналістики та судової медицини НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Підготовка Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК) відбувалася достатньо тривалий час. Наукова громадськість і практики мали можливість ознайомитися з декількома проектами цього документу, обговорити їх на наукових конференціях, семінарах та круглих столах. Була висловлена значна кількість пропозицій щодо уніфікації цього важливого документу як в цілому, так і окремих норм та інститутів. Таку практику слід визнати цілком природною, покликаною урахувати новітні підходи до регулювання кримінально-процесуальних відносин, що формуються під час кримінального провадження.

Незважаючи на достатньо тривалий час підготовки цього важливого документу, можливість врахувати позитивні сторони та недоліки

процесуального законодавства як колишніх союзних республік, так і інших передових демократичних країн світу, окремі положення нового КПК України не можуть сприйматися однозначно, привертають до себе увагу науковців та практиків. У зв'язку з цим є нагода зупинитися на розгляді питання про правове регулювання видів такої широко розповсюдженої слідчої (розшукової) дії як огляд.

Під оглядом розуміють слідчу дію, що полягає у безпосередньому сприйнятті та фіксуванні зовнішніх ознак матеріальних об'єктів з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення [1, с. 397].

У спеціальній статті, що присвячена даній слідчій (розшуковій) дії законодавець визначає такі види огляду: місцевості, приміщення, речей та документів (ст. 237 КПК) і не згадує про огляд місця події.

В КПК України 1960 р. слідчому огляду була присвячена самостійна стаття 190. В її першій частині, залежно від об'єкта огляду, визначалися такі його види як огляд місцевості, приміщення, предметів та документів. Проте друга її частина була присвячена огляду місця події, який у невідкладних випадках можна було проводити до порушення кримінальної справи. Подібні формулювання зустрічаємо у кримінально-процесуальному законодавстві інших держав в статтях, що присвячені саме слідчому огляду, а не будь-яким іншим процесуальним діям. Так, перелік видів огляду міститься в ст. 176 КПК РФ «Підстави проведення огляду», ст. 203 КПК Республіки Білорусь «Підстави для проведення огляду», ч. 2 ст. 177 Киргизької Республіки «Підстави та порядок проведення огляду». Усі ці статті містять перелік видів огляду з незначними відмінностями. На відміну від КПК РФ у КПК Республіки Білорусь окрім житла вказується на огляд «іншого законного володіння», а в КПК України «іншого володіння». Очевидно передбачається, що таке володіння знаходиться у особи на законних підставах. Оскільки в законі неможливо передбачити усі види об'єктів матеріального світу, які можуть бути пов'язані із кримінальним правопорушенням та зберігати на собі його сліди, а тому виникає необхідність їх огляду, в КПК Киргизької Республіки перелік видів огляду закінчується словами «та інших матеріальних об'єктів».

Необхідно зауважити, що в усіх кодексах, що аналізуємо у наведених переліках називають огляд місця події, а далі наводяться інші види оглядів. Декілька інакше до цього підходить законодавець Республіки Молдова. Так, ч. 1 ст. 118 КПК викладається в наступній редакції «З метою виявлення слідів злочину, матеріальних засобів доказування для встановлення обставин злочину або інших обставин, що мають значення для кримінальної справи, орган кримінального переслідування проводить огляд на місці події місцевості, приміщень, предметів, документів, тварин, трупів людей або трупів тварин». Самостійним видом огляду виділяється «огляд місця житла» ч. 2 ст. 118 КПК Республіки Молдова. У цьому зв'язку виникає питання про можливість проведення огляду місцевості, приміщень, предметів, документів, тварин та їхніх трупів, коли це не пов'язано з оглядом місця події, відбувається поза його межами. Такі ситуації можуть виникати в практиці і потребують свого вирішення. Мабуть не повинно бути будь-яких перепон для проведення огляду та дослідження слідчим

таких об'єктів і не у зв'язку із оглядом місця події.

Декілька інакше до визначення видів огляду підходить законодавець України. В ст. 237 КПК, що безпосередньо присвячена даній слідчій (розшуковій) дії міститься вказівка на можливість проведення таких видів огляду як: огляд місцевості, приміщень і документів. Незважаючи на це автори коментаря КПК України, розглядаючи дані види огляду, звертають увагу на те, що криміналістична класифікація оглядів на види значно розширена і враховує важливі тактичні аспекти їх підготовки та проведення. Кожен із видів слідчого огляду має специфічні особливості, які визначають порядок його проведення. Так, самостійним видом огляду визнається огляд місця події, яким може бути відповідна місцевість або її окрема ділянка, приміщення або будівля, де відбувалася підготовка до злочину, де він був вчинений або де настав його злочинний результат і зберігаються сліди цієї злочинної діяльності [2, с. 528].

Про можливість проведення огляду місця події зустрічаємо згадку не у спеціальній статті, що присвячена даній слідчій (розшуковій) дії, а в інших нормах КПК України. Так, в ч. 3 ст. 214, що визначає порядок початку досудового розслідування зазначається, що «огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань». Про огляд місця події згадується і в статті, що визначає порядок проведення огляду трупа, який може «проводитися одночасно з оглядом місця події» ч. 2 ст. 238 КПК України. Отже, огляд місця події, як слідча (розшукова) дія і вид слідчого огляду є результатом розвитку не тільки теорії криміналістики. Його застосування під час кримінального провадження має відповідну правову основу (можливість його проведення передбачена відповідними статтями КПК України). Для виключення будь-яких сумнівів у правомірності його проведення, було б доцільно включити огляд місця події у перелік видів огляду до відповідної статті КПК України (ч. 1 ст. 237 КПК).

Кримінально-процесуальне законодавство Республіки Білорусь та Молдови у переліку видів слідчого огляду передбачає огляд трупа. Незважаючи на відсутність даного виду огляду у переліках, що містяться в КПК РФ та України, їм присвячені окремі, самостійні статті. Так, процесуальний порядок огляду трупа передбачено ст. 178 КПК РФ, ст. 178 Киргизької Республіки. У КПК України слідчому огляду трупа присвячено дві статті. В одній із них врегульовано порядок огляду трупа, у тому числі і одночасно з оглядом місця події або іншого володіння особи (ст. 238 КПК). В іншій статті передбачено порядок провадження огляду трупа, коли це пов'язано з експертизою (ст. 239 КПК України).

Про огляд речових доказів йдеться в ст. 179 КПК Киргизької Республіки. Точніше було б казати про огляд предметів, на що звертається увага у змісті даної статті. У ній правильно наголошується, що оглядаються предмети, що виявлені під час проведення слідчих дій, які можуть бути речовими доказами та підлягають огляду з дотриманням загальних правил. КПК України 1960 р. також передбачав огляд речових доказів (точніше предметів, речей), які мали «бути уважно оглянуті, по можливості сфотографовані, докладно описані в протоколі огляду і приєднані до справи постановою особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора або

ухвалою суду» (ст. 79 КПК України). Таким чином, предмет набуває процесуального значення речового доказу після відповідної процедури, що передбачена законом. До цього виявлені або представлені сторонами або сторонніми особами предмети не можуть визнаватися речовими доказами, що має знайти відображення в чинному КПК України. Сторони представляють не процесуальні докази, а предмети, речі, документи, котрі, у встановленому порядку, можуть бути визнані доказами у кримінальному провадженні.

На завершення слід зазначити, що у загальній нормі про слідчий огляд мають бути названі найбільше розповсюджені, за об'єктом обстеження, його види: місця події, місцевості, приміщень, трупа, предметів, документів. Оскільки наведений перелік не може бути вичерпним, а предмети (речі) матеріального світу можуть бути надзвичайно різноманітні, даний перелік закінчити словами «та інших матеріальних об'єктів з метою виявлення слідів кримінального правопорушення, з'ясування інших обставин, що мають значення для кримінального провадження».

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х. : Право, 2013.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012.

Кіберзлочинність: деякі проблеми розслідування та попередження

Топчій В.В., професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Національного університету Державної податкової служби України, доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України

У ХХІ столітті нова історична фаза розвитку цивілізації – інформаційне суспільство поступово набирає обертів, несучи з собою не тільки позитивні, а й негативні тенденції та явища. Не можливо не звертати увагу на важливість інформаційних технологій, які стали супутником сучасної людини не лише на робочому місці, а й заповнили майже всі сфери життєдіяльності. Разом із зручністю і швидкістю сучасних засобів зв'язку, на сучасному етапі розвитку суспільних, культурних та економічних відносин в Україні збільшилася кількість так званих кіберзлочинів.

Кіберзлочинність – це злочинність у так званому «віртуальному просторі». Віртуальний простір або кіберпростір можна визначити як змодельований за допомогою комп'ютера інформаційний простір, в якому знаходяться відомості про осіб, предмети, факти, події, явища і процеси, представлені в математичному, символічному або будь-якому іншому вигляді і що знаходяться в процесі руху по локальних і глобальних комп'ютерних мережах, або відомості, що зберігаються в пам'яті будь-якого фізичного або віртуального пристрою, а також іншого носія, спеціально призначеного для їх зберігання, обробки і передачі.

На відміну від традиційних видів злочинів, кіберзлочинність явище відносно молоде і нове, яке виникло з появою мережі Інтернет. Слід зазначити, що сама природа цієї мережі є достатньо сприятливою для

вчинення злочинів. Сьогодні найбільше увага злочинців зосереджена на спробах порушення роботи або несанкціонованого використання можливостей інформаційно-телекомунікаційних систем державного, кредитно-банківського, комунального, оборонного, виробничого секторів.

Якщо звернутись до витоків історії то стає зрозумілим, що найбільшого розвитку ці злочини набули з вісімдесятих років, коли Фред Коен вперше опублікував відомості про розробку комп'ютерних вірусів та їх дію на інші комп'ютери. У 1986 році в Сполучених Штатах Америки вперше прийнято закон «The Computer Fraud and Abuse Act», який забороняв неавторизований доступ до будь-якої комп'ютерної системи і отримання секретної військової інформації. [6]

Прецедентом вчинення даного злочину в Україні є «справа Володимира Льовіна». Цей злочин учинено групою осіб, які скориставшись мережею Інтернету, здійснила 40 грошових переказів на загальну суму 10 млн. 700 тис 952 доларів США з рахунків осіб, що знаходились в різних країнах (США, Фінляндія, Ізраїль). [6]

Незважаючи на те, що Україна увійшла до трійки лідерів з DDoS-атак. За даними Лабораторії Касперського, 12% від усіх атак припадає на Україну. Зі зростанням обсягів безготівкових розрахунків зростає й кількість потерпілих від кібершахраїв. За даними НБУ, у 2011 році кількість протиправних операцій за платіжними картами українських банків зросла до 7,6 тис. порівняно 2,9 тис. роком раніше. Обсяг неправомірно списаних коштів збільшився майже в півтора рази – з 6,3 млн до 9,1 млн грн. І це лише офіційна статистика, до того ж за 2011 рік. [7]

Першою причиною розвитку кіберзлочинності, як і будь-якого бізнесу, є прибутковість. Другою причиною зросту кіберзлочинності як бізнесу є те, що вчинення цих злочинів не пов'язана з великим ризиком. [5]

Указані злочини є надзвичайно латентними, мають у собі складність виявлення, здійснення досудового розслідування, доказу в суді подібних справ та досить велику збитковість навіть від одиничних випадків їх учинення.

В Україні нормативно-правову базу правового регулювання в сфері кіберзлочинності складають Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Конвенція Ради Європи «Про кіберзлочинність», Закони України «Про основи національної безпеки України», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» тощо, Укази Президента України від 08 липня 2009 року № 514/2009, від 08 червня 2012 року № 389/2012, № 390/2012, інші нормативно-правові акти. [2, 3]

Крім того, на урядовому рівні створено робочі групи, які розробляють проекти законодавчих актів у сфері громадських стосунків стосовно використання інформаційних технологій, які відображають питання боротьби з кіберзлочинністю і взаємодію з різними міжнародними державними та правоохоронними структурами.

Кримінальний кодекс України є правовою основою по протидії комп'ютерної злочинності. В цьому Кодексі окремі види комп'ютерних злочинів (кіберзлочинів) виділено в Розділ VI Особливої частини – це злочини в сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем і комп'ютерних мереж (ст. 361, 361, 363). У Розділі V

зазначено окремі види злочинів, в яких комп'ютерні продукти визначено як засіб злочину (ст. 163, 176, 177) та злочини у сфері господарської діяльності (ст. 200) в Розділі VII. [8]

Служба безпеки України і Міністерство внутрішніх справ України в особі Управління боротьби з кіберзлочинністю опинилися на вістрі війни з «кіберами». На жаль, їхніх зусиль замало, особливо, зважаючи на українські реалії. Наша країна з її низьким рівнем обізнаності про загрози використання комп'ютерів і низьким рівнем інформаційної безпеки стає для них справжнім клондайком. Розкрадання коштів в системах Інтернету банкінгу, даних кредитних карт, DDoS-атаки на сайти, шахрайство в інформаційних мережах і інсайдерські витoki інформації стають повсякденними явищами.

Лише після ратифікації Україною Конвенції про кіберзлочинність від 7 вересня 2005 року вважається за доцільне вживати термін кіберзлочини [4], однак до цього часу немає чіткого визначення цього терміну.

Пропонується авторське визначення терміну кіберзлочинності. Отже кіберзлочинність – це сукупність кіберзлочинів, як суспільно небезпечних, винних діянь, учинених у кіберпросторі, за вчинення яких передбачена кримінальна відповідальність.

Одним із проблемних питань на сьогодні є затягування досудового розслідування кіберзлочинів, у зв'язку з малою кількістю досвідчених державних експертів в області комп'ютерно-технічної експертизи та складнощами з уведенням у правове поле досліджень фахівців комерційних організацій. Типовий термін проведення комп'ютерно-технічних експертиз становить від півроку і більше через високу навантаженість профільних державних установ, а підозрюваний не може утримуватися в слідчих ізоляторах весь цей час.

Крім того, мусимо констатувати, що й законодавство України є недосконалим у сфері боротьби з кіберзлочинністю. Так, відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 162 КПК України до охоронюваної законом таємниці, яка міститься в речах і документах, належить інформація, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо. [9] Для отримання доступу до речей і документів, визначених у зазначеній статті, згідно з ч. 1 ст. 160 КПК України, слідчому за погодженням з прокурором необхідно звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді. Пропонується, що технічна інформація щодо IP-адреси, MAC-адреси пристрою та публічні послуги не є персональними даними, її розголошення правоохоронними органами не порушує право людини на приватність спілкування оскільки зміст повідомлень не розкривається. Наявність зв'язку між абонентами також не є охоронюваною інформацією, а оператори та провайдери телекомунікацій надають публічні послуги, які не є інформацією з обмеженим доступом крім розкриття персональних даних абонента (ст. 31 Конституції України [1]).

З метою врегулювання цієї ситуації доцільно було б п. 7 ч. 1 ст. 162 КПК України викласти в такій редакції: «інформація, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зміст сигналів, що передаються в комп'ютерних мережах електрозв'язку».

Кіберзлочинність – це проблема, з якою зіштовхнулась планета у ХХІ столітті, і яка зростає незважаючи на заходи попередження та реагування. У деяких міжнародних документах визначено, що кіберзлочинність загрожує не тільки національній безпеці окремих держав, а й міжнародному порядку. Стурбованість міжнародного співтовариства щодо розвитку кіберзлочинності знайшла відображення в Бангкокській декларації з попередження злочинності та кримінального правосуддя (2005 року), Бухарестській декларації про міжнародне співробітництво в боротьбі з тероризмом, корупцією і транснаціональною організованою злочинністю (2006 року), Всесвітньому саміті з інформаційного суспільства та Конвенції Ради Європи «Про кіберзлочинність» (2001 року). У цих документах йдеться мова про спільне протистояння кіберзлочинцям, шляхом прийняття відповідних законодавчих актів, які не будуть суперечити ні законам окремої держави ні пунктам договорів, які ратифікувала ця держава. Жодна держава не в змозі протистояти кіберзлочинності самотійно, тому сьогодні є необхідність активізації міжнародної співпраці в цій сфері.

Таким чином, пропонується державним органам по боротьбі з кіберзлочинністю переглянути всі існуючі заходи та активно розробляти нові, що принесуть більшу користь та надійніший захист від кіберзлочинців, запроваджувати сучасні новітні інформаційні технології, в органах державної влади вносити пропозиції щодо перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців. Не зволікаючи здійснювати реорганізацію, удосконалення законодавчої й нормативно-правової бази та сприяти створенню взаємодії по боротьбі з кіберзлочинністю із зарубіжними законодавчими органами.

Про деякі аспекти державного патерналізму

Осадчий М.М., провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи НАВС, заслужений юрист України

Євроінтеграційні прагнення України, офіційно започаткований процес удосконалення Конституції України та проведення всеохоплюючих економічних реформ – основні причини, які змушують приділити увагу й ще раз замислитися над питанням державного патерналізму.

Не викликає сумніву, що соціальний захист населення є безумовно функцією сучасної держави, проте еволюція цього явища у тому вигляді, що є звичним для нас, нараховує як мінімум століття.

Впродовж всього цього часу громадяни боролись за свої соціальні права, поступово добиваючись від суб'єкта управління збільшення виплат, розробки та реалізації соціальних програм, приймаючи при цьому безпосередню участь в реалізації подібних політичних рішень.

Відправною точкою надання соціальної допомоги населенню у звичному для нас вигляді можна вважати 1601 р., коли в Англії було прийнято закон «Про бідність», який був грамотним управлінським ходом. Цей нормативно-правовий акт дозволив вирішити декілька насущних проблем. Зокрема, в межах реалізації «Закону про бідність» було проведено перепис та аналітичне опрацювання населення, виокремлено нужденні

категорії, яким наказувалось відпрацювати на державу певні повинності, щось подібне держзамовленню – це потім привело до виникнення робочих будинків, де умови праці були не краще кабали та рабства, проте за це з незаможних громадян справлялися податки, а їх діти в обов'язковому порядку отримували освіту у новостворених церковних приходах. [1].

Подальша еволюція соціальних послуг, що надавалася державою, відображала еволюцію політичної культури і виражалася в розвитку соціального інституту перехідного суспільства - патерналізму.

Патерналізм – це модель поведінки у певному культурному полі; він включає в себе власні специфічні фундаментальні та інструментальні цінності, характеризується певними нормами, символами та етикетами. Головна відмінна риса патерналізму – особлива ціннісна система стосунків, заснована на вірі та відданості. Керівник, що притримується емоційної моделі патерналістської поведінки, твердо переконаний у власних зобов'язаннях піклуватися про своїх працівників, відчуває себе відповідальним за всі їх дії та вчинки [2].

Вочевидь, державний патерналізм є системою державного управління, яка заснована на парадигмі контролю і виховання людей, які не можуть визначити самостійну громадянську позицію. Така несамостійність приводить до пасивного підпорядкування, а метою кожної такої людини є отримання доступу до засобів існування та усвідомлення свого захисту з боку держави.

Працівники, які отримують гроші із державного бюджету, складають значну частину населення держави. Освіта, медицина, культура, спорт та інші соціально-значимі інститути фінансуються із бюджету. Пенсійне забезпечення, оплата непрацездатності через хворобу та інвалідність, підтримка малозабезпечених осіб, батьків малолітніх дітей також здійснюється централізовано. В деяких регіонах бюджетні гроші є єдиним способом для здобуття їжі і даху. Оскільки патерналіст у той чи інший спосіб виконує свої соціальні зобов'язання він вимагає від підлеглих віддавати свої голоси за нього та осіб що ним визначені, делегуючи частину своїх повноважень ієрархічним структурам на місцях [3].

Думається, що патерналізм який склався в пострадянській Україні закріплював державу у якості носія ідеології, яка фіксувала виправдання підпорядкування в якості єдино схваленого і дозволеного владою партнера поведінки. Нездатність самому узяти на себе відповідальність за власну долю, тотальну довіру державі і залежність від неї – це і є сутністю пострадянської людини. Адже пострадянські, посттоталітарні люди характеризуються саме тим, що у них немає почуття відповідальності за себе і своє життя.

Варто зазначити, що економічні реформи, які проголошені в Україні мають на меті формування соціальної держави, де основним засобом підвищення ефективності суспільного виробництва і зростання добробуту населення має бути соціально-орієнтована ринкова економіка. Держава із опікуна має змінитися на найманого працівника, якому ми платимо кошти у вигляді податків за те, що він управляє деякими нашими загальними справами. І не більш того.

Саме тому, в умовах трансформування соціально-економічної системи

України, особливої гостроти набувають питання обґрунтування раціональних меж патерналізму.

Тож, для того, щоб інтегруватися до європейського простору, сьогодні, нам, саме з цих питань, потрібно діяти наполегливо та блискавично.

Список використаних джерел:

1. Смаль С.В. Государственный патернализм и политическая культура: региональная специфика... // Вестник Санкт – Петербургского государственного университета культуры и искусств.- № 4 (17) .- 2013.
2. Авер'янов В.Б. Адміністративна реформа. Науково-правове забезпечення // Віче.-№3.-2002.
3. Тонков Е.Н. Толкование закона в Англии: монографія.- СПб.: Алетейя, 2013.- 352 с.

Форми благодійної діяльності в Україні

Благодійність – не популізм, а стан душі

Сербин Р.А., начальник докторантури та ад'юнктури НАВС, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Україна завжди славилася благодійністю своїх громадян, які щедро обдаровували без будь-якої користі міста і села. Благодійництво було моральним обов'язком чи не кожної заможної людини. Для одних – це невід'ємна частина віри, для інших – природна потреба. Та в усіх випадках благодійність – це пожертвування. Людина віддає частину своїх коштів, часу, сил для того, щоб комусь стало краще.

Благодійність – це можливість ділитися душевним теплом, допомагати матеріально тим, хто цього потребує. Кожна людина сама для себе вирішує, яку саме форму благодійності обрати. Хтось допомагає фінансово, буде цілі установи, а хтось, усиновивши дитину, робить її життя щасливим. Будь-яка допомога важлива і навряд чи можна визначити, яка більше, яка менше. Це небайдужість до чужої людини і добровільне бажання допомогти їй у важкій ситуації. Форми благодійності всі абсолютно рівнозначні. У кожного різні можливості. Хтось може дати хліб, хтось - гроші, хтось – проявити увагу [1].

У суспільстві благодійна діяльність здійснюється в різних формах. Індивідуальна благодійність, якою у змозі займатися кожна людина, реалізується зазвичай, у таких формах, як милостиня, волонтерство, посильний внесок у благодійні фонди, участь у різноманітних благодійних акціях. Приватна благодійність, якою опікуються в наш час підприємці і комерційні організації, установи, що представлені у вигляді меценатства, спонсорства, надання грантів чи благодійних фондів. Держава також надає допомогу у формі опіки й піклування, однак у літературі немає єдиної думки у тому, чи можна вважати діяльність державних структур – благодійною діяльністю.

У світі дедалі більше активно займаються благодійністю благодійні фонди, які засновуються як комерційні організації і підприємства третього сектора (некомерційні і недержавні організації). Добродійні фонди поділяються на приватні й корпоративні фонди, і навіть фонди місцевих співтовариств. Приватні фонди створюються на одержанні від приватних осіб коштів, які у банках чи розміщені в акціях, а прибутки від капіталу йдуть на благодійні цілі. Серед найвідоміших приватних фондів –

фонд Форда, заснований на спадщину підприємця Генрі Форда. Приватні фонди є незалежними донорами, наприклад, фонд Форда залежить від компанії Форд чи сім'ї Форда та здійснює свою діяльність під керівництвом міжнародної ради опікунів [2].

Корпоративні фонди – це теж донорські організації, які створюють і фінансують компанії своїми благодійними програмами. Дані фонди є незалежними на відміну від приватних фондів та місцевих співтовариств, вони безпосередньо залежить від цілей і пріоритетів, що ставить собі компанія.

Фонди місцевих співтовариств – це фонди, які створюються для проблем на певній території. Дані фонди акумулюють кошти на вирішення цих проблем, які надходять з різних джерел, від приватних пожертвувань населення до коштів муніципальних бюджетів. Добродійні фонди займають центральне місце у інституті добродійності, оскільки у них відбувається акумуляція й подальший перерозподіл коштів, переданих донорами для благодійних цілей.

Важливим кроком є питання мотиву, якими керуються добродійники у своїй діяльності. Насамперед, слід відзначити, що людина робить благодіяння, виходячи із власних моральних й духовних принципів. У ідеалі, людей до благодійної діяльності повинні спонукати такі почуття, як жалість і милосердя, і навіть співчуття чужому горю, що й викликають бажання допомогти ближньому. Є й інші мотиви, які відсувають перелічене вищевказане на інший план. Сьогодні, за доби ринкових відносин, добродійники можуть керуватися як мораллю, так і ідеєю вигоди у певній мірі. Наприклад, благодійна діяльність повинна сприяти рекламі, створення сприятливого іміджу, хорошого імені, що особливо важливо для комерційних організацій і партій. Річ у тім, що благодійна акція тлумачаться як дія, яка має позитивне моральне значення, оцінюване свідомістю як добро. Тому людина, яка займається благодійністю, розцінюється як творець добра, вартий довіри. І це в свою чергу створює позитивну репутацію, що можна використовувати для досягнення певних цілей. Можна дійти невтішного висновку у тому, що до благодійної діяльності спонукають найрізноманітніші мотиви. Одних спонукає милосердя, інших особиста вигода.

Список використаних джерел:

1. «Фундації регіональних ініціатив»: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://fri.net.ua/node/9972>.
2. Завдання благодійності: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://bukvar.su/sociologija/70977-Zadachi-blagotvoritel-nosti.html>.

Сучасні проблеми розвитку муніципальної міліції в Україні

Білик В.М., доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

З моменту проголошення Конституції України та визнання місцевого самоврядування в Україні розпочалася муніципальна реформа органів місцевого самоврядування в охороні громадського порядку на місцевому рівні. Закон надавав право органам місцевого самоврядування створювати муніципальну міліцію.

Муніципальна міліція – це виконавчий орган публічної влади територіальної громади, який складається з громадських осіб – муніципальних службовців, він створюється органами місцевого самоврядування, підлеглий, підзвітний їм, та фінансується з відповідного місцевого бюджету. Формування муніципальної міліції створюються з метою охорони громадського порядку на території мешкання громади та для виконання своїх функцій вони наділені правом застосування примусових заходів у межах, встановлених законодавством.

Згодом, норма Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» про створення місцевими радами муніципальної міліції, яка утримується за рахунок коштів місцевого бюджету, була скасована. Безперечно, це не відповідає впровадженій Концепції адміністративної реформи в Україні. Необхідність впровадження муніципальної міліції вкрай необхідна, тому що довіра населення до органів внутрішніх справ в Україні катастрофічно падає, а стан громадського порядку погіршується з кожним роком.

Після скасування норми про можливість створення муніципальної міліції органи місцевого самоврядування, керуючись принципом самостійності та самодостатності, продовжують створювати структури правоохоронної спрямованості.

Так, у місті Тернополі згідно рішення Тернопільської міської ради від 05.01.2011 р. була створена муніципальна поліція. Основним із завдань муніципальної поліції є взаємодія з органами внутрішніх справ та іншими правоохоронними і контролюючими структурами з питань попередження та профілактики порушень правопорядку на території міста.

Іншої форми реалізації правоохоронної функції набуло рішення від 02.02.2011 р. міської ради про створення комунального підприємства «Муніципальна гвардія», основними завданнями якого є: контроль за дотриманням чистоти в громадських місцях, забезпечення безпеки службових осіб органів місцевого самоврядування під час масових заходів, боротьба з адміністративними правопорушеннями, охорона на підставі договору майна підприємств.

Взагалі досвід створення муніципальних підрозділів охорони громадського порядку за весь період незалежності має багато міст України, але хочеться зупинитися на тих містах, де вище згадані підрозділи були створені до скасування норми Закону України «Про місцеве

самоврядування» та функціонують і на цей час. Тут можна виокремити наступні варіанти реалізації органами місцевого самоврядування права на здійснення охорони громадського порядку на території громади:

1. Створення власних охоронних комунальних підприємств (міста Львів, Харків);

2. Створення муніципальної міліції, як силового підрозділу інспекції по благоустрою місцевої ради (міста Ужгород, Нововолинськ);

3. Укладання договорів з органами внутрішніх справ про сумісну охоронну діяльність (міста Бердянськ, Житомир, Виноградів).

Так, у місті Житомирі Рішенням міської ради від 21.11.07 р. № 418 було затверджено «Програму сприяння забезпеченню безпеки життєдіяльності, благоустрою, законності та громадського порядку в м. Житомирі». Для виконання заходів, передбачених даною Програмою, на договірних умовах між міською радою та управлінням Державної служби охорони при УМВС України в Житомирській області створено підрозділ муніципальної міліції. Така ініціатива знайшла цілковите схвалення і підтримку з боку керівництва УМВС України в області. Це зумовлено, в першу чергу тим, що працівники райвідділів міліції значною мірою задіяні на боротьбі зі злочинністю, здійсненні слідчих та оперативно-розшукових заходів і не в змозі в повному обсязі і цілеспрямовано займатись проблемами, над якими буде працювати муніципальна міліція.

Працюючи над створенням муніципальної міліції, керівництвом міської ради було детально проаналізовано досвід інших міст України, де такі підрозділи створені і працюють протягом декількох років. Взявши на озброєння кращий досвід, було розширено функції працівників підрозділу, зосередивши їх зусилля на забезпеченні безпеки життєдіяльності, благоустрою, законності, правопорядку в місті, підвищенні рівня забезпечення прав, свобод громадян міста, посиленні контролю за станом правопорядку в громадських місцях та місцях з масовим перебуванням людей, підвищенні ефективності реагування у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій та подій, вирішенні інших, нагальних для міста завдань.

Рішенням міськвиконкому їм надані повноваження на складання протоколів про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених чинним законодавством.

Діяльність підрозділу муніципальної міліції вже показала свою ефективність у вирішенні окремих завдань. Згідно з затвердженою програмою планується поступове збільшення чисельності підрозділу.

Постійно проводяться спільні заходи з комунальними підприємствами Житомирської міської ради, а саме:

КП «Житомирводоканал»: спільна робота з працівниками ВУВГК щодо сплати мешканцями міста заборгованості за водопостачання.

ЖТТУ: проводяться спільні заходи щодо контролю в громадському транспорті по недопущенню безквиткового проїзду.

КП «Реклама»: проводяться спільні заходи щодо припинення фактів порушення законодавства про рекламу та Правил благоустрою міста.

УП «Інспекція з благоустрою м. Житомир»: проведення заходів щодо контролю за дотриманням правил благоустрою міста у сфері додержання правил паркування та недопущення паркування автотранспорту на зеленій зоні.

Відповідно до проведеної роботи підрозділу на території обслуговування спостерігаються зменшення загальної кількості місць утворення стихійної торгівлі.

Аналіз досвіду вищезазначених муніципалітетів демонструє що декларовані у локальних актах повноваження правоохоронної спрямованості дуже об'ємні, інколи набагато ширші ніж повноваження, що передбачені діючими законодавчими актами України.

Розробка науково виважених, пов'язаних із практикою законодавчих актів і, перш за все, проекту Закону України «Про муніципальну міліцію», які стануть правовою та економічною основою для діяльності муніципальної міліції, є перспективним напрямком наукових досліджень у даній сфері.

Удосконалення діяльності міліції щодо попередження насильства в сім'ї

Баранова В.О., аспірант юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Сучасний період розвитку української держави визначається впровадженням корінних перетворень у суспільстві і потребує ретельного перегляду основних засад, форм та методів діяльності органів влади, зокрема міліції як органу виконавчої влади.

В органах внутрішніх справ (далі ОВС) заходи щодо попередження насильства в сім'ї здійснюють служба дільничних інспекторів міліції та кримінальна міліція у справах дітей, які:

- виявляють причини й умови, що сприяють проявам насильства в сім'ї, вживають у межах своїх повноважень заходів щодо їх усунення;

- беруть на профілактичний облік осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї, та проводять виховно-попереджувальну роботу з ними;

- відвідують сім'ї, члени яких перебувають на профілактичному обліку, за місцем їх проживання й проводять з ними профілактичну роботу;

- виносять офіційні попередження членам сім'ї про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї;

- приймають та розглядають у межах своїх повноважень, заяви й повідомлення про насильство в сім'ї або про реальну загрозу його вчинення;

- вживають відповідних заходів щодо припинення насильства в сім'ї, а також дій членів сім'ї, що направлені на виконання реальної загрози вчинення насильства в сім'ї;

- направляють жертв насильства в сім'ї до спеціалізованих установ для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства;

- виносять захисні приписи, контролюють їх виконання;

- направляють осіб, які вчинили насильство в сім'ї, до кризових центрів для проходження корекційної програми;

- взаємодіють зі спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї, з органами опіки й піклування та спеціалізованими установами для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства в питаннях попередження насильства в сім'ї тощо.

Відповідно до статистичних даних у 2014 році дільничними

інспекторами міліції вживалися заходи щодо покращання на місцях роботи з профілактики злочинів, які пов'язані з насильством у сім'ї. Станом на 01.01.2015 на обліку в ОВС перебуває майже 77,6 тис. осіб (71 тис. чоловіків та 6,6 тис. жінок), які вчинили насильство в сім'ї. Поставлено на облік майже 77,7 тис. таких осіб (понад 71,1 тис. чоловіків та 6,6 тис. жінок).

До ОВС України протягом 2014 року надійшло 117,9 тис. заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з насильством в сім'ї, або 2,8% від загальної кількості зареєстрованих заяв та повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події. Також ОВС було розслідувано 425 кримінальних проваджень за правопорушеннями, скоєними в сімейному середовищі. За фактами вчинення насильства в сім'ї та невиконання захисного припису складено 95,8 тис. адміністративних протоколів за ст. 173-2 КУпАП, з яких 15,6 тис. (16,3%) – повторно. Особам, які скоюють насильство в сім'ї, винесено понад 79 тис. офіційних попереджень та 6,4 тис. захисних приписів.

Відповідно до вимог Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» 652 особи, стосовно яких вчинено насильство в сім'ї, направлено до спеціалізованих установ для реабілітації та 5,3 тис. осіб, які вчинили насильство в сім'ї, направлено до кризових центрів для проходження корекційної програми.

Важливим аспектом профілактики насильства в сім'ї є своєчасне реагування ОВС на сигнали й повідомлення про їх вчинення. У разі встановлення в діях особи, яка вчинила насильство в сім'ї, ознак злочину приймається рішення відповідно до Кримінального Процесуального кодексу України, а у випадку встановлення ознак адміністративного правопорушення – відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Позитивним кроком щодо покращання боротьби з насильством в сім'ї було ухвалення Верховною Радою України Закону «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо врегулювання питання відповідальності за вчинення насильства в сім'ї», яким виключено зі статті 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення покарання у вигляді штрафу та виправних робіт. При цьому залишено покарання у вигляді громадських робіт або адміністративного арешту, передбачено можливість застосування приводу до особи, яка ухиляється від явки до ОВС або суду у справі про вчинення насильства в сім'ї.

Основними проблемами сучасного стану державної політики попередження та протидії насильству в сім'ї у правоохоронній сфері є низька ефективність роботи та судового переслідування, в соціальній сфері – катастрофічна нехватка притулків та центрів допомоги потерпілим від домашнього насильства та відсутність умов для роботи із кривдниками. Разом з цим спостерігається низький рівень взаємодії між різними структурами на обласному, та особливо районному рівні, а також відсутність системної підготовки фахівців для роботи в цій сфері.

Важливими напрямками сучасної державної політики у сфері попередження та протидії насильства в сім'ї є інформування громадськості, просвіта, навчання; створення ефективної системи надання допомоги та захист потерпілих; покращання взаємодії між усіма структурами, які залучені до протидії насильства в сім'ї та надання допомоги потерпілим на

національному, обласному та районному рівнях, підвищення ефективності правоохоронних дій та судового переслідування порушників; робота з кривдниками, термінове підвищення кваліфікації серед державних службовців, залучених до протидії насильству в сім'ї, формування в суспільстві неприйняття насильства як форми вирішення конфліктів, формування механізму підтримки громадських організацій, перш за все фінансової.

Протидії корупції в пенітенціарних установах: міжнародний досвід

Боднар В.Є., здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування НАВС

Сьогодні правоохоронна діяльність є об'єктом постійної уваги українського суспільства, оскільки вона повною мірою уособлює реалізацію принципу верховенства права та забезпечення режиму законності в державній системі управління. При цьому додатковим об'єктом уваги постають такі ризики, як системні недоліки функціонування органів кримінальної юстиції, криза довіри громадян до правових інституцій, поширення кримінальних проявів серед працівників правоохоронних органів, слабкість громадського контролю за діяльністю державних органів влади [1, с. 5].

Протидія корупції є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, розв'язання якої для багатьох країн є надзвичайно важливою і складною справою. Це повною мірою стосується й України, для якої корупція стала чинником, що реально загрожує національній безпеці конституційному ладу держави. Характерним є те, що проблема корупції є актуальною і для такої специфічної сфери державного управління, як пенітенціарна система, тобто система органів і підрозділів виконання та відбукання кримінальних покарань.

Посилення взаємозалежності економік окремих країн у XX столітті змусило об'єднувати сили в протидії такому небезпечному явищу, як корупція. Така акумуляція зусиль в першу чергу відбувається в рамках міжнародних організацій, які сферу запобігання та протидії корупції визначають як один з пріоритетів їхньої діяльності.

Одним з перших міжнародних документів, яким засуджуються всі види корупції є ухвалена 15 грудня 1975 року резолюція Генеральної Асамблеї ООН 3514(XXX). Зазначений документ закликає уряди всіх країн вжити на національному рівні всіх необхідних заходів щодо запобігання та протидії корупції, які вони вважатимуть доцільними, включаючи законодавчі.

На восьмому конгресі ООН, який відбувся в Гавані у 1990 році, ухвалено «Практичні заходи боротьби з корупцією», в яких визначаються найбільш важливі завдання для подолання корупції. А саме, уряди мають: проаналізувати адекватність свого кримінального законодавства, включаючи процесуальні норми, з тим щоб реагувати на всі види корупції; розробити адміністративні та регулятивні механізми попередження корупції; встановити процедури виявлення, розслідування та засудження корумпованих посадових осіб; розробити правові положення для конфіскації коштів та майна, набутих в результаті корупції; вжити відповідних заходів по відношенню до підприємств, причетних до корупції.

З цього часу визначені завдання не змінювалися. Вони уточнювалися, деталізувалися в різних документах, прийнятих в рамках ООН. Зокрема, це резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Боротьба з корупцією» від 12 грудня 1996 року (A/RES/51/59), Декларація ООН «Про боротьбу з корупцією та хабарництвом в міжнародних комерційних операціях» (1996 р.), Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (1996 р.), Керуючі принципи для ефективного виконання Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1989 р) [1, с.264].

Зазначені документи мають рекомендаційний характер. Водночас саме вони відіграли ключову роль в підготовці міжнародно-правових актів, які закріпили міжнародні стандарти протидії за запобігання корупції. Одним з головних документів у цій сфері є Конвенція ООН проти корупції, прийнята на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 року. Конвенція визначає пакет стандартів, заходів та правил, які всі країни можуть застосувати для зміцнення своїх правових норм та режимів державного регулювання у сфері боротьби з корупцією. Дослідники права розцінюють Конвенцію ООН протидії корупції як «антикорупційний документ глобального значення», який може стати «ефективним інструментом міжнародного співробітництва в боротьбі з корупцією».

Не менш плідною та активною є діяльність у сфері протидії та запобігання корупції на рівні регіональних організацій, таких як, Рада Європи, Європейський Союз, Організація американських держав, Глобальна коаліція для Африки тощо.

Україна досить активно і широко залучена до цього процесу і підписала низку важливих міжнародних антикорупційних угод. Зокрема, Конвенцію ООН проти корупції, Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією, Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією, Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією [2].

Немає особливих відмінностей і в східних країнах пострадянського простору, наприклад структура пенітенціарної системи в Казахстані залишається майже незмінною з радянських часів. В державній ієрархії цією структурою керує Комітет кримінально-виконавчої системи., і зміни в державному устрої країни ніяк не вплинули ні на систему виконання покарань ні на корупційні прояви в ній.

За даними незалежної організації «Міжнародна група кризи»: «Загальне життя в місцях ув'язнення в Казахстані досить традиційне. Ще за радянською звичкою, практично все у в'язницях продається і купується. Про це свідчать самі колишні відповідальні співробітники в'язниць і таборів. За значну суму грошей можна перевести ув'язненого в більш комфортні умови тюремних або табірних лікарень. Є навіть виняткові випадки, коли ув'язнені за велику плату домагаються дострокового звільнення [3].

Наприклад, в Азербайджані права заарештованих порушуються з моменту затримання. Ситуація у азербайджанських в'язницях важка, процвітає корупція, дискримінація щодо ув'язнених. Саме гнітюче в тому, що ув'язнені-хворі СНІДом, туберкульозом та іншими інфекційними захворюваннями містяться разом зі здоровими. Їжа ув'язнених також є джерелами хвороби. Багато ув'язнених намагаються харчуватися їжею, що доставляється з дому. Всі пункти торгівлі та обслуговування у пенітенціарних установах платять данину керівництву. Так, лазник у місяць

платить начальнику приблизительно 900 манат, відповідальний працівник по столовій 900 манат, телефоніст - 2000 манат (бл. 2000 євро), начальник продовольчого складу платить більше всіх [4].

Схожі проблеми існують і в тюрмах європейських та американських країн, так на Інтернет сайті «Новини Бенілюкса» міститься ряд статей, в яких розкриті окремі випадки корупції, отримання неправомірної вигоди, порушення прав людини, націоналізму тощо в тюремних установах Бельгії, Голландії та Люксембурга [5].

Найшокуючим прикладом кримінально-виконавчої системи є тюрми Гондурасу: «Всередині, на території однієї з найбільш небезпечних і переповнених в'язниць Гондурасу у Сан-Педро-Сула, ув'язнені організували своєрідний базар, де можна купити все, починаючи від сигарет і смартфонів-iPhone, до повій. Відносини тут цілком вільні ринкові.

Неофіційний поділ влади, подібне тому, яке процвітає у в'язниці Центрального виправного фонду Сан-Педро-Сулас, широко практикується і у інших в'язницях Гондурасу. Найбільш заповзятливі з числа ув'язнених розгортають справжній бізнес, перебуваючи за ґратами, а чиновники закривають на це очі. Втім, у кожного тут свої вигоди. Тюремний бізнес допомагає значно скоротити державні виплати на потреби в'язниць, що не може не радувати влади.

Така взаємовигідна система, заснована на корупції, є фактичною гарантією того, що, навіть незважаючи на посилений міжнародний контроль за в'язницями Гондурасу, який виник після пожежі в одній з них, в результаті якого загинуло близько 360 ув'язнених, існуючий стан речей навряд чи найближчим часом зміниться [6].

Підводячи підсумки, слід зазначити, що в ДПтСУ залишається гострою кадрова проблема. Запевнення керівництва ДПтСУ про піклування про персонал установ виконання покарань в більшості є деклараціями. Рівень соціального захисту персоналу вкрай низький. В сполученні з низьким рівнем зарплати це сприяє тому, що часто в установах чимало вакантних посад. Розподіл роботи серед меншого числа працівників змушує їх працювати більше належного. Профспілка працівників існує формально і на захисті інтересів працівників жодним чином не позначається. Не дивно, що ці обставини і створюють сприятливі умови для корупції [1, с.267].

Список використаних джерел:

1. Мартиненко О.А., Шарікова В.П. Злочинна шкода, що вчиняється працівниками ОВС України при виконанні службових обов'язків. – Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2013. – 220 с.
2. Звіт про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minjust.gov.ua/file/25706.
3. Казахских тюрьмах расцвела коррупция, всё продается и покупается [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rus.azattyq.org/content/kazakhstan_prisons_/1922030.html.
4. В азербайджанских тюрьмах сложилась тяжелая ситуация, процветает коррупция, участились факты пыток. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://anti-friz.livejournal.com/1077002.html>.
5. В Бельгийских тюрьмах царят произвол и коррупция [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bnlnews.nl/modules.php?name=News&file=article&sid=151>.
6. Сокамерники, или коррупция в тюрьмах Гондураса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://daypic.ru/about-all/129383>.

Особливості взаємодії публічних органів управління щодо забезпечення права на освіту та фахову підготовку інвалідів

Булик І.Л., викладач кафедри загальноправових дисциплін ННПП НАВС,
кандидат юридичних наук

Запорукою ефективної реалізації державної політики у сфері освіти та фахової підготовки інвалідів є взаємоузгоджена та чітко регламентована взаємодія органів державної влади, на які покладено повноваження щодо формування та забезпечення реалізації державної політики відповідного спрямування.

Суб'єкти системи забезпечення реалізації інвалідами права на освіту та фахову підготовку реалізують свої функції за допомогою управлінського впливу на відповідні об'єкти.

Згідно зі структурним підходом, органи публічного управління є сукупністю різних органів, що виконують публічні функції. До таких органів відносяться органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, інші державні органи. Відповідно, публічна адміністрація – це сукупність державних і недержавних суб'єктів публічної влади, які наділені державно-владними повноваженнями, що спрямовані на задоволення інтересів громадян.

Необхідно зауважити, що на сьогодні відсутнє визначення поняття «взаємодія публічних органів управління щодо забезпечення права на освіту та фахову підготовку інвалідів». У контексті вищезазначеного, пропонуємо авторську дефініцію цього поняття, а саме: взаємодія публічних органів управління щодо забезпечення права на освіту та фахову підготовку інвалідів – це погоджений та злагоджений за змістом, часом і характером комплекс певних заходів, які проводяться публічними органами управління з метою забезпечення права на освіту та фахову підготовку інвалідів, що характеризуються своєчасністю обміну інформацією між відповідними суб'єктами, одночасністю проведення запланованих заходів, персональною відповідальністю та взаємним контролем.

На сьогодні на законодавчому рівні закріплене право органів державної влади у процесі виконання покладених на них завдань взаємодіяти в установленому порядку з іншими органами державної влади, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, а також з органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, підприємствами, установами, організаціями.

З метою реалізації цього права органи державної влади можуть залучати спеціалістів центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням із їх керівниками), учених, представників інститутів громадянського суспільства (за згодою) для розгляду питань, що належать до їх компетенції, а також одержувати в установленому законодавством порядку безоплатно від міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування необхідні для виконання покладених завдань інформацію, документи і матеріали, зокрема від органів статистики – статистичні дані тощо.

Взаємодія органів державної влади щодо забезпечення адміністративно-правового забезпечення права на освіту та фахову підготовку інвалідів в Україні характеризується не лише спільністю завдань, які вони вирішують відповідно до свого призначення і компетенції, але й використанням загальних властивих їм форм, методів і засобів діяльності. Це дозволяє публічним органам планувати й проводити заходи стосовно забезпечення отримання освіти та фахової підготовки інвалідами, забезпечення доступності для цієї категорії осіб навчальних закладів та гуртожитків, здійснення взаємного обміну інформацією, що являє інтерес, надання взаємної допомоги у вирішенні окремих питань тощо. Специфічність їх завдань певною мірою впливає на організацію і зміст їх роботи, а тому взаємодія між ними вимагає чіткої правової регламентації.

Таким чином, враховуючи відсутність у національному законодавстві нормативно-правового акта, нормами чи положеннями якого б регулювався відповідний механізм взаємодії, необхідно розробити та затвердити законодавчий акт, який би визначив механізм взаємодії органів державної влади між собою, у тому числі в питаннях адміністративно-правового забезпечення права на освіту та фахову підготовку інвалідів.

Взаємодія у сфері забезпечення права на освіту та фахову підготовку інвалідів є складною і багатогранною.

Варто зазначити, що в результаті здійсненого аналізу взаємодії між органами публічного управління щодо забезпечення права на освіту та фахову підготовку інвалідів нами до форм їх співпраці віднесено:

1) обмін інформацією та відповідними матеріалами. Без взаємного обміну інформацією не може бути взаємодії між органами публічного управління. Обмін інформацією може бути усним, письмовим, телефонним, через радіообмін, шляхом електрозв'язку тощо. Обмін інформацією може здійснюватися постійно та в установлені години, дні або за етапами взаємодії. Такий обмін буває повним і частковим, вибір способів взаємного інформування залежить від форм взаємодії;

2) спільне виконання нормотворчої функції та проведення профілактичної роботи;

3) координацію проведення дій щодо контролю;

4) надання у межах компетенції відповідної допомоги;

5) спільну розробку і здійснення профілактичних заходів щодо порушення прав інвалідів, у тому числі права на освіту;

6) перевірку навчальних закладів на їх доступність для осіб з інвалідністю, у тому числі з порушеннями органів зору, слуху та опорно-рухового апарату, а також вжиття необхідних заходів для усунення виявлених недоліків;

7) спільну розробку та реалізацію комплексних, галузевих і регіональних планів забезпечення здобуття освіти та фахової підготовки інвалідами;

8) проведення міжвідомчих конференцій, нарад, семінарів з актуальних питань освіти інвалідів, вивчення та наукове дослідження проблем освіти інвалідів;

9) обмін досвідом і навчання працівників взаємодіючих органів, підприємств та організацій незалежно від їх виду, діяльності й форми власності та притягнення до відповідальності посадових осіб і громадян, що

порушують права осіб з інвалідністю.

Найбільш суттєвим і показовим прикладом співпраці органів публічної влади у сфері освіти та фахової підготовки інвалідів із застосуванням практично всіх із перелічених вище форм співпраці стало розроблення та прийняття за участю усіх центральних та місцевих органів виконавчої влади Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2012 р. № 706).

Деякі підходи до визначення терміну «муніципальний»

Волуйко О.М., начальник курсу факультету підготовки працівників ОВС ННІЗН НАВС

У територіальній структурі кожної країни можна виділити три рівні: національний, регіональний і первинний. Первинний рівень називають муніципальним. На муніципальному рівні формуються найменші адміністративно-територіальні одиниці країни, які у світовій практиці отримали назву муніципальних утворень [1, с. 5]. Тому слід з'ясувати визначення та співвідношення таких термінів, як: муніципальний, місцевий та комунальний.

У сучасній офіційно-діловій практиці, зокрема в мові законодавства, як синонімічні вживаються поняття муніципальний і місцевий стосовно органів самоуправління, закладів культури та освіти, економічних програм тощо, які діють або мають значення тільки в межах певної території, місцевості (місто, село) [2].

Так за словником іншомовних слів за ред. Л. Пустовіт слово «муніципальний» пов'язане зі значенням лексеми «муніципалітет». Воно утворилося від латинського «municiпia», що означало «місто з правом самоврядування у Стародавньому Римі» [3, с. 659]. Наприклад, Е.С. Шугрина вказує, що термін «муніципальний» походить від латинського «тяжкість» (munis) і «приймаю» (саріо), які згодом трансформувались в слово «municiрium» - місто з правом самоврядування [4, с. 3].

Отже, муніципалітет – це орган місцевого самоврядування, а також будинок, у якому він міститься, а муніципальний означає «той, що стосується муніципалітету», «міський».

Це слово-європеїзм поширилося в українській мові завдяки тісним політичним і культурним контактам передусім із країнами Західної Європи. Слово муніципальний широко вживається у мові сучасних газет у таких суспільно-політичних словосполученнях: муніципальна реформа, муніципальні вибори, муніципальна влада, муніципальна власність, муніципальні службовці, муніципальні поліція (міліція), а також поширюється на власні назви установ, організацій культури, як-от Муніципальний театр Київради, Муніципальний оркестр або ж наприклад, в Києві перебуває делегація муніципалітету італійського порідненого міста Флоренції; У Японії в м. Кіото двісті початкових шкіл, усі муніципальні, у них навчається понад 100 тисяч учнів; Муніципальна комісія Бостона недавно вирішила утворити в місті спеціальну зону [2].

Отже, в даний час термін «муніципальне управління» використовується в широкому і у вузькому сенсах. У вузькому сенсі муніципальним управлінням іменується «лише міське управління» [5, с.227]. Більш поширене вживання терміна в широкому сенсі як синонім поняття «місцеве самоврядування»; в цьому ж значенні термін вживається і в роботі.

Виходячи з викладеного, представляється небажаним одночасне вживання прикметників «місцеве» і «муніципальне» з одним іменником, і вживання словосполучення «муніципальне самоврядування», як, наприклад, це робить Т.Г.Морозова: «Місцеве муніципальне самоврядування в даний час здійснюється в муніципальних утвореннях - містах, сільських населених пунктах ...» [6, с.90]

Також слід зазначити, що в Україні замість поняття «муніципальний» частіше вживається термін «комунальний» (комунальне господарство, комунальна власність), що відповідає французькій моделі місцевого самоврядування, елементи якої використані при побудові системи управління розвитком первинних адміністративно-територіальних утворень у нашій країні [1, с. 6].

Не завжди слова муніципальний, місцевий та комунальний є взаємозамінні: вони мають свою сполучуваність, яку «диктує» сукупність значень кожного із цих багатозначних слів.

Тому проведеним дослідженням, на нашу думку в офіційно-діловій практиці, зокрема в мові законодавства України, як європейської держави, доцільно використовувати саме термін муніципальний, а ні місцевий, чи в ніякому випадку комунальний.

Список використаних джерел:

1. Методичні вказівки до організації самостійної роботи з дисципліни «Муніципальний менеджмент»(для студентів 4 курсу денної форми навчання спец. 6.050200 - «Менеджмент організації») / Укл.: Бабаєв В.М., Висоцька Г.В., Мушинська Н.Ю.– Харків: ХНАМГ, 2007. – 22 с.
2. Бирик С. Муніципальний – місцевий / С. Бирик // [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine64-30.pdf>.
3. Словник іншомовних слів [Текст]: 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад.: Л. О. Пустовіт та ін. – К. : Довіра, 2000. – 1018 с.
4. Шугрина Е.С. Муниципальное право. - Новосибирск: Изд-во Новосиб. ун-та, 1995. – 496 с.
5. Барабашев Г.В., Мишин А.А. Местное управление в зарубежных странах // Г.В. Барабашев, А.А. Мишин // Конституционное (государственное) право зарубежных стран. – М.: Белые альвы, 1996. - С.227-264.
6. Муниципальный менеджмент. - М.: Банки и биржи, 1997. – 263 с.

Правові проблеми формування публічної власності на землю

Кравчук О.В., аспірант Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

В умовах сьогодення особливої актуальності і гостроти набуває питання про публічну земельну власність, про її суб'єктів і об'єкти. Від рішення цього питання багато в чому залежить цілісність держави, ефективність охорони і використання земельних ресурсів, забезпечення інтересів населення України і територіальних громад. У Союзі РСР вся земля в межах державного кордону складала єдиний державний земельний

фонд, знаходилася у виключній державній власності і була передана у відання органів радянської влади загальної компетенції Рад народних депутатів. Кардинальні зміни в Україні в 90-х роках XX століття, у тому числі становлення місцевого самоврядування, не могли не торкнутися відносин публічної земельної власності. На зміну існуючого в державі протягом 70 років земельного ладу була запропонована диференціація публічної земельної власності [1, с. 96].

Відповідно до ст. 13 Конституції України, земля є об'єктом права власності українського народу, а від імені українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування [2]. Як відомо, публічна земельна власність об'єднує державну та комунальну форми власності на землю.

Однак, нині державна земельна власність у значній мірі залишилась не розмежованою, а права власника стосовно земель, які знаходяться в державній власності, здійснюють органи місцевого самоврядування. З огляду радянського земельного права це нормальне явище, але у даний час стан таких речей неприйнятний. Конституція України захищає як приватні, так і публічні інтереси громадян. Виходячи з цього, повинен визначитися правовий режим державних земель. Незважаючи на те, що Конституція України встановила не тільки різноманіття, але й рівність усіх форм власності на землю, законодавство в основному регулює питання, які стосуються приватної власності на землю [3, с. 16]. Частково цю проблему вирішено Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності» від 6 вересня 2012 року № 5245-VI. До статті 83 Земельного кодексу включено частину 3, якою передбачено, що земельні ділянки державної власності, які передбачається використати для розміщення об'єктів, призначених для обслуговування потреб територіальної громади (комунальних підприємств, установ, організацій, громадських пасовищ, кладовищ, місць знешкодження та утилізації відходів, рекреаційних об'єктів тощо), а також земельні ділянки, які відповідно до затвердженої містобудівної документації передбачається включити у межі населених пунктів, за рішеннями органів виконавчої влади передаються у комунальну власність [4].

Серед проблем реалізації публічної земельної власності особливо слід виділити питання регулювання надання в оренду земельних ділянок, що знаходяться в публічній власності. Це проблеми нормативного забезпечення орендних відносин. Стягнення орендної плати здійснюється на різних підставах і в різному порядку, що недопустимо для одноманітного регулювання даного кола відносин і створює підстави для суб'єктивних рішень і корупції.

Основними напрямками розвитку законодавства, що регулює питання публічної земельної власності, є: врегулювання питань, пов'язаних з розмежуванням державної та комунальної власності; управління державною земельною власністю; врегулювання обігу земельних ділянок. Принципові положення, закладені в Земельному кодексі України, потребують розвитку в спеціальній системі законодавчих і підзаконних актів, які б дали змогу впорядкувати сферу земельних відносин та подолати ряд суперечностей, що мають місце у нинішній практиці землекористування. На даному етапі наше

законодавство поступово починає використовувати нормальні правові конструкції й звільняється від невинновданого впливу застарілих поглядів на земельну власність [6, с. 45]. Одним з найважливіших стратегічних завдань держави є виділення в складі земельного фонду країн земель загальнодержавного стратегічного призначення, забезпечення управління використанням цих земель і збору відповідних платежів у державний бюджет. В літературі висловлюється думка, що у земельному законодавстві слід розширити державну власність на землю. Без цього держава не може у повній мірі забезпечувати оборону і безпеку, захищати свої кордони, розвивати єдину інфраструктуру, транспорт і зв'язок, охороняти природу [5, с. 18].

Отже підсумовуючи викладене доходимо висновку, що сьогодні недостатньо підготовлене розмежування земель державної та комунальної власності, законодавство про публічну земельну власність перебуває на стадії становлення, оскільки досі не визначена мета, не прогнозовані наслідки як самого процесу розмежування, так і встановлення права власності України і територіальних громад на земельні ділянки, а також відсутня концепція правового регулювання земельних відносин після розмежування земель державної та комунальної власності.

Список використаних джерел:

1. Сидор В.Д. Публічна земельна власність / В.Д. Сидор // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2013. – № 644. – С. 96-100
2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Білик Ю. Д. Еволюція власності на землю в Україні у ринкових умовах / Ю. Д. Білик // Землевпорядний вісник. – 2003. – № 3. – С. 8-18.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності : Закон України від 6 вересня 2012 року № 5245-VI // Голос України від 13.10.2012. – № 193.
5. Новоторов О. С. Земельні відносини в Україні: стан та перспективи розвитку / О. С. Новоторов // Земельні відносини і просторовий розвиток України : Матеріали міжнар. наук. конф. (м. Київ, 13-14 квітня 2006 р.) / НАН України, Рада по вивченню продуктивних сил України. – Київ, 2006. – Ч. I. – С. 15-22.
6. Актуальні питання розвитку земельної реформи в Україні / А. С. Даниленко, Ю. Д. Білик, М. Ю. Гарбуз та ін. ; За ред. Ю. Д. Білика. – К. : Урожай, 2004. – 96 с.

Актуальні проблеми реформування державної служби в контексті адміністративної реформи

Патентна Н.С., студент магістратури ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук Булик І.Л.

Актуальність теми пов'язана із соціально-економічною та політичною кризою в Україні, що потягли за собою неефективність вітчизняної системи державної служби. Проголошений Україною курс на інтеграцію до ЄС передбачає досягнення не тільки соціально орієнтованої економіки, а й високих стандартів, реальної демократії, побудови громадянського суспільства, дотримання верховенства права. Європейський вибір пояснюється високим рівнем життя, прав і свобод громадян, досягнутим розвинутими країнами[2].

Державна служба – ключова ланка в системі державного управління.

На сьогодні у системі державної служби є проблеми, які перешкоджають реальній адаптації до умов європейського співтовариства і які потребують вирішення. Потрібно виділити основні з них.

Відсутність чіткого законодавчого розмежування політичних та адміністративних функцій у системі державного управління, що призводить до не завжди обґрунтованої плинності кадрів державної служби залежно від політичних змін;

Відсутність законодавчо закріплених критеріїв зарахування на посади державних службовців працівників, які реалізують відповідні державно-владні повноваження, а тому чітко не визначено коло осіб, на яких поширюється законодавство про державну службу;

Діяльність державних службовців залишається недостатньо відкритою та прозорою, не створено умов для надійного контролю за такою діяльністю з боку суспільства, що надає додаткові можливості для зловживань, порушень, хабарів і безвідповідальності;

Залишається низькою якість управлінських послуг, які надаються державними службовцями, відсутні чітко регламентовані процедури та національні стандарти надання послуг;

Недосконалою є система проходження державної служби, тобто система відбору, призначення на посади, просування у службовій діяльності.

Внаслідок цих та інших факторів знижується ефективність державної служби, посилюється відчуження людини від держави, зростає неповага до державних органів [3].

Для перетворення державної служби України у державну службу європейського зразка необхідно в законодавчих актах передбачити:

Встановлення публічно-правових відносин між державними службовцями і державою;

Забезпечення політичної нейтральності державних службовців шляхом розмежування політичних та адміністративних посад у системі виконавчої влади;

Чіткі критерії зарахування до посад державних службовців працівників, які виконують відповідні державно-владні повноваження;

Реформування і законодавче врегулювання системи оплати праці державних службовців;

Встановлення прозорих та справедливих принципів відбору на посади державних службовців виключно на конкурсних засадах;

Запровадження в системі держслужби управління персоналом, що базується на принципах законності, компетентності та професійних досягненнях;

Численні факти корупції і хабарництва, бюрократична тяганина, непрозорість і невизначеність адміністративних процедур, відсутність можливості реального громадського контролю за використання бюджетних коштів, а також недосконалість дисциплінарної системи, що не дає суспільству достатніх важелів впливу на підвищення якості державних послуг, - усе це негативно позначається на реалізації гарантованих Конституцією України прав і свобод людини і громадянина [1].

Отже, головна мета реформування системи державної служби в Україні полягає у спрямуванні діяльності органів виконавчої влади на розроблення і

запровадження нових правових засад, організаційних і процесуальних складових системи державної служби та заходів стосовно вдосконалення кадрового забезпечення державного управління, визначення конкретних заходів щодо подальшого реформування системи державної служби, їх виконавців і строків запровадження, зокрема з урахуванням реалізації кроків щодо наближення державної служби України до стандартів, властивих країнам, - членам ЄС.

Список використаних джерел:

1. Колобов Ю. Сучасні підходи до розуміння державної служби / Юрій Колобов // Вісник державної служби України. – 2012
2. Концепція адміністративної реформи в Україні від 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kds.org.ua/article/kontseptsiiyaadministrativnoi-reformi-v-ukraini>.
3. Адміністративна реформа в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи: [монографія]/ за заг. ред. д-ра юр. наук, проф. Н.Р. Нижник, д-ра наук держ. упр. Н. Т. Гончарук. – Д.: Моноліт, 2009. – 384 с.

Співвідношення адміністративної та кримінальної відповідальності

Хижняк І.О., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри Юрковська Л.Г.

Проблема визначення спільних та відмітних ознак окремих видів юридичної відповідальності завжди була актуальною для правової науки, а для правозастосовної практики однією з найбільш істотних є проблема співвідношення та розмежування таких видів юридичної відповідальності як кримінальна та адміністративна.

Специфічні особливості адміністративної відповідальності найбільшою мірою виявляються за допомогою її порівняння й відмежування від інших видів юридичної відповідальності, зокрема, кримінальної, оскільки остання близько стикається з адміністративною.

Адміністративна відповідальність виступає одним з видів юридичної відповідальності, і під нею слід розуміти застосування уповноваженим органом чи посадовою особою адміністративного стягнення до особи, яка вчинила правопорушення, що за своїм характером не тягне за собою відповідно до чинного законодавства кримінальну відповідальність.

Кримінальна відповідальність також є різновидом юридичної відповідальності, що встановлюється державою в кримінальному законі, накладається судом на осіб, які винні у вчиненні злочину, та мають нести зобов'язання особистого, майнового чи організаційного характеру.

В основі адміністративної відповідальності лежить адміністративне правопорушення, кримінальної відповідальності – злочин.

Розглядаючи адміністративну та кримінальну відповідальність, слід відмітити, що вони певною мірою схожі між собою, адже кожна з них – це відповідальність перед державою. Крім того, для адміністративних правопорушень та злочинів, як підстав адміністративної та кримінальної відповідальності, характерні такі спільні ознаки, як суспільна небезпека, протиправність, караність та винність.

Адміністративну і кримінальну відповідальність варто розрізняти за їх фактичними підставами. Так, фактичною підставою адміністративної

відповідальності є конкретний склад адміністративного проступку – протиправної, винної (умисної або необережної) дії чи бездіяльності, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність (ст. 9 КпАП) [1].

Згідно ст. 11 КК України кримінальна відповідальність настає за злочин – передбачене кримінальним законодавством суспільно небезпечне винне діяння (дію або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину. При цьому не визнається злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі[2].

Таким чином, основним критерієм розмежування злочину та адміністративного правопорушення є така юридична категорія, як суспільна небезпека. При цьому необхідно враховувати елементи суспільної небезпеки: її ступінь (обсяг), а також кількісний фактор (повторність, рецидив правопорушення). Адміністративні проступки відрізняються від злочинів меншим ступенем суспільної небезпеки, відсутністю великої шкоди для суспільства, яку завдають йому злочини. Так, наприклад, викрадення чужого майна вартість якого на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян, буде вважатись дрібним і кваліфікуватись як дрібна крадіжка чужого майна відповідно до ст.51 КпАП і буде тягти за собою накладання штрафу від десяти до тридцяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від п'яти до десяти діб [1].

Якщо шляхом таємного викрадення чужого майна будуть спричинені збитки на суму від ста до двохсот п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян, то дія буде кваліфікуватись як злочин за ст.185 ККУ – крадіжка і буде каратись штрафом від п'ятдесяти до ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років. [2] Тобто, в даному прикладі в основі різниці між правопорушенням і злочином покладені межі нанесеної шкоди.

Також, адміністративна відповідальність від кримінальної відрізняється колом суб'єктів відповідальності. Як відомо, суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства) в стані осудності з досягненням 16-річного віку на момент вчинення правопорушення (в тому числі й неповнолітні особи віком від 16 до 18 років), а також спеціальні суб'єкти [3]. До кримінальної відповідальності можуть бути притягнуті тільки фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства), осудні, які вчинили злочин у віці, з якого відповідно до чинного законодавства може наставати кримінальна відповідальність.

Крім того, кримінальне законодавство передбачає відповідальність також спеціальних суб'єктів, тобто фізичних осудних осіб, які мають

спеціальні ознаки, що стосуються різних властивостей таких осіб (громадянство, посадове становище, виконання професійних чи спеціальних функцій тощо). З урахуванням ступеня суспільної небезпеки кримінальне законодавство містить норми, в яких визначена більш низька, ніж в адміністративному законодавстві, вікова межа притягнення осіб до відповідальності – 14 років. Так, Кримінальний кодекс України встановлює диференційовані вікові межі притягнення особи до кримінальної відповідальності: загальну – 16 років та більш низьку – 14 років за вчинення найбільш небезпечних злочинів[2].

Отже, як свідчить проведений аналіз, адміністративні та кримінальні покарання, правила їх призначення, суб'єкти та процес провадження по адміністративних та кримінальних справах мають суттєві відмінності. В той же час їм притаманна і значна кількість спільних рис, які обумовлюють значну схожість адміністративної та кримінальної відповідальності. На думку багатьох дослідників, ця схожість виникла внаслідок запозичення при формулюванні нормативних положень щодо адміністративної відповідальності певних правових конструкцій, вироблених кримінальним правом. В результаті невиправданого запозичення адміністративна відповідальність певною мірою втратила якісну цілісність, набула деяких невластивих їй ознак. Такий стан справ у ряді випадків утруднює розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності, негативно позначається на практиці їх застосування. Це зумовлює необхідність серйозного реформування, в першу чергу, інституту адміністративної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради (ВВР) УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – ст. 1122.
2. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 25–26. – ст. 131.
3. Адміністративне право України / За ред. Ю.П. Битяка. – Харків: Право, 2014. – С. 166.

Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх

Чиренко Н.М., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри Юрковська Л.Г.

На сьогодні в Україні, як і у всьому світі, найвищою цінністю визначено забезпечення прав та свобод людини і громадянина. Особливу увагу приділено неповнолітнім, які є однією з найнезахищеніших верств населення, що обумовлює необхідність створення особливих умов для забезпечення та реалізації їхніх прав. Однак, проблема правопорушень неповнолітніх є і залишається однією з актуальних проблем українського суспільства, яка потребує нагальної розробки та вирішення.

Адміністративна відповідальність – це застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і в порядку, встановлених нормами адміністративного права [3, с. 6]. А з огляду на те, що неповнолітні є спеціальним суб'єктом

такої відповідальності, існує цілий ряд особливостей, притаманних процедури притягнення їх до адміністративної відповідальності.

Останнім часом проблемами адміністративної відповідальності неповнолітніх дещо фрагментарно займалась переважна більшість учених в галузі адміністративного права, зокрема, такі як: О.Б. Андреева, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, Р.А. Каложний, В.К. Колпаков, Я.Ю. Кондратьєв, О.І. Остапенко, С.Г. Поволоцька, М.М. Тищенко тощо.

Згідно зі статтею 13 КпАП України до осіб віком 16-18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються відповідні заходи впливу. [2]

Неповнолітні – це особи, які не досягли 18 років, тобто віку, з досягненням якого закон пов'язує настання повної дієздатності.

Неповнолітні, які не досягли встановленого в законі віку 16 років згідно з КпАП України, є малолітніми і юридичній відповідальності, у тому числі адміністративній, не підлягають, оскільки визнаються нездатними усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними. До того ж адміністративна відповідальність неповнолітнього може настати тільки тоді, коли 16 років йому виповнилось саме до моменту вчинення протиправного діяння, а не до вирішення питання про притягнення його до адміністративної відповідальності

До неповнолітніх віком 16-18 років, які скоїли адміністративні проступки, можуть бути застосовані заходи, передбачені ст. 24 КпАП [2], а саме:

Попередження – суворіший захід виховного впливу, що полягає в усному оголошенні органом адміністративної юрисдикції офіційного від імені держави осудження неповнолітнього правопорушника і його поведінки, яка виявилась у скоєнні адміністративного проступку, що не становить значної суспільної небезпеки.

Зобов'язання публічно або в іншій формі вибачитись перед потерпілим;

Найменш суворим заходом є зобов'язання публічно або в іншій формі вибачитись перед потерпілим. Цей захід орган адміністративної юрисдикції застосовує тоді, коли він дійшов висновку, що неповнолітній визнав неправомірність своєї поведінки, суспільну шкоду скоєного діяння і покався в ньому. Публічність вибачення при цьому полягає у здійсненні його не тет-а-тет (тобто неповнолітній і потерпілий), а у присутності інших осіб.

Питання про форму публічного вибачення вирішує орган адміністративної юрисдикції з урахуванням усіх обставин справи і побажань потерпілого.

Догана або сувора догана;

Догана або сувора догана є заходами морально-психологічного впливу, які застосовуються до неповнолітніх правопорушників у разі систематичного невиконання ними встановлених правил поведінки і скоєння правопорушень, що свідчать про формування анти-суспільної установки. Догана або сувора догана є жорстокішими заходами стягнення, ніж попередження неповнолітнього. Вони супроводжуються офіційним від імені держави суворим засудженням неповнолітнього правопорушника і скоєного ним діяння.

Передавання неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, або під нагляд педагогічному чи трудовому колективу за їх

згодою, а також окремим громадянам на їх прохання. Недопустиме передання неповнолітнього правопорушника батьку або матері, що позбавлені батьківських прав, а також батькам або іншим особам, що за рівнем культури і характером своєї поведінки не здатні позитивно впливати на нього.

Особа неповнолітнього правопорушника як спеціального суб'єкта адміністративної відповідальності та запропоноване нами розширення кола учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення неповнолітніх зумовлюють деякі особливості складання протоколу про адміністративне правопорушення, що також потребують свого законодавчого закріплення у КУпАП. По-перше, вік, який має бути точно встановлений через залучення до матеріалів справи копії паспорту або, якщо він ще не отриманий, копії свідоцтва про народження особи. Крім того, неповнолітній вік особи є обставиною, що пом'якшує відповідальність. По-друге, до протоколу мають заноситись досить докладні відомості про особу неповнолітнього, з вказівкою місця навчання (або роботи), наявності самостійного заробітку, інших обставин, що характеризують його особу, а саме: чи раніше притягався він до відповідальності, чи були приводи до міліції, та обов'язково мають бути внесені відомості про обох батьків або осіб, що їх замінюють, які однаково відповідають за виховання своєї неповнолітньої дитини. По-третє, у протоколі мають зазначатись законні представники, якщо вони залучались, та захисник неповнолітньої особи. По-четверте, обов'язково до протоколу має бути долучено пояснення батьків неповнолітнього або осіб, що їх замінюють, з метою встановлення психофізіологічного стану неповнолітнього правопорушника, умов, в яких він проживає, та вирішення питання про належне виконання батьками обов'язків з виховання своєї неповнолітньої дитини. На нашу думку, складання протоколу про адміністративне правопорушення неповнолітніх у письмовій формі є ще однією гарантією захисту їх прав та інтересів.

Існують досить суперечливі питання щодо органу, уповноваженого складати протокол про адміністративні правопорушення неповнолітніх. Профілактика правопорушень, встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню правопорушень, профілактична робота з неповнолітніми правопорушниками є одним з основних завдань кримінальної міліції у справах дітей, однак протокол про адміністративне правопорушення неповнолітніх, на наш погляд, може бути складений і за загальним правилом особою, якій на це законодавчо надається право за ст. 255 КУпАП, але тільки в присутності батьків неповнолітнього або осіб, що їх замінюють, законних представників або захисника.

Особливістю адміністративної відповідальності неповнолітніх доцільно визначити розгляд справ про адміністративні правопорушення неповнолітніх у районних, районних у містах, міських чи міськрайонних судах (суддями) (ст. 221 КУпАП) і тільки за місцем фактичного проживання неповнолітньої особи, що посилить виховний вплив на правопорушника.

Питання, пов'язані із здійсненням профілактики правопорушень серед неповнолітніх, вже багато років турбують громадськість, вчених-юристів та правоохоронців-практиків багатьох країн світу. Найбільш гостро вони постають у країнах, що розвиваються, та у країнах з перехідною економікою, до яких належить і Україна. Трансформаційні процеси,

пов'язані із реформуванням Української державності, оновленням галузей законодавства, що регулюють відносини в різних сферах суспільного життя, зміною та удосконаленням системи та правового статусу органів державної влади і місцевого самоврядування, супроводжуються загостренням багатьох соціальних проблем, які негативно впливають на формування особистості неповнолітніх і сприяють вчиненню ними правопорушень. У зв'язку з цим питання запровадження ювенальної юстиції в Україні на мій погляд є досить актуальним для розгляду. Поняття «ювенальна юстиція» походить від латинського «juvenalis» юнацький та «justitia» правосуддя. Ювенальна юстиція включає в себе профілактику підліткової злочинності та соціально-психологічну реабілітацію неповнолітніх, які вчинили злочини чи інші правопорушення (у тому числі засуджених, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі), так і неповнолітніх жертв злочинів.

Ювенальна юстиція направлена на роботу із двома категоріями дітей – це діти-правопорушники та діти, які опинились у складній життєвій ситуації (сироти, позбавлені батьківського піклування, безпритульні, свідки та жертви злочинів тощо).

Отже, для нормального функціонування системи правосуддя у справах про притягнення неповнолітніх до адміністративної відповідальності вона має включати в себе: врахування вікових особливостей неповнолітнього; юридичні гарантії захисту прав і законних інтересів неповнолітніх; повноту індивідуального соціально-психологічного дослідження особистості неповнолітнього; вибір індивідуального заходу впливу та його виконання.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради (ВВР) УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – ст. 1122.
3. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. / [за заг. ред. А.Т. Комзю-ка]. - 2-ге вид., виправл. і доп. - Х. : Ун-т внутр. справ, 2000. - 103 с.

Проблеми юридичного захисту осіб у справах про адміністративні правопорушення

Шевчук А.І., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри Юрковська Л.Г.

Як свідчить судова практика, що склалась в Україні на сьогоднішній день, переважна кількість суддів, які розглядають справи про адміністративні правопорушення, цілком впевнені і вважають, що захищати людину в суді по даній категорії справ можуть лише адвокати. Разом з тим, така впевненість не відповідає принципу з'ясування об'єктивної істини у справах, передбачає однобічний підхід до розгляду судом обставин справи та грубо порушує конституційні права особи на вільний вибір та юридичну допомогу через обраного нею на власний розсуд захисника з числа юристів, які можуть надати дійсно ефективний правовий захист в певній галузі. Такий стан речей створює навіть можливість для набуття адвокатами монопольного становища в цій галузі юридичної діяльності, незважаючи на хоч і не чітке, але існуюче визначення права особи на вільний вибір

захисника у Кодексі про адміністративні правопорушення [1. ст 268].

Конституція України встановлює відповідні правові гарантії щодо права кожного на правову допомогу[2. ст 59]. Виходячи з сьогодення, давно стало зрозумілим, що саме по собі набуття особою статусу адвоката зовсім не означає, що даний фахівець може забезпечити ефективний правовий захист особи в суді, який так вкрай необхідний конкретній особі в конкретній справі про адміністративне правопорушення. Безперечно, що такий адвокат може володіти достатніми знаннями та досвідом, але це ще не вирішує проблеми особи, що звернулась до нього з приводу справи про адміністративне правопорушення [3. с 528]. Поряд з цим, інший фахівець-юрист, професійна діяльність якого не була пов'язана з адвокатурою і він не мав на меті здобуття статусу адвоката, але закон не забороняє йому бути захисником в суді у справах про адміністративні правопорушення, може забезпечити особу належним правовим захистом щодо належної підготовки документів, правильного бачення обставин справи та доказів, розуміння специфіки певної категорії справ про адміністративні правопорушення, що є необхідним, зокрема, для з'ясування істини у справі.

Як приклад слід навести один конкретний випадок, коли громадянин К., не маючи юридичної освіти, з'явився разом зі своїм захисником (не адвокатом) в судові засідання суду апеляційної інстанції. Розглядалась апеляційна скарга громадянина М., іншого учасника дорожньо-транспортної пригоди, вину якого суд першої інстанції фактично встановив під час розгляду протоколу про адміністративне правопорушення, складеного працівниками ДАІ відносно громадянина К., а за відсутності вини в діях гр. К. провадження по справі було закрито. Не погоджуючись з такою постановою суду першої інстанції, М. подав апеляційну скаргу за надуманими доказами. Інтереси К. в суді першої інстанції захищав фахівець в галузі права, не адвокат, але який був допущений до участі в справі. Саме завдяки цьому захиснику К. та складеним ним документам суд правильно розглянув справу, виходячи з дійсних складних обставин пригоди.

Суддя суду апеляційної інстанції не допустила захисника гр. К. до участі в судовому засіданні, посилаючись на можливість такої участі лише адвокатом. На думку судді, виключно адвокат може надати особі кваліфіковану допомогу, яка забезпечить належний захист прав особи в суді і не нашкодить його інтересам. Навіть письмове клопотання гр. К. подане ним судді апеляційної інстанції про допущення захисника, який, до-речі, брав активну участь в судових засіданнях суду першої інстанції, суддею апеляційної інстанції навіть не розглядалось, і часу на запрошення адвоката як захисника у дану справу для гр. К. суд не надав. Таким чином, наслідком цього випадку стала ситуація, в якій гр. К. в судовому засіданні суду апеляційної інстанції залишився без захисту взагалі. Суд, нібито маючи на меті забезпечення належного захисту інтересів гр. К. з боку лише адвоката, позбавив його права і можливості на захист в даному конкретному судовому засіданні. Суперечлива позиція судді в цій справі призвела до порушення права людини на захист.

Також суттєві зауваження викликає статус особи в судовому засіданні, який їй надає сам суд ще до закінчення розгляду справи– «правопорушник». Такий статус є неприпустимим, оскільки до закінчення розгляду справи таке

звернення до особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, виражає собою однобічний формальний підхід суду до розгляду справи навіть без припущення щодо відсутності в її діях ознак правопорушення, вказаного у складеному відносно неї протоколі суб'єктами владних повноважень – працівниками ДАІ.

На наше переконання, вітчизняні законодавці досі не надають пріоритетного значення даній категорії справ – справам про адміністративні правопорушення, що є цілком необґрунтованим упередженням щодо однієї з наймасовіших категорії юридичних справ.

Отже, у якості висновку слід зазначити, судам необхідно більш уважно підходити до питання, хто саме може захищати інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, з метою забезпечення конституційного права такої особи на вільний вибір захисника та унеможливити порушення такого права судами України, виходячи з вимог існуючих нормативно-правових актів.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради (ВВР) УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
3. Бірюкова А. Проблемні питання здійснення захисту та надання правової допомоги адвокатами / А. Бірюкова // Юридична Україна. - 2005.- № 1.
4. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен / К.: Юрінком Інтер, 2004.

СЕКЦІЯ 2: ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

Процедура злиття та поглинання підприємств в рамках чинного законодавства України

Гелич Ю.О., професор кафедри господарсько-правових дисциплін ННПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Панченко Б.С., студент ННПП НАВС

Одночасно з приходом на українські ринки іноземних компаній до словника українських юристів і підприємців ввійшло чимало термінів, що описують різноманітні бізнес-процеси. Одним з таких запозичень став термін «злиття та поглинання», що англійською мовою звучить як *Merger&Acquisition (M&A)*.

У широкому трактуванні, злиття та поглинання – це процес, результатом якого є формальний або неформальний перехід контролю над компанією (компаніями) від однієї особи (групи осіб) до іншої особи (групи осіб). У вужчому розумінні, злиття та поглинання – це процес реорганізації, внаслідок якого до нової компанії переходять всі права і обов'язки однієї та більше компаній, діяльність яких в результаті припиняється [1, с. 10].

Згідно з Цивільним Кодексом у разі злиття підприємства з іншим підприємством усі майнові права та обов'язки кожного з них переходять до підприємства, яке виникло в результаті злиття. При приєднанні одного підприємства до іншого до останнього переходять усі майнові права та обов'язки приєданого підприємства. Бухгалтерські баланси обох підприємств консоліднуються. Отже, в результаті приєднання нова юридична особа не створюється, а лише вносяться зміни до засновницьких документів правонаступника. Наголосимо, що принципова різниця між злиттям і поглинанням полягає у тому, що в першому випадку всі майнові права та обов'язки кількох юридичних осіб концентруються на балансі підприємства, яке створюється, а в другому - на балансі підприємства, що вже функціонує на момент прийняття рішення про приєднання.

Традиційно злиття та поглинання поділяють на три види: горизонтальні, вертикальні та конгломератні. Злиття двох конкурентів вважається горизонтальним злиттям та поглинанням. Вертикальне злиття та поглинання - об'єднання юридичних осіб, між якими існують, або можуть існувати правовідносини продавця і покупця. Конгломератне злиття - об'єднання компаній, які не є ані конкурентами, ані партнерами (покупцями, продавцями).

Знаково, що для української господарської спільноти, а також з точки зору правового регулювання сам по собі процес придбання контролю над компанією, так і процес реорганізації компанії не є новелами.

В контексті злиття та поглинання в українському законодавстві цікаво розглянути передбачені Господарським кодексом України такі способи реорганізації господарюючих суб'єктів як приєднання та злиття. Злиття суб'єктів господарської діяльності тягне перехід до новоствореного суб'єкта господарювання майнових прав та обов'язків всіх компаній, що зливаються. При приєднанні до одного суб'єкта господарської діяльності переходять всі

майнові права та обов'язки приєднаних компаній. При цьому, як у випадку злиття, так і у випадку приєднання, суб'єкти господарювання, які приєднуються або зливаються, припиняють своє існування як суб'єкти права.

Практика як світова, так і українська свідчить про те, що процеси злиття та поглинання часто мають на меті створення умов для економічної концентрації. У зв'язку із цим всі держави, зацікавлені в розвитку конкуренції та недопущенні монополізації ринків, жорстко контролюють злиття, поглинання, а також відносини контролю, що тягнуть ці негативні для економіки явища [3, с. 130].

Функції контролю за економічною концентрацією в Україні покладені на Антимонопольний комітет України. Діючи в рамках своїх повноважень, у випадках передбачених законом АМКУ надає попередню згоду на концентрацію суб'єктів господарської діяльності.

Окрім загальних вимог, законодавством закріплений цілий ряд галузевих особливостей та обмежень. Саме тому успіх злиття та поглинання прямо залежить від ефективності розробленої юридичної конструкції – механізму злиття та поглинання, що найбільш відповідає інтересам заінтересованих осіб.

Рейдерські атаки та недружні поглинання, на жаль, в Україні стали досить поширеними. Недосконалість національного законодавства і корупція є передумовами для рейдерства. Рейдерська атака може відбуватися у формі раптового поглинання - швидка скупка акцій, а також може бути розтягнута в часі до концентрації в руках рейдерів необхідного пакета акцій.

Не дивлячись на загрозливу рейдерську статистику, кожна компанія в силах протидіяти недружнім поглинанням, однак такі міри повинні застосовуватися вчасно, а краще заздалегідь.

Захистом компанії від недружніх поглинань повинні займатися професіонали і їхні дії повинні застосовуватися не тільки у випадках появи ризику захоплення підприємства, а заздалегідь [2, с. 110].

В якості висновку хотілося б підкреслити, що злиття та поглинання, проведені із дотриманням вимог законодавства, а також прав та законних інтересів всіх учасників процесу є цивілізованими інструментами розвитку бізнесу в усьому світі. Щоб Україна не випадала зі світових економічних процесів, необхідно в самі стислі строки привести законодавчу базу України у відповідність з провідними світовими аналогами. Подібні дії з боку уряду можуть стати передумовами не тільки до зменшення кількості рейдерських атак, але для поліпшення інвестиційного клімату в країні. Свобода підприємництва, гарантії захисту прав власності, боротьба з корупцією, підвищення загальної правової культури повинні не декларуватися, а реально забезпечуватися.

Список використаних джерел:

1. Васильчук І. Оцінка стану та перспектив ринку злиття / поглинання в Україні // Економіка. Фінанси. Право. - 2007. - № 5. - С. 10-17.
2. Пронін О. Ю. Особливості процесів злиття та поглинання // Фінанси України. - 2005. - № 8. - С. 106-122.
3. Уманців Ю. Активізація процесів злиття та поглинання як чинник глобалізації світової економіки // Підприємництво, господарство і право. - 2004. - № 2. - С. 129-131.

Сучасні особливості ефективного використання спеціальних знань у господарському процесі

Загорняк Н.Б., доцент кафедри господарсько-правових дисциплін ННІПІ НАВС, кандидат економічних наук

Однією з форм використання спеціальних знань є судова експертиза, її у сучасному господарському процесі можна визначити як «дослідження у встановленому законом порядку за допомогою спеціальних знань матеріальних об'єктів, процесів і явищ з метою отримання фактичних даних про наявність чи відсутність обставин, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інших обставин, які сприяють правильному вирішенню господарського спору» [1, с. 13]. Вирішуючи питання щодо призначення експертизи, суд керується необхідністю застосування спеціальних знань, значущістю факту, а також відсутністю інших достовірних та наявних доказів, що підтверджують спірний факт, тобто, наявністю потреби у створенні нових доказів, у разі, коли висновок експерта не можуть замінити інші засоби доказування. Використання спеціальних знань сприяє встановленню обставин, що мають значення для справи, а тому судова експертиза, виступаючи частиною інституту доказування, стала більш поширеною саме у господарському процесі.

На сьогодні саме господарське судочинство характеризується особливими потребами щодо застосування різноманітних знань, пов'язаних зі спеціальною освітою та професійним досвідом, оскільки спектр найпоширеніших напрямів судових експертиз, без яких вже важко уявити розгляд господарських справ, об'єднує інженерно-технічну, економічну, будівельно-технічну, почеркознавчу, товарознавчу, ґрунтознавчу, лінгвістичну, судово-екологічну експертизи [2, с. 56; 3, с. 63]. Водночас ефективному використанню спеціальних знань у господарському процесі не сприяє те, що унеможливлення роботи експерта нерідко трапляється з вини учасників процесу, які цілеспрямовано перешкоджають проведенню дослідження, не надаючи витребувані судом документи. Аналіз судової практики показав, що у подібних випадках практично не застосовуються норми Господарського процесуального кодексу України (надалі - ГПК України) щодо штрафів.

Вважаємо за потрібне також звернути особливу увагу не лише на права, але й на обов'язки господарського суду як учасника експертної діяльності. До них доцільно віднести: 1) за клопотанням учасників процесу, а у визначених законом випадках – за власною ініціативою, призначати експертизу, визначатися з конкретною установою або конкретним експертом, якими проводитиметься експертиза; 2) визначати завдання експертизи, об'єкти експертного дослідження, вид експертизи та формулювання питань; 3) підготовка необхідних матеріалів та направлення їх експерту; 4) оцінка висновку експерта [3; 4]. Розглядаючи справи, господарські суди виходять з того, що призначення судової експертизи з ініціативи суду діючим господарсько-процесуальним законодавством не передбачається, до того ж не визначено випадків обов'язкового проведення експертизи. Так, відмовляючи своїм рішенням у справі №5011-47/2254-

201215.03.12 у задоволенні позовних вимог, господарський суд міста Києва зазначив, що, не дивлячись на звернення судом уваги представника позивача на необхідність застосування спеціальних знань для встановлення важливих для вирішення спору обставин, жодних клопотань про призначення судової експертизи з метою встановлення недоліків проданого товару до суду не надходило, і станом на день прийняття рішення позивачем всупереч ст. 33-34 ГПК України не надано доказів наявності зазначених недоліків [5]. Відмовляючи у задоволенні заяви про перегляд рішення у справі № 47/63 за нововиявленими обставинами, господарський суд міста Києва, послався на те, що суд, згідно, не наділений повноваженнями щодо встановлення обставин, що, як було ним зазначено, відносяться до спеціальних знань, при цьому саме заявник має довести обґрунтованість своїх тверджень належними доказами, чого ним здійснено не було [6]. Такою ж є позиція пленуму Вищого господарського суду України, яка знайшла своє відображення у Постанові, де з ініціативи суду передбачається призначення лише додаткової або повторної судової експертизи (п.п. 15.1-15.2) [7].

Вважаємо, що важливість функції експертизи як етапу у досягненні судової істини на сьогодні виявляється невиправдано зменшеною, зазначене утворює підстави для внесення відповідних змін та доповнень до положень господарсько-процесуального законодавства.

Список використаних джерел:

1. Бабенко В. В. Доказування в господарському процесі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право, господарсько-процесуальне право» / В. В. Бабенко. – К., 2007. – 18 с.
2. Янчук О. Ю., Федчишин А. А. Типові експертизи, які призначаються в господарському процесі / О. Ю. Янчук, А. А. Федчишин // Актуальні питання судової експертизи та криміналістики: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 7-8 лист. 2013 року). - Х.: Право, 2013. – С. 56 - 57.
3. Прокопанич Г.К. Сучасні проблеми використання спеціальних знань у господарському процесі// Вісник академії адвокатури України.–2012.–№3.– С. 60-64.
4. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06 лист. 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
5. Рішення господарського суду міста Києва від 15 бер. 2012 р.. Справа № 5011-47/2254-201215.03.12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua>.
6. Ухвала господарського суду міста Києва від 22 груд. 2010 р.. Справа № 47/6322.12.10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua>.
7. Про деякі питання практики призначення судової експертизи : Постанова пленуму Вищого господарського суду України від 23 бер. 2012 року № 4 // Вісник господарського судочинства. – 2012. - № 3.- стор. 15.

До питання про об'єкти зовнішньоекономічних правовідносин

Петрина В.Н., професор кафедри господарсько-правових дисциплін ННПП НАВС, кандидат юридичних наук

Як відомо, будь-яка діяльність, в тому числі і зовнішньоекономічна, як предмет правового регулювання, має розглядатись як певні суспільні відносини. Невід'ємним елементом складу будь-яких правовідносин, в тому числі і зовнішньоекономічних, є об'єкт правовідносин. Згідно з положеннями

теорії права «об'єкти правовідносин – це матеріальні і нематеріальні блага, з приводу яких суб'єкти вступають у правовідносини, здійснюють свої суб'єктивні юридичні права і суб'єктивні юридичні обов'язки» [1].

«Розрізняють такі види об'єктів правовідносин: 1) предмети матеріального світу: речі, цінності, майно тощо...; 2) послуги виробничого і невиробничого характеру – виконання роботи, обумовленої договором або контрактом...; 3) продукти духовної та інтелектуальної творчості...; 4) особисті немайнові блага – життя, здоров'я, честь, гідність, право на освіту та інші права і свободи...» [1]. «Людина не може бути об'єктом правовідносин» [1].

В принципі, усі із визначених в теорії права видів об'єктів правовідносин, крім особистих немайнових благ, можуть бути об'єктами зовнішньоекономічних правовідносин. Тобто, об'єктами зовнішньоекономічних правовідносин можуть бути і предмети матеріального світу, і послуги, і продукти духовної та інтелектуальної творчості, призначені для продажу (оплатної передачі).

Ст. 4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» дає перелік видів зовнішньоекономічної діяльності. До цього переліку зокрема входить експорт та імпорт робочої сили (абз. 2 ч. 1 ст. 4 зазначеного закону), при цьому ані зазначений закон, ані будь-який інший законодавчий акт не дають визначення поняттям «робоча сила» та «експорт та імпорт робочої сили». Тому залишається тільки гадати, що під цими термінами мав на увазі законодавець.

Якщо під робочою силою законодавець мав на увазі людей, а під експортом та імпортом робочої сили мав на увазі експорт та імпорт людей, то треба зауважити наступне. «Робоча сила - це здатність людини до праці...Робоча сила невіддільна від людини, від її особи» [2]. Сама людина є власником своєї робочої сили і як власник тільки «вона має право на володіння, розпорядження й користування нею» [2]. В теорії права цілком справедливо відмічається, що «у сучасних правових системах світу людина, як така, не може бути об'єктом правовідносин (на відміну від минулого, коли раб чи кріпак розглядався як «річ, яка вміє говорити» і міг бути проданий чи подарований)» [3]. Торгівля людьми (робочою силою), де людина виступає об'єктом відносин, заборонена міжнародним правом і правом України. Так, стаття 4 Загальної декларації прав людини, прийнятої ООН 10 грудня 1948 року, та стаття 4 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод забороняють рабство та работоргівлю. Стаття 149 Кримінального кодексу України, яка називається «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини», передбачає кримінальну відповідальність за торгівлю людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина. Тому абсолютно некоректно вживати словосполучення «експорт чи імпорт людей» так само, як і «експорт чи імпорт робочої сили».

Якщо під експортом чи імпортом робочої сили мати на увазі перетинання кордону найманими працівниками відповідного суб'єкта зовнішньоекономічних правовідносин або самими підприємцями для надання послуг/виконання робіт, то тоді коректно буде говорити про експорт

чи імпорт послуг, а не експорт чи імпорт робочої сили. Так, законодавство визначає експорт послуг як «надання послуги резидентами-виробниками країни резидентам іншої країни» [4], а імпорт послуг як «надання послуги резидентам країни нерезидентами-виробниками» [4]. Об'єктом суспільних відносин в цьому випадку буде не робоча сила, а послуги.

Якщо під експортом чи імпортом робочої сили мати на увазі трудову міграцію, тобто виїзд громадянина певної країни за кордон і укладення ним за кордоном трудового договору, то такого роду суспільні відносини не можуть бути віднесені до зовнішньоекономічних відносин, тобто до зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішньоекономічна діяльність є за визначенням, що дається в ч. 1 ст. 377 Господарського кодексу України, господарською діяльністю суб'єктів господарювання. Працівник же, укладаючи трудовий договір із іноземним роботодавцем, не виступає в ролі суб'єкта господарювання, а уклавши трудовий договір - не здійснює господарську, зокрема, зовнішньоекономічну діяльність. Уклавши трудовий договір за кордоном, працівник вступає у трудові відносини, а трудові відносини, як це чітко визначено в частині 1 статті 4 Господарського кодексу України, не відносяться до господарських, в тому числі зовнішньоекономічних відносин.

Не можна називати експортом робочої сили і діяльність українських суб'єктів господарювання, які надають послуги громадянам України з посередництва у працевлаштуванні за кордоном згідно зі статтею 38 Закону України «Про зайнятість населення». В тому випадку, коли український суб'єкт господарювання укладає договір про послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордоном з українським громадянином, то такий договір не є зовнішньоекономічним, а передбачені ним послуги не можуть бути віднесені до зовнішньоекономічної діяльності. Так само не є зовнішньоекономічним договором договір про послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордоном між іноземним суб'єктом господарювання та українським громадянином (не підприємцем), а передбачені ним послуги так само не можуть бути віднесені до зовнішньоекономічної діяльності. Послуги з працевлаштування, підбору та забезпечення персоналом будуть вважатися зовнішньоекономічними, тільки у випадку, якщо вони надаються на підставі зовнішньоекономічного договору, тобто договору між українським і іноземним суб'єктами господарювання. Об'єктом суспільних відносин, що в цьому випадку складаються, є не робоча сила, а «послуги з працевлаштування, підбору та забезпечення персоналом», що в Класифікації зовнішньоекономічних послуг, затвердженій наказом Державного комітету статистики України від 27.02.2013 № 69, мають кодове позначення 10.08.01.

Якщо під терміном «робоча сила» законодавець мав на увазі коней, віслюків, слонів тощо, то вжиття такого терміну у даному випадку є також некоректним. Об'єктом правовідносин, що складаються при експорті та імпорті тварин, є не робоча сила, а товар. Так, Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності, затверджена Законом України «Про Митний тариф України», виділяє таку групу товарів, як «живі тварини», що позначається кодом 01.

Якщо під терміном «робоча сила» законодавець мав на увазі певні машини чи інші механічні пристрої, то вжиття такого терміну у даному випадку є також некоректним. Об'єктом правовідносин, що складаються при експорті та імпорті машин чи інших механічних пристроїв, є не робоча сила, а товар. Так, Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності виділяє таку групу товарів, як «реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої; їх частини», що позначається кодом 84.

Виходячи з вищенаведеного, вважаємо, що експорт чи імпорт робочої сили в сучасних умовах є неможливим і такі словосполучення, як «експорт та імпорт робочої сили» чи «перетинання митного кордону України робочою силою» є некоректними. Таким чином, вважаємо за необхідне виключити з абзацу другого частини першої статті 4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» слова «та робочої сили», а також виключити з частини першої статті 377 Господарського кодексу України слова «та/або робочою силою».

Список використаних джерел:

1. Скакун О.Ф.. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. — 656 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://all-sci.net/teoriya-prava-gosudarstva/obekti-pravovidosin.html>
2. Щетинін А.І. Політична економія. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.ws/10611207/politekonomiya/robocha_sila_tovar_protsets_stvorenniya_dodatkovoyi_vartosti
3. Кириченко В.М. Теорія держави і права. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/16011013/pravo/pravovidosini>
4. Пункт 3 Класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП), затвердженої наказом Державного комітету статистики України № 69 від 27.02.2013. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ukrstat.gov.uk/norm_doc/2013/69/69_2013.htm

Безспірність вимог як ознака неплатоспроможності боржника

Тищенко Ю.В., доцент кафедри господарсько-правових дисциплін ННПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Одною із ознак, що визначає стійку неплатоспроможність боржника та є підставою порушення справи про банкрутство є наявність безспірних вимог кредитора.

Відповідно до частини третьої статті 10 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі — закон про банкрутство), безспірні вимоги кредиторів — це грошові вимоги кредиторів, підтверджені судовим рішенням, що набрало законної сили, і постановою про відкриття виконавчого провадження, згідно з яким відповідно до законодавства здійснюється списання коштів з рахунків боржника.

Безспірність як ознака неплатоспроможності боржника має важливе значення для ініціювання процедури банкрутства. Адже, якщо кредитор пред'являє грошову вимогу боржнику, а останній не погоджується з її правомірністю, то в цьому випадку відсутня неплатоспроможність. Тобто боржник свідомо не погашає грошову вимогу кредитора, хоча має таку можливість. В цій ситуації ми не можемо говорити про стійку

неплатоспроможність, як підставу для провадження у справі про банкрутство.

Як відомо, суб'єкти господарювання мають право звертатися до господарського суду за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів.

Крім того, розділом II Господарського процесуального кодексу передбачене досудове врегулювання господарських спорів. Одним із способів такого досудового врегулювання є претензійний порядок вирішення суперечки.

Отже, якщо кредитор пред'явив претензію боржнику, де вимагав погасити наявний борг, і кредитор, розглянувши претензію, визнав зазначені в ній вимоги, чи є це підставою вважати, що між сторонами відсутні спірні вимоги і кредитор, відповідно, набуває право на звернення до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство?

Аналізуючи положення закону про банкрутство (хоча, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців за заявничим принципом» від 13.05.2014 року його норми втратили пріоритет перед іншими законодавчими актами України у врегулюванні відносин, пов'язаних з банкрутством) відповідь повинна бути негативною. Про це свідчить вже згадане визначення поняття «безспірних вимог кредитора», де ці вимоги повинні бути підтверджені судовим рішенням, що набрало законної сили, і постановою про відкриття виконавчого провадження.

Також, статтею 15 закону про банкрутство визначено підстави для повернення та відкликання заяви про порушення справи про банкрутство. Як одну з підстав повернення заяви передбачено неподання заявником-кредитором доказів неспроможності боржника виконати грошові зобов'язання у встановленому розмірі протягом трьох місяців після відкриття виконавчого провадження, якщо інше не передбачено Законом.

Підтверджує цю тезу і Інформаційний лист ВГСУ від 28.03.2013 № 01-06/606/2013, в частині восьмій якого зазначено, що лише судові рішення за відсутності виданого на його підставі виконавчого документа та постанови органу Державної виконавчої служби про відкриття виконавчого провадження не може бути підтвердженням безспірності грошових вимог. При цьому виконавчий напис нотаріуса не може вважатися доказом безспірності грошових вимог [1].

Отже, підтверджені грошові вимоги будь яким чином, ніж шляхом винесення судового рішення, що набрало законної сили, і прийняття постанови про відкриття виконавчого провадження, не дають підстав вважати про наявність безспірних грошових вимог, як ознаки неплатоспроможності боржника.

Проте, наразі, господарські відносини, і комерційні, зокрема, активно розвиваються та адаптуються до сучасних прогресивних тенденцій та змін, таких як електронний документообіг та звітність, електронна торгівля, спрощена комунікація між учасниками господарської діяльності. Розвитку набувають і способи вирішення комерційних спорів (наприклад, медіація, як вид альтернативного врегулювання спорів набуває все більшого

поширення серед суб'єктів господарювання). Як вважаємо, враховуючи вищенаведене, не можна ігнорувати значення вирішення суперечностей між сторонами в досудовому порядку.

Досудовий порядок вирішення спору між боржником та кредитором як ознака безспірності використовується і вченими-практиками [2, с. 142].

І тому, питання визначення безспірності грошових вимог, в цьому аспекті потребує більш глибокого вивчення.

Список використаних джерел:

1. Про Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (у редакції Закону України від 22.12.2011 № 4212-VI) : Інформаційний лист ВГСУ від 28.03.2013 № 01-06/606/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vgsu.arbitr.gov.ua/news/1171/>.
2. Поляков Б.М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Б.М. Поляков. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2011. – 560 с.

Збори та комітет кредиторів: поняття та повноваження

Біляєва А.М., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Тищенко Ю.В.*

У процедури банкрутства діють такі представницькі органи кредиторів: загальні збори кредиторів і комітет кредиторів. Юридичні особи – кредитори беруть участь у зборах і комітеті кредиторів через своїх представників.

Одною зі сторін справи про банкрутство є конкурсні кредитори (п. 13 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» - далі Закон про банкрутство), інтереси яких представляє комітет кредиторів, що обирається на зборах кредиторів. Проте, визначаючи представника комітету кредиторів як сторону у справі про банкрутство, законодавець чітко не визначив права та обов'язки такого суб'єкта процедури банкрутства, за допомогою яких можливо було б визначити його правовий статус у справі про банкрутство. Разом з тим ст. 26 Закону про банкрутство законодавцем було врегульовано порядок утворення і компетенція зборів кредиторів та комітету кредиторів, які за Законом не є стороною у справі про банкрутство.

Збори кредиторів є органом кредиторів, який реалізує питання правосуб'єктності кредиторів боржника у справі про банкрутство. Основне їх призначення в процедурі розпорядження майном – це прийняття рішень щодо визначення кількісного складу, обрання та переобрання членів комітету кредиторів, прийняття рішення про дострокове припинення повноважень комітету кредиторів і окремих його членів (ч. 5 ст. 26 Закону про банкрутство). Зазначені вище повноваження зборів кредиторів є їх виключеною компетенцією, які не можуть бути передані чи делеговані комітету кредиторів.

Натомість прийняття рішень зборами кредиторів про схвалення плану санації або його відхилення, про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури, погодження мирової угоди до закінчення процедури розпорядження майном боржника (ч. 2 ст. 27 Закону) не є виключеною компетенцією зборів кредиторів, оскільки вищезазначені

рішення обов'язково попередньо повинні бути розглянуті комітетом кредиторів боржника у відповідності до компетенції, визначеної у частині 8 статті 26 Закону про банкрутство.

На відміну від зборів кредиторів, комітет кредиторів має ознаки правової визначеності – це постійно діючий орган кредиторів у процедурах банкрутства із складом членів комітету кредиторів не більше ніж сім осіб, який представляє і поєднує інтереси всіх кредиторів боржника у справі про банкрутство при прийнятті протокольних рішень в межах компетенції, визначеної ч. 8 ст. 26, ст. 27 Закону про банкрутство та контролює діяльність арбітражного керуючого. За Законом встановлено особливості формування комітету кредиторів, а саме: кредитор, що має двадцять п'ять і більше відсотків голосів, автоматично включається до складу комітету кредиторів (ч. 6 ст. 26 Закону).

У юридичній літературі, щодо статусу представницьких органів кредиторів, єдиності думок з цього питання немає.

Телюкіна М.В. стверджує, що логіка конкурсних відносин складається з того, що в діяльності комітету кредиторів беруть участь саме фізичні особи – кредитори (або їх представники) [1, с. 258-259], обґрунтовуючи це тим, що представницькі органи комітету кредиторів створюються для захисту інтересів кредиторів у процедурі банкрутства, і кредитори повинні бути впевнені, що члени комітету кредиторів не приймуть рішення, які суперечитимуть загальним інтересам усіх кредиторів.

Науковець Шухатян Х.О., досліджуючи концептуальні підходи до поняття сторін у провадженні справ про банкрутство визначає, що наявність представницького органу кредиторів є особливістю такої форми господарського процесу, як провадження справ про банкрутство, коли стороною у справі про банкрутство виступає колективний орган без статусу юридичної особи, що складається з абсолютно самостійних суб'єктів підприємницької діяльності та фізичних осіб, які характеризуються наявністю абсолютно різних вимог до боржника за різними зобов'язаннями [2, с. 142].

З вищезазначеного можна зробити слідуючи висновки. Комітет кредиторів є окремим суб'єктом провадження у справі про банкрутство, який може діяти через своїх представників та є органом волевиявлення всіх кредиторів. Оскільки Закон захищає загальний інтерес всіх кредиторів, необхідно створити такі правові механізми, які б забезпечували права меншості та гарантували участь у колегіальних органах кредиторів, всіх кредиторів незалежно від того чи є голос кредитора вирішальним або ні. Це право, повинно забезпечуватися нормами, які визначають порядок і форму повідомлення учасників про час та місце проведення зборів кредиторів та комітету кредиторів боржника, письмовою інформацією, яка відноситься до питань порядку денного на колегіальних зборах, встановленим порядком організації і проведення самих зборів кредиторів арбітражним керуючим (розпорядником майна).

Список використаних джерел:

1. Телюкіна М.Т. Основи конкурсного права / М.Т. Телюкіна. – М. : Волтерс Клувер, 2004. – 560 с.
2. Шухатян Х.О. Концептуальні підходи до поняття сторін у провадженні справ про банкрутство / Х.О. Шухатян // Вісник господарського судочинства. – 2013. – № 5. – 140-146 с.

До питання про судові витрати у господарському процесі

Валова А.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук Петрина В.Н.

Питання сплати і розподілу судових витрат є актуальним як в Україні, так і в країнах Європейського Союзу. Дане питання тісно пов'язане з положеннями статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, згідно з якою кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, установленим законом, який вирішить спір щодо його прав і обов'язків цивільного характеру.

В праві європейських країн спостерігаються дві основні тенденції вирішення питання щодо сплати судового збору та інших судових витрат. Відповідно до першої тенденції частина судових витрат сплачується авансом при зверненні до суду. Відповідно до другої – судові витрати або взагалі не сплачуються, або сплачуються після закінчення розгляду справи стороною, проти якої постановлене рішення. Так, наприклад, в новий Цивільний процесуальний кодекс Франції не увійшли норми, які б передбачали необхідність сплати судових витрат при зверненні до суду.

На сьогоднішній день правовою основою сплати та розподілу судових витрат в Україні є Господарський процесуальний кодекс України та Закон України «Про судовий збір», що визначає, визначає правові засади справляння судового збору, платників, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору.

У Господарському процесуальному кодексі України передбачений перелік судових витрат, які з 1 листопада 2011 року поділяються на:

- а) судовий збір;
- б) суми, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи, призначеної господарським судом;
- в) витрати, пов'язані з оглядом і дослідженням речових доказів у місці їх знаходження;
- г) оплату послуг перекладача;
- д) оплату послуг адвоката;
- є) інші витрати, пов'язані з розглядом справи [1, ст.44].

В Україні питання судових витрат досліджувалось цілою низкою правознавців, серед яких можна назвати В. Е. Беляневича, Д. М. Притику, В. Д. Чернадчука, В. В. Сухоноса, В. П. Нагребельного, О. І. Харитонову, І. А. Балюк, В. О. Вишневецьку та багатьох інших. Особливої гостроти обговорення питання про судові витрати набуло у зв'язку з розробкою і прийняттям Закону України «Про судовий збір».

Аналізуючи, наукову літературу, в якій обговорювалися питання сплати і розподілу судових витрат, до прийняття Закону України «Про судовий збір», привертає увагу позиція В. О. Вишневецької, яка доводила необхідність перейменування державного мита на державний збір та давала авторське визначення поняття державного збору як встановленого законодавством платежу (грошової суми), що сплачується у випадку звернення до державних та інших компетентних органів за здійснення ними

дій, які мають юридичне значення, на користь зацікавлених осіб [2, с.7]. І, хоча ідея ввести замість державного мита державний збір і заслуговувала на увагу, але, вважаємо, що те визначення, що давалося В. О. Вишневецькою, не було достатньо неповним, оскільки в ньому не конкретизувалася форма звернення до державних та інших компетентних органів. В. О. Вишневецькою та, на відміну від сучасних положень, що регулюють сплату і стягнення судового збору, не передбачалось що державний збір міг бути стягнутий у примусовому порядку, наприклад, у випадку, коли від його сплати позивач у встановленому порядку звільнений, а відповідач не звільнений від його сплати.

Стаття 1 Закону України «Про судовий збір» визначає поняття «судовий збір» наступним чином: «Судовий збір - збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом. Судовий збір включається до складу судових витрат». Проте, опираючись на дослідження В. О. Вишневецької [2,с.7], можна визначити судовий збір в господарському процесі як обов'язковий платіж, що справляється чи стягується в дохід державного бюджету України з юридичних осіб, громадян, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, фізичних осіб при їх зверненні до господарського суду у формі заяви та/або скарги, внаслідок чого відбувається здійснення юридично значимих дій для учасників такого звернення та інших зацікавлених осіб, а також за видачу судами відповідних документів, та включається до складу судових витрат.

Платниками судового збору є громадяни України, іноземці, особи без громадянства, підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні) та фізичні особи - підприємці, які звертаються до суду чи стосовно яких ухвалені судові рішення, передбачені цим Законом [3, ст.2].

Сплатена сума судового збору може бути повернута платникам судового збору за ухвалою суду в разі: 1) зменшення розміру позовних вимог або внесення судового збору в більшому розмірі, ніж встановлено законом; 2) повернення заяви або скарги; 3) відмови у відкритті провадження у справі; 4) залишення заяви або скарги без розгляду (крім випадків, якщо такі заяви або скарги залишені без розгляду у зв'язку з повторним неприбуттям позивача або за його клопотанням); 5) закриття провадження у справі [3, ст.7]. Повернення судового збору здійснюється відповідно до Порядку виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або бюджетних установ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 № 845. Зазначеною постановою визначено механізм виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або бюджетних установ, прийнятих судами, а також іншими державними органами, які відповідно до закону мають право приймати такі рішення [4].

Враховуючи вищенаведене, можна прийти до висновку, що інститут судових витрат в українському праві безпосередньо впливає на можливість реалізації відповідними особами права на звернення до господарського суду й отримання судового захисту й може, певним чином, розглядатися як встановлене законодавством обмеження доступності правосуддя. Разом з

тим, даний інститут виступає своєрідним бар'єром, що утримує особу від необгрунтованого звернення до суду.

Не дивлячись на відчутний прогрес у сфері регулювання суспільних відносин, об'єктом яких є судові витрати та їх розподіл, та достатньо детальну врегулювання положень у цій сфері, треба зауважити, що в даній сфері є ще низка проблем, що потребують подальшого законодавчого вирішення. Серед таких проблем в господарському процесуальному праві можна назвати проблему не включення до судових витрат оплати послуг юристів, що не мають статусу адвокатів. Адже, ще з радянських часів адвокати спеціалізувалися на цивільних і кримінальних справах, але не зналися на господарському праві і процесі, якими, як правило, займалися юрисконсультанти відповідних підприємств. В сучасних умовах в Україні більшість юридичних фірм, що спеціалізуються в сфері господарського і господарського процесуального права, не відносяться до адвокатських об'єднань, а юристи, що там працюють, не є адвокатами. Між тим саме ці фірми можуть надати суб'єктам господарювання найбільш кваліфіковану допомогу в зазначеній сфері. На нашу думку, є несправедливим, що витрати, які суб'єкти господарювання несуть у зв'язку з оплатою послуг юристів, що не є адвокатами, не можуть бути включені до судових витрат, а тому пропонуємо внести зміни до частини першої статті 44 Господарського процесуального кодексу України, виклавши її в наступній редакції: «Судові витрати складаються з судового збору, сум, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи, призначеної господарським судом, витрат, пов'язаних з оглядом та дослідженням речових доказів у місці їх знаходження, оплати послуг перекладача, суб'єктів господарювання, що надають юридичні послуги та інших витрат, пов'язаних з розглядом справи».

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
2. Вишневецька В. О. Правове регулювання державних витрат. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / В. О. Вишневецька; Нац. акад. держ. податк. служби України. - Ірпін, 2005. - С.7.
3. Закон України «Про судовий збір». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3674-17?nreg=3674-17&find=1&text=%EF%EE%E2%E5%F0%ED%E5&x=3&y=4#w17>
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або бюджетних установ» від 03.08.2011 № 845. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/845-2011-%D0%BF>

Правовий режим майна в господарських товариствах

Васильєва Н.С., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Серед організаційно-правових форм підприємництва визначне місце належить господарським товариствам, діяльність яких регулюється ст. 79 ГК. Відповідно до цього закону господарські товариства – це підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку. Всі господарські товариства наділяються правом

юридичної особи з дня державної реєстрації. [1]

У статті 80 Господарського кодексу передбачені такі види господарських товариств: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні і командитні товариства.

Засновниками господарських товариств можуть бути підприємства, установи, організації, фізичні особи України, іноземці та особи без громадянства, іноземні юридичні особи й міжнародні організації. Установчі документи господарських товариств залежать від їх виду. Одні з господарських товариств можуть діяти на підставі засновницького договору, інші – договору і статуту. В установчих документах, незалежно від виду товариства, повинно бути вказано найменування товариства, в якому й зазначається його вид.

Особливості правового статусу господарських організацій залежить від їх виду та організаційної форми. При заснуванні господарської організації вибір організаційної форми залежить від засновника чи засновників. Вибрана організаційна форма закріплюється при державній реєстрації конкретного виду підприємства, господарського товариства чи іншої господарської організації. Як правило, при цьому утворюється юридична особа, яка і виступає в господарському обігу як самостійний суб'єкт майнових відносин.

Можна зазначити, що товариство відрізняється від інших суб'єктів господарювання можливістю добровільного об'єднання майна та зусиль засновників (учасників) для формування ними власності. При цьому (учасники) засновники господарського товариства, які передали майно до статутного капіталу не є власниками майна товариства у правовому розумінні. Такий висновок випливає із змісту ст. 12 Закону України «Про господарські товариства» та ст. 15 ЦК, де встановлюється, що власником майна господарського товариства є саме товариство. Як суб'єкти права власності, господарські товариства відповідно до ст. 115 ЦК є власниками: майна, переданого йому учасниками товариства у власність як вклад до статутного фонду або за ЦК статутного капіталу; продукції, виробленої товариством у результаті господарської діяльності; одержаних доходів; іншого майна, набутого на підставах, що не заборонені законом. [3, с. 331]

З моменту передачі майна у власність товариства учасники втрачають на це майно речові права, а набувають лише право вимоги - зобов'язального права (тобто у разі виходу з товариства особа може вимагати лише компенсацію, а не повернення речі в натуральній формі, а у разі ліквідації товариства - вимагати частки в майні, що залишилося після ліквідації). Між тим, майно, що передано товариству у користування, у разі виходу з товариства повертається учаснику у натуральній формі без винагороди. [3, с. 331]

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про господарські товариства», ст. 86 ГК і п. 2 ст. 115 ЦК вкладами засновників і учасників до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути будинки, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності, грошові кошти, в тому числі в іноземній валюті, цінні папери, права користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням,

інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом. [2, с. 121]

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №18, №19-20, №21-22. - Ст. 80.
2. Кравчук С.І. Господарське право України: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2007 – 264 с.
3. Смолин Г.В. Господарське право України: Загальна частина: навчальний посібник. – Львів, 2008 – 467 с.

Акція як особливий вид цінного паперу

Вергун К.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Перехід до ринкових умов господарювання зумовив появу нових організаційно-правових форм господарювання, серед яких найбільшого поширення набула організаційно-правова форма акціонерного товариства. Належне правове регулювання діяльності акціонерних товариств забезпечує реалізацію, охорону, захист прав та інтересів сторін корпоративних відносин, підвищує привабливість товариств для інвесторів і створює умови для їх розвитку не лише в Україні, а й на міжнародному ринку. Саме акціонерне товариство є емітентом акцій.

Акція – цінний папір, без встановленого строку обігу, що засвідчує майнову участь її власника у капіталі акціонерного товариства. Власники акції стають пайовиками акціонерного товариства, його співвласниками, тому вони не можуть вимагати від товариства повернення вкладених коштів. Проте вони можуть продати акції, але у цьому випадку втрачають право співвласника. Доход, що одержує акціонер на акції, називається дивідендом. Розмір дивіденду залежить від обсягу прибутку, співвідношенням між його нагромаджуваною та споживчою частинами, інвестиційної політики акціонерного товариства, виду та кількості акцій та інших факторів.

В Україні акції основний вид цінних паперів, з яким працюють корпорації; їх емісія та розповсюдження власне і створюють корпорації.

Товариства (корпорації) намагаються підтримувати дивідендні платежі на високому рівні, тому що значною мірою саме через ринкову ціну акцій визначають репутацію (рейтинг) корпорації, яка, в свою чергу, визначає здатність корпорації до залучення позикового капіталу або до додаткового випуску акцій.

Акція – безстроковий документ, що підтверджує право власника на частину спільного капіталу АТ. Покупець акції стає співвласником корпорації, бере на себе пов'язані з цим обов'язки і отримує певні права.

Акції за умов розвинутого фондового ринку виконують кілька важливих функцій: акумулюють і залучають до господарського обігу вільний фінансовий капітал; слугують засобом централізації індивідуальних капіталів і створення великого акціонерного капіталу; є інструментом інвестування різних сфер і галузей економіки, що забезпечує децентралізоване переміщення інвестиційних ресурсів з метою найефективнішого їх використання; є об'єктивним індикатором розподілу капіталу за сферами, галузями, видами діяльності, а також показниками

ефективності його функціонування; є гнучким механізмом зміни суб'єктів власності; сприяють демократизації управління діяльністю суб'єктів господарювання, є засобом виконання співвласниками корпорацій фінансового контролю; забезпечують інвесторам джерело доходу, що перевищує розмір депозитного відсотка у статутних документах.

Акціонерне товариство розміщує тільки іменні акції. Обіг іменної акції фіксується у книзі реєстрації акцій, що ведеться товариством. По акціях на пред'явника в книзі реєструється їх загальна кількість. Акціонерне товариство розміщує акції двох типів – прості та привілейовані.

Прості акції надають їх власникам право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів, на участь в управлінні акціонерним товариством, на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації та інші права, передбачені законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств. Прості акції надають їх власникам однакові права.

Прості акції не підлягають конвертації у привілейовані акції або інші цінні папери акціонерного товариства.

Надання будь-яких гарантій щодо отримання доходу (дивідендів) за простими акціями забороняється.

Специфічними корпоративними цінними паперами можна вважати привілейовані акції. Привілейовані акції дають власникові переважне право на одержання дивідендів, а також на пріоритетну участь у розподілі майна акціонерного товариства у разі його ліквідації. Вони насамперед дають права матеріального порядку, оскільки можуть випускатися із фіксованим у відсотках до їх номінальної вартості дивідендом, що щороку виплачується. Крім того, виплата дивідендів провадиться у розмірі, зазначеному в акції, незалежно від розміру одержаного товариством прибутку у відповідному році. Якщо розмір дивідендів, що виплачуються акціонерам, по простих акціях перевищує розмір дивідендів по привілейованих акціях, власникам останніх може провадитися доплата до розміру дивідендів, виплачених іншим акціонерам.

Акціонерне товариство розміщує привілейовані акції різних класів (з різним обсягом прав), якщо така можливість передбачена його статутом. У такому разі у проспекті їх емісії зазначається черговість отримання дивідендів і виплат з майна ліквідованого товариства для кожного класу привілейованих акцій, розміщених акціонерним товариством, яка встановлюється статутом товариства. Привілейовані акції певних класів можуть бути конвертовані у прості акції або у привілейовані акції інших класів, якщо це передбачено проспектом їх емісії.

АТО як форс-мажорні обставини в господарських договорах

Воробей В.М., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Нескороджена Л.Л.

В українських нормативно-правових актах до вересня 2014 року не існувало будь-яких офіційних тлумачень або роз'яснень щодо визначення АТО у якості форс-мажорних обставин чи то випадків непереборної сили. Однак, зважаючи на те, що розділ форс-мажорні обставини в будь-якому

договорі займає важливе місце, а чітке розуміння терміну «форс-мажор» у випадках надзвичайних ситуацій, таких як АТО, допоможе компаніям уникнути сплати пені або штрафу за умови невиконання договірних зобов'язань дослідження даного питання має неабияке значення.

В законодавстві України (ні в Цивільному кодексі України, ні в Господарському кодексі України) не закріплено термін «форс-мажорні обставини» та не визначено переліку форс-мажорних обставин, через що виникає багато непорозумінь.

Разом з тим, у ст.218 Господарського кодексу України визначено перелік обставин, що не вважаються форс-мажором, зокрема: фінансова й економічна криза, дефолт; зростання офіційного та комерційного курсів іноземної валюти до національної валюти; недодержання (порушення) своїх зобов'язків контрагентом боржника; обставини, які відносяться до комерційного ризику; заборона або інше рішення державних органів влади, які пов'язані з порушенням умов проведення комерційної діяльності однієї із сторін договору; відсутність на ринку потрібних для виконання зобов'язання товарів, а також необхідних коштів у боржника, тощо.

Перелік органів що можуть підтверджувати форс-мажорні обставини визначений Регламентом засвідчення Торгово-промисловою палатою України та регіональними торгово-промисловими палатами форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), затвердженого Рішення президії ТПП України від 15 липня 2014 р. (N40(3)).

Для отримання сертифікату (довідки) про форс-мажор платник податків подає до ТПП України заяву встановленої форми, виписку з Держреєстру на дату звернення. Заявник на свій розсуд має право до заяви додати документи, що можуть підтвердити неможливість здійснення господарської діяльності (наприклад, наказ по підприємству про призупинення діяльності).

На підставі розпорядження Президента України від 15.05.2014 № 862/2014-рп «Про заходи щодо забезпечення інформування громадськості про антитерористичну операцію», Торгово-промислова палата звертається до Служби безпеки України щодо надання їй щодобової інформації в розрізі конкретних населених пунктів, які знаходяться в зоні проведення антитерористичної операції (область, місто, район, село, вулиця тощо), з уточненням того, чи знаходяться вони під ефективним контролем органів державної влади [2].

При розгляді звернень суб'єктів господарювання та фізичних осіб щодо засвідчення обставин форс-мажору за договорами, дія яких розповсюджується на зону проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей, Торгово-промислова палата використовує об'єктивну інформацію, надану Службою безпеки України [4].

На сьогодні відмовити у підтвердженні форс-мажорних обставин можуть на тій підставі, що договір був укладений уже у період настання явних форс-мажорних обставин (наприклад, проведення АТО). Тобто, сторони на той час уже могли перебачити обставини, які перешкоджатимуть виконанню договірних зобов'язань. А це суперечить самому поняттю форс-мажору яке склалося на практиці.

Аналізуючи Податковий кодекс України, можна простежити дещо по іншому трактування підтвердження форс-мажору (п.159.3.5 ст.159).

Більшість договорів містять в собі усталено-шаблонні положення форс-

мажорних обставин, а з огляду на події в Україні на сьогодні необхідно фіксувати в договорі - «неможливість виконання договору» та «звільнення від застосування штрафних санкцій» у зв'язку з відсутністю(недопоставкою) товару стороною, що здійснює свою діяльність в зоні АТО [3]. Це дозволяє дотриматися принципу свободи договору (ст.627 Цивільного кодексу України), який передбачає, що сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості) [1]. Отже, завжди потрібно уважно читати розділ контракту «форс-мажорні обставини» і оцінювати реальні ризики настання форс-мажорів, зазначати їх у договорі з метою уникнення подальшої відповідальності за невиконання зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Розпорядження Президента України від 15.05.2014 № 862/2014-рп «Про заходи щодо забезпечення інформування громадськості про антитерористичну операцію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/862/2014-%D1%80%D0%BF>
3. Актуальні проблеми правового регулювання відповідальності дистриб'ютора в ритейлі з урахуванням форс-мажорних обставин, пов'язаних з АТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://plp.kiev.ua/ua/publications/172-force-majeure-in-retail>
4. Інформаційний лист щодо тимчасових заходів для суб'єктів нагляду Нацкомфінпослуг, що здійснюють свою діяльність на території проведення антитерористичної операції, та осіб, які проживають у зоні проведення антитерористичної операції або переселилися з неї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/news/855.html>

Правове регулювання державної реєстрації суб'єктів господарювання

Гапоненко У.П., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Геліч Ю.О.

У ч. 1 ст. 58 Господарського кодексу України зазначено, що суб'єкт господарювання підлягає державній реєстрації, крім випадків, встановлених цим Кодексом. Відповідно до ч. 13 ст. 58 ГК України діяльність незареєстрованого суб'єкта господарювання, який підлягає державній реєстрації, забороняється. Доходи, одержані таким суб'єктом, стягуються до Державного бюджету України у встановленому законом порядку. [1] Отже, реєстрація має конститутивне значення як юридичний факт, з яким пов'язується створення суб'єкта підприємництва.

Загальні правила державної реєстрації суб'єктів господарювання містяться в ст.58 Господарського кодексу України. Детально процедура державної реєстрації регламентується Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» від 15.05.2003 р., що набрав чинності з 01.07.2004 р. Дія цього Закону поширюється на державну реєстрацію всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування, а також фізичних осіб - підприємців [2]. Таким чином, законодавством України передбачена єдина система державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності – усі суб'єкти підлягають державній реєстрації у відповідних органах в однаковому

порядку. Законом можуть бути встановлені особливості державної реєстрації деяких суб'єктів підприємництва, наприклад, банки, об'єднань громадян, благодійних організацій, партій, фінансових установ, бірж.

Стаття 4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» визначає, що державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – це засвідчення факту створення або припинення юридичної особи, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також вчинення інших реєстраційних дій, які передбачені цим Законом, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру.

Порядок проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців включає, зокрема: перевірку комплекtnості документів, які подаються державному реєстратору, та повноти відомостей, що вказані в реєстраційній картці; перевірку документів, які подаються державному реєстратору, на відсутність підстав для відмови у проведенні державної реєстрації; внесення відомостей про юридичну особу або фізичну особу-підприємця до Єдиного державного реєстру; оформлення і видачу свідоцтва про державну реєстрацію та виписки з Єдиного державного реєстру.

Зміни в установчих документах юридичної особи, а також зміна прізвища та/або імені, та/або по батькові або місця проживання фізичної особи-підприємця підлягають обов'язковій державній реєстрації шляхом внесення відповідних змін до записів Єдиного державного реєстру в порядку, встановленому Законом. Відокремлені підрозділи юридичної особи не підлягають державній реєстрації.

Відповідно до ч.5 ст.4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» представництва, філії іноземних компаній в Україні підлягають акредитації на території України в порядку, встановленому законом.

Ст. 5 даного закону визначає, що державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців проводиться державним реєстратором за місцезнаходженням юридичної особи або за місцем проживання фізичної особи - підприємця. [2]

На даний час актуальне питання електронної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

14.08.2011 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» щодо проведення електронної реєстрації», що передбачає запровадження можливості подання державному реєстратору документів в електронному вигляді для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи-підприємця.

На сьогодні у відповідності до чинного законодавства існує можливість подачі електронних документів для проведення наступних реєстраційних дій: державна реєстрація фізичної особи, яка має намір стати підприємцем; державна реєстрація юридичної особи, утвореної шляхом заснування нової юридичної особи. [3]

Для подачі електронних документів для проведення державної реєстрації використовується комп'ютерна програма «Реєстраційний портал».

Реєстраційний портал – це програмне забезпечення, представлене у

формі Інтернет-сторінки, що забезпечує формування та подання документів, необхідних для проведення державної реєстрації юридичних осіб або фізичних осіб - підприємців, передбаченої Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців».

Для роботи з Реєстраційним порталом необхідно самостійно створити індивідуальний обліковий запис заявника – це запис, який створюється заявником шляхом реєстрації на Реєстраційному порталі та використовується для ідентифікації заявника на Реєстраційному порталі, перегляду заявником інформації про стан розгляду направлених ним електронних документів для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи - підприємця, а також для отримання заявником електронних документів, які направлені йому державним реєстратором.

Заповнення реєстраційної картки здійснюється за допомогою програми формування та подання документів і розміщується на веб-сайті. Інші електронні документи, які відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців», які подаються державному реєстратору, створюються за допомогою даної програми у вигляді файлів, які містять відскановані з паперових носіїв образи документів. Паперові носії документів повинні бути оформлені відповідно до вимог статті 8 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців». Кожен електронний документ, крім документа, що посвідчує повноваження уповноваженої особи, засвідчується електронним цифровим підписом заявника, сумісним з програмою формування та подання документів.

Під час відкриття державним реєстратором електронних документів для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи - підприємця заявнику автоматично надсилається повідомлення про підтвердження факту одержання електронних документів державним реєстратором у електронній формі.

Державний реєстратор здійснює розгляд електронних документів та проводить державну реєстрацію юридичної особи або фізичної особи - підприємця у порядку, установленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців». Електронні документи розглядаються у порядку черговості їх надходження.

Отже, державна реєстрація суб'єктів господарювання – це обов'язкова умова здійснення усіх видів господарської діяльності кожним суб'єктом господарювання, що означає необхідність проходження ним певної процедури, що посвідчується свідоцтвом про реєстрацію. [4, с. 102]

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №18, №19-20, №21-22. – Ст. 144.
2. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 15.05.2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31- 32. - Ст.263.
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» щодо проведення електронної реєстрації» від 19 жовтня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 10. - Ст.67.
4. Господарське право України: навчальний посібник / За ред. С. В. Несинової. – К.: Центр навчальної літератури, 2012.

Юридична природа корпоративних прав та корпоративних відносин в акціонерних товариствах

Гелич Ю.О., професор кафедри господарсько-правових дисциплін ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент
Савлук К.С., студент ННІПП НАВС

Розвиток ринкової економіки та формування ринкових відносин в Україні зумовили виникнення нових видів юридичних осіб із особливою, складною структурою внутрішньої побудови, управління, системою внутрішніх відносин, йдеться, в першу чергу, про господарські товариства та корпоративні відносини, що виникають в них.

Дослідженням юридичної природи корпоративних прав та корпоративних відносин займалися такі вчені як: К.В. Денисенко, Т.В. Кашаніна, О.Р. Кібенко, В.М. Кравчук, О.О. Мельник, Н.Н. Пахомова, І.Д. Погрібний, І.Б. Саракун, ін.

Визначення корпоративних прав міститься у Господарському кодексі України, Податковому кодексі України, в ЗУ «Про акціонерні товариства», але вперше нормативне визначення терміну «корпоративні права» було закріплено в ЗУ «Про оподаткування прибутку підприємств» (на сьогодні закон втратив чинність).

Відповідно до ст.167 Господарського кодексу України, корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами. Важливо підкреслити, що володіння корпоративними правами не вважається підприємництвом [1, с.99].

ЗУ «Про акціонерні товариства» закріплює більш конкретне, можна сказати «спеціальне» визначення корпоративних прав, а саме: «корпоративні права – це сукупність майнових і немайнових прав акціонера – власника акцій товариства, які випливають із права власності на акції, що включають право на участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами» [2, с.22].

Таким чином, з вищевикладеного можна зробити висновок, що законодавець оперує як «загальним» визначенням корпоративних прав, так і «спеціальним» визначенням, яке стосується конкретної організаційно-правової форми суб'єкта господарювання (у даному випадку акціонерного товариства). Взагалі корпоративними правами можуть володіти будь-які особи, що мають відповідний обсяг правоздатності, у тому числі суб'єкти господарювання, фізичні та юридичні особи, держава, територіальні громади.

В сучасних економічних умовах акціонерні товариства є однією з найбільш оптимальних форм здійснення підприємницької діяльності. Суспільні відносини, що складаються у зв'язку із створенням та діяльністю АТ, різноманітні і різні за своєю природою та змістом, але їх в цілому можна назвати корпоративними відносинами.

Корпоративні відносини – це, у першу чергу, відносини в середині

самої «корпорації», відносини між учасниками, між різними групами цих учасників, між ними і управлінськими організаціями. Характер цих відносинрізний – це відносини у сфері управління, майнові відносини. Змістом корпоративних відносин є корпоративні права та обов'язки учасників корпоративного утворення.

Стосовно статусу і прав акціонера то, як слушно зауважує К.В. Денисенко, «особливість правового статусу акціонера полягає в тому, що він володіє не тільки правами, що впливають із участі у товаристві(права з акцій), але й правами щодо самої акції як об'єкта права власності (права на акцію)» [3, с.5].

Торкаючись питання реалізації акціонерами корпоративних прав при відчуженні акцій АТ, то акціонери публічного акціонерного товариства можуть відчувувати належні їм акції без згоди інших акціонерів та товариства.

Акціонери приватного акціонерного товариства мають переважне право на придбання на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами цього товариства, за ціною та на умовах, запропонованих акціонером третьій особі, пропорційно кількості акцій, що належать кожному з них.

Отже, під здійсненням корпоративних прав слід розуміти дії фізичної та(або) юридичної особи (суб'єкта), що спрямовані на реалізацію тих правомочностей (прав та обов'язків), які передбачені змістом корпоративного права.

В АТ складаються корпоративні відносини, в яких кожен учасник має свою зацікавленість, це відносини: між акціонерами (з приводу майнових та управлінських прав у товаристві), між акціонерами та акціонерним товариством. Корпоративні відносини органічно пов'язані з господарськими (господарсько-виробничими, організаційно-господарськими та внутрішньогосподарськими) та невід'ємні від них.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України. Прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 462.
2. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50-51. – Ст. 384.
3. Денисенко К.В. Корпоративні майнові відносини закритих акціонерних товариств // Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Одеська національна юридична академія / К.В. Денисенко. – Одеса, 2010. – Ст. 10.

Реформування системи господарських судів України

Давидюк Х.В., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Нескороджена Л.Л.

Україна – європейська, демократична, соціальна та правова держава світу, яка має розгалужену систему побудови влади, а саме: законодавчу, виконавчу і судову гілку. Саме з приводу реформування останньої, виникає багато дискусій на даний час. Гучна «реформа» 2010 року, автором якої є головний юрист адміністрації Януковича Андрій Портнов, за великим рахунком призвела лише до скорочення повноважень Верховного Суду та ліквідації військових судів. Нині на черзі нова реформа, а точніше продовження реформ Януковича. Саме в останній рік його правління заговорили про ліквідацію господарських судів. Сьогодні цю ідею режиму вже оформлено у відповідний законопроект в Кабінеті Міністрів Арсенія Яценюка. І законопроект, викликає

безліч дискусій і суперечок у професійному світі.

Дані реформи не викликають подиву, адже іншого й не можна було очікувати. Суспільство, не вдаючись до деталей, вимагає змін у системі судочинства, вимагає прозорих правил, виконання законів і люстрації суддів. Тільки от про люстрацію не йдеться. Йдеться про ліквідацію одної з ключових ланок судової влади – господарських судів, які обслуговують економіку, що, на думку експертів-юристів, може призвести до катастрофічної ситуації.

З метою спрощення судової системи та посилення її інституційної спроможності передбачено об'єднання судів цивільної і господарської юрисдикції. Відмова від окремих господарських судів обумовлена тим, що вони розглядають ті самі приватноправові спори, що й суди цивільної юрисдикції, виділені лише за суб'єктною ознакою. Процедури господарського і цивільного судочинства не мають принципових відмінностей. Місцеві господарські суди будуть реорганізовані в окружні суди з розгляду цивільних і кримінальних справ, та розглядатимуть, крім цивільних (господарських) справ, також окремі категорії кримінальних справ, що дасть можливість зменшити навантаження на місцеві загальні суди. Апеляційні скарги на рішення цих судів розглядатимуть апеляційні суди в областях, а не суди, яких є по одному на декілька областей, що сприятиме доступності апеляційної інстанції. Вищий господарський суд України буде об'єднано з Вищим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Невдовзі положення Господарського процесуального кодексу України мають бути імплементовані до Цивільного процесуального кодексу України.

Намір ліквідувати господарські суди простежується ще віддавна, а саме Указ президента України «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» від 10.05.2006 № 361/2006. У вищезазначеному указі у пункті 6 розділу III зазначається наступне: «У майбутньому на основі загальних судів необхідно окремо утворити кримінальні суди, а на основі загальних та господарських судів – цивільні суди»[1].

30 жовтня 2014 року відбувся «круглий стіл» на тему «Якою має бути реформа судової системи України?», організований Юридичною групою LCF та Національною асоціацією банків України (НАБУ), на якому активно обговорювалася судова реформа. На даному заході, Голова ВГСУ Богдан Львов зазначив, що одним з аргументів доцільності існування господарських судів є надходження до спеціального фонду державного бюджету 500 мільйонів гривень на рік судового збору, які покривають значну частину витрат на утримання судів, причому не лише господарських [2].

За аргументами щодо необхідності ліквідації господарської юстиції проглядається намагання змінити розгляд господарських справ і не вбачається ефективних кроків щодо реформування судової влади з метою усунення причин та умов корупції. Разом з тим, очільник ВГСУ вважає пріоритетним принцип спеціалізації судів, що його обрала більшість європейських країн. Також він наголосив на важливості етичних та професійних якостей судді і відповідності займаних посад.

Ще одним вагомим аргументом є важливий момент, цілком зрозумілий бізнесу. Спори, які розглядаються господарськими судами, вирішуються, зазвичай, у найкоротші терміни – два, максимум два з половиною місяці, на

відміну від тих же загальних і адміністративних судів, що у свою чергу сприяє руху коштів в економіці. Ефект від цього – суспільний і економічний розвиток не тільки окремих підприємств, а й держави загалом.

Ліквідовуючи господарські суди, держава втрачає по суті інструмент швидкого та якісного вирішення економічних суперечок та спорів між суб'єктами великого та малого бізнесу. Відсутність такого ефективного інструменту поглиблюватиме кризові явища в економіці.

На сьогодні, у господарських судах є фахівці, що компетентні у господарсько-правовій сфері правовідносин. Суддями, які працюють більше ніж десять років у господарській системі судів, здійснюється розгляд окремих категорій господарських справ, що є особливо важливим для таких їх категорій, як банкрутство, захист права інтелектуальної власності, корпоративні та інші спори, адже набуття розуміння сутності правовідносин, що виникають при розгляді таких справ потребує довготривалого та кропіткого навчання та праці.

Отже, роль господарських судів у розвитку та функціонуванні економіки держави доволі значна і питання їх ліквідації, на нашу думку, є абсурдним. Під різними назвами такі суди існують в найрозвинутіших країнах Європи – Німеччині, Франції, Бельгії, Австрії. Господарські суди як окремі спеціалізовані суди, що розглядають економічні спори, пройшли за час свого існування значний шлях становлення та розвитку. Це і утворення власне не як ланки системи судів, а як арбітражу, перетворення з арбітражів у ланку спеціалізованих судів. Слід також підкреслити, що не зважаючи на ті недоліки судової влади, на які вказала європейська спільнота, ні Венеціанська комісія, ні Рада Європи не ставлять Україні вимог про ліквідацію окремих ланок судової системи.

Список використаних джерел:

1. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України від 10.05.2006 № 361/2006// Офіційний вісник України .- 2006 .- № 19.- Ст. 23.
- 2.Електронний ресурс – всеукраїнське щотижневє професійне юридичне видання «Юридична Газета Online» <http://yur-gazeta.com/interview/likvidaciya-gospodarskih-sudiv--ce-populizm-yakiy-neminuche-prizvede-do-pogirshennya-umov-vedennya-b.html>

Відповідальність суб'єктів господарювання за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства

Герасимчук В.Ю., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Гелич Ю.О.*

Антимонопольне законодавство є актуальним, оскільки чи не щодня порушуються справи про його недотримання, а деякі з них набувають неабиякого розмаху.

Значної шкоди розвитку конкуренції в економіці України завдає недобросовісна конкуренція – будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»). [2]

Згідно зі ст. 51 Закону України «Про захист економічної конкуренції» порушення законодавства про захист економічної конкуренції зумовлює відповідальність, встановлену законом. [1]

За порушення антимонопольно-конкурентного законодавства можливе застосування заходів адміністративної, цивільно-правової, кримінальної відповідальності, а також двох специфічних санкцій у вигляді накладання Антимонопольним комітетом штрафів і примусового поділу монопольних утворень.[4,с. 116]

Відшкодування збитків передбачено як основну цивільно-правову санкцію за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства.

Найпоширенішою санкцією за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства є накладання штрафів на підприємців Антимонопольним комітетом України. Зі ст. 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» випливає, що органи з Антимонопольного комітету України накладають штрафи на об'єднання, суб'єктів господарювання: юридичних осіб і фізичних осіб; групу суб'єктів господарювання – юридичних та/або фізичних осіб, що відповідно до ст. 1 Закону України визначаються суб'єктами господарювання.[3, с.56]

Стаття 50 Закону України передбачає перелік порушень законодавства про захист економічної конкуренції. Ними вважаються: антиконкурентні узгоджені дії;зловживання монопольним (домінуючим) становищем; антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю; невиконання рішення, попереднього рішення органів Антимонопольного комітету України або їх виконання не в повному обсязі. [1]

Перелік порушень законодавства про захист економічної конкуренції не є вичерпним. За порушення законодавства про захист економічної конкуренції до суб'єктів господарювання «підприємництва» застосовуються відповідні санкції.

Охарактеризуємо основні з них:

1. Штрафи. Відповідно до ст. 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» штрафи накладають органи Антимонопольного комітету на об'єднання, суб'єктів господарювання за такі порушення:

- анти конкурентні узгоджені дії; зловживання монопольним (домінуючим становищем); невиконання рішення, попереднього рішення органів Антимонопольного комітету або виконання їх в повному обсязі.

- узгодженні дії суб'єктів господарювання, заборонені ч.5 ст. 10 Закону; обмежувальну та дискримінаційну діяльність, заборонену ч.2 ст.18, ст. 19 і 20 Закону як наприклад порушення положень узгоджених з органами Антимонопольного комітету України установчих документів суб'єктів господарювання, створеного в результаті концентрації, якщо це призводить до обмеження конкуренції;

- обмежувальну діяльність, заборонену ч.1 ст. 18 Закону можна взяти за приклад неподання інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню у строки, встановленні органами Антимонопольного комітету України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами;

Перелік штрафів, перелічених вище, що накладаються на суб'єкти господарювання «підприємництва» відповідно до Закону України «Про захист економічної конкуренції» не є вичерпним. [3, с.58]

2. Примусовий поділ. Як вид господарсько-організаційних санкцій за

порушення законодавства про захист економічної конкуренції примусовий поділ застосовується антимонопольним комітетом тоді, коли суб'єкт господарювання, що займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, зловживає ним.

3. Відшкодування шкоди. Особи, яким заподіяно шкоду внаслідок порушення законодавства про захист економічної конкуренції, можуть звернутися до суду, господарського суду із заявою про її відшкодування.

Шкода, заподіяна порушеннями законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченими п.1,2,5,10,12,18, і 19 ст. 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», відшкодовується особою, яка вчинила порушення, у подвійному розмірі завданої шкоди.

4. Вилучення товарів. У разі встановлення факту неправомірного використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки або факту копіювання виробів заінтересовані особи можуть звернутися до Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень зі заявою про вилучення товарів з неправомірно використаним позначенням або копій виробів іншого суб'єкта господарювання як у виробника, так і у продавця. [3, с.60]

Порядок використання вилучених товарів визначає Кабінет Міністрів України.

Товари з неправомірно використаним позначенням та копії виробів іншого суб'єкта господарювання вилучаються тоді, коли можливість плутання з діяльністю іншого суб'єкта господарювання не може бути усунута в інший спосіб.

Зауважимо, що суб'єкта господарювання не можна притягнути до відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції, якщо закінчився строк давності притягнення до відповідальності. [3, с.61]

Строк давності притягнення до відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції згідно зі ст. 42 Закону становить 5 років, передбачений п. 13-16 ст. 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», становить 3 роки з дня вчинення порушення, а в разі триваючого порушення - з дня закінчення вчинення порушення.

Перебіг строку давності зупиняється на час розгляду органами Антимонопольного комітету України справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції. [1]

Крім заходів відповідальності охоронні засоби, що застосовуються за порушення антимонопольного законодавства, включають і засоби захисту. Це спонукання Антимонопольним комітетом України та його територіальними відділеннями правопорушника до таких дій (бездіяльності): припинення незаконних дій (примушування до виконання обов'язків); відновлення первісного становища; припинення неправомірних угод між підприємцями; скасування або змінення прийнятих органами влади та управління неправомірних актів; здійснення примусового поділу монопольних утворень. [4,с. 64]

Отже, з вищесказаного можна зробити висновок, що законодавець встановлює чітко визначений список порушень за які об'єднання, суб'єкти господарювання будуть нести адміністративну, цивільно-правову відповідальності та двох специфічних санкцій у вигляді накладання

Антимонопольним комітетом штрафів і примусового поділу монопольних утворень, а також крім засобів відповідальності встановлюються засоби захисту.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. - №12. - Ст.64.
2. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. - №36. - Ст.164.
3. Щербина В.С. Господарське право : [підручник] / Щербина В.С. – 6-те вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 640 с.
4. Журик Ю.В. Антимонопольно-конкурентне право України: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 272 с.

Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Гудзь В.І., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Зовнішньоекономічна діяльність – це особлива форма здійснення суспільно-виробничих зв'язків між окремими державами, між державами і міжнародними організаціями, між міжнародними організаціями у сфері міжнародного економічного співробітництва, яка є предметом вивчення міжнародного економічного права як самостійної галузі міжнародного публічного права. зовнішньоекономічна діяльність - це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами. Істотним доповненням визначення поняття зовнішньоекономічної діяльності є вказівка ч. 1 ст. 377 ГК на таку її ознаку, як перетинання митного кордону України майном та/або робочою силою.

Загальні умови та порядок здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання визначаються Господарським кодексом України, Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Зовнішньоекономічна діяльність провадиться за принципами: суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності; свободи зовнішньоекономічного підприємництва; юридичної рівності і недискримінації; верховенства закону; захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів.

Суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності є: господарські організації – юридичні особи, державні, комунальні та інші підприємства, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці; підрозділи (структурні одиниці) іноземних суб'єктів господарювання, що не є юридичними особами за законодавством України (філії, відділення тощо), але мають постійне місцезнаходження на території України і зареєстровані в порядку, встановлену законом.

У зовнішньоекономічній діяльності можуть брати участь також зовнішньоекономічні організації, що мають статус юридичної особи,

утворені в Україні відповідно до закону органами державної влади або органами місцевого самоврядування. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності спрямовується на захист економічних інтересів України, прав і законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, створення рівних умов для розвитку всіх видів підприємництва у сфері зовнішньоекономічних відносин та використання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності доходів та інвестицій, заохочення конкуренції і обмеження монополізму суб'єктів господарювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється за допомогою: законів України; передбачених в законі України актів тарифного і нетарифного регулювання, які видаються державними органами України в межах їх компетенції; економічних заходів оперативного регулювання (валютно-фінансового, кредитного та іншого) в межах законів України; рішень недержавних органів управління економікою, які приймаються за їх статутними документами в межах законів України.

Перелік та повноваження органів державної влади, що здійснюють регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а також форми її державного регулювання та контролю визначаються ГКУ, законом про зовнішньоекономічну діяльність, іншими законами України (ст. 380 ГКУ).

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюють Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Міністерство зовнішніх економічних зв'язків та торгівлі, Державна митна служба України відповідно до їхньої компетенції, визначеної ст. 9 Закону «Про зовнішньоекономічну діяльність» а також органи місцевого самоврядування. Однією з форм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є встановлення режиму здійснення валютних операцій на території України. Такий режим встановлений Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю».

Наступною формою є митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яке здійснюється згідно із Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Митним кодексом України, Ліцензування та квотування експорту та імпорту як форми державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності запроваджуються Україною самостійно відносин.

Отже, зовнішньоекономічна діяльність – одна з найважливіших форм економічних відносин України з іноземними державами. Тому в результаті здобуття незалежності Україна взяла курс на побудову і розвиток ринкової економіки і подальшу її інтеграцію в ЄС. Це потребує вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності, що спрямоване на забезпечення насичення внутрішнього ринку різноманітними товарами, в тому числі і іноземного походження, з метою забезпечення потреб споживачів та стимулювання вітчизняного виробника до модернізації власного виробництва нових товарів. Таким чином, розвиток і вдосконалення ЗЕД, її нормативно-правові регламентації є досить актуальними, що є запорукою успішного міждержавного економічного співробітництва.

Висновок експерта як засіб доказування у господарському процесі

Гуменюк Ж.О., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат економічних наук *Загорняк Н.Б.*

Судова експертиза виступає як самостійний науковий напрям, у межах якого розроблена загальна теорія і визначено її місце в системі наукового знання, та як один з засобів доказування у господарському процесі. Як визначено пленумом Вищого господарського суду України у постанові «Про деякі питання практики призначення судової експертизи», неприпустимо ставити перед судовими експертами правові питання, вирішення яких чинним законодавством віднесено до компетенції суду [1]. Отже, судова експертиза у господарському процесі призначається лише у разі дійсної потреби у спеціальних знаннях, тобто у разі, коли висновок експерта не можуть замінити інші засоби доказування, при цьому використання науково-правової експертизи не передбачається.

Характерними ознаками висновку експерта у господарському процесі, на нашу думку, є наступні: належність, допустимість, використання спеціальних знань, виконання судовим експертом, до того ж висновок експерта не є актом державного чи іншого органу і, отже, не може бути оскаржений у господарському суді.

Варто звернути увагу на те, що не може вважатися актом судової експертизи висновок спеціаліста, наданий заявникові (юридичній чи фізичній особі) на підставі його заяви, навіть, якщо відповідний документ має назву «висновок судового експерта» або подібну до неї, оскільки особа набуває прав та несе обов'язки судового експерта тільки після одержання нею ухвали про призначення експертизи.

Згідно з ч. 2 ст. 10 Закону України «Про судову експертизу» судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності [2]. Передбачена можливість залучення також судових експертів, які не є працівниками державних установ. Стаття 11 цього Закону чітко визначає осіб, які не можуть бути судовими експертами.

Заперечення щодо висновку експерта можуть бути викладені учасником судового процесу господарському суду, в тому числі й апеляційної інстанції, на загальних підставах у письмовій або в усній формі.

Враховуючи вищевикладене, можна стверджувати, що судова експертиза займає важливу роль у господарському процесі, а саме у процесі доказування обставин особами, які беруть участь у справі, з метою обґрунтування своїх вимог і заперечень, при цьому висновок експерта не є остаточним та обов'язковим, а досліджується судом на рівні з іншими доказами по справі. Особливої уваги варті обґрунтування необхідності проведення відповідної судової експертизи, а також питання, що будуть поставлені на вирішення експерту.

Список використаних джерел:

1. Постанова пленуму Вищого господарського суду України № 4 від 23 бер. 2012 року

«Про деякі питання практики призначення судової експертизи» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. Про судову експертизу : Закон України від 25 лют. 1994 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Державне регулювання діяльності транснаціональних корпорацій в Україні

Давиденко О.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Транснаціональна корпорація – це компонент світової економіки, який підпорядковується її законам розвитку і справляє зворотний вплив на світову економіку, це продукт глобалізаційних процесів. Зазначений взаємозв'язок ТНК та процесу глобалізації підтверджується дослідженням етапів еволюції транснаціональних корпорацій.

Сьогодні у світі роль ТНК посилюється і, навпаки, слабшає роль національних економік, що приводить до протиріччя інтересів між транснаціональними корпораціями та державами. Таке протиріччя може негативно впливати на економічний стан держави. Саме тому виникає необхідність регулювання діяльності ТНК.

Таким чином, з'явившись як результат глобалізації, ТНК почали керувати цим процесом і прискорювати його в цілях максимізації власних економічних інтересів. У зв'язку з тим, що сучасний процес транснаціоналізації набув багатьох нових рис, істотно впливає не тільки на світову економіку, а також і на економіку країни розміщення корпорації. [1, с. 99]

Інвестиції ТНК як засіб розвитку України потрібно розглядати у контексті реальних переваг і вад. Можна виділити наступні переваги:

- кожен прихід на наш ринок нового міжнародного гравця підвищує привабливість країни;
- інвестований капітал стає складовою частиною відтворювального процесу України;
- поширення міжнародних стандартів підготовки кваліфікованих кадрів і як наслідок зростання продуктивності праці;
- ТНК змушують місцевий бізнес замислитися над ефективністю. Так Coca-Cola Company підвищила якість українських напоїв;
- останнім часом простежується тенденція – Київ стає центром регіонального бізнесу багатьох ТНК;
- ТНК сприяють розвитку національної науково-дослідної бази;

Хоча загалом діяльність ТНК позитивно позначається на економічному розвитку і конкурентноздатності України, існує й багато недоліків:

- придушення своєю потугою місцевих фірм та поступове витіснення вітчизняних виробників. Так, BritishAmericanTobacco ділить понад 90% внутрішнього ринку з іншими закордонними виробниками [2, с. 43];
- вивезення основної частини прибутку від діяльності філій та дочірніх підприємств. Проте виведення капіталу з України транснаціональними корпораціям, поки що не вигідне: весь прибуток реінвестується в завоювання українського ринку.
- багато компаній дотепер закуповують більшу частину сировини й обладнання за кордоном, у своїх власних підрозділів. Тому співпраця ТНК з

місцевими виробниками є обмеженою.

- установлення монопольних цін, порушення законів (наприклад, приховування доходів від оподаткування шляхом перекачування їх з однієї країни в іншу), хижацьку експлуатацію природних і трудових ресурсів, забруднення довкілля, організацію «відпливу умів» у материнську компанію та втручання у політичну сферу.

Регулювання підприємницької діяльності ТНК на території України практично здійснюють державні органи законодавчої та виконавчої влади: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Національний банк, Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі, Державне управління митного контролю [2, с. 43-44].

Для максимізації позитивного ефекту діяльності ТНК політика України як країни-реципієнта повинна бути комплексною, тобто заохочувати приплив іноземних інвестицій в галузі, пріоритетні для національної економіки, і обмежувати - в стратегічно важливі для економічної безпеки країни галузі.

З огляду на це, для поліпшення умов діяльності ТНК в Україні необхідно підвищити: внутрішню політичну стабільність, рівень захисту приватної власності, ступінь розвитку ринкових відносин; знизити: рівень корупції, тінізації фінансового ринку та приватизаційних процесів, бюрократизацію державного апарату;

стимулювати розвиток інноваційних технологій та науково-технологічної діяльності.

В Україні доцільно розробити і прийняти на законо-давчому рівні концепцію державного регулювання діяльності ТНК і підтримки вітчизняних суб'єктів господарювання у формі Закону України «Про державне регулювання діяльності ТНК», що сприятиме адаптації національного ринку до міжнародних стандартів та інтеграції в європейський та світові ринки та координації діяльності органів державної влади з питань функціонування ТНК на території України [3, с.50].

Державне регулювання за діяльністю ТНК повинне здійснюватися шляхом: ліцензування господарської діяльності ТНК в Україні (тютюнове виробництво, алкогольна промисловість); нагляду за дотриманням ТНК вимог національного законодавства; розкриття інформації ТНК про себе та свою діяльність через прозору звітність ТНК; запобігання не-бажаним подіям у результаті діяльності ТНК, що можуть завдати істотної шкоди національним інтересам України; застосування заходів щодо припинення порушень, перш за все у сфері антимонопольного, господарського законодавства та законодавства про цінні папери.

Отже, оптимізація механізму взаємодії української економіки і іноземними ТНК повинна проводитися у трьох напрямках: поліпшення інвестиційного клімату, створення законодавчої бази для регулювання діяльності ТНК та усунення її негативних аспектів, стимулювання створення власних українських транснаціональних структур. Необхідно акцентувати увагу на тому, що від успішності оптимізації механізму взаємодії української економіки з ТНК залежить її роль у міжнародних економічних відносинах та економічний розвиток загалом.

Список використаних джерел:

1. Лимонова Е.М., Архіпова К.С. Транснаціональні корпорації: основні етапи розвитку та регулювання їхньої діяльності в умовах глобалізації// Європейський вектор економічного

розвитку - 2014 №1(16) - С. 99-100.

2. Рябець Н. Роль ТНК країн, що розвиваються, в умовах посилення диспропорцій економічного розвитку країн [Текст] / Н.М. Рябець // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2010. - №2. - С.39-45.

3. Руденко Л.В. Енвіроментальні чинники розвитку транснаціональних корпорацій // Економіка та підприємництво: Зб. наук праць. - Вип. 13. - К.: КНЕУ, 2004. - С

Банкрутство як правовий механізм регулювання підприємницької діяльності

Денисенко К.О., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Інститут банкрутства в Україні запроваджено у зв'язку з ринковою орієнтацією вітчизняної економіки, основним принципом якої є принцип підприємництва: здійснення підприємницької діяльності самостійно, на власний ризик і під власну відповідальність підприємця. Інститут банкрутства забезпечує звільнення ринкової економіки від неефективних господарюючих суб'єктів, які функціонують на засадах самофінансування (з метою отримання прибутку) і несуть самостійну відповідальність за власними зобов'язаннями [2, с. 185].

Банкрутство як правовий механізм регулювання підприємницької діяльності має такі ознаки:

застосування інституту за загальним правилом у сфері підприємницької діяльності;

встановлюється господарським судом як юридичний факт, що породжує певні наслідки;

зміст встановленого господарським судом факту банкрутства – неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності повною мірою розрахуватися по своїх боргах (неплатоспроможність) у зв'язку з перевищенням пасивів (суми боргових зобов'язань боржника) над його активами (критерій неоплатності, визначений ч. 4 ст. 205 ГК);

неплатоспроможність боржника має бути стійкою і не піддаватися усуненню попри здійснення судовим заходам з відновлення платоспроможності суб'єкта, що зумовлює застосування спеціальної судової процедури – ліквідаційної процедури, спрямованої на ліквідацію заборгованості банкрута [1];

Процесуально-правовими умовами порушення провадження у справі про банкрутство є подання боржником або кредитором (кредиторами) до господарського суду (за місцезнаходженням боржника) заяви про порушення справи про банкрутство з комплексом передбачених законом документів [1].

Відносини, пов'язані з банкрутством, регулюються низкою нормативно-правових актів різної юридичної сили, що в сукупності складають окремий інститут у системі господарського законодавства. Нормативно-правові акти цього інституту можна поділити на три категорії:

I - акти законодавства загальної сфери дії, що містять окремі норми щодо регулювання відносин, пов'язаних з банкрутством (Господарський кодекс, Цивільний кодекс);

II - акти законодавства, що визначають правове становище окремих видів суб'єктів з виключним видом діяльності (банки, інститути спільного

інвестування, страхові компанії) або певної організаційно-правової форми (кооперативи, господарські товариства, фермерське господарство) і містять окремі норми щодо можливості визнання таких суб'єктів банкрутами;

III - спеціальні акти законодавства, що регулюють порядок визнання суб'єктів підприємництва банкрутами: Закон «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та ін.

Розорення підприємства завжди є трагедією і для його керівництва, і для тих, хто вклав у нього кошти, і для тих, хто на ньому працює. Механізм банкрутства покликаний пом'якшити негативні наслідки провалу для всіх, зводячи їх до мінімуму. Це може бути досягнуто, зокрема, за рахунок використання страхування ризиків неповернення витрат, створення гарантійних фондів. Для своєчасності розрахунків із звільненими працівниками може створюватися гарантійний фонд, який утримуватиметься із відповідних внесків всіх підприємств. Ефективність використання таких механізмів підтверджена закордонною практикою (Польщею, Словаччиною, Угорщиною та ін.) – вона дозволяє уникнути соціальних вибухів, спричинених банкрутством [3, с. 124].

Щоб процеси банкрутства господарюючих суб'єктів завдавали якнайменшої шкоди економіці, держава повинна активно виконувати свою регулюючу роль у формуванні відносин власності. А для цього необхідно мати відповідну зважену законодавчу базу.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені наказом Міністерства економіки України від 17.01.2002 р. - № 10–2012 р.- № 14
2. Москаленко В. П. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа для діагностики його банкрутства // Актуальні проблеми економіки. - 2013. - № 6. - С. 180 – 191
3. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретично-методологічні засади та практичний інструментарій. - К.: КНТЕУ, 2014.

Зміст і сутність поняття «холдингова компанія» в Україні та в світі

***Дзідора М.С.,** студент ННІПП НАВС*

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Геліч Ю.О.

Україна обрала шлях до побудови стабільної ринкової економіки. Намагання інтегруватись в економічний світовий простір розвинених країн та соціального партнерства має наслідком виникнення та поширення в Україні холдингових компаній як виду організації корпоративного капіталу.

В Україні існує відповідна нормативно-правова база, що регламентує діяльність холдингових компаній та, де міститься дефініція цього утворення. Мова йде зокрема про Господарський кодекс України, Закон України «Про холдингові компанії в Україні» № 3528 від 15.03.2006 (зі змінами).

Незважаючи на це, багато науковців вважають, що в Україні відсутній досвід формування холдингових систем, що пов'язано з відсутністю однозначного розуміння сутності і змісту категорії холдингова компанія.

Отже, вважаємо за необхідне дослідити поняття «холдингова компанія».

У ч. 5 ст. 126 ГК України та ч. 1 ст. 1 Закону України «Про холдингові компанії в Україні» визначено, що холдингова компанія – це публічне акціонерне товариство, яке володіє, користується, а також розпоряджається

холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності) [2, 5].

Науковці вважають офіційне визначення поняття холдингова компанія недосконалим і таким, що потребує уточнення та доопрацювання шляхом внесення відповідних змін у національне законодавство.

Так, І. Гончарова вважає, що холдинг – це специфічне об'єднання підприємств будь-якої організаційно-правової форми, найчастіше акціонерне товариство, де керування здійснюється через збори акціонерів, раду директорів, виконавчу раду, де основні акціонери чітко визначені і саме вони здійснюють керування всією групою підприємств холдингу [4, с. 63].

А. Забояв пропонує розглядати холдинг як об'єднання підприємств, що включає головну компанію (холдингову компанію) та інші господарські об'єднання стосовно яких головна компанія має можливість впливати на прийняття ними рішень [1, с. 112]. На нашу думку законодавство України про холдингові компанії, що знаходиться у стані розвитку, слід вдосконалювати, враховуючи досвід США, Англії та Європи, де законодавство про холдингові компанії є досить розвинутим.

Інститут холдингів у США почав свій бурхливий розвиток вже з кінця 20-их років XX століття. Американські юристи визначають поняття холдингових компаній (holding company) так: «Корпорація при володінні акціями іншої корпорації може мати такий процент акцій іншої корпорації, що дозволяє першій контролювати останні за часом операції останньої. У такому випадку перша компанія називається холдинговою, а інша – дочірньою, або тією, що управляється.

Сучасне англійське законодавство про групи компаній порівняно з початковим варіантом (який з'явився в «Акті про компанії» 1948 р.) істотно змінилося під впливом європейського законодавства (у бік розширення випадків визнання компанії дочірньою). Згідно зі змінами, які були внесені в «Акт про компанії» в 1985 р., 1989 р. з метою приведення англійського законодавства у відповідність до вимог Європейського Співтовариства, термін дочірня компанія тепер трактується як (ст. 144 «Акта про компанії» 1989 р.) дочірня компанія S іншої компанії H, яка є холдингом стосовно неї, якщо виконується хоча б одна з умов: а) компанія H утримує будь-яку більшість голосів в компанії S; б) компанія H здійснює контроль над процесом голосування на засіданні ради директорів компанії S; в) компанія H є одним зі членів компанії S та контролює самостійно чи спільно з іншими акціонерами чи членами у силу укладення з ними згоди, будь-яку більшість голосів компанії S; г) компанія S є дочірньою компанією іншої компанії, яка, в свою чергу, є дочірньою компанією іншої компанії H, яка і є холдинговою і має право визначати діяльність компанії S [3, с. 160, 162].

Вважаємо, що українському законодавцю варто було б запозичити окремі положення законодавства зарубіжних країн, що присвячені статусу холдингових компаній, з врахуванням національної специфіки.

Список використаних джерел:

1. Березнев С.В., Барышев М.А. Понятие «холдинг» в РоРР РРРРоРросии: определение сущности и содержания. – Вестник НГУ. Серия: Социально-экономические науки. – Том 12, выпуск 1. – 2012. – с. 109-114.
2. Господарський кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 5 січн. 2015 р.: (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛІВОДА А.В., 2015. -208 с. – (Кодекси України).

3. Лукач І.В. Правове становище холдингових компаній за законодавством деяких зарубіжних країн: порівняльний аналіз. – Університетські наукові записки. - № 1 (17). – 2006. – с. 160-166.
4. Мазур А.Г., Гонтарук Я.В., Клибанівська І.Я. Механізм управління холдинговою компанією. – Збірник наукових праць ВНАУ. - № 2 (64). – 2012. – с. 62 – 67.
5. Про холдингові компанії в Україні. – Закон України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3528-15/print1389974322003130>.

Актуальні проблеми продажу майна банкрута у процедурі ліквідації

Єсіпок А.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Тищенко Ю.В.

Банкрутство – це невід’ємний елемент ринкової економіки. Саме він є механізмом правового захисту таких проблем як борги та взаємні заборгованості. З однієї сторони, банкрутство дозволяє «відсіювати» неефективні підприємства, а з другої – сприяє оздоровленню господарюючих суб’єктів, що опинилися в тимчасових фінансових труднощах [1].

Порядок продажу майна банкрута врегульований статтею 44 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон про банкрутство). При цьому продаж майна частинами здійснюється лише у випадку, коли не вдалося реалізувати майно боржника у вигляді цілісного майнового комплексу.

Новою редакцією Закону, на відміну від попередньої редакції, ліквідатору надається право вибору способу продажу активів банкрута для забезпечення відчуження майна за найвищою ціною. Такими способами є проведення аукціону та продаж безпосередньо юридичній або фізичній особі [2].

Законом визначено склад майна, яке може продаватися ліквідатором на аукціоні (частина друга статті 44 Закону про банкрутство) та активів, які можуть бути реалізовані безпосередньо юридичній або фізичній особі (частина шоста статті 44 цього Закону). Особи, з якими ліквідатором укладено договори на реалізацію майна банкрута, мають провести розрахунки не пізніше моменту передачі їм придбаного майна.

Усі спори, пов’язані з реалізацією майна банкрута, вирішуються господарським судом у межах провадження у справі про банкрутство.

Відповідно до статті 55 Закону про банкрутство результати аукціону з продажу майна боржника в провадженні у справі про банкрутство, проведеного з порушенням вимог Закону, можуть бути визнані в судовому порядку недійсними.

Вибір способів продажу активів здійснюється ліквідатором з метою забезпечення його відчуження за найвищою ціною.

Тобто, положення які наведені в цій статті надають ліквідатору право вибору способу реалізації майна банкрута, за умови що результатом застосування такого способу продажу буде отримання найвищої ціни за майно банкрута.

Проте, положення 49 статті Закону про банкрутство вже імперативно вказують на необхідність продажу майна боржника шляхом проведення торгів у формі аукціону, що не відповідає положенням ст. 44 цього Закону. Наведене, як гадаємо, призводить до неоднозначного тлумачення способів продажу майна банкрута та викликає протиріччя у судовій практиці.

Слід звернути увагу на положення щодо проведення торгів ліквідатором відповідно до частин 4, 5 та абзацу першого частини 6 статті 49 Закону, суб'єктами аукціону є його замовник, організатор та учасники. Організатором аукціону є визначена замовником фізична або юридична особа, що має ліцензію на проведення торгів і з якою замовник аукціону уклав договір на проведення аукціону. Замовником є ліквідатор, призначений господарським судом у порядку, встановленому цим Законом.

Законодавцем не визначено, що організатором аукціону може бути ліквідатор, оскільки він є його замовником.

Враховуючи те, що передбачена абзацом другим частини другої статті 44 Закону можливість ліквідатора самостійно проводити торги на аукціоні відповідно до законодавства полягає не у виконанні ним функцій організатора аукціону, а в безпосередньому проведенні торгів, тобто у ролі ведучого (за наявності відповідного досвіду і знань).

Також викликає сумніви положення частини шостої статті 49 Закону про банкрутство, відповідно до якої організатором аукціону є визначена замовником фізична або юридична особа, що має ліцензію на проведення торгів і з якою замовник аукціону уклав договір на проведення аукціону.

Статтею 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» визначено перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню за цим Законом, та перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до спеціальних законів. Проведення торгів як вид діяльності, що підлягає ліцензуванню, у цих двох переліках відсутній. Згідно з частиною другою статті 2 згаданого Закону види господарської діяльності, не передбачені у статті 9 цього Закону, не підлягають ліцензуванню.

Отже, на нашу думку, деякі положення Закону про банкрутство щодо продажу майна банкрута потребують відповідного доопрацювання.

Список використаних джерел:

1. Заєць В.А. Ліквідація боржника у справах про банкрутство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://3222.ua/article/lkvdatasya_borjnika_u_spravah_pro_bankrutstvo.htm.
2. Про Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» : Інформаційний лист Вишого господарського суду України № 01-06/606/2013 від 28.03.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vgsu.arbitr.gov.ua/news/1171/>.
3. Примак С.А. Актуальні питання продажу майна банкрута у процедурі ліквідації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dp.arbitr.gov.ua/sud5005/104479/>.

Українська міжбанківська валютна біржа: заходи щодо покращення функціонування валютної біржі

Закаєв М.І., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Найважливішою умовою нормального функціонування відкритої ринкової економіки в будь-якій державі є побудова повноцінного валютного ринку та ефективної системи його регулювання. Одним із суб'єктів валютного ринку виступає валютна біржа, представлена в нашій країні Українською міжбанківською валютною біржею.

Валютною біржею є установа, в якій згідно чинного законодавства здійснюється регулярна та упорядкована торгівля іноземною валютою

відповідно до існуючих попиту та пропозиції. В Україні функції валютної біржі виконує Українська міжбанківська валютна біржа, яка згідно діючого законодавства створена без мети отримання прибутку. Основними функціями валютної біржі є організація торгів і укладання угод з купівлі-продажу іноземної валюти з членами біржі, здійснення котирування поточного ринкового курсу гривні, визначення поточних курсів іноземних валют по відношенню до гривні, організація операцій НБУ щодо регулювання курсу національної валюти, проведення розрахунків в іноземній валюті згідно з укладеними на біржі угодами. УМВБ в своєму складі має такі секції: товарну, фондову та валютну, тобто за своєю суттю є не спеціалізованою валютною, а універсальною біржею. Діяльність валютної секції регулюється Правилами проведення торгів на Валютній Секції Української Міжбанківської Валютної Біржі №30 від 16.07.1997 року, які було затверджено Біржовим Комітетом УМВБ. Право участі в торгах на Валютній Секції Біржі мають: засновники УМВБ, які мають відповідну ліцензію Національного банку України (засновниками біржі в 1993 році стали 40 найбільших банків України); Національний банк України; установи, що прийняті в Члени Валютної Секції Біржі. Діяльність валютної секції Української міжбанківської валютної біржі контролюється Нацбанком України, який є основним органом системи валютного регулювання в нашій країні.

Становлення та розвиток системи валютного регулювання в нашій країні були досить складними, і на даний час функціонування всієї системи, взагалі, та Української міжбанківської валютної біржі, зокрема, має суттєві недоліки, тому потребує серйозного реформування.

Корисним на цьому шляху може стати закордонний досвід функціонування валютних бірж. В деяких країнах валютні біржі грають вирішальну роль у визначенні офіційних курсів іноземних валют по відношенню до національної. Така система існує на Філіпінах, в Азербайджані, Грузії та Білорусі. Крім того, у світі спостерігається тенденція до об'єднання валютними біржами своїх торговельних майданчиків або електронних торговельних систем, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності та ліквідності національних ринків, а також скороченню операційних та інших витрат учасників фінансового ринку. Деякі сучасні валютні біржі, наприклад, російська ММВБ, дозволяють іноземним компаніям приймати участь у торгах валютою, іноземні банки навіть можуть ставати членами валютної біржі. Ще однією з особливостей діяльності валютних бірж в Російській Федерації є їх комерціалізація, що сприяє залученню якомога більшої кількості клієнтів, створенню більш сприятливих умов для учасників торгів, а також удосконаленню системи страхування ризиків.

У деяких розвинутих країнах світу перевагу має пряма міжбанківська торгівля валютою, і тому частка здійснюваних на валютних біржах операцій в загальному обсязі міжнародної торгівлі валютою досить незначна.

Важливою умовою ефективного функціонування ринкової економіки є побудова повноцінного валютного ринку, одним із суб'єктів якого виступає валютна біржа. Проведений аналіз діяльності валютної біржі в Україні дозволив виявити певні недоліки, виходячи з яких, і з урахуванням закордонного досвіду, доцільно запропонувати такі напрямки її реформування:

Прийняття спеціалізованого законодавства, яке регулювало би всі аспекти функціонування валютної біржі, оскільки на сьогодні ці питання регулюються виключно локальними нормативними актами і немає жодного подібного централізованого законодавчого документу, а діючі на даний час централізовані нормативно-правові акти лише частково регулюють це питання.

Надання на законодавчому рівні Українській міжбанківській валютній біржі більш вагомої ролі у встановленні офіційного курсу валют, що дуже важливо в кризові періоди та періоди фінансової нестабільності в країні. Важливість такого кроку пояснюється тим, що валютні інтервенції з боку національного банку, які виступають найбільш дієвим способом зміцнення національної валюти, дають найвищий ефект при проведенні їх саме через валютну біржу, оскільки на біржовому ринку сконцентрована велика кількість важливих учасників, які здійснюють операції з іноземною валютою у значних розмірах.

Відокремлення валютної секції зі складу універсальної Української міжбанківської валютної біржі і створення на її базі окремої спеціалізованої валютної біржі, оскільки на даний час спеціалізацією УМВБ є переважно торгівля на фондовому та товарному ринках, а це суперечить сутності і основному призначенню валютної біржі, тобто організації торгівлі саме валютою.

Комерціалізація валютної біржі в Україні.

Створення та введення в дію інтернет-магазину для здійснення роздрібною та оптовою торгівлі валютою, що стане передумовою для подальшого впровадження інтернет-трейдингу на валютному ринку нашої країни. Позитивним прикладом стало впровадження в 2009 році інтернет-трейдингу на українському фондовому ринку, що призвело до значного зростання кількості учасників ринку, і, як наслідок, до колосального збільшення обсягів торгів, а також до підвищення конкурентоспроможності фінансового ринку України в цілому.

Спрощення на законодавчому рівні процедури доступу до складу членів валютної біржі, що дозволить суттєвим чином збільшити кількість учасників біржі, а, отже, дасть можливість забезпечити підвищення рівня ліквідності валюти.

Зростання економічної та інформаційної потужності валютної біржі, в тому числі шляхом надання можливості іноземним компаніям приймати участь у торгах валютою або ставати членами біржі.

Реалізація наведених вище заходів дозволить значною мірою підвищити ефективність функціонування валютної біржі в Україні та її роль в системі державного валютного регулювання.

Правовий статус споживача як учасника господарських відносин

Зозуля І.В., студент ННІПІ НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські

повноваження на основі відносин власності [1].

Варто зауважити, що ГК не наводить визначення терміна «споживач», тому для з'ясування цього поняття необхідно звернутись до Закону України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 і до Закону України «Про природні монополії» від 20.04.2000.

Закон України «Про захист прав споживачів» визначає споживача як громадянина, який придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити товари (роботи, послуги) для власних побутових потреб. Проте визначення Законом споживача тільки як громадянина видається не зовсім прийнятним у контексті ГК, бо зникають споживачі – юридичні особи [2].

У ст. 1 Закону України «Про природні монополії» міститься визначення споживача товарів, що їх виробляють суб'єкти природних монополій. Таким споживачем є фізична або юридична особа, яка придбаває товар, що виробляється (реалізується) суб'єктами природних монополій. З огляду на те, що згідно із Законом суб'єкт природних монополій є суб'єктом господарювання (хоч і монопольним утворенням), визначення споживача, наведене в Законі, може стати в пригоді для визначення поняття споживача як учасника господарських відносин [3].

Водночас варто зауважити, що відповідно до ч. 3 ст. 175 ГК зобов'язання майнового характеру, що виникають між суб'єктами господарювання та негосподарюючими суб'єктами – громадянами (читай – споживачами), не є господарськими і регулюються іншими законодавчими актами [4].

Тобто головною ознакою споживача, як учасника певних відносин, є функціональна ознака - придбання та використання товарів для споживання. Встановлення особливого захисту споживачів з боку держави свідчить про те, що споживач виділяється як окремий учасник господарських відносин із міркувань публічних інтересів, оскільки саме від його вибору залежить оцінка діяльності суб'єктів господарювання та добросовісна конкуренція на ринку. При цьому врегулювання захисту прав споживачів - фізичних осіб у спеціальному Законі України «Про захист прав споживачів» з метою їх соціального захисту не зменшує функціональне значення споживачів - юридичних осіб, у тому числі суб'єктів господарювання, у підтримці стабільності та конкурентоспроможності економічної системи держави [5].

Отже, порядок захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів визначається ГКУ та законами України «Про захист прав споживачів», «Про стандартизацію», «Про оцінку відповідності», «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини» та ін.

Загальні засади державного регулювання захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів визначені в ст. 20 ГКУ, де зазначається, що держава забезпечує захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів. А також, безпосередньо, у статті 39 ГКУ вказано, що споживачі, які перебувають на території України, під час придбання, замовлення або використання товарів (робіт, послуг) з метою задоволення своїх потреб мають право на:

- державний захист своїх прав;
- гарантований рівень споживання;
- належну якість товарів (робіт, послуг);

безпеку товарів (робіт, послуг);
необхідну, доступну та достовірну інформацію про кількість, якість і асортимент товарів (робіт, послуг);

відшкодування збитків, завданих товарами (роботами, послугами) неналежної якості, а також шкоди, заподіяної небезпечними для життя і здоров'я людей товарами (роботами, послугами), у випадках, передбачених законом;

звернення до суду та інших уповноважених органів влади за захистом порушених прав або законних інтересів[1].

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV / <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 / <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
3. Закон України «Про природні монополії» від 20.04.2000 / <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>
4. Мачуський В.В., Постульга В.Є. Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2004. – 275 с.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pulib.if.ua/part/7728>
5. Авторський колектив коментарю до Господарського кодексу України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/hku.html>

Загальна характеристика відповідальності в господарському праві

Зоренко Н.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Більшість учасників господарських правовідносин заінтересована у правомірній поведінці - як власній, так і своїх контрагентів (партнерів). Адже застосування будь-якої юридичної, у тому числі господарсько-правової, відповідальності спричиняє для правопорушника негативні наслідки. Проте правопорушення у сфері господарювання є поширеним явищем. Наявність типових правопорушень у певних сферах господарського життя свідчить про негаразди в правовому регулюванні та/або правозастосовній діяльності уповноважених органів держави і відповідно спонукає до оптимізації державного втручання в економіку країни. Одним із найбільш ефективних, за сучасного стану: економіки, правосвідомості учасників господарського життя, державного регулювання економічних процесів, ролі громадських організацій в економічному житті, засобів дотримання господарського правопорядку є відповідальність за господарські правопорушення.

У сфері господарювання застосовується специфічний вид юридичної відповідальності, що іменується господарсько-правовою відповідальністю, яка реалізується через застосування до порушника господарсько-правових санкцій.

Господарсько-правовій відповідальності притаманні як загальні (родові, характерні для будь-якої юридичної відповідальності), так і специфічні (видові) ознаки.

До родових ознак слід віднести такі: юридична підстава - закон (проте не в усіх випадках); фактична підстава застосування господарсько-правової відповідальності - правопорушення; зміст - негативні наслідки, що зазнає порушник (застосовуються до

порушника); можливість застосування державного примусу для покладення на порушника господарсько-правової відповідальності.

Водночас зазначені риси юридичної відповідальності в господарських правовідносинах виявляються специфічно. Так, юридичною підставою господарсько-правової відповідальності може бути не лише закон (нормативно-правовий акт уповноважених органів держави), а й укладений із дотриманням вимог закону договір (ч. 1 ст. 216 ГК), у тому числі засновницький - як установчий документ.

Господарськими санкціями визнаються (ч. 1 ст. 217 ГК) заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, результати застосування яких для нього настають несприятливі економічні та/або правові наслідки. У сфері господарювання застосовуються такі види господарських санкцій: відшкодування збитків, штрафні санкції, оперативно-господарські санкції, а також адміністративно-господарські санкції.

1. Відшкодування збитків передбачає відновлення майнового стану суб'єкта господарювання за рахунок іншого суб'єкта - правопорушника. Саме цей вид відповідальності передбачає наявність всіх умов господарсько-правової відповідальності.

Господарський кодекс у ч. 1 ст. 224 визначає юридичні підстави застосування відшкодування збитків: «Учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено».

Згідно з ч. 1 ст. 225 ГК до складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються:

- вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства;
- додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною;
- неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною;
- матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом.

2. Штрафні санкції - це господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання (ч. 1 ст. 230 ГК).

За загальним правилом розмір штрафних санкцій передбачається законом чи договором. Пріоритет у визначенні розміру санкцій надається закону, і лише в тих випадках, коли розмір штрафних санкцій законом не визначено, санкції застосовуються в розмірі, передбаченому договором (ч. 4 ст. 231 ГК).

ГК передбачає різні способи встановлення розміру санкцій договором: а) у відсотковому відношенні до суми невиконаної частини зобов'язання; б)

у певній, визначеній грошовій сумі; в) у відсотковому відношенні до суми зобов'язання незалежно від ступеня його виконання; г) у кратному розмірі до вартості товарів (робіт, послуг).

Порядок застосування штрафних санкцій (співвідношення між збитками і неустойкою) встановлено ст. 232 ГК. Цей порядок дещо відрізняється від співвідношення стягнення збитків і неустойки, встановленого ст. 624 ЦК.

3. Оперативно-господарські санкції - це заходи оперативного впливу на правопорушника, з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, то використовується самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку (ч. 1 ст. 235 ГК).

Відповідно до ч. 1 ст. 236 ГК сторони можуть передбачати у господарських договорах використання таких видів оперативно-господарських санкцій:

а) одностороння відмова від виконання зобов'язання управненою стороною, із звільненням її від відповідальності за це - у разі порушення зобов'язання другою стороною:

- відмова від оплати за зобов'язанням, що виконане неналежним чином або достроково виконане боржником без згоди другої сторони;

- відстрочення відвантаження продукції чи виконання робіт внаслідок прострочення виставлення акредитива платником, припинення видачі банківських позичок тощо;

б) відмова управненої сторони зобов'язання від прийняття подальшого виконання зобов'язання, порушеного другою стороною, або повернення в односторонньому порядку виконаного кредитором за зобов'язанням (списання з рахунку боржника в безакцентному порядку коштів, сплачених за неякісну продукцію, тощо);

в) встановлення в односторонньому порядку на майбутнє додаткових гарантій належного виконання зобов'язань стороною, яка порушила зобов'язання, зміна порядку оплати продукції (робіт, послуг), переведення платника на попередню оплату продукції (робіт, послуг) або на оплату після перевірки їх якості тощо;

г) відмова від встановлення на майбутнє господарських відносин із стороною, яка порушує зобов'язання.

4. Адміністративно-господарські санкції - це заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків (ч. 1 ст. 238 ГК). Вони встановлюються виключно законом і застосовуються уповноваженими органами державної влади або місцевого самоврядування.

Можна визначити наступні особливості застосування адміністративно-господарських санкцій:

а) підставою їх застосування є порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності;

б) застосовуються лише до суб'єктів господарювання (а не до всіх учасників господарських відносин);

в) можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування;

г) є заходами організаційно-правового або майнового характеру;

д) спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків;

е) можуть бути встановлені виключно законами;

є) можуть бути застосовані до суб'єкта господарювання протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше як через один рік з дня порушення цим суб'єктом встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності, крім випадків, передбачених законом.

Господарсько-правова відповідальність - це майново-організаційні за змістом і юридичні за формою заходи впливу на економічні інтереси учасників господарських правовідносин у разі вчинення ними господарського правопорушення. Вона застосовується лише у разі правопорушення, тобто на такій юридичній підставі, як об'єктивні протиправні дії чи бездіяльність правопорушника, і загалом базується на презумпції його вини.

У функціональному відношенні господарсько-правова відповідальність покликана стимулювати належне виконання господарських та інших зобов'язань. Отже, її головною метою є забезпечення правопорядку у сфері економіки (в господарських відносинах).

Правовий статус неприбуткових організацій

Какун В.В., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Загальні правила державної реєстрації юридичних осіб визначені Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», нормами Цивільного та Господарського кодексів України.

Можливість надання статусу «неприбуткової» для установи чи організації визначена в одному законодавчому акті – в статті 157 Податкового кодексу України, у відповідності до якого організація включається державною податковою службою до реєстру неприбуткових установ та організацій.

Поняттю «неприбуткова установа» приділяють увагу як науковці у галузі господарського права, так і представники науки у галузі цивільного та фінансового права, зокрема Д.А. Бекерська, І.В. Біт-Шабо, С.Н. Братусь, Л.В. Винар, Л.К. Воронова, О.А. Дмитрик, О.С. Іоффе, Ю.А. Крохіна та інші.

Тому постає питання визначення правового статусу неприбуткових організацій та установ, які є специфічними суб'єктами господарського права. Зокрема, правові наслідки визнання тієї чи іншої організації як неприбуткової – у господарських правовідносинах.

Законодавство України, яке регулює діяльність неприбуткових організацій, не дає чіткої відповіді на питання щодо визначеності їхнього правового статусу. Окремі питання діяльності неприбуткових організацій врегульовані в законодавчих актах різних галузей права.

Неприбуткові установи є одним із видів юридичних осіб, які завжди мали місце серед інших учасників правовідносин, зокрема, існували і за часів радянської влади. З часом змінювалися лише умови їх функціонування

та правовий статус.

Загальне поняття неприбуткової організації у чинному законодавстві відсутнє. З господарського права поняття неприбуткової організації рівноцінно поняттю «суб'єкт некомерційної господарської діяльності». Участь цих організацій у господарському обороті обумовлена необхідністю матеріального забезпечення їх основної діяльності, не пов'язаної з участю в майнових відносинах, і саме у зв'язку з цією необхідністю вона наділяються статусом юридичної особи, який набувається ними з моменту державної реєстрації.

Присвоєння установам та організаціям ознаки неприбутковості здійснюють державні податкові інспекції у районах, містах (крім міст Києва та Севастополя), районах у містах, міжрайонні, об'єднані та спеціалізовані державні податкові інспекції.

Для внесення до Реєстру неприбуткова установа або організація повинна подати до територіального органу ДФС нижчого рівня за її місцезнаходженням реєстраційну заяву, а також копії установчих документів.

Неприбуткові установи та організації в залежності від здійснюваних функцій та мети створення, а також відносно суб'єкта створення можна поділити на дві великі групи: 1) Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які в свою чергу поділяються на декілька підгруп - організації загальнодержавного та місцевого значення. До першої групи відносяться ВРУ, Кабінет Міністрів, КСУ, ВСУ, Вища Рада юстиції, Генеральна прокуратура, а також міністерства та відомства. Другу підгрупу складають установи, які функціонують на місцевому рівні - місцеві ради, обласні та районні держадміністрації, міськвиконком; 2) Всі інші неприбуткові установи які створюються суб'єктами приватного права: організації, що утворюються за власною ініціативою різноманітних суб'єктів підприємницької діяльності- благодійні та громадські фонди, культурно-освітні спілки, науково-дослідницькі установи, політичні партії, громадські організації.

Правовий статус кожної із двох груп неприбуткових організацій має як відмінні так і спільні риси. До ознак, які відрізняють ці дві групи неприбуткових організацій належить : 1) Установи, що відносяться до першої групи підпадають під поняття «бюджетна установа», відповідно до п. 6 ст. 2 Бюджетного Кодексу України , це орган, установа чи організація створена в установленому порядку органами державної влади , чи органами місцевого самоврядування, яка повністю утримується за рахунок державного бюджету чи місцевих бюджетів. Неприбуткові організації другої групи виступають учасниками фінансових правовідносин лише опосередковано; 2) Для першої групи характерним є те, що суб'єктом їх створення є органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

До спільних рис при визначенні правового статусу першої і другої групи неприбуткових організацій можна віднести наступні : 1) Загальна мета їх створення спрямовується не на одержання прибутку, а на досягнення певних суспільних благ. Всі вони створюються не для здійснення підприємницької діяльності, а для інших цілей соціального характеру. Це не означає, що даним установам заборонено отримувати

прибуток, але при одержанні доходу від окремих дозволених видів діяльності, такий прибуток спрямовується виключно на потреби неприбуткової організації для підвищення ефективності її функціонування; 2) Особливий пільговий режим оподаткування – передбачає для неприбуткової організації незалежно від її виду, звільнення від сплати податку на прибуток.

Отже, на сьогодні необхідно прийняти закон, який би визначив правовий статус неприбуткових організацій, а також регулював всі інші особливості їхньої діяльності.

Доцільно привести у відповідність термінологічну базу норм податкового, господарського, цивільного законодавства, яке стосується, по суті, одних і тих самих суб'єктів – неприбуткових установ і організацій, які в кожному випадку називаються по-різному.

Неприбуткові організації є особливим суб'єктом господарського права, сфера діяльності яких є дуже важливою для держави та для суспільства. Необхідно удосконалити правовий механізм направлений на стимулювання та підтримку діяльності неприбуткових організацій.

Право іноземців громадян на підприємницьку діяльність в Україні: проблема сучасності

Канціренко Е.О., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Геліч Ю.О.

Згідно зі ст. 42 Конституції України кожна людина має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю (ст. 50 Цивільного кодексу України). Наявності дієздатності як такої для набуття статусу підприємця недостатньо. Необхідною умовою для здійснення підприємницької діяльності є державна реєстрація фізичної особи як підприємця в порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 15.05.2003 № 755.

Певні особливості притаманні порядку державної реєстрації підприємцями іноземців, біженців, іммігрантів та осіб без громадянства.

Статтею 26 Конституції України встановлено, що іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Статтею 129 Господарського кодексу України та статтею 3 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 № 3773 (далі – Закон № 3773) також встановлено, що іноземці та особи без громадянства при здійсненні господарської діяльності в Україні користуються такими самими правами і мають такі самі обов'язки, як і громадяни України, якщо інше не передбачено цим Кодексом, іншими законами.

Законні підстави перебування іноземця на території України визначено

у Законі України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003 № 1382 (далі – Закон № 1382). Відповідно до ст. 5 цього Закону законними підставами перебування на території України для іноземців є реєстрація на території України паспортного документа або наявність посвідки на постійне або тимчасове проживання в Україні.

Законодавство України, а точніше Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», не встановлює особливого порядку реєстрації іноземця фізичною особою-підприємцем. Отже, здійснювати господарську діяльність в Україні як підприємці, тобто зареєструватись як фізичні особи-підприємці в порядку, встановленому Законом, мають право іноземці та особи без громадянства.

Крім документів, які подаються державному реєстратору для проведення державної реєстрації фізичної особи-підприємця, щодо іноземців необхідно звернути увагу на два аспекти:

- 1) підтвердження місця проживання іноземця;
- 2) володіння реєстраційним номером облікової картки платника податків – документ, що засвідчує реєстрацію у Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків.

Щодо першого з них, то необхідно звернути увагу на ч. 1 ст. 6 Закону № 1382, відповідно до якої іноземець чи особа без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, зобов'язані протягом десяти днів після прибуття до нового місця проживання зареєструвати місце проживання. Не зареєструвавши свого місця проживання, іноземець не зможе звернутися до відповідного державного реєстратора з документами, передбаченими ст. 42 Закону № 755 для реєстрації підприємцем. У свою чергу, відповідно до ст. 3 Закону № 1382 місце проживання – це адміністративно-територіальна одиниця, на території якої особа проживає строком понад шість місяців на рік.

Щодо другого з них, то такий реєстраційний номер іноземець повинен отримати в органах державної фіскальної служби (далі – ДФС). Відповідно до ст. 70 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) центральний орган ДФС формує та веде Державний реєстр фізичних осіб – платників податків.

З усього вищесказаного можна визначити наступні необхідні дії для реєстрації іноземця фізичною особою-підприємцем, який повинен: на законних підставах перебувати на території України; зареєструвати своє місце проживання протягом 10 днів після прибуття до такого місця проживання; перебувати у зареєстрованому місці проживання протягом 6 місяців з дня реєстрації; отримати реєстраційний номер облікової картки платника податків; подати держреєстратору документи за своїм місцем проживання відповідно до ст. 42 Закону № 755.

Ставши підприємцем, іноземець може вирішувати питання щодо набуття статусу платника єдиного податку.

Фізична особа-іноземець, зареєстрована підприємцем, відповідно до п. 177.12 ПКУ є резидентом.

Таким чином, ставши фізичною особою-підприємцем, іноземець реєструється платником єдиного податку у такому ж порядку, що й фізична особа-підприємець – громадянин України.

Право неповнолітніх осіб на здійснення підприємницької діяльності: проблемні питання і шляхи подолання

Каширіна В.О., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Найпростішою формою здійснення підприємницької діяльності є форма приватного підприємництва фізичними особами. Право на здійснення підприємницької діяльності мають юридичні і фізичні особи, причому це стосується фізичних осіб тільки з повною цивільною дієздатністю за умови їх державної реєстрації в порядку, встановленому законом.

Цивільною дієздатністю фізичної особи є її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання [5, с. 122]. Цивільну дієздатність має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними [6]. Зміст цього суб'єктивного цивільного права фізичних осіб передбачає такі повноваження:

1) здатність фізичної особи своїми діями набувати цивільних прав та створювати для себе цивільні обов'язки;

2) здатність самостійно здійснювати цивільні права та виконувати обов'язки;

3) здатність нести відповідальність за невиконання цивільних обов'язків [3, с. 162]. На відміну від правоздатності, яка рівною мірою визнається за всіма фізичними особами, дієздатність не може бути однаковою. Закон визначає кілька різновидів дієздатності:

- повнадієздатність;
- дієздатність фізичних осіб у віці від 14 до 18 років (неповнолітніх);
- дієздатність фізичних осіб у віці до 14 років (малолітніх).

Цивільну дієздатність фізичних осіб віком від 14 до 18 років (неповнолітніх) визначено як неповну. Обсяг дієздатності неповнолітніх визначається ст. 32 ЦК України та є достатньо широким, однак не таким, як це за повної цивільної дієздатності. Решту своїх прав вони вправі здійснювати за згодою батьків (усиновителів) чи піклувальника [6].

Проте існують випадки коли для неповнолітніх осіб надається повна цивільна дієздатність [бст.15]. Така дієздатність настає в трьох випадках:

- 1) з настанням повноліття – по досягненні 18-літнього віку;
- 2) у випадку, коли законом допускається вступ у шлюб до досягнення 18 років, фізична особа, що не досяг 18-літнього віку, здобуває дієздатність у повному обсязі з часу вступу в шлюб;
- 3) у результаті емансипації. [1, с.23]

Хочемо зупинитися на 2 підставах та проаналізувати їх. Перш за все, це вступ неповнолітніх у шлюб в тих випадках, коли це допускається, є підставою для набуття повної цивільної дієздатності, що представляє їм можливість самостійно, без чийогось піклування користуватися своїми правами і нести всю повноту відповідальності за своїми зобов'язаннями. В Україні встановлено єдиний шлюбний вік для чоловіків і жінок це 18

років. Закон констатує можливість громадян вступу в шлюб за певними обставинами у 16 років. Неповнолітні громадяни, які вступили в шлюб, знаходять дієздатність в повному обсязі з дня державної реєстрації шлюбу. Придбана в результаті укладення шлюбу дієздатність зберігається за неповнолітнім і в разі його розірвання до досягнення 18 років. Втрата повної дієздатності при визнанні шлюбу недійсним може бути здійснена за рішенням суду [2, с. 298]. Оголошення неповнолітніх, що вступили в шлюб, дієздатними у повному обсязі їх прав тягне за собою не тільки переваги повнолітніх по самостійній реалізації своїх прав, але і втрату зобов'язань батьків щодо утримання неповнолітніх дітей.

Сутність емансипації, яка введена у нашій країні з 1 січня 2004 р, полягає у тому, що фізичній особі, яка досягла 16-ти років і працює за трудовим договором або бажає займатися підприємницькою діяльністю, а також неповнолітній особі яка записана матір'ю або батьком дитини, може бути надана повна цивільна дієздатність. Виникнення такого явища зумовлено тим, що швидко розвивається підприємництво, та вимушене безробіття мільйонів дорослих, що спонукає дітей шукати джерела доходу. Оголошення неповнолітнього повністю дієздатним (емансипація) провадиться за рішенням органу опіки і піклування за згодою обох батьків, усиновителів або піклувальника або при відсутності такої згоди – за рішенням суду.

Це істотно змінює її правовий статус, з цього часу вона може самостійно вчиняти будь які правочини, і незгода батьків (усиновлювачів, піклувальників) не має правового значення. Батьки, усиновителі і піклувальники не несуть відповідальності по зобов'язаннях емансипованого неповнолітнього [2, с. 297].

Не дивлячись на те, що це питання розглядалось Є.П.Андрєєвим, Б.С.Антимоновим та С.М.Беловою, проте в цілому інститут емансипації залишається майже недослідженим. Виникає ряд проблем стосовно емансипації.

Перш за все, це те, що особа тепер самостійно може вчиняти правочини, без згоди на це, її батьків. Проте емансипована особа не може набувати суб'єктивних прав та обов'язків для набуття яких закон встановлений віковий ценз, наприклад здатність бути набувачем за договором довічного утримання (ч.2 ст.746 ЦК України). Емансипація неповнолітньої дитини може привести до погіршення інтересів її непрацездатних батьків, оскільки згідно із Сімейним кодексом України піклуватися та підтримувати нужденних непрацездатних батьків зобов'язані лише повнолітні діти (ст. 202 СК).Отже, неповнолітні емансиповані діти, які займаються підприємницькою діяльністю отримують певні прибутки на законних підставах можуть відмовитися від утримання своїх непрацездатних батьків. Тому для вирішення цієї колізії, доцільно було б ввести у Сієне законодавство, зобов'язання утримувати непрацездатних батьків, які потребують матеріальної допомоги, не лише повнолітніми, а й повністю дієздатними дітьми. До того ж, виникає питання чи повинні батьки утримувати своїх емансипованих дітей. За аналогією, батьки зобов'язані утримувати своїх емансипованих дітей, навіть якщо вони мають достатній дохід. Якщо ж дохід дитини набагато перевищує доходи батьків і

повністю забезпечує потреби дитини, батьки можуть бути звільнені від обов'язку утримувати таку дитину (ст.188 СК України). Ще одне питання, це те, чи має право емансипована особа укладати шлюб нарівні з особами, які досягли шлюбного віку. Оскільки реєстрація шлюбу не є підставою для емансипації, то, відповідно, причини, через які особі було надано повну дієздатність, не повинні визнаватися поважними а ні для «автоматичної» можливості неповнолітнього укласти шлюб, для суду, який прийматиме рішення про надання емансипованому права на шлюб [2, с.299].

Отож, підбиваючи підсумки, можна зробити висновок, що у законодавстві визначені підстави для надання неповнолітнім права для здійснення підприємницької діяльності, проте достатньо детально ці підстави не врегульовані і існують спірні питання які потребують негайного вирішення.

Список використаних джерел:

1. Романцова Т.В. Щодо питання емансипації неповнолітніх / Т.В.Романцова //Матеріали міжвузівської курсантської (студентської)наукової конференції / Гол. ред. Ю.Л. Титаренко .- Донецьк: ДЮС, 2002.-с.23-24.
2. Кугот Є.С. Емансипація неповнолітніх за цивільним законодавством України // Право і Безпека. - 2012. - №3(45). - С. 297 -300.
3. Блащук Т.В. Фізична особа як суб'єкт підприємницької діяльності// Підприємництво, господарство і право. 2009. - № 7.- ст. 161-163.
4. Старцев.О.В. Підприємницьке право: навчальний посібник. – Київ: Істина,2006. – 266 с.
5. Стефанчук Р.О. Цивільне право України: начальний посібник. – Київ: Прецедент, 2005. – 354 с.
6. Цивільний кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України – 2003. - № 40. - Ст. 356.

Правовий статус неприбуткових організацій в рамках чинного законодавства України

Леута Р.В., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Відповідно до Податкового кодексу України, неприбутковими підприємствами, установами та організаціями вважаються підприємства, установи та організації, головною метою діяльності яких є не одержання прибутку, а провадження благодійної діяльності та меценатства й іншої діяльності, передбаченої законодавством [1].

До внесення змін до Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 24 січня 2013 року № 37, починаючи з 1 січня 2015 року, установи та організації, внесені станом на 31 грудня 2014 року до Реєстру та включені до переліку установ й організацій, метою яких не є одержання і розподіл прибутку серед засновників, членів органів управління, інших пов'язаних з ними осіб, а також серед працівників таких організацій, продовжують використовувати статус неприбутковості [2].

З 1 січня 2015 року з Податкового кодексу України виключено статтю 157, в якій визначався перелік неприбуткових установ та організацій, а також перелік доходів, які звільнялися від оподаткування податком на прибуток.

Зокрема, тепер не належать до неприбуткових установ та організацій творчі та професійні спілки, ОСББ, кооперативи (житлово-будівельні,

садівничі, гаражні).

На даний час слід керуватись статтею 133 Податкового кодексу України, в якій визначається перелік суб'єктів, що є платниками податку на прибуток.

Так, відповідно до підпункту 133.1.1 пункту 133.1 статті 133 Податкового кодексу України, платниками податку на прибуток є суб'єкти господарювання – юридичні особи, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами, крім:

- 1) бюджетних установ;
- 2) громадських об'єднань, політичних партій, релігійних, благодійних організацій, пенсійних фондів, метою яких не може бути одержання і розподіл прибутку серед засновників, членів органів управління, інших пов'язаних з ними осіб, а також серед працівників таких організацій;
- 3) суб'єктів господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, визначені главою 1 розділу XIV Податкового кодексу України.

З метою оподаткування центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, веде реєстр всіх установ та організацій, які зазначені у підпунктах 1 та 2 цього підпункту.

Установи та організації, які зазначені в підпунктах 1 та 2 цього підпункту, не є платниками податку на прибуток лише після внесення таких установ та організацій до Реєстру неприбуткових організацій та установ контролюючими органами в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Зазначені зміни були внесені Законом України від 28 грудня 2014 року № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи», який набрав чинності з 1 січня 2015 року.

На нашу думку, сектор неприбуткових організацій є надзвичайно потрібним і уряду слід докладати додаткових зусиль, щоб стимулювати його розвиток. Стимулювання діяльності сектору неприбуткових організацій традиційно вимагає надання податкових стимулів для залучення коштів у сектор, як це робиться у всьому світі. Для стимулювання діяльності сектору існують два основних шляхи, пов'язані з оподаткуванням доходів, а у випадку українського законодавства – прибутків. Це оподаткування власної діяльності неприбуткових організацій та надання податкових пільг для організацій, які здійснюють внески до неприбуткових організацій. Без залучення достатнього обсягу коштів постає питання про саму можливість існування третього сектору. Щоб підтримати діяльність неприбуткових організацій пропонується дозволити здійснювати більший обсяг власної діяльності, яка не оприбутковується. Хоча такий спосіб підвищення залучення коштів до неприбуткових організацій має свої переваги, він має і суттєві недоліки. конкуренції. Зрештою вдосконалення законодавства може відбуватися у двох напрямках. Проте, як терміновий захід, надається перевага збільшенню залучення коштів донорів через надання їм податкових пільг, як платникам внесків [3].

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI (зі змінами від 2 березня 2015 р. № 215-VIII) / № 215-19 // Відомості Верховної Ради України. - 2015. - № 6. - Ст. 38.

2. Про використання статусу неприбутковості: Лист ДФС України від 02.03.15 № 7023/7/99-99-19-02-02-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnodержavni-podatki/podatok-na-pributok-pidpri/listi-dps/187230.html>.
3. Лабораторія законодавчих ініціатив [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parlament.org.ua/>

Існування господарських судів: за і проти

Линюк К.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Нескороджена Л.Л.

Судова форма захисту є однією з гарантій прав і свобод громадянина, передбачених Конституцією. Динамічні зміни, що відбулися в Україні, знайшли своє відображення в Основному Законі нашої держави та об'єктивно зумовили необхідність створення і функціонування системи спеціалізованих господарських судів.[1]. Система господарських судів досить успішно пройшла період свого становлення. З року в рік дедалі більше суб'єктів підприємницької діяльності, реалізуючи встановлене державою право, звертаються за захистом своїх прав до господарських судів. Відтак, збільшується навантаження на суддів. Виходом із цієї ситуації можна вважати внутрішню спеціалізацію суддів господарського суду. Саме вона дозволила суддям, розглядаючи конкретну категорію спорів, удосконалювати знання в певній галузі законодавства.

В Україні судова система побудована за принципами територіальності та спеціалізації. Таким чином, діє система загальних судів, адміністративних та господарських на чолі з вищими судами, але окремі фахівці схиляються до думки про доцільність побудови судової системи тільки за територіальним принципом, відмовившись від господарської спеціалізації. На сьогоднішній доцільність збереження господарських судів залишається під сумнівом. Аналіз юрисдикції господарських судів свідчить про те, що вони вирішують такі самі справи, які розглядаються загальними судами у порядку цивільного судочинства, але з участю юридичних осіб та фізичних осіб-суб'єктів господарювання. З одного боку, господарські суди можуть похвалитися більш оперативним вирішенням судових справ у порівнянні із загальними судами, а також кращим матеріально-технічним забезпеченням. Звідси парадокс: у матеріальних правовідносинах фізичні і юридичні особи займають рівне становище, а от судовий захист своїх інтересів вони шукають у різних судах. При цьому справи між юридичними особами вирішуються значно швидше, хоча такі справи часто набагато складніші. З іншого боку, господарські суди викликають багато нарікань через різне застосування законів у порівнянні із загальними судами [2, с. 247].

Серед головних аргументів на користь виникнення і розвитку думки про ліквідацію господарських судів – незначна кількість справ, які розглядають у цих судах.

Основними факторами, які вплинули на такий показник є те, що частина справ відійшла до новостворених (2008 р.) адміністративних судів; бар'єром є встановлена 2010 року висока ставка судового збору (2% від суми позову) за подання позову; останні роки спостерігається спад економічної активності суб'єктів господарювання, у тому числі

іноземних. Проте кількість господарських спорів залишається значною, їхню складність, а нерідко й суспільну значущість, не можна порівнювати зі звичайними цивільно-правовими конфліктами.

Вважаю що сам факт ліквідації господарських судів має як безліч плюсів, так і мінусів. Головним плюсом, як вважає значна кількість науковців є економічна доцільність, а саме зменшення фінансування що виділяються з державного бюджету для забезпечення здійснення правосуддя господарськими судами.

Водночас заявляючи про необхідність ліквідації господарських судів, ніхто не каже, що до бюджету надходять десятки мільйонів гривень від судового збору щороку. Якщо систему буде ліквідовано, яким чином будуть компенсувати нестачу цих надходжень?

А одним з головних мінусів є компетенція та суддів загальної юрисдикції щодо вирішення господарських спорів. Суддя, який розглядає деякі категорії господарських справ, має володіти не лише знаннями з права – він повинен розумітися в бухгалтерії, фінансах, аудиті тощо. Причому стає все більше складних з точки зору тлумачення норм права справ, та ще й за участі іноземних компаній, тому суддя повинен на певному рівні володіти міжнародною економічною освітою, розуміти наслідки прийнятих рішень. Він має також розуміти, як розгляд і вирішення подібних спорів відбуваються у світовій практиці.[3, с. 372]

Не можна порівнювати справу щодо притягнення до адміністративної відповідальності або нескладну кримінальну справу, де вже десятиріччями існують сталі правові позиції щодо складу правопорушення, і справу господарської юрисдикції. Навіть найвищий орган судової юрисдикції формує правові позиції з наявними окремими думками.

Як висновок, можна зазначити що господарські суди - це напрацьована роками практика, яка потребує постійного удосконалення і глибокого вивчення, ліквідація ж даних структур може призвести до значного руйнівного впливу на всю судову систему.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Мельник М. І., Хавронюк М. І. Суд та інші правоохоронні органи. Правоохоронна діяльність: закони і коментарі: Навч. посібник. — К.: Атіка, 2000. — 512 с.
3. Басай В. Д. Судові та правоохоронні органи України: Підручник. — К.: ВПТ «Вік», 2001. — 634 с.

Юридична відповідальність в сфері економіки

Лук'ячук В.О., студент ННІПІ НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Юридична відповідальність зазвичай розглядається як міра державного примусу, або такого, що отожднюється з покаранням за правопорушення.

Юридична відповідальність за впливом на суспільні відносини посідає провідне місце серед інших видів соціальної відповідальності, оскільки вона має чітку формальну визначеність у загальнообов'язкових правових нормах, встановлюється, забезпечується і здійснюється у встановленому порядку

уповноваженим інститутом суспільства – державою.

Що стосується державного управління економікою, то, незважаючи на зменшення частки державного сектору, вплив держави на економічні процеси завжди був і буде необхідною умовою існування самої держави.

Забезпечення нормальної роботи всього складного державного управлінського апарату здійснюється різними методами, у тому числі через запровадження адміністративного спонукання, низки видів державного примусу в межах адміністративного законодавства: попередження, штраф, конфіскація предмета адміністративного правопорушення.

У такому разі найважливішою особливістю є внесудове застосування передбачених адміністративним законом заходів примусу. Їх здійснення входить до завдань відповідних владних структур, що посідають вище місце в ієрархії адміністративних органів. Отже, адміністративні примусові заходи у всіх їхніх проявах входять до родового поняття «види юридичної відповідальності». Вони можуть застосовуватися до фізичних або юридичних осіб за скоєні адміністративні правопорушення. Їхня мета – забезпечити чітке функціонування конкретної управлінської ланки (системи) та державного управління економічними процесами в цілому.

Стосовно економічних суспільних відносин можна окреслити діалектичні зміни правової відповідальності за правопорушення у сфері приватизації державного майна. держава перейшла до захисту своїх економічних інтересів засобами кримінально-правових санкцій. Новий Кримінальний кодекс України поповнився статтею 233 «Незаконна приватизація державного, комунального майна», статтею 234 «Незаконні дії щодо приватизації паперів» та статтею 235 «Недотримання особою обов'язкових умов щодо приватизації державного, комунального майна або підприємств та їх подальшого використання».

Докорінні зміни суспільно-економічних відносин у державі примусили відмовитися від кваліфікації як злочину важливого положення щодо залежності ціни на товар від попиту, стимулу ринкових відносин відомого за часів соціалізму як спекуляція.

Підкреслене має принципове значення у процесі визначення співвідношення сфери діяльності кримінального та адміністративного права, зокрема окремих указів Президента та законів України про боротьбу з корупцією та організованою злочинністю.

Закон «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. визначає корупцію як «використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Унаслідок відсутності в державі рівноваги гілок влади, слабкої судової системи та сильної влади Президента відбувається підміна кримінального закону адміністративними актами, замість кримінальної застосовується адміністративна, і навіть дисциплінарна відповідальність. Постає питання про рівність усіх громадян перед законом та ступінь сприяння такої правової політики зміцненню законності в державі. Уся світова цивілізована

спільнота визнає корупцію за злочин, а Україна кваліфікує як адміністративне чи дисциплінарне правопорушення.

Проблеми ліцензування в Україні

Лунашко А.О., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Стаття 1 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. № 1775-III, визначає поняття ліцензування – це видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за одержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування. [1]

Механізм реалізації цього закону викликав певне коло проблем:

- проблеми невиконання державою функцій з контролю за діяльністю ліцензіатів;
- дуже високий ступінь централізації функцій органів ліцензування, пов'язані із збільшенням часу та обсягу коштів для отримання ліцензії суб'єктами господарювання;
- недостатній рівень забезпечення прозорості своєї діяльності, а саме: відмови у видачі ліцензій заявникам або залишення їх заяв без розгляду, публічне висвітлення принципів і процедур ліцензування;
- проблеми які пов'язані з несвоєчасним одержанням ліцензії;
- відсутня відповідальність посадових осіб органів ліцензування у сфері ліцензування. [3, с.56]
- проблеми, які виникають у містах : нестача фінансування, відсутність кадрів, корупція, халатність тощо.

Для того, щоб належним чином удосконалити та впорядкувати систему ліцензування певних видів господарської діяльності, потрібно:

- розширення Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» на види діяльності, механізм ліцензування яких встановлено спеціальними законами України. Таким чином, особливості ліцензування певної сфери діяльності можуть або визначатися спеціальним законом, або ж мають бути враховані в Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»;
- забезпечення надання органами ліцензування чітких обґрунтувань відмови у видачі ліцензій заявникам або залишення їх заяв без розгляду, публічне висвітлення принципів і процедур ліцензування у відповідних сферах та результатів своєї роботи;
- введення адміністративної чи карної відповідальності за невиконання вимог ліцензійного законодавства;
- скорочення строків одержання ліцензій суб'єктами господарювання.
- підвищення відповідальності ліцензіатів за порушення вимог провадження ліцензованого виду господарської діяльності;
- запровадження механізму квотування для окремих видів господарської діяльності;
- застосування гармонізованих із міжнародними та європейськими

стандартами вимог щодо ліцензування;

- удосконалення процедури здійснення контролю за ліцензіатом шляхом запровадження декларування суб'єктом господарювання стану виконання вимог ліцензійних умов (перехід від здійснення активного контролю шляхом проведення перевірки до пасивного контролю шляхом подання декларації суб'єктом господарювання) [2, с. 14] .

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. // Відомості Верховної Ради. – 2000. -№36. – Ст.299.
2. Громов. О. Поторгуюм лицензиями? //Обзор украинского рынка. - 2009.- №3- С.14 - 16
3. Шпомер А. Сутність і призначення спеціально порядку ліцензування деяких видів господарської діяльності //Підприємство, господарство – 2009. - №7 – С. 54-58.

Особливості ліцензування господарської діяльності в Україні

Манойленко Д.А., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Інститут ліцензування є одним із провідних інститутів у системі регулювання господарської діяльності, що набув важливого значення з набуттям статусу ринкової економіки в Україні. Проведення економічної реформи в Україні об'єктивно вимагає посилення ролі у правовому регулюванні господарської діяльності, у тому числі ефективного правового регулювання ліцензування. Питанням правового регулювання ліцензування певних видів господарської діяльності в науці господарського права приділяється не достатньо уваги, тому я вважаю, що доцільно дослідити цю тему.

Безсумнівно, ліцензія є важливим засобом управлінського впливу. Окремі права й обов'язки з'являються у громадян лише у зв'язку з наявністю ненормативного акта, яким є акт – дозвіл. Необхідність істотного розширення інституту ліцензування багатьох видів діяльності в Україні, була обумовлена змінами в характері впливу держави на суспільні відносини, що складаються в сфері економіки.

Основним законодавчим актом, який регулює ліцензування в Україні є Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 року. Цей Закон визначає види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, порядок їх ліцензування, встановлює державний контроль у сфері ліцензування, відповідальність суб'єктів господарювання та органів ліцензування за порушення законодавства у сфері ліцензування.

Відповідно до Закону, ліцензування – це видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування.

Основні поняття ліцензування містяться у Господарському кодексі України. Відповідно до якого ліцензія-це документ державного зразка, який засвідчує право ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку у разі його встановлення Кабінетом Міністрів України за умови виконання ліцензійних умов; ліцензіат - суб'єкт господарювання, який одержав ліцензію на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню.

Можна виділити такі ознаки ліцензування: 1) публічний характер ліцензування - воно спрямоване на забезпечення суспільного (публічного) інтересу тому, що передбачає узгодження інтересів суб'єктів господарювання і суспільства в цілому. Метою ліцензування є встановлення особливого державного контролю за здійсненням таких видів діяльності, які мають певні особливості, що пов'язані з реалізацією найбільш важливих публічних інтересів. Держава через ліцензування виконує функцію представника суспільства, який покликаний забезпечувати умови життєдіяльності; 2) процесуальний характер ліцензування. Ліцензування господарської діяльності – це регламентована законодавчими актами процедура, яка складається з кількох стадій: порушення ліцензійного процесу, розгляд заяви про видачу ліцензії, внесення інформації до ліцензійного реєстру, видача ліцензії; 3) єдність ліцензування. Процес ліцензування регламентується законодавчими актами і є єдиним на всій території держави. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування не вправі змінювати цей порядок; 4) обов'язок ліцензування. Без ліцензії не можна здійснювати ті види господарської діяльності, що відповідно до законодавства підлягають обмеженню. До суб'єктів господарювання за провадження господарської діяльності без ліцензії застосовуються санкції, передбачені Господарським кодексом України та іншими законодавчими актами.

Суб'єктами відносин, що виникають у зв'язку з ліцензуванням є, з одного боку, суб'єкт господарювання, а з іншого боку – орган ліцензування. Суб'єкт господарювання – зареєстрована в установленому законодавством порядку юридична особа незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, яка провадить господарську діяльність, крім органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності. Орган ліцензування – орган виконавчої влади, визначений Кабінетом Міністрів України, або спеціально уповноважений виконавчий орган рад для ліцензування певних видів господарської діяльності. Повноваження органу ліцензування не можуть бути делеговані іншим особам, у тому числі створеним органом ліцензування. Орган ліцензування не може доручати іншим особам визначати спроможність суб'єктів господарювання виконувати ліцензійні умови згідно з поданими документами.

Суб'єкт господарювання, що має намір провадити певний вид господарської діяльності, що ліцензується, особисто або через уповноважений ним орган чи особу звертається до відповідного органу ліцензування із заявою встановленого зразка про видачу ліцензії. Він приймає рішення про видачу ліцензії або про відмову у її видачі у строк не пізніше ніж десять робочих днів з дати надходження заяви про видачу ліцензії та документів, що додаються до заяви, якщо спеціальним законом, що регулює відносини у певних сферах господарської діяльності, не передбачений інший строк видачі ліцензії на окремі види діяльності.

Відповідно до статті 8 Закону, ліцензійні умови є нормативно-правовим актом, положення якого встановлюють організаційні, кваліфікаційні, технологічні та інші вимоги для провадження певного виду господарської діяльності. Суб'єкт господарювання зобов'язаний провадити певний вид господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, відповідно до

встановлених для цього виду діяльності ліцензійних умов.

Ліцензуванню підлягають лише ті види господарської діяльності, які передбачені Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності». Цим Законом передбачені такі види господарської діяльності, ліцензування яких регулюється спеціальними законами: банківська діяльність; професійна діяльність на ринку цінних паперів; із надання фінансових послуг; зовнішньоекономічна діяльність; діяльність у галузі телебачення і радіомовлення; діяльність у сфері електроенергетики та використання ядерної енергії; діяльність у сфері освіти; виробництво і торгівля спиртом етиловим, коньячним і плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами; діяльність у сфері телекомунікацій; будівельна діяльність; надання послуг з перевезення пасажирів, вантажу повітряним транспортом та інші види діяльності.

У Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» встановлена уніфікована дозвільна процедура ліцензування. Перший етап процедури ліцензування – звернення суб'єкта господарювання до органу ліцензування із заявою про видачу ліцензії. Другий етап процедури ліцензування – розгляд заяви та прийняття органом ліцензування рішення про видачу ліцензії або про відмову в її видачі. Третій етап – видача ліцензії. З одержанням ліцензії суб'єкт господарювання, що є здобувачем ліцензії, здобуває статус ліцензіата.

Процедура ліцензування також може включати факультативні етапи: переоформлення ліцензії; зміна даних, зазначених у документах, що додавалися до заяви про видачу ліцензії; видача дубліката ліцензії. Також можливе анулювання ліцензії.

Отже, ліцензування – це видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування. Ліцензування є формою виконавчої діяльності, вираженої в санкціонуванні, офіційному визнанні за визначеними суб'єктами прав на заняття окремими видами діяльності, коли потрібен високий професіоналізм і кваліфікація, а також здійснення контролю за фактично здійснюваними діями. Ліцензійна діяльність є основним і необхідним засобом управлінського впливу, за допомогою якого громадяни нашої держави отримують змогу розширювати свою діяльність, у зв'язку з наявністю відповідних нормативних актів

Відстрочення та розстрочення сплати судового збору в господарському процесі: актуальні проблеми доказування

Маркова Ю.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат економічних наук Загорняк Н.Б.

Відповідно до міжнародного та національного законодавства сплата судового збору не повинна перешкоджати доступу до суду для здійснення правосуддя, не може його ускладнювати цей доступ, при цьому має переслідувати передбачену законом мету. Правові засади справляння

судового збору, платників, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, розстрочення та відстрочення, звільнення від сплати та повернення судового збору у господарському процесі визначаються відповідно до норм Закону України «Про судовий збір» (надалі - Закон), відповідно, судовий збір – це збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень; судовий збір включається до складу судових витрат [1].

На практиці часто мають місце випадки, коли платник судового збору знаходиться у скрутному майновому стані, що не дає йому змоги сплатити кошти передбачені законом. Тому законодавцем передбачено нововведення, яке мало б уможливити доступ до правосуддя – це відстрочення і розстрочення сплати судового збору на певний строк, але не довше, ніж до ухвалення судового рішення у справі, відповідно до ст. 8 Закону. Під відстроченням слід розуміти, перенесення строку виконання обов'язку сторони щодо сплати судового збору на інший час, а під розстроченням - сплата судового збору кількома частинами у строки, встановлені судом [1].

Відтак, відстрочення і розстрочення сплати судового збору належить до повноважень суду, проте практичне застосування зазначеної норми породжує безліч проблем. Зокрема фактичною підставою для відстрочення або розстрочення є певний майновий стан сторони, суд вправі винести ухвалу про відстрочення або розстрочення, враховуючи його наявність, при цьому обґрунтування пов'язаних з цим обставин покладатиметься на заінтересовану сторону [2]. Але на практиці заінтересована сторона у відповідному клопотанні (заяві) обґрунтовує неможливість сплати судового збору лише довідкою з банку про відсутність коштів на конкретному розрахунковому рахунку. Взавши до уваги положення Інформаційного листа Головного Управління Національного банку України, яким повідомлено, що вимогами Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах [3], затвердженій постановою Правління НБУ від 12.11.2003 N 492 [4], не обмежується кількість поточних рахунків, що може мати клієнт, у зв'язку з чим останній має право укладати будь-яку кількість договорів банківського рахунку, маємо зауважити, що заінтересована особа може мати велику кількість рахунків у різних банках країни, а принести у суд лише довідку із того банку, на рахунку в якому дійсно відсутні кошти.

Заявники подають для обґрунтування доводів щодо доцільності відстрочення сплати судового збору й інші докази. Наприклад, ПАТ «Дніпродзержинська ТЕЦ» в якості доказів на підтвердження того, що його майновий стан перешкодив і перешкоджає сплаті судового збору у встановленому порядку і розмірі, додані до відповідної заяви довідка про фінансовий стан ПАТ «Дніпродзержинська ТЕЦ», копії постанов державного виконавця про накладення арешту на кошти боржника та наказ про введення неповного робочого тижня на підприємстві. Проте, не взавши до уваги зазначені докази, колегія Дніпропетровського апеляційного господарського суду, розглянувши клопотання апелянта про відстрочення сплати судового збору при поданні апеляційної скарги на ухвалу господарського суду Дніпропетровської області від 25.07.2013 року у справі

№ 21/5005/8140/2011, відмовила у його задоволенні [5].

На нашу думку, засобом доказування, який слід використовувати заявнику для доведення скрутного матеріального становища, може бути «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» (Форма 2) за певний проміжок часу, який затверджується керівником та головним бухгалтером відповідного підприємства. Даний звіт містить наступну інформацію, яка характеризує майновий стан:

Фінансові результати;

Сукупний дохід;

Елементи операційних витрат;

Розрахунок показників прибутковості акцій.

Варто відзначити, що даний звіт складається відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 [6].

Таким чином, на часі у вирішення проблеми практики доведення наявності підстав відстрочення (розстрочення) сплати судового збору, тобто, доведення наявності скрутного матеріального становища заявника, оскільки жодна норма Закону не уточнює перелік необхідних документів, які слід при цьому подати до суду. Нам не пощастило знайти судові рішення, які є прикладом задоволення господарськими судами відповідних клопотань, наявні показують, що суди не задовольняють такі клопотання у зв'язку з відсутністю обставин, які мали б виключний характер та свідчили б про наявність належних підстав для відстрочення (розстрочення) сплати судового збору. Положення постанови пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування розділу VI Господарського процесуального кодексу України» від 21 лютого 2013 року [7] також не забезпечили належного роз'яснення застосування розстрочки (відстрочки) сплати судового збору, тому вважаємо, що вирішення цієї проблеми вимагає внесення змін і доповнень до чинного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Про судовий збір : Закон України від 08 лип. 2011 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. - № 14. - ст. 87.
2. Щодо сплати судового збору: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 25 серпня 2011 року N 01-06/1175/2011. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
3. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах: Постанова Правління Національного банку України від 12.11.2003 № 492. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Щодо правомірності відкриття другого поточного рахунку одному клієнту в одній установі банку: Інформаційний лист Головного управління Національного банку України від 01.02.2007 р. N 07-303/2606.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>
5. Ухвала Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 15.08.2013. Справа № 21/5005/8140/201. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pravoscope.com/act-uxvala-sudu-21-5005-8140-2011-darmin-mixajlo-oleksandrovich-15-08-2013-ne-viznacheno-s>
6. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України, від 07.02.2013 № 73. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
7. Про деякі питання практики застосування розділу VI Господарського процесуального кодексу України: Постанова пленуму Вищого господарського суду України, від 21.02.2013 № 7.-[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

Правове забезпечення банківської таємниці

Мороченець К.С., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Банківська система в будь-якій країні є важливою складовою економіко-господарського механізму. В сучасному світі для необхідної умови нормального функціонування комерційних банків є збереження банківської таємниці. Положення, присвячені основним засадам банківської таємниці, містяться як у загальному, так і у спеціальному банківському законодавстві. Згідно зі статтею 1076 Цивільного кодексу України банк гарантує таємницю банківського рахунка, операцій за рахунком і відомостей про клієнта. [1]

Банківська таємниця - інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку. [2]

Застосування норм про банківську таємницю пов'язане в першу чергу з труднощами визначення цього поняття та її складових. Банківська таємниця, як один із важливих принципів роботи комерційних банків є різновидом комерційної таємниці. Питання комерційної таємниці регулюються статтями 36, 162 ГК України, статтями 505-508, 1076 ЦК України, Законом України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. та «Про захист інформації в автоматизованих системах» від 5 липня 1994 р. [3]

Банківською таємницею, зокрема, є:

1) відомості про банківські рахунки клієнтів, у тому числі кореспондентські рахунки банків у Національному банку України;

2) операції, які були проведені на користь чи за дорученням клієнта, здійснені ним угоди;

3) фінансово-економічний стан клієнтів;

4) системи охорони банку та клієнтів;

5) інформація про організаційно-правову структуру юридичної особи - клієнта, її керівників, напрями діяльності;

6) відомості стосовно комерційної діяльності клієнтів чи комерційної таємниці, будь-якого проекту, винаходів, зразків продукції та інша комерційна інформація;

7) інформація щодо звітності по окремому банку, за винятком тієї, що підлягає опублікуванню;

8) коди, що використовуються банками для захисту інформації. [2]

Положення цієї статті не поширюються на інформацію, яка підлягає опублікуванню. Перелік інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню, встановлюється НБУ та додатково самим банком на його розсуд.

Комерційні банки зобов'язані забезпечити збереження банківської таємниці шляхом:

1) обмеження кола осіб, що мають доступ до інформації, яка становить банківську таємницю;

2) організації спеціального діловодства з документами, що містять банківську таємницю;

3) застосування технічних засобів для запобігання несанкціонованому доступу до електронних та інших носіїв інформації;

4) застосування застережень щодо збереження банківської таємниці та відповідальності за її розголошення у договорах і угодах між банком та клієнтом.

Службовці банку при вступі на посаду підписують зобов'язання щодо збереження банківської таємниці. Керівники та службовці банків зобов'язані не розголошувати та не використовувати з вигодою для себе чи для третіх осіб конфіденційну інформацію, яка стала відома їм під час виконання їхніх службових обов'язків.[3]

Банку забороняється надавати інформацію про клієнтів іншого банку, навіть якщо їх імена зазначені у документах, угодах та операціях клієнта. Банк має право надавати загальну інформацію, що становить банківську таємницю, іншим банкам в обсягах, необхідних при наданні кредитів, банківських гарантій. [4]

У ст. 64 Закону України «Про банки і банківську діяльність» також встановлено обов'язок банків здійснювати ідентифікацію клієнтів. Інформація щодо ідентифікації осіб у разі обґрунтованої підозри про те, що кошти отримані злочинним шляхом, повинна повідомлятися банками відповідним органам згідно законодавства, що регулює боротьбу з організованою злочинністю. Аналогічні вимоги містяться і в ст. 18 Закону України від 12.07.2001 р. «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».[3]

В законодавстві України передбачені дії щодо відкриття певної інформації, що містить банківську таємницю (ст.62 ЗУ «Про банки та банківську діяльність») та щодо відповідальності за порушення цього процесу. Відкривати певну інформацію можна державним органам влади на їх прохання.

Законодавством не передбачено здійснення виконавчого провадження щодо судових рішень про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю. Водночас нормами нової редакції Цивільного процесуального кодексу України передбачено, що рішення суду щодо розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, підлягає негайному виконанню. Оскарження такого рішення не зупиняє його виконання. На підставі вищевикладеного, у разі надходження до банку (отримання банком) рішення (ухвали, постанови) суду щодо розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, щодо зазначеного у рішенні клієнта (клієнтів), Національний банк рекомендує вжити заходів щодо негайного виконання такого рішення суду. Якщо у рішенні суду не визначено порядку та/або форми надання такої інформації, рекомендується узгоджувати ці питання з особою, якій згідно з рішенням суду має бути розкрита інформація, що містить банківську таємницю.

Особи, винні в порушенні порядку розкриття та використання банківської таємниці, несуть кримінальну, цивільну та дисциплінарну відповідальність згідно із законами України. У разі заподіяння банку чи його клієнту збитків шляхом витоку інформації про банки та їх клієнтів з органів, які уповноважені здійснювати банківський нагляд, збитки відшкодовуються винними органами. [4]

Кримінальна відповідальність може настати за дії, передбачені статтями 231 («Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську

таємницю») і 232 («Розголошення комерційної таємниці») КК України.

Цивільна відповідальність працівників банків може наступити на підставі статей 611, 623, 1076, 1172 ЦК України і полягає у відшкодуванні завданої клієнту матеріальної і моральної шкоди за розголошення банківської таємниці. Відповідно до п. 2 ст. 1076 ЦК України у разі розголошення банком відомостей, що становлять банківську таємницю, клієнт має право вимагати від банку відшкодування завданих збитків та моральної шкоди. Зацікавлені особи повинні звернутися з позовом до районного суду.

Дисциплінарну відповідальність несуть службовці банку, якщо вони порушують умови контракту щодо збереження банківської таємниці, відповідно до зобов'язання про охорону банківських секретів. У таких випадках керівництво банку може звільнити працівника. Покарання за розголошення банківської таємниці не має суперечити чинному законодавству, а заходи впливу мають базуватися на визначених законом підставах.[3]

Отже, можна зробити висновок, що законодавчий рівень питання щодо забезпечення банківської таємниці досить високий. Встановлення правових основ та закріплення дієвих механізмів охорони банківської таємниці є важливим елементом правового забезпечення підприємницької діяльності. Але поряд з цим виступає значна потреба щодо вдосконалення законодавчої бази до правових еталонів Європейського союзу у сфері банківської таємниці.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №№ 40-44. - Ст.356.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 року // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 5-6. - Ст.30.
3. Костюченко О.А. Банківське право: підручник . - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Атіка, 2011. - 376 с.
4. Ващенко Ю.В. Банківське право: навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 344 с.

Сучасне розуміння інституту неплатоспроможності

Носатова А.А., студент ННІПІ НАВС

Науковий керівник: кандидат економічних наук *Загорняк Н.Б.*

Впровадження у господарську діяльність досягнень науково-технічного прогресу, як відомо, спричинило швидкий розвиток економічних відносин, що у ХХІ столітті характеризується стрімкими темпами. Водночас внаслідок фінансової кризи проблема неплатоспроможності, яка ще 20 років тому була майже невідчутною для більшості суб'єктів господарювання, почала даватися взнаки. Ця проблема залишається актуальною і на сьогодні. Для міжнародної фінансової кризи характерними є зниження обсягів виробництва у різних галузях економіки; збільшення кількості неплатоспроможних підприємств, спричинене зниженням або повною відсутністю стабільності і правовою незахищеністю.

В Україні інститут банкрутства (неплатоспроможності) утворився внаслідок формування засад підприємництва, відповідно до яких підприємницька діяльність – це самостійна, систематизована, ініціативна, ризикова діяльність суб'єктів господарювання, з метою отримання

прибутку. Інститут неплатоспроможності орієнтований на звільнення ринкової економіки від суб'єктів, які неефективно здійснюють свою підприємницьку діяльність [1, с. 56].

Незалежна Україна прагнула стати активним учасником світового співтовариства, при цьому обов'язковою умовою вступу виступає дотримання певних принципів побудови правової системи, включаючи і законодавство про банкрутство. Серед таких принципів: гласність, публічність, відкритість процедур, підзвітність призначених професійних осіб тощо.

Враховуючи стан платоспроможності на державних підприємствах, можна зробити висновок про те, що держава як власник майна для поліпшення фінансово-господарського стану застосовує різноманітні заходи щодо відновлення їх платоспроможності цих підприємств, основними з яких є процедура списання податкової заборгованості. [1, с.112].

Проаналізувавши розвиток інституту неплатоспроможності (банкрутства) [2; 3], ми зробили наступні висновки:

необхідно розрізняти поняття «банкрутство» та «неплатоспроможність», оскільки банкрутством слід визнавати лише окремий, найбільш серйозний випадок неплатоспроможності, коли неспроможний боржник здійснює каранне діяння, яке завдає шкоду кредиторам, що для підприємства є фінансовою кризою;

основоположними причинами виникнення кризи на українських підприємствах, в перший період стали перехід від адміністративно-командної системи господарювання до ринкової, а також процеси приватизації та адаптації підприємств до ринкових умов господарювання;

збереження стратегічно важливих та підприємств - монополістів, що діють на загальнодержавних ринках, котрі опинилися у фінансовій кризі, доцільно забезпечувати за допомогою санаційних процедур, що повинні фінансуватися за рахунок стратегічного інвестора (власника); участь держави у цьому процесі можлива у вигляді надання безвідсоткових кредитів, списання або розстрочення податкових боргів, надання державного замовлення або звільнення на деякий час від сплати податків; вдосконаленню механізму державного регулювання в сфері, що розглядається, повинно сприяти упорядкування статистичного (інформаційного) забезпечення;

Список використаних джерел:

1. Щербина В.С. Господарське право: підручник / В.С. Щербина. – 6-те вид. перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 640 с.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. - 2003.- №18. – Ст.144.
3. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14 травня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. - 1992.- №31. – Ст. 440.

Щодо питання про господарський договір

Паламарчук В.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Договір – основне джерело зобов'язань. Однією із основних підстав виникнення господарських зобов'язань є господарські договори, за допомогою яких опосередковуються зв'язки між суб'єктами господарювання, а також між ними та іншими учасниками господарських відносин.

Термін «господарський договір» широко використовується в законодавстві, юридичній літературі та в господарській практиці. Однак чинне законодавство не містить визначення господарського договору, хоча в Господарському кодексі України йому присвячена ціла глава - 20 «Господарські договори» (статті 179-188).

У правознавстві категорія господарського договору є спірною. В радянській юридичній (як правило, цивілістичній) літературі поширеною була точка зору про господарський договір як організаційно-економічне явище, що відображає лише окремі засади та умови укладення та виконання відмінних за своєю правовою природою договорів у сфері економіки, що іменувалися господарськими. Проте прибічники такої точки зору відзначали й інші особливості цієї категорії договорів щодо - порядку укладення, зміни та розірвання договорів; - вимог до форми і змісту таких договорів; - способів забезпечення виконання договірних зобов'язань; - порядку захисту прав та законних інтересів сторін у разі порушення договірних зобов'язань.

На сьогоднішній день термін «господарський договір» використовується в таких значеннях а) як угода (правочин), що породжує права та обов'язки учасників господарських відносин; б) як зобов'язання сторін (учасників господарських відносин), що ґрунтуються на укладеній ними угоді; в) як правовий документ, в якому фіксується факт угоди та зміст зобов'язання сторін. Основним є друге значення господарського договору, а перше і третє – відіграють допоміжну (обслуговуючу) роль.

Отже, господарський договір – це зафіксовані в спеціальному правовому документі на підставі угоди майново-організаційні зобов'язання учасників господарських відносин (сторін), спрямовані на обслуговування (забезпечення) їх господарської діяльності (господарських потреб) з врахуванням загальногосподарських (публічних) інтересів. Господарський договір являє собою господарське правовідношення між двома або більше суб'єктами, змістом якого є їх договірні майнові зобов'язання діяти певним чином, як-от: передати і прийняти майно, виконати роботу, надати послуги і т.ін.

Відповідно до юридичної підстави господарські договори поділяються на три види:

1) які визначені і регулюються як державні контракти. Це договори поставки продукції, виконання робіт, надання послуг. Особливою ознакою даних договорів є те, що держава гарантує оплату продукції, робіт, послуг за державними контрактами; 2) які укладаються на підставі державних замовлень і зміст яких повинен відповідати даним замовленням, їх особливістю є те, що держава може надавати економічні пільги виконавцям цих договорів; 3) які укладаються на поставку продукції, виконання робіт, надання послуг на підставі господарських намірів сторін, юридичне виражених істотними умовами договорів.

За допомогою договору у сфері господарювання здійснюється опосередкування відносин між суб'єктами господарювання, а також цих суб'єктів з іншими організаціями та громадянами. Про наявність у господарського договору такої функції, як узгодження економічних інтересів сторін договірною зв'язку з загальногосподарськими інтересами свідчать положення щодо обов'язку сторін договору вжити всіх заходів, необхідних для виконання договірних зобов'язань, з урахуванням інтересів

іншої сторони та загальногосподарського інтересу.

Дуже важливим є те, що будь-який договірно-господарський зв'язок повинен бути раціональним, надійно функціонуючим — незалежно від терміну, на який укладається господарський договір. Тому одне з головних завдань законодавчого регулювання порядку укладання господарських договорів повинно полягати в тому, щоб за допомогою правових засобів забезпечувати їх стійкість та здійснимість.

Порядок укладання договору — це нормативно закріплені взаємні дії сторін, спрямовані на встановлення господарсько-договірних відносин та визначення змісту договірного зобов'язання. При цьому законодавець визнає діями щодо укладання договору тільки ті, які здійснюються зовні та звернені до іншої сторони.

Спосіб укладання договору — це нормативно врегульована організація здійснення суб'єктами господарювання таких дій.

Відповідно до ст. 181 ГК України загальний порядок укладання господарського договору складався зі стадій: проекту договору; протоколу розбіжностей; безпосереднього врегулювання розбіжностей. На кожній із стадій процес укладання договору міг бути завершений, якщо сторони дійшли згоди з усіх його істотних умов. У випадку недосягнення такої згоди між сторонами, процес укладання договору переходив до наступної стадії. На стадії протоколу розбіжностей фактичний склад (оферта — акцепт), достатній для визнання договору укладеним, доповнювався, оскільки до нього приєднувалося закінчення терміну, встановленого законом для спільного врегулювання виниклих розбіжностей, і в цьому випадку договір вважається укладеним на умовах, запропонованих автором протоколу розбіжностей.

Таким чином, господарський договір має свої характерні ознаки, правове регулювання, функції, систему, класифікацію. Зміст господарського договору становлять умови договору, які визначені угодою сторін, спрямованих на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань. Форма господарського договору в законодавстві визначається як письмова. Строком дії господарського договору є час, впродовж якого існують господарські зобов'язання. Що стосується порядку укладання господарських договорів, то укладання господарського договору — це зустрічні договірно-процедурні дії двох або більше суб'єктів господарювання із визначенням умов договору, вони викладаються у формі єдиного документа, підписаного сторонами та скріпленого печатками. Тобто, господарський договір є одним з видів договорів, що має свої характерні особливості.

Права акціонерів, шляхи і ступінь їх захисту

Пачевська В.І., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Захист прав акціонерів є одним з найактуальніших питань в корпоративній сфері. Значна частина норм нового закону «Про акціонерні товариства» направлені саме на захист прав власників акцій. Захист прав акціонерів, особливо дрібних, є одним із найважливіших елементів системи

корпоративного управління і безпосередньо впливає на ефективність функціонування акціонерних товариств. У відповідності до ст. 4 Закону акціонерами товариства визнаються фізичні і юридичні особи, а також держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, або територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, які є власниками акцій товариства.

Важливо, що АТ не може мати єдиним учасником інше підприємницьке товариство, учасником якого є одна особа. Також АТ не може мати у своєму складі лише акціонерів – юридичних осіб, єдиним учасником яких є одна й та ж особа.

Для визначення прав акціонерів закон виокремлює права власників простих акцій та власників привілейованих акцій, що є цілком зрозумілим.

Акціонер – власник простих акцій має наступні права: 1) участь в управлінні акціонерним товариством; 2) отримання дивідендів; 3) отримання у разі ліквідації товариства частини його майна або вартості; 4) отримання інформації про господарську діяльність акціонерного товариства; 5) інші права, передбачені актами законодавства та статутом АТ.

Права акціонера – власника певного класу привілейованих акцій визначаються статутом товариства. Обов'язково встановлюються: 1) розмір і черговість виплати дивідендів; 2) ліквідаційна вартість і черговість виплат у разі ліквідації товариства; 3) випадки та умови конвертації привілейованих акцій цього класу у привілейовані акції іншого класу, прості акції або інші цінні папери; 4) порядок отримання інформації. Кожна акція надає її власнику однакову сукупність прав.

Підприємство отримує змогу залучити кошти, якщо ті, хто їх надає, будуть упевнені, що їхні права гарантовані, а в разі порушення – можливий їх ефективний захист. Але якщо законодавство та/або внутрішні документи товариства дозволяють керівництву або акціонеру – власнику контрольного пакета акцій використовувати діяльність акціонерного товариства для особистого збагачення, то не буде ані надання кредитів, ані інвестування в акції цього товариства. Тож закріплення та ефективне забезпечення прав інвесторів необхідне для економічного зростання країни [3].

Порушення чи непорушення прав акціонерів залежить від ефективності використання ними різних способів захисту. Правові способи захисту потребують більших витрат часу, але є надійнішими щодо інших. При цьому, вдавшись до них, акціонер має більші шанси відновити свої порушені права.

Типовими порушеннями прав акціонерів є неповідомлення власників акцій про проведення загальних зборів акціонерів; зміна місця та термінів проведення загальних зборів; недосконалі процедури реєстрації та розрахунку кворуму на загальних зборах; унесення змін до порядку денного зборів у ході їх проведення; відсутність в акціонерів, що придбали акції товариства на вторинному ринку, можливості ознайомлення зі статутом товариства; порушення прав акціонерів під час додаткової емісії акцій тощо. Не викликає сумніву, що захист прав акціонерів, особливо дрібних, є одним із найважливіших елементів системи корпоративного управління і безпосередньо впливає на ефективність функціонування акціонерних товариств [1].

Вважаємо, що більшість проблем, пов'язаних із правами та ставленням до акціонерів, слід вирішувати на рівні закону. Прийняття Закону України «Про акціонерні товариства» [1] є важливим кроком держави на шляху

вдосконалення механізмів захисту прав акціонерів. Указаний закон містить ряд важливих нововведень, які регулюють корпоративне управління, права та інтереси акціонерів українських акціонерних товариств. Новий закон спрямований у першу чергу на протидію рейдерству та захист прав власності. У цілому прийняття Закону України «Про акціонерні товариства» дозволяє захищати права великих і дрібних акціонерів, регулювати питання корпоративного управління акціонерним товариством і сприяє сталому розвитку підприємництва [3]. Попри це, залишається безліч невіршених питань щодо корпоративного управління.

Наслідком прийняття цього Закону є зменшення кількості рейдерських захоплень, збільшення інвестицій у вітчизняну економіку та покращення міжнародного іміджу України [2, с. 7].

Багато положень Закону України «Про акціонерні товариства» мають декларативний характер, що може призвести до судових розглядів для їх вирішення й конфліктів інтересів акціонерного товариства, акціонерів і держави. Недоліки нового Закону можливо усунути шляхом розробки пояснень, методичних рекомендацій, а також шляхом ухвалення змін і доповнень до нього.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI // БВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Бурдак В. Як захистити права акціонерів? / В. Бурдак // Правовий тиждень. – 2010. – № 33 (211). – С. 7.
3. Маліч Л. Актуальні питання корпоративного управління /Л. Маліч // Економічний аналіз. – 2010. – № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/Nfm0iC.pdf.

Щодо питання про некомерційну господарську діяльність

Петрик О.С., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Некомерційна господарська діяльність регулюється на загальних підставах з урахуванням особливостей її здійснення різними суб'єктами господарювання визначеними законами, при укладенні трудового договору (контракту, угоди) суб'єкт господарювання, що здійснює некомерційну діяльність, зобов'язаний забезпечити належні і безпечні умови праці, її оплату, а також забезпечити інші соціальні гарантії.

Некомерційна господарська діяльність може здійснюватися суб'єктами господарювання на основі права власності, права господарського відання або права оперативного управління в організаційних формах, які визначаються власником або відповідним органом державного управління чи органом місцевого самоврядування. Якщо господарська діяльність організацій – юридичних осіб або громадян, зареєстрованих як суб'єкти некомерційної діяльності, набуває характеру підприємницької діяльності, до неї застосовуються положення законодавства, яке регулює підприємницькі відносини.

Некомерційне господарювання – це самостійна систематична господарська діяльність суб'єктів господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети

одержання прибутку.[1, с. 227].

Відповідно до ст. 53 ГКУ некомерційна господарська діяльність може здійснюватися суб'єктами господарювання на основі права власності або права оперативного управління в організаційних формах, які визначаються власником або відповідним органом управління чи органом місцевого самоврядування з урахуванням вимог ГКУ та відповідних законів України.

Порядок створення, державної реєстрації, діяльності, реорганізації та ліквідації суб'єктів господарювання окремих організаційних форм некомерційної господарської діяльності визначається ГКУ та відповідними законами України.

Якщо господарська діяльність громадян або юридичної особи, зареєстрованої як суб'єкт некомерційного господарювання, набирає характеру підприємницької діяльності, до неї застосовуються положення ГКУ та законів України, що регулюють підприємництво.

На суб'єктів господарювання, які здійснюють некомерційну господарську діяльність, поширюються загальні вимоги щодо регулювання господарської діяльності з урахуванням особливостей її здійснення різними суб'єктами господарювання, які визначаються ГКУ та відповідними законодавчими актами України.

При укладенні трудового договору (контракту, угоди) суб'єкт господарювання, що здійснює некомерційну господарську діяльність, зобов'язаний забезпечити належні й безпечні умови праці, її оплату не нижче визначеного законом мінімального розміру, а також інші передбачені законом соціальні гарантії.[2, с. 86].

Отже, на відміну від комерційної господарської діяльності, некомерційне господарювання здійснюється без мети одержання прибутку. Така діяльність спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів, ведеться суб'єктами господарювання державного або комунального секторів економіки в галузях або видах діяльності, в яких забороняється підприємництво. Вона здійснюється на основі рішення відповідного органу державної влади чи органу місцевого самоврядування, а також самостійно суб'єктами господарювання, яким за законодавством не можна вести господарську діяльність у формі підприємництва (ст. 52 ГК України) [3, с 74].

Список використаних джерел:

1. Вінник О.М., Господарське право: Курс лекцій.- К.: Атіка, 2004. – 624 с.
2. Варналій З.С. Основи підприємництва: Навч. посібник / З.С. Варналій. – К.: Знання-Прес, 2005. – 239 с.
3. Науково-практичний коментар до Господарського кодексу України [Текст] / за ред. В.К. Мамутова. - К.: Юрінком Інтер, 2004. – 688 с.

Право на підприємницьку діяльність в контексті чинного законодавства

Полюга А.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Важливе місце в системі прав і свобод особи займає конституційне право на підприємницьку діяльність. Особливе значення цього права в Україні зумовлено порівняно недавнім його проголошенням. Саме тому означене право залишається недостатньо дослідженим і малоопрацьованим.

Відповідно до ст. 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Це право базується на свободі підприємницької діяльності, тобто на реальній можливості здійснення особою на власний розсуд і ризик господарської діяльності, не забороненої законом, з метою одержання прибутку. Підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом. Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускається зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом.

Ст. 42 Господарського кодексу України встановлює, що підприємницькою діяльністю є самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Умовами здійснення підприємницької діяльності згідно із ст. 50 ЦК України є повна цивільна дієздатність фізичної особи та державна реєстрація.

Конституційне право на підприємницьку діяльність не може бути реалізоване без всебічної участі в цьому держави, бо відбувається безповоротна інтеграція України у світове, зокрема європейське, співтовариство. Тому існує потреба вдосконалення чинного законодавства в цій сфері, приведення його у відповідність до принципів, проголошених чинною Конституцією України. Реалізація права відбувається відповідним способом, з використанням належних засобів та дотриманням умов.

Важливого значення набувають принципи, на основі яких здійснюється підприємницька діяльність. Перелік таких принципів закріплено у ст. 44 Господарського кодексу України. До них належать: 1) вільний вибір видів підприємницької діяльності; 2) самостійне формування програми діяльності та вибір постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону; 3) вільний найм підприємцем працівників; 4) комерційний розрахунок та власний комерційний ризик; 5) вільне розпорядження прибутком, що залишається після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом; 6) самостійне здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд.

Для осіб, які бажають займатися підприємницькою діяльністю, держава висуває певні умови:

1. Дотримання конституційних обов'язків – вимог, які висуваються до кожної людини (можливість займатися підприємницькою діяльністю в Україні не залежить від приналежності до громадянства України) неухильно додержуватися Конституції та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (ст. 68 Конституції України), не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки (ст. 66), сплачувати податки і збори.

2. Виконання вимог господарського та цивільного законодавства України, а саме: наявність повної дієздатності особи, яка настає з 18 років, а

у виняткових випадках з 16 років; дотримання встановлених державою обмежень щодо здійснення підприємницької діяльності в Україні (за колом осіб, дієздатністю і правоздатністю, вироком суду, видом діяльності тощо); проходження легалізації підприємницької діяльності; здійснення підприємницької діяльності у будь-яких організаційних формах, що передбачені законом, за вибором підприємця; встановлення чіткого напрямку діяльності із зазначенням цього виду діяльності у реєстраційних документах. На деякі види господарської діяльності законом встановлена заборона; головна мета – отримання прибутку; представництво своїх інтересів від свого імені; несення ризику від підприємницької діяльності за рахунок свого майна.

На сучасному етапі розвитку української державності законодавство, яке регулює підприємницьку діяльність, ще недостатньо забезпечує поєднання свободи підприємництва і конкуренції з належним захистом прав суб'єктів підприємницької діяльності, що, у свою чергу, зумовлює необхідність звернення останніх до господарського суду за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, тому питання захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в господарському суді на сучасному етапі є особливо актуальним і практично значущим.

Захист прав суб'єктів підприємницької діяльності регулюється і гарантується нормами цивільного і господарського права. Однак законодавча база в окремих спірних питаннях не дає повних відповідей для винесення обґрунтованих законних рішень. Слабкість і недосконалість правового захисту підприємництва, неврегульованість багатьох його аспектів, неузгодженість нормативних актів негативно впливають на ефективність підприємництва в Україні.

Чинне законодавство передбачає такі випадки припинення підприємницької діяльності: 1) з власної ініціативи підприємця; 2) у разі закінчення строку дії ліцензії; 3) у разі припинення існування підприємця; 4) на підставі рішення суду у випадках, передбачених законодавством України. Припинення підприємництва в судовому порядку передбачає наявність рішення суду або господарського суду в разі: 1) визнання недійсними або такими, що суперечать законодавству, установчих документів; 2) здійснення діяльності, що суперечить установчим документам та законодавству України; 3) несвоєчасного повідомлення суб'єктом підприємницької діяльності про зміну його назви, організаційної форми, форми власності та місцезнаходження; 4) визнання суб'єкта підприємницької діяльності банкрутом; 5) неподання протягом року до органів державної податкової служби податкових декларацій, документів фінансової звітності згідно із законодавством.

Таким чином, можна зробити висновок, що одним з основоположних прав і свобод людини є право на зайняття підприємницькою діяльністю. Держава приділяє значну увагу регулюванню підприємницької діяльності та умовам її здійснення. Це цілком логічно, оскільки підприємництво є рушійною силою економіки, без розвитку якої неможливий розвиток держави в цілому. Але сьогодні, на жаль, багато питань у цьому напрямі потребують коригування та удосконалення. Позитивним є те, що держава не стоїть на місці, а продовжує плідну роботу у цій сфері, оскільки розвиток підприємництва в Україні залежить передусім від створення реальних,

повноцінних ринкових умов, що дадуть змогу особам повною мірою реалізовувати своє конституційне право на підприємницьку діяльність та створюватимуть атмосферу підтримки підприємництва як найпоширенішого та найприбутковішого виду діяльності в Україні.

Загальна характеристика принципів здійснення підприємницької діяльності в Україні

Полюх О.О., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Підприємництво є одним із різновидів творчої, пошукової, ризикової соціальної діяльності і в більшості країн світу з ринковою економікою вважається одним із найпрестижніших. Адже саме цей вид діяльності у відповідних умовах найкращим чином виявляє людську суть, допомагає прояву працівника як особистості. Підприємництву властивий більш індивідуальний характер, високий ступінь стимулювання співробітників, що призводить до більш повної реалізації потенціалу кожного з них. Здійснюючи самостійну підприємницьку діяльність, працівник значно зростає як людина: він росте і професійно і інтелектуально. І це має цілком реальні позитивні наслідки для всього суспільства. Історія доводить, щоб підняти економіку, інші сфери буття до високого рівня розвитку можливо переважно через прояв членами цього суспільства їх господарської ініціативи.

Поняття підприємницької діяльності (підприємництва) згідно зі ст. 42 ГК України – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Визначення підприємницької діяльності і відокремлення її від інших видів діяльності, що мають на меті отримання прибутку або доходу, має як теоретичне, так і суто практичне значення. Наприклад, ст. 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає відповідальність, зокрема, за зайняття підприємницькою діяльністю без державної реєстрації. Якщо ж не буде доведено, що діяльність, яка провадилася, була саме підприємницькою, притягти особу до відповідальності за вищевказаною статтею буде неможливо. Для чіткого розмежування підприємництва та інших видів діяльності необхідно усвідомлювати ознаки підприємницької діяльності.

Згідно зі ст. 44 ГК України підприємництво здійснюється на основі таких принципів:

1) вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності. Суб'єкт підприємницької діяльності самостійно вирішує, якими видами діяльності йому займатися з огляду на обмеження, встановлені чинним законодавством (наприклад, згідно зі ст. 4 Закону України від 7 лютого 1991 р. № 698-ХІІ «Про підприємництво» – єдиною статтею, що є чинною у цьому Законі – діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних, судово-психіатричних експертиз може здійснюватися тільки державними підприємствами та організаціями);

2) самостійного формування підприємцем програми діяльності, вибору постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення

матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону;

3) вільного найму підприємцем працівників. Цей принцип передбачає право підприємця на залучення праці інших осіб. Однак цей принцип обмежується положеннями спеціального законодавства, тобто законодавства про працю та зайнятість;

4) комерційний розрахунок та власний комерційний ризик. Даний принцип співпадає з такою ознакою підприємницької діяльності, як ризиковий характер, і передбачає покладання всього тягара несприятливих наслідків підприємницької діяльності безпосередньо на підприємця. Так, ст. 52 ЦКУ встановлена відповідальність фізичної особи-підприємця, а ст. 96 цього ж Кодексу відповідальність юридичних осіб за зобов'язаннями, що виникають із підприємницької діяльності;

5) вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом. На практиці цей принцип суттєво обмежується шляхом встановлення правил щодо цілового використання коштів суб'єкта підприємницької діяльності – юридичної особи, обмежень на проведення операцій у готівкових коштах та ін.;

6) самостійне здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд. Даний принцип перш за все встановлює можливість для суб'єктів підприємницької діяльності України підтримувати відносини з іноземними суб'єктами господарської діяльності з урахуванням положень Конституції України, а також міжнародних норм і правил. Правове регулювання такої діяльності, а також обмеження щодо її здійснення встановлені Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність». По-друге, цей принцип надає право підприємцям самостійно вирішувати питання про долю належної їм частки валютної виручки, тобто прибутку, отриманого від здійснення ними зовнішньоекономічної діяльності. Проте цей принцип також діє з певними обмеженнями, які, зокрема, встановлені Законом України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті».

Ринкові принципи діяльності, такі як, конкуренція, економічність, раціональність, ефективність знаходять на рівні підприємства первинну сферу свого застосування. Мета виробничої діяльності підприємства носить двоїстий характер: безпосередня мета і мотив діяльності - отримання прибутку від реалізації продукції та послуг. Але отримувати прибуток можна лише виробляючи продукцію, що користується попитом і тому підприємства змушені одночасно з максимізацією прибутку, домагатися задоволення зростаючих потреб населення. Підприємства, основною метою яких є отримання прибутку, називаються комерційними. Конкретні цілі та завдання, заради яких створюються комерційні підприємства фіксуються в правових документах про їх створення. Документ, який визначає відношення між підприємством та товариством називається статутом, а документ, що визначає відносини між засновниками підприємства - «установчим договором». Статут передбачає такі основні розділи: загальні положення (юридичний статус, адреса, власники підприємства); предмет діяльності (мета створення і види діяльності); статутний капітал підприємства (розмір і частка кожного засновника); права та обов'язки

підприємства; порядок розподілу прибутку; органи управління підприємством; порядок ліквідації підприємства і розподіл його майна. В установчому договорі про створення підприємства передбачаються наступні основні розділи: загальні положення ; дані про засновників (склад , адреса, паспортні дані); статутний капітал (загальна сума і розподіл по частках); права та обов'язки засновників .

Повноваження прокурора в судовому процесі при розгляді господарських спорів

Посесор А.Ю., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат економічних наук Загорняк Н.Б.

Повноваження прокурора, щодо участі в судовому процесі при розгляді господарських спорів викладено у Законі України «Про прокуратуру» та Господарському процесуальному кодексі України (надалі-ГПК) [1; 2]. При подачі позовної заяви до господарського суду, прокурор самостійно визначає, які саме інтереси держави були порушені, обґрунтовуючи при цьому необхідність їх захисту, а також зазначає орган, який уповноважений державою здійснювати функції у спірних відносинах. У разі його відсутності – зазначає про це у позовній заяві [1].

Згідно з положеннями ст. 29 ГПК, якщо господарський суд прийняв позовну заяву прокурора в інтересах держави в особі уповноваженого органу який здійснює її функції у спірних правовідносинах, він набуває статусу позивача. Прокурор повідомляє суд про свою участь у вже порушеній справі письмовою заявою, а також усно в судовому засіданні. У разі якщо прокурор відмовився від поданого ним позову, то позивач не позбавляється права вимагати вирішення спору по суті. Якщо ж від позову поданого прокурором в інтересах держави відмовився позивач, то це не позбавляє прокурора права підтримувати позов і вимагати вирішення спору по суті [1].

Згідно з положеннями ст. 20 ГПК говориться про те, що до початку розгляду справи, прокурор може заявити відвід судді у разі, якщо останній являється родичем осіб, що беруть участь у справі та якщо у прокурора виникли певні сумніви щодо його неупередженості. У разі, якщо прокурору стало відомо про підстави відводу після початку розгляду справи, він також має право заявити відвід судді[1]. Прокурор, керуючись положеннями ст. 31 ГПК, також має право заявити відвід судовому експерту, якщо він особисто заінтересований в результаті розгляду справи чи є родичем осіб, які беруть участь в судовому процесі, а також з мотивів його некомпетентності.

До повноважень прокурора відносяться: право подання ним апеляційної скарги на рішення місцевого господарського суду, яке не набрало законної сили, а також касаційної скарги на рішення місцевого господарського суду після їх перегляду в апеляційному порядку та постанови апеляційного господарського суду, ухвалені за результатами апеляційного розгляду; ухвали місцевого господарського суду, про вжиття запобіжних заходів, відмову в задоволенні заяви про вжиття запобіжних заходів, залишення без змін ухвали про вжиття запобіжних заходів, зміну чи скасування ухвали про вжиття запобіжних заходів; після їх перегляду в апеляційному порядку та

постанови апеляційного господарського суду, ухвалені за результатами апеляційного розгляду, що зазначено в статтях 91 та 107 ГПК [1].

Отже, прокурор, відіграє певну процесуальну роль, здійснюючи представництво інтересів громадянина або держави в господарському процесі.

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06 лист. 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовт. 2014 року // Відомості Верховної Ради України. - 2015. - № 2-3. - ст.12. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Прокурор у господарському процесі

Свиридюк С.М., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук *Петрина В.Н.*

26 вересня 1995 року під час своєї вересневої частини сесії 1995 року Парламентська Асамблея Ради Європи ухвалила позитивний висновок щодо заявки України на вступ до Ради Європи (Висновок ПА РЄ N 190 (1995)). Одним з головних факторів, що вплинув на ухвалення цього висновку, була підготовка відповідей органів державної влади України на запитальник Комітету Парламентської Асамблеї Ради Європи з політичних питань, яка були надіслані до Страсбурга спільно Президентом України, Головою Верховної Ради України та Прем'єр-міністром України. Відповіді надавали вичерпну інформацію про стан та перспективи розвитку конституційно-правових перетворень в нашій державі. Зазначений висновок Парламентської Асамблеї Ради Європи містить в собі низку зобов'язань нашої країни щодо впровадження в національне законодавство норм та стандартів Парламентської Асамблеї Ради Європи.

Серед цих зобов'язань, які взяла на себе Україна при вступі до Ради Європи, пунктом ві Висновку ПА РЄ N 190 передбачається, що «роль та функції Генеральної прокуратури будуть змінені (особливо щодо здійснення загального контролю за додержанням законності) шляхом перетворення цього інституту в орган, який відповідатиме стандартам Ради Європи», так як правове становище прокуратури в Україні, що передбачалося Законом України «Про прокуратуру», прийнятим 5 листопада 1991 року, не відповідало європейським стандартам.

14 жовтня 2014 року в Україні було прийнято новий Закон України «Про прокуратуру». Текст даного Закону дістав позитивні відгуки експертів Венеціанської комісії. Порівняно з попереднім Законом України «Про прокуратуру» та більш ранніми законопроектами, положення нового Закону значно розширили межі нормативного регулювання міжнародного співробітництва органів прокуратури. Так, згідно з частиною 2 статті 2 зазначеного закону передбачено здійснення прокуратурою міжнародного співробітництва з метою реалізації покладених на неї функцій.

Важливими новаціями даного Закону «Про прокуратуру», що стосувалися господарського процесу, були положення частини 3 статті 23 даного закону, згідно з яким «Не допускається здійснення прокурором представництва в суді інтересів держави в особі державних

компаній, а також у правовідносинах, пов'язаних із виборчим процесом, проведенням референдумів, діяльністю Верховної Ради України, Президента України, створенням та діяльністю засобів масової інформації, а також політичних партій, релігійних організацій, організацій, що здійснюють професійне самоврядування, та інших громадських об'єднань. Представництво в суді інтересів держави в особі Кабінету Міністрів України та Національного банку України може здійснюватися прокурором Генеральної прокуратури України або регіональної прокуратури виключно за письмовою вказівкою чи наказом Генерального прокурора України або його першого заступника чи заступника відповідно до компетенції» [1], а також частини 5 статті 23, згідно з яким «Прокурор з метою вжиття заходів з досудового врегулювання спору та поновлення ймовірно порушеного права громадянина або законного інтересу держави після підтвердження судом підстав для представництва має право направити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, військових частин, суб'єктів державного та комунального секторів економіки, органів Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, рішення, дії чи бездіяльність яких створюють загрозу порушення або ймовірно порушують законні інтереси громадянина чи держави, звернення, що містить викладення обставин та вимог, передбачених процесуальним законом, про можливість досудового врегулювання спору» [1].

Протягом п'ятнадцяти днів з дня отримання звернення прокурора відповідна особа має право вжити запропонованих прокурором заходів для забезпечення досудового врегулювання спору.

У разі неврегулювання спору у досудовому порядку прокурор звертається до суду із позовом (заявою, поданням) протягом одного місяця з дня отримання відповідною особою заяви прокурора.» Дане нововведення є важливим, оскільки, дає можливість більш чітко розмежувати повноваження прокурора у сфері захисту прав та інтересів держави.

Стосовно розгляду справи прокурором у господарському процесі у статті 29 Господарського процесуального кодексу (далі – ГПК) зазначено умови участі прокурора у розгляді справи, а саме:

Відповідно до частини 2 ст. 29 ГПК якщо господарським судом прийнято до розгляду позовну заяву, подану прокурором в інтересах держави, державний орган, уповноважений здійснювати функції держави у спірних відносинах, набуває статусу позивача. Ця норма кореспондує з нормою ст. 21 ГПК, відповідно до якої позивачами є підприємства та організації, в інтересах яких подано позов про захист порушеного чи оспорюваного права або охоронюваного законом інтересу. Такий державний орган наділено процесуальними правами, наданими позивачу ст. 22 ГПК та іншими статтями ГПК. ГПК не містить обмежень щодо процесуальних прав державного органу, який виступає позивачем у справі, порушеній за позовом прокурора. Процесуальні права такого позивача не можуть бути обмежені прокурором, який подав позов в інтересах держави;

Частина 3 ст. 29 ГПК встановлює форму повідомлення прокурора про його участь у справі, яка порушена за позовом іншої особи в загальному порядку. Таке повідомлення повинно бути подано до господарського суду в

письмовій формі. Крім того, в судовому засіданні, в яке прокурор з'явився, він сповіщає господарський суд усно. При цьому він повинен визначити, в чому полягає порушення інтересів держави та обґрунтовує необхідність їх захисту;

Згідно до частини 4 ст. 29 ГПК прокурор, який бере участь у справі, несе обов'язки і користується правами сторони. При цьому обсяг прав залежить від того, з якою зі сторін пов'язані інтереси держави: якщо інтереси держави уособлюються позивачем, прокурор має права позивача, зокрема право змінити підставу або предмет позову, збільшити розмір позовних вимог, відмовитися від позову або зменшити розмір позовних вимог; якщо інтереси держави уособлюються відповідачем, прокурор наділений правами відповідача, зокрема правом визнати позов повністю або частково;

Винятком є заборона прокурору укладати мирову угоду. Оскільки прокурор наділений правами позивача, він має право відмовитися від позову, але відповідно до частини 5 ст. 29 ГПК така відмова прокурора не впливає на права позивача, тобто органу, який виконує функції держави у спірних відносинах. У випадку якщо прокурор відмовився від позову, позивач має право вимагати вирішення спору по суті.

Частина 6 ст. 29 ГПК зазначає, що прокурор має право підтримувати позов і вимагати розгляду справи по суті, навіть у випадку, коли позивач відмовився від позову. Однак таке право надане прокурору, коли справу порушено за позовом, якого подано прокурором в інтересах держави. Якщо ж позов подано в інтересах громадянина, прокурор позбавлений права підтримувати такий позов [2].

Механізм участі прокурора в господарському судочинстві умовно можна поділити на такі блоки: перший – порушення справи в господарському суді за позовом прокурора (ст.2 ГПК); другий – безпосередня участь прокурора в судовому процесі (ст. 29 ГПК); третій – апеляційне подання на рішення місцевого господарського суду, яке не набрало законної сили (ст. 91 ГПК); четвертий - касаційне подання на рішення місцевого господарського суду, яке набрало законної сили, та постанову апеляційного суду (ст. 107 ГПК); п'ятий - касаційне оскарження судових рішень Вищого господарського суду України до Верховного Суду України (ст. 111- 14 ГПК) [3].

Виходячи із вищенаведеного, можна зазначити, що інститут прокурора до цього часу в Україні відіграє важливе значення у розгляді справ в господарських судах. Таким чином, роль прокурора в Україні не відповідає тим функціям, які виконує прокуратур в розвинутих країнах Європейського Союзу, де прокурор приймає участь тільки в кримінальному процесі. Думається, що і в Україні прокурору має бути відведена роль представника держави, який підтримує державне звинувачення і приймає участь тільки в кримінальному процесі. В господарському процесі, якийбудеться на принципі змагальності сторін, прокурор не повинен приймати участь.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про прокуратуру». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/page?text=%F7%E8%ED>
2. Науково-практичний коментар Господарський процесуальний кодекс України: за редакцією Мельника М.П.-2012 рік, ст.364.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, зі змінами та доповненнями станом на 6 листопада 2014 р.

Захист авторських прав в мережі Інтернет

Серветник Ю.М., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Глобальна інформаційна мережа Інтернет уже давно є невід'ємною часткою та основною рушійною силою розвитку сучасної цивілізації. Завдяки Інтернету людство дістало можливість налагодити ефективні комунікативні зв'язки. Саме Інтернет забезпечує негайний доступ до будь-яких інформаційних продуктів і баз даних, дозволяючи приймати, відправляти й опрацьовувати інформацію в активному режимі і реальному часі.

Інтернет є безспірним фактором сьогодення, який суттєво впливає на різноманітні сторони соціального життя. Обробка і передача інформації через мережу та саме її функціонування відбувається завдяки іншому об'єкту авторсько-правової охорони – комп'ютерним програмам, а пошук інформації часто здійснюється за допомогою електронних баз даних, які охороняються авторським правом. Завданням сучасного авторського права є досягнення справедливого та життєздатного балансу інтересів суб'єктів авторських прав та користувачів творів, розміщених в Інтернеті. Авторсько-правові аспекти функціонування всесвітньої інформаційної мережі Інтернет потребують негайного та всебічного вивчення.[1]

Систематизація та реформування авторського права у сфері охорони матеріалів, що передаються Інтернетом, є нагальною потребою і для України, особливо в умовах теперішніх ринкових перетворень в країні, коли інформація стає все вагомішим фактором виробництва та все ціннішим об'єктом цивільного обігу. Інтернет – глобальна мережа, що охопила всі сфери суспільного життя України, один з найбільших винаходів людства. Працюючи за комп'ютером, можна спілкуватись із світом чи отримувати найсвіжішу інформацію з усіх, навіть, найвіддаленіших куточків Землі. Проблема захисту авторських прав в Інтернеті виникає тому, що доступ до мережі не залежить від виконання урядом цієї країни правил міжнародних договорів, тому Інтернет фактично став як спосіб порушення прав у галузі інтелектуальної власності. [2]

Слід зазначити, станом на сьогодні особа яка публікує певну інформацію в мережі Інтернет, несе достатньо значні ризики. Вони пов'язані насамперед з тим, що будь-хто, для кого Інтернет є засобом отримання інформації, може скопіювати твір автора та використати його на свою користь. Для того щоб захистити права автора в Інтернет, існують загальні механізми, передбачені законодавством: звернення з претензією до порушника, а якщо порушення не буде припинено, то подання позову до суду. Порядок вирішення спорів з інтелектуальної власності є достатньо ефективним механізмом, адже буває що порушник може і не знати про своє порушення, а дізнавшись про можливу відповідальність, бажає припинити його і не мати справ з правоохоронними органами та судами.

Саме існування глобальної мережі ґрунтовно підірвало позиції авторського права і суміжних прав в мережі Інтернет. Втім, на сайтах друкованих видань, власники яких не хочуть викладати повні версії

матеріалів в Інтернеті, знайшли шляхи вирішення цієї проблеми, вони подають короткі анонси матеріалів з відсиланням до паперового аналога або з пропозицією сплатити за перегляд (в Україні це «Інвестгазета», журнали «Кореспондент», «Український юрист» тощо). [3, с.42]

Користувачі мережі самі в будь-який час можуть стати учасниками комунікативного процесу, розмішуючи повідомлення на форумах, у групах новин, тощо. Це призводить до того, що активізується діяльність певних осіб, які вже отримали умовну назву копіпастерів («вирізати» і «вставити»), які з метою обговорення певних подій чи явищ суспільного життя копіюють матеріали з їх «рідного» місця в мережі і вставляють туди, де перебуває зацікавлена інтернет-спільнота.

Методи захисту авторських прав включають сучасні способи захисту інформації і прав в мережі Інтернет є:

1) запис інформації із сторінок сайтів на лазерний диск, з подальшим депонуванням його у Веб-депозитарії. Даний метод ефективний у вживанні по відношенню щодо об'єктів інтелектуальної власності, для захисту суміжних прав і правової охорони нетрадиційних об'єктів, наприклад, охорони службової і комерційної таємниці. Окрім цього, захищаючи зміст інформації на сайті, можна уникнути вірогідних претензій, пов'язаних із змістом публікації

2) водяні знаки в електронних копіях зображень і фотографій, які поширені за кордоном, їх наносять за допомогою спеціального програмного забезпечення, яке встановлює таємний код певного формату у файли. При звичайному (візуальному) розгляді зображення не можливо побачити закодовані зображення – знак, ім'я автора, рік видавництва і т. ін. Але, за допомогою використання певного програмного засобу, можна довести, що файли містять додаткові дані про особу, яка їх записала. Водяні знаки є стійкими щодо операцій із зображенням, наприклад: стискання, зміна розміру, формату і кольору, які не знищують знаки, а лише можуть їх частково пошкодити. Для вирішення ряду проблем з охорони авторських прав в мережі Інтернет потрібно проводити постійне вдосконалення нормативно-правової бази в галузі охорони інтелектуальної власності в Інтернеті, внесення змін та доповнень до відповідних кодексів України, що передбачають посилення відповідальності за порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності з урахуванням необхідної боротьби з піратством, запровадження комплексного підходу до правової охорони авторських прав в мережі Інтернет. Подолання незбалансованості національного законодавства має стати одним із пріоритетів у роботі з законодавства України та положеннями міжнародних актів. Щоб уникнути порушень авторського права в мережі, слід встановлювати гіперпосилання тільки на домашню сторінку або ж на сторінку, яка містить відомості про автора сайта. На сьогодні вже існують механізми захисту творів у мережі від їх неправомірного використання. Один із них – подання файлів із творами на зберігання до так званого веб-депозитарія. Заявнику видається свідоцтво про те, що об'єкт прийнято на зберігання, а дата депонування буде доказом того, що в зазначений час заявник володів копією твору. Отже, захист авторського права і суміжних прав в Інтернеті потребує розроблення принципово нових законодавчих норм не тільки на національному, а й на міжнародному рівнях.

Водночас така охорона не повинна призводити до того, щоб здійснюваний контроль за використанням творів ставав перешкодою на шляху до розвитку освіти, науки, культури та інших потреб суспільства.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» в редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 14 липня 2001 р. // Голос України. – 16.08.2001 р. – № 146. – Ст. 15 ч. 2.
2. Указ Президента України «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні» від 27 квітня 2001 р. № 285/2001 // Урядовий Кур'єр. – 05.05.2000 р. – № 79. – П. 2.
3. Положення про державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури і мистецтва. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 1995 р. № 532 // Збірник постанов Уряду України. – 1995. – № 10. – Ст. 247. – П. 12.

Порядок та сучасні проблеми відновлення втраченої справи у господарському процесі

Сергійчук Н.І., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат економічних наук *Загорняк Н.Б.*

У науковій літературі матеріали судової справи визначено як такі матеріали, що мають доказове значення, є формою фіксації рішень, що приймаються при здійсненні судочинства, та є різновидом інформації й інформаційних відносин [1, с. 7-8]. При цьому характерні риси та властивості зазначеної інформації регулюються нормами, в яких регламентуючу роль відіграють приписи процесуального законодавства, зокрема господарсько-процесуального.

За сучасних умов важливість проблем, які стосуються відновлення втраченої справи у господарському процесі, перебільшити важко, оскільки Господарський процесуальний кодекс України (надалі - ГПК України) не містить відповідних положень [2]. Водночас жодних підстав для відмови в прийнятті будь-якого звернення учасника господарського процесу до господарського суду, відповідно до позиції пленуму Вищого господарського суду, викладеній у постанові № 2 від 24 листопада 2014 року, не існує (п. 7) [3].

Таким чином, за заявою осіб-учасників процесу втрачена повністю або частково справа може бути відновлена тим місцевим господарським судом, який розглянув справу по суті або припинив провадження чи залишив позов без розгляду, також суд може здійснити відновлення справи за власною ініціативою. Розгляд заяви про відновлення справи здійснюється за правилами ГПК України, за результатами розгляду заяви про відновлення справи господарський суд виносить ухвалу про відновлення втраченої справи повністю або в певній частині.

Зрозуміло, що можуть виникати серйозні проблеми, які унеможливають фактичне відновлення втраченої справи: недостатність зібраних матеріалів, втрачання справи до закінчення судового розгляду тощо. Так, у разі недостатності зібраних матеріалів для відновлення справи господарський суд виносить ухвалу про відмову у відновленні втраченої справи і роз'яснює в ній заявникові його право на повторне звернення з такою заявою за наявності необхідних документів. У тому випадку, якщо відновлення втраченої справи неможливе з незалежних від заявника причин,

господарський суд виносить відповідну ухвалу, роз'яснюючи право заявника на подання нового позову (скарги). Правова позиція Вищого господарського суду України полягає у тому, що у будь-якому випадку не підлягає відновленню справа, втрачена до закінчення судового розгляду, заявник при цьому може подати нову позовну заяву у загальному порядку, а про втрату справи зазначається в ухвалі про порушення провадження у новій справі [3].

В спеціальній літературі й досі дискутується проблема, яка стосується того, що справляння судового збору за подання заяви про відновлення справи, не передбачено, проте з апеляційних та касаційних скарг на ухвали, винесені за результатами розгляду таких заяв, судовий збір справляється на загальних підставах згідно із Законом України «Про судовий збір» [4].

Можна зробити висновок, що матеріали господарської справи представляють собою різновид інформації та інформаційних відносин, що утворюють та представляють окремий інститут господарсько-процесуального права. Існуючий порядок відновлення матеріалів втраченої справи потребує вдосконалення, для чого вочевидь необхідно доповнити чинне господарсько-процесуальне законодавство відповідними положеннями.

Список використаних джерел:

1. Осмолян В. А. Ознайомлення учасників процесу з матеріалами кримінальної справи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / В. А. Осмолян. – К., 2012. – 20 с.
2. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06 лист. 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
3. Про внесення змін і доповнень до деяких постанов пленуму Вищого господарського суду України : Постанова пленуму Вищого господарського суду України від 24 лист. 2014 № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vgsu.arbitr.gov.ua>.
4. Процес ідеє на Запад : газета «Закон і Бізнес» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zib.com.ua>.

Проблемні питання захисту прав акціонерів та шляхи їх вирішення

Таран А.Д., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

У процесі реформування адміністративно-командної системи господарювання в Україні виник корпоративний сектор, представлений в основному акціонерними товариствами, що утворилися внаслідок приватизації державних промислових підприємств. З огляду на стан українського законодавства, яке містить розбіжності та суперечності, викликані неузгодженістю регулювання корпоративних відносин різними нормативними актами, актуальним питанням для розгляду є проблематика корпоративного управління акціонерним товариством. Необхідність підвищити рівень корпоративного управління в акціонерних товариствах та створити систему захисту прав акціонерів виникла одночасно з розповсюдженням таких товариств. Таким чином, захист прав акціонерів, є одним із найважливіших елементів системи корпоративного управління і безпосередньо впливає на ефективність функціонування акціонерних [1].

Порушення прав акціонерів залежить від ефективності використання ними різних способів захисту. Правові способи захисту потребують більших витрат часу, але є надійнішими щодо інших. При цьому, вдавшись

до них, акціонер має більші шанси відновити свої порушені права [3].

Типовими порушеннями прав акціонерів є неповідомлення власників акцій про проведення загальних зборів акціонерів; зміна місця та термінів проведення загальних зборів; недосконалі процедури реєстрації та розрахунку кворуму на загальних зборах; унесення змін до порядку денного зборів у ході їх проведення; відсутність в акціонерів, що придбали акції товариства на вторинному ринку, можливості ознайомлення зі статутом товариства; порушення прав акціонерів під час додаткової емісії акцій тощо [4].

Із точки зору корпоративного управління, однакове ставлення має бути як до місцевих (внутрішніх), так і до іноземних акціонерів, незалежно від державної політики щодо іноземних інвестицій [5]. Отже, захист прав акціонерів, особливо дрібних, є одним із найважливіших елементів системи корпоративного управління і безпосередньо впливає на ефективність функціонування акціонерних товариств.

Способи захисту прав акціонерів можна розрізнати за такими критеріями:

1. За суб'єктом, який здійснює захист прав акціонерів: а) судовий - захист прав акціонерів через суд; б) державний - захист прав акціонерів через державні та правоохоронні органи; в) корпоративний - захист прав акціонерів через загальні збори акціонерів та наглядову раду.

2. За кількістю осіб, які беруть участь у захисті прав акціонерів: а) індивідуальний; б) колективний.

3. За способом реалізації: а) правовий; б) неправовий [6, с.7].

Одним із способів захисту прав акціонерів є відповідні норми статуту та внутрішніх положень товариства, особливо в тих країнах, де спостерігається слабкий захист прав акціонерів на законодавчому рівні. З метою залучення інвестицій деякі з українських акціонерних товариств уже почали вносити такі зміни до установчих документів. До статуту АТ можна включити, наприклад, рівне переважне право для власників простих акцій, прийняття загальними зборами рішень про укладання значних угод, а також угод, у яких члени правління та спостережної ради АТ мають особистий інтерес (угоди, в укладанні яких є особиста зацікавленість). Ці заходи зменшили б побоювання інвесторів і кредиторів щодо розмивання часток акціонерів, вилучення активів та інших порушень [7].

Також, захист прав акціонерів може здійснюватися через державні органи, на які покладені функції регулювання ринку цінних паперів.

Як показує досвід країн, що розвиваються, більшість проблем, пов'язаних із правами та ставленням до акціонерів, слід вирішувати на рівні закону.

В законі України «Про акціонерні товариства» закладені основи шляхів вдосконалення механізмів захисту прав акціонерів. Вказаний закон містить ряд важливих нововведень, які регулюють корпоративне управління, права та інтереси акціонерів українських акціонерних товариств. Закон України «Про акціонерні товариства» спрямований у першу чергу на протидію рейдерству та захист прав власності. У цілому його норми дозволяють захищати права великих і дрібних акціонерів, регулювати питання корпоративного управління акціонерним товариством і сприяють сталому розвитку підприємництва. Попри це, залишається безліч невирішених питань щодо корпоративного управління [8].

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України

- 1996 р. - № 30;
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003р.// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, №19-20, №21-22. – Ст.144
3. Господарський процесуальний кодекс від 6 листопада 1991р.// Відомості Верховної Ради України. - 1992 - № 6. - Ст. 56.
4. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI // ВВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
5. Закон України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 року// ВВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
6. Бурдак В. Як захистити права акціонерів? / В. Бурдак //Правовий тиждень. – 2010. – № 33 (211). – С. 7-10.
7. Маліч Л. Актуальні питання корпоративного управління /Л. Маліч // Економічний аналіз. – 2010. – № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/Nfm0iC.pdf.
8. Однакове ставлення до акціонерів та захист їхніх прав /Organization for Economic Cooperation and Development, OECD, 1922110 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/56/8/1922110.pdf>.

Актуальні проблеми здійснення представництва емансипованими особами у господарському процесі

Туробова С.О., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат економічних наук Загорняк Н.Б.

Господарсько-процесуальна правосуб'єктність (господарсько-процесуальна правоздатність та дієздатність) - це специфічна властивість суб'єктів господарського процесуального права, яка дозволяє їм бути носіями процесуальних прав та обов'язків, вступати в господарські процесуальні правовідносини, самостійно реалізовувати процесуальні права та виконувати обов'язки.

За загальним правилом, представництво здійснюється особами, що володіють повною цивільною дієздатністю, тобто досягли вісімнадцяти років. В той же час закон надає можливість за певних умов набути повну цивільну дієздатність особам, що не досягли повноліття.

Емансипація неповнолітніх – це оголошення їх повністю дієздатними на підставі рішення органу опіки та піклування (за згодою обох батьків, усиновлювачів або піклувальника) або суду по досягненні 16-річного віку.

В українському цивільному праві неповнолітня особа, що досягла шістнадцяти років, може бути оголошена повністю дієздатною, якщо вона:

працює за трудовим договором;

записана матір'ю або батьком дитини;

займається підприємницькою діяльністю (у цьому разі фізична особа набуває повної цивільної дієздатності з моменту державної реєстрації її як підприємця).

Оголошення неповнолітнього повністю дієздатним має місце також при вступі неповнолітнього в шлюб, при цьому при розірванні шлюбу повна дієздатність зберігається.

Таким чином, оскільки у цивільному праві з'явилися норми інституту емансипації, тобто набуття повної цивільної та цивільної процесуальної дієздатності до досягнення повноліття (частина 3 статті 29, статті 34 та 35 Цивільного процесуального кодексу [1]), виникає питання, чи можуть

емансиповані особи бути представниками у господарському суді.

Згідно статті 28 Господарського процесуального кодексу, справи юридичних осіб в господарському суді ведуть їх органи, що діють у межах повноважень, наданих їм законодавством та установчими документами, через свого представника [2].

Представниками можуть бути керівники підприємств та організацій (повноваження їх на це мають бути визначені законодавством або установчими документами), а також інші особи, повноваження яких підтверджуються довіреністю від імені підприємства, організації. Адвокат у господарському процесі також може бути представником. Його повноваження можуть посвідчуватися ордером, дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором.

Пункт 3 частини 1 статті 32 Цивільного кодексу визначає, що фізична особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років має право бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи [3].

Оскільки частиною 1 статті 40 Цивільного процесуального кодексу України передбачено, що представником в суді може бути лише дієздатна особа, яка досягла 18 років – емансиповані особи не можуть бути представником в суді при розгляді цивільних справ, за винятком випадків, коли вони здійснюють функції законних представників (статті 154, 156 Сімейного кодексу України, частина 1 статті 39 Цивільного процесуального кодексу України [1; 4]). Господарський процесуальний кодекс, у свою чергу, не містить спеціальної вимоги щодо віку представника, набуття особою господарської процесуальної дієздатності як представника, згідно з його положеннями, впливає із закону, договору чи установчого документа [1]. Згідно з частиною 4 статті 35 Цивільного кодексу, повна цивільна дієздатність, надана фізичній особі, поширюється на усі цивільні права та обов'язки [3]. Таким чином, неповнолітній, який у встановленому порядку набув повної цивільної дієздатності, у господарському процесі може виступати в якості представника [6].

Необхідно зазначити, що римські юристи враховували особливості становища особи, яка щойно змужніла і не може належним чином керувати своїми справами. Тут передбачались особливі юридичні правила захисту майнових прав та інтересів неповнолітніх осіб. По-перше, у випадках, коли неповнолітня особа, вступаючи у цивільне правовідношення, по молодості чи за відсутністю досвіду зазнала шкоди, то претор давав їй право на повернення у попередній стан з урахуванням її віку і застосовував особливий вид реституції. По-друге, особі, яка формально досягла віку дієздатності, але потребувала допомоги при веденні своїх справ, міг бути призначений куратор; спочатку куратор своєю присутністю гарантував, що в угоді, яка укладається такою особою, немає обману, пізніше запрошення куратора стало традицією [5].

Таким чином, вважаємо доцільним законодавчо закріпити:

- можливість застосування судом інституту реституції у справах, які виникають щодо правочинів, стороною яких є емансипована особа;

- обов'язковість нотаріальної форми договорів, стороною в яких є

емансипована особа, ціна яких перевищує 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Зазначені доповнення до чинного законодавства забезпечили б додатковий захист прав емансипованих осіб від порушень, які недобросовісні особи можуть вчиняти через невеликий життєвий досвід їх неповнолітніх контрагентів.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 бер. 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.
2. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06 лист. 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11 (28.03.2003). – Ст. 461.
4. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січ. 2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 7 (01.03.2002). – Ст. 272.
5. Чорна Ж. Л. Надання фізичній особі повної цивільної дієздатності / Ж. Л. Чорна // Університетські наукові записки . - 2007. - № 2. - С. 190-194. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unzap_2007_2_27.pdf.
6. Роз'яснення Головного територіального управління юстиції у Сумській області щодо участі у судовому процесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sumyjust.gov.ua/rozjasnennya/2754-schodo-uchast-u-sudovomu-proces.html>.

Особливості створення суб'єктів господарювання за законодавством України

Турова Є.О., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Термін «утворення» - це правове поняття господарського права. Це поняття включає врегульовані нормами господарського права умови фактичного виникнення та легітимації суб'єкта господарювання, суб'єкта права.

Утворення суб'єкта господарювання в юридичному розумінні - це затвердження та одержання передбачених законом документів: рішення власника (власників) або уповноваженого органу про створення суб'єкта господарювання, статуту (якщо цього вимагає організаційна форма), свідоцтва про державну реєстрацію. При необхідності виділення для новостворюваного суб'єкта господарювання земельної ділянки сюди входять також документи на землекористування (землеволодіння), визначені земельним законодавством України. Дозвіл на користування утворюваним суб'єктом господарювання земельною ділянкою, а також іншими природними ресурсами видається за рішенням місцевої ради за місцезнаходженням суб'єкта господарювання в порядку, встановленому Земельним кодексом України

Виходячи з того, що в економіці України створюються і функціонують суб'єкти господарювання різних організаційно-правових форм, господарське законодавство визначає загальний і спеціальний порядок їх створення. Так, згідно з ч. 1 ст. 56 ГК суб'єкт господарювання може бути утворений: а) за рішенням власника (власників) майна або уповноваженого ним (ними) органу (загальний порядок). Уповноважені органи, які можуть бути засновниками підприємств, визначає власник. Наприклад, щодо

державних унітарних підприємств - це підвідомчі Кабінету Міністрів України органи державної виконавчої влади: міністерства, державні комітети, інші центральні органи державної виконавчої влади. Вони приймають рішення про створення державних підприємств, затверджують статuti і контролюють їх дотримання, укладають та розривають контракти з керівниками підприємств, контролюють ефективність використання закріпленого за підприємствами майна, його збереження.

Засновники реалізують засновницькі права шляхом: обрання організаційної форми суб'єкта господарювання; визначення цілей і предмета його діяльності; прийняття рішення про його створення; затвердження в установленому порядку статуту; передачі безоплатно на баланс суб'єкта господарювання основних фондів та обігових коштів; формування органів управління, визначення у статуті меж їхніх повноважень тощо; у випадках, спеціально передбачених законодавством: за рішенням інших органів, організацій і громадян (спеціальний порядок). Так, в окремих випадках (наприклад, щодо підприємств будівельного комплексу) функції і повноваження щодо утворення державних унітарних підприємств Кабінет Міністрів України делегує господарським об'єднанням: корпораціям, концернам тощо.

Стаття 56 ГК визначає також способи утворення суб'єкта господарювання: шляхом заснування нового суб'єкта господарювання; шляхом реорганізації (злиття, приєднання, виділення, поділу, перетворення) діючого (діючих) суб'єкта господарювання; шляхом примусового поділу (виділення) діючого суб'єкта господарювання за розпорядженням антимонопольних органів відповідно до антимонопольно-конкурентного законодавства. Так, примусовий поділ суб'єкта господарювання здійснюється згідно з рішенням Антимонопольного комітету України, його територіальних управлінь. Рішення про поділ підприємства-монополіста є обов'язковим для власника (власників) або уповноваженого органу. Рішенням про примусовий поділ визначається строк утворення нових підприємств, який не може бути менше шести місяців.

Створення суб'єктів господарювання здійснюється з дотриманням вимог антимонопольно-конкурентного законодавства. Етапами започаткування (заснування) суб'єктів господарювання є:

1. Для індивідуальних підприємств: оцінка можливостей і прийняття рішення про започаткування підприємницької діяльності - державна реєстрація як індивідуального підприємця відповідно до Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»; отримання необхідних дозволів для здійснення підприємницької діяльності (ліцензій), якщо закон вимагає їх наявності, відповідно до встановленого порядку (згідно із законом «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»); у разі необхідності - найм необхідних працівників, оренда приміщення (місця на ринку), устаткування (обладнання), укладення договорів.

2. Для підприємств та інших господарських організацій: оцінка ініціатором створення підприємства потреб та можливостей започаткування підприємства певної організаційно-правової форми, у разі необхідності - визначення співзасновників; укладення засновницького договору (якщо засновується підприємство корпоративного типу або прийняття власником

майна рішення про створення унітарного підприємства чи товариства однієї особи; формування майнової бази підприємства його засновником (засновниками) та виконання ними інших підготовчих дій - відповідно до вимог законодавства щодо створення підприємства певної, організаційно-правової форми та виду (залежно від спеціальної правосуб'єктності - банк, страхова компанія та ін.); державна реєстрація підприємства в загальному (відповідно до Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців») та/або в спеціальному порядку (комерційні банки, інвестиційні фонди та ін.) - згідно із спеціальними законами; отримання необхідних для здійснення підприємницької діяльності дозволів (ліцензій), якщо закон вимагає їх наявності, відповідно до встановленого порядку згідно із загальними законами («Про ліцензування певних видів господарської діяльності») та спеціальними («Про банки і банківську діяльність»); найм працівників, у разі необхідності - оренда приміщень, укладення договорів, що опосередковують діяльність підприємства (на матеріально-технічне забезпечення його діяльності та збут на поточний рік (квартал, інший період) продукції (робіт, послуг).

Отже, порядок набуття статусу суб'єкта господарювання встановлюється нормами Господарського Кодексу, інших законів і визначається видом створюваного суб'єкта господарювання (комерційна чи некомерційна організація), способом утворення (засновництво чи реорганізація), його організаційно-правовою формою (кооператив, відкрите акціонерне товариство тощо). Для створення суб'єктів комерційної діяльності в окремих галузях економіки законодавством може встановлюватися особливий порядок їх створення, особливі вимоги до організаційних форм створюваних суб'єктів, особливості їх статусу.

Загальна характеристика закону України «Про здійснення державних закупівель»

Чиренко Н.М., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент **Геліч Ю.О.**

Важливою характеристикою розвитку нормативної бази будь-якої країни, економіка якої орієнтується на принципи вільного ринку, є стан правових норм організації державних закупівель товарів, робіт та послуг. Обов'язковість існування таких норм визначається тим, що при державних закупівлях власником коштів платників податків (суспільних коштів) є держава. Загальна характеристика законодавства України у сфері державних закупівель та аналіз порядку проведення державних закупівель дає можливість упровадження нового державного менеджменту в систему державних закупівель. Інакше кажучи, основним напрямом нового державного менеджменту є впровадження в діяльність державного сектору ринкових механізмів з метою підвищення економічної ефективності системи державного управління та мінімізації наслідків її негативного впливу. Основною базою для реформування державних закупівель в Україні є новий Закон України «Про здійснення державних закупівель» № 1197-VII (1197-18) від 10.04.2014. Закон України «Про здійснення державних закупівель»

№ 1197-VII (1197-18) від 10.04.2014 із змінами, внесеними згідно із Законом України № 1234-VII від 06.05.2014 (далі – Закон) встановлює правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти відповідно до європейських принципів. Мета Закону – створення конкурентного середовища у сфері державних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції. Цей Закон застосовується до всіх замовників та закупівель товарів, робіт і послуг, за умови, що вартість предмета закупівлі (без урахування податку на додану вартість), товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 100 тисяч гривень, а робіт - 1 мільйон гривень.

Закон передбачає наступні основні процедури державних закупівель: відкриті торги; двоступеневі торги; запит цінових пропозицій; попередня кваліфікація учасників; переговорна процедура закупівлі.

Більша частина змісту Закону 10.04.2014 № 1197 перейняла зміст Закону від 01.06.2010 № 2289. Проте, якщо порівнювати цей Закон № 1197 з його попередником (Законом № 2289), слід звернути увагу на такі основні відмінності. Головною зміною є те, що Закон № 1197 визначив зовсім новий підхід до визначення «замовник». Крім того, у новому законі відсутнє визначення «державні кошти». Таким чином, попередній Закон № 2289-VI поширювався на державні кошти, Закон № 1197 поширюється на замовників. Відповідно до роз'яснення Міністерства розвитку від 23 травня 2014 № 3302-05/16629-03, до замовників тепер належать суб'єкти, визначені в п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України від 24.05.12 р № 4851-VI «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності» (далі - Закон № 4851). Крім того, згідно зі ст. 2 Закону № 1197 значно скоротився перелік закупівель, на які не поширюється дія Закону. Також скасовано необхідність розміщувати інформацію в державному офіційному друкованому виданні з питань держзакупівель та в міжнародному інформаційному виданні з питань держзакупівель. При цьому залишена обов'язковість оприлюднення цієї інформації, а також річного плану та змін до нього, на веб-порталі Уповноваженого органу з питань закупівель. У новому Законі також відсутні положення про застосування процедури електронного реверсивного аукціону. Зате замовникам надана можливість використовувати електронні засоби при застосуванні процедур закупівель. Такі засоби мають бути загальнодоступними і гарантувати недискримінацію і рівний доступ до інформації всім учасникам процедур закупівель. Особливості їх застосування повинен визначити Кабмін. Крім того, в Законі дещо скорочено строки для проведення процедур закупівель. Як і раніше вартість предмета закупівлі, товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 100 тис. грн., а робіт – 1 млн. грн., однак без урахування податку на додану вартість. І в Законі не передбачили норму щодо застосування предмета товарів і послуг у будівництві, вартість предмета якої раніше становила 300 тис. грн. Підняли у Законі до 300,00 тис. грн. і вартість предмета запиту цінових пропозицій. І тут варто відмітити, що для замовників це є позитивною зміною, і вочевидь це збільшить кількість проведення такої процедури. Важливих змін зазнала ст. 18 Закону, яка регулює порядок оскарження торгів. Однією із таких змін є зменшення терміну подання скарги і нині він – не пізніше 10 днів із дня, коли

скаржнику стало відомо про порушення його прав чи інтересів. Раніше такий термін був 14 днів. Законом виключається, порівняно із вимогами свого попередника, обов'язок проходити навчання з питань проведення закупівель головою та секретарем комітету з конкурсних торгів. Тепер у замовника є право приймати рішення щодо необхідності проходити таке навчання. Для замовників зовсім новим є обов'язок розміщувати на веб-порталі «Державні закупівлі» звіт про виконання договору про закупівлі і повідомлення про внесення змін до договору.

Отже, з прийняттям нового ЗУ виникло безліч різних думок і питання експертів щодо нього. Так деякі з них стверджують, що ніяких змін не відбулося, було внесено тільки до деяких статей, а більшість частини змісту ЗУ від 2014 року, дублює ЗУ від 2010 року.

Припинення юридичної особи шляхом реорганізації

Шевчук А.І., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Геліч Ю.О.

Особливості становлення в Україні економіки ринкового типу зумовили проникнення світового досвіду реорганізації суб'єкта господарювання у вітчизняну практику майже на століття пізніше, ніж у розвинутих західних країнах світу. На практиці реорганізаційні процеси дуже поширені та мають великий вплив на розвиток економіки України.

Відповідно до ст. 59 Господарського Кодексу України однією із форм припинення суб'єкта господарювання є його реорганізація: злиття, приєднання, виділення, поділ, перетворення. І саме реорганізація є однією із форм утворення суб'єкта господарювання. Це пов'язано з тим, що внаслідок реорганізації, на відміну від ліквідації, припиняється, власне, лише сам суб'єкт господарювання як такий, а от його діяльність триває, але вже не в колишній (яка існувала до реорганізації), а в новій організаційно-правовій формі суб'єкта господарювання. Слід наголосити також на тому, що, на відміну від ЦК, ГК України розширив форми припинення діяльності суб'єкта господарювання. Так, у господарському законодавстві України поряд із «поділом» називається і така форма реорганізації, як «виділення одного або кількох нових суб'єктів господарювання».

Припинення товариства здійснюється в порядку, встановленому законом. Реорганізація юридичної особи шляхом перетворення регулюється Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України та Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців».

При реорганізації має місце припинення юридичної особи, але її справи і майно переходять до іншої юридичної особи у порядку загального правонаступництва. Приєднання – це форма реорганізації, при якій одна юридична особа включається до складу іншої юридичної особи, що продовжує існувати й далі, але вже в більшому масштабі. Організація, яку приєднують припиняє свою діяльність.

Що ж до злиття, це коли дві або більше юридичні особи об'єднуються в одну нову і при цьому припиняють своє існування. Таким шляхом можуть утворюватись виробничі і науково-виробничі об'єднання, в які входять на

правах структурних одиниць раніше самостійні підприємства, проектно-конструкторські та інші організації.

Зворотний процес має місце при поділі й виділі. Поділ за суттю означає, що на базі однієї юридичної особи виникає дві або більше нових юридичних осіб, а ця перша припиняється. При виділі немає припинення юридичної особи. З її складу лише виділяється нове соціальне утворення, яке наділяється правами юридичної особи.

Своєрідною формою реорганізації осіб є їх перетворення. Суть перетворення полягає в тому, що на основі юридичної особи створюється нова організація, яка має інший профіль, цілі діяльності, структуру тощо, але приймає всі активи і пасиви свого попередника. При злитті і поділі юридичних осіб майно (права і обов'язки) переходять до новоутворених юридичних осіб. У разі приєднання однієї юридичної особи до іншої її майно переходить до останньої. Майно переходить до правонаступника в день підписання передаточною балансу, якщо інше не передбачено законом або постановою про реорганізацію.

Найпоширенішими прикладами перетворення підприємств є: товариство з обмеженою відповідальністю реорганізується в акціонерне товариство; приватне підприємство реорганізується в товариство з обмеженою відповідальністю; приватне акціонерне товариство перетворюється у публічне акціонерне товариство.

Правонаступник відповідає по зобов'язаннях юридичної особи, що припинила своє існування, в повному обсязі, тобто і тоді, коли одержані активи не покривають усіх вимог кредиторів. При поділі і виділі правонаступники відповідають по боргах попередника пропорційно до часток одержаного ними майна, зазначених у розподільчому балансі.

Варто зазначити те, особливістю реорганізації благодійних організацій як юридичних осіб є те, що благодійна організація не може бути реорганізована в юридичну особу, метою діяльності якої є одержання прибутку. Реорганізація благодійної організації здійснюється за рішенням її вищого органу управління відповідно до вимог статуту (положення). Під час реорганізації підприємства слід враховувати ряд законодавчих передумов і вимог, а саме: порядок державної реєстрації (перереєстрації) та ліквідації суб'єктів господарювання; вимоги антимонопольного законодавства; вимоги щодо захисту інтересів кредиторів підприємства, його власників, персоналу тощо; порядок емісії акцій (у разі реорганізації АТ).

Векселі як особливий вид цінних паперів

Яворська А.А., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Вексель – найстаріше у світі боргове зобов'язання, розвиток якого почався у XII столітті в Італії, де він виділився із загальної маси боргових зобов'язань саме як переказний вексель. Процентна розписка 1339 р., що є першим відомим прикладом векселя, мала практично усі основні реквізити векселя, що їх містить сучасне законодавство. З XVIII століття вексель почав виконувати функцію інструмента кредитування. Особливістю

вексельного права є те, що воно базується на Женевських вексельних конвенціях, які були розроблені по-перше, не у нашій країні, а по-друге, не у нашому столітті (а тепер вже, навіть, і не у нашому тисячолітті). Проте це не завадило вексельному обігові зайняти значне місце у структурі господарських правовідносин України та відігравати у них суттєву роль.

На сьогодні основними актами законодавства, що регламентують в Україні використання векселів у розрахункових відносинах, є Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі – звід норм, що регламентують вексельні правовідносини, Закон від 23 лютого 2006 р. «Про цінні папери та фондовий ринок» та Закон «Про обіг векселів в Україні». Єдине загальноприйняте визначення векселя на рівні закону містить Закон про цінні папери, відповідно до ст. 14 якого векселем є цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю). Зобов'язання за векселем відрізняється від інших грошових зобов'язань. Вексельне зобов'язання – це абстрактність, безспірність та безумовність. Абстрактність означає те, що вексельне зобов'язання не залежить від обставин, що обумовили видачу векселя. Безспірність та безумовність означає, що платник за векселем не може обумовлювати платіж настанням якихось подій, вексель може бути переданий за індосаментом і забезпечений шляхом авалю. Отже, відносини учасників вексельного обігу регулюються тільки приписами вексельного законодавства. Норми Цивільного кодексу України можуть застосовуватись тільки у випадках, коли такі відносини не врегульовані нормами вексельного законодавства.

Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі та ст. 14 Закону про цінні папери визначають 2 види векселів – переказний (трату) і простий. Уніфікований закон підходить до регулювання питань з цього приводу так: він має 2 розділи, перший з яких (ст. 1–74) присвячений переказним векселям, а другий (ст. 75–78) – простим, причому ст. 77 дозволяє застосування більшості положень першого розділу до простих векселів. Уніфікований закон не дає визначення переказного і простого векселів, але містить перелік реквізитів, які повинні бути присутні у документі для того, щоб він мав силу векселя. Спеціальна література дає таке визначення: простий вексель (соло-вексель) виписується і підписується боржником; переказний вексель (тратта) виписується і підписується кредитором (трасантом) і являє собою наказ боржнику (трасату) про оплату у зазначений термін зазначеної суми третій особі (ремітенту). У цьому разі трасант є кредитором щодо боржника-трасата й одночасно боржником щодо ремітента. Ремітентом, як правило, зазначаються банки, що обслуговують трасантів. Відповідно до ст. 75 Уніфікованого Закону «Про переказні векселі та прості векселі» простий вексель містить такі реквізити: 1) найменування - «вексель»; 2) просту і нічим не обумовлену обіцянку сплатити визначену суму; 3) зазначення строку платежу; 4) зазначення місця, в якому повинен здійснюватися платіж; 5) найменування того, кому або за наказом кого платіж повинен бути здійснений; 6) дату і місце складання векселя; 7) підпис того, хто видає документ (векселедавця).

Переказний вексель містить такі ж самі реквізити, які передбачені для простого векселя, з тією різницею, що замість простої і нічим не

обумовленої обіцянки сплатити визначену суму зазначається проста і нічим не обумовлена пропозиція сплатити певну суму, а також найменування того, хто повинен платити.

Однією з особливостей векселів є те, що кожний індосант, тобто особа, яка передала вексель, автоматично стає зобов'язаною особою за векселем і відповідає перед новим держателем не тільки за дійсність права, що закріплене у векселі, але й за його здійснення. Тобто держатель векселя за загальним правилом може звернутися для задоволення свого права, яке закріплене у векселі не тільки до векседавця, а також до будь-кого із попередніх держателів векселя.

Отже, вексель виступає не лише борговим документом, а й високоліквідним платіжним засобом. Це робить вексель одночасно різновидом і кредитно-розрахункових документів, і цінних паперів, і кредитних грошей. Для того, щоб вексель успішно виконував свою роль, в Україні потрібно розробити й запровадити цілий комплекс нормативів і правил.

Сучасні особливості процесуального статусу прокурора у господарському судочинстві

Яценко Т.О., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат економічних наук Загорняк Н.Б.

На сьогодні відповідно до ст. 29 Господарського процесуального кодексу (далі – ГПК) прокурор вправі брати участь у розгляді справи як для захисту інтересів держави так і громадян [1]. Важливим та актуальним питання є визначення кола громадян які мають право на таке представництво, оскільки у справах в яких прокурор бере участь особа звільняється від сплати судового збору, що суттєво зменшує витрати таких осіб. В ГПК відсутні вимоги до таких осіб, але відповідно до пункту 4 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань удосконалення діяльності прокуратури» від 18.09.2012 № 5288-VI на території адміністративно-територіальних одиниць, на яких центри надання безоплатної вторинної допомоги не розпочали надання такого виду правової допомоги, органи прокуратури можуть здійснювати представництво в суді інтересів громадян з такої підстави, як неспроможність громадянина через свій матеріальний стан самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження [2]. Але виникає питання, що варто вважати «матеріальною неспроможністю» громадянина захистити свої права, неспроможність громадянина сплатити судовий збір та оплатити послуги представника. На нашу думку «матеріальною неспроможністю» слід вважати неспроможність громадянина сплатити судовий збір, оскільки відповідно до ст. 28 ГПК громадяни можуть вести свої справи в господарському суді особисто і залучення представника не є обов'язковою умовою участі даних осіб у господарському процесі.

Також важливим питанням залишаються підстави участі прокурора судовому процесі, так згідно з частиною п'ятою статті 36-1 Закону України «Про прокуратуру» прокурор самостійно визначає підстави для

представництва у судах [3]. До того ж, відповідно до постанови пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання участі прокурора у розгляді справ, підвідомчих господарським судам « право прокурора на подання позову до господарського суду не ставиться законом у залежність від наявності у прокурора матеріалів прокурорської перевірки з того питання, з якого подано позов [4]. Крім того важливим аспектом є те, що прокурор вправі вступити з власної ініціативи у справу, провадження в якій порушено за позовом інших осіб, на стороні не лише позивача, а і відповідача, або третьої особи чи особи, яка не брала участі у справі, але щодо якої господарський суд вирішив питання про її права та обов'язки.

Згідно зі статтею 29 ГПК прокурор наділяється правами і обов'язками сторін, крім укладання мирової угоди, отже, прокурор користується певними процесуальними правами також на стадії виконання рішення, ухвали, постанови господарського суду. Так, прокурор має право подати заяву про відстрочку або розстрочку виконання рішення, ухвали, постанови, зміну способу та порядку їх виконання, яке підлягає розгляду господарським судом на загальних підставах та вправі оскаржити дії чи бездіяльність органів державної виконавчої служби щодо виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів відповідно до вимог статті 121-2 ГПК [1; 4].

Можна зробити висновок, що прокурор у господарському процесі майже прирівнений за правами до сторін і, вступаючи у судовий розгляд, виступає на боці однієї зі сторін, однак на меті має захист інтересів держави.

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06 лист. 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань удосконалення діяльності прокуратури: Закон України від 18 вер. 2012 року // Відомості Верховної Ради України.- 2013.- № 37.- ст.490.- [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5288-17>.
3. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовт. 2014 року // Відомості Верховної Ради України. - 2015. - № 2-3. - ст.12. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Про деякі питання участі прокурора у розгляді справ, підвідомчих господарським судам: Постанова пленуму Вищого господарського суду України від 23 бер. 2012 року № 7. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

Реформування парламенту в умовах євроінтеграції України

Букач В.В., доцент кафедри загальноправових ННПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

На сучасному етапі інтеграції України гостро постало питання якісного реформування органів державної влади. Зазначена проблема стосується всіх гілок влади. Проблема ролі парламенту в системі гілок влади в сучасних державах стає актуальною. Так, формулюючи свої тези на користь утворення в Україні двопалатного парламенту, Святоцький О. та Чушенко В. висувають такі аргументи: а) двопалатна структура парламенту сприяє широкому взаємоконтролю, співпраці палат, що підвищує відповідальність депутатів, створюються умови для докладного обговорення законопроектів, їх наукової, матеріальної, фінансової аргументації; б) двопалатний парламент більше відповідає вимогам професійного представництва; в) двопалатний парламент, якщо не виключає, то зменшує конфлікти між парламентом та виконавчою владою (урядом), а за наявності розбіжностей між ними – сприяє раціональному їх розв'язанню; г) поділ на дві палати є гарантією проти «авторитарності» парламенту; ґ) двопалатний парламент виражає не лише загальнонародні інтереси, але й є органом територіального представництва, який представляє інтереси місцевого самоврядування і формується за принципом рівного представництва, що здійснюється виборчими колегами, депутатів представницьких органів місцевого самоврядування, – представників регіональних структур політичних партій та інших об'єднань громадян [1, с.93-94].

На сьогодні не вироблено оптимальної системи законодавчої діяльності Верховної Ради України. Оскільки серед функцій Верховної Ради України важливе місце займає саме законодавча, то виявлення недоліків та визначення перспективних напрямів її здійснення є нині актуальним. Аналізуючи стан законодавства, можна сказати, що для нього характерні нестабільність і внутрішня суперечливість законодавчих актів, окремих їх норм щодо врегулювання певних суспільних відносин, недостатня наукова обґрунтованість частини законодавчих актів, їх декларативність, несформованість механізму реалізації тощо. Спонтанний розвиток законодавства України значною мірою зумовлений безплановістю законодавчої діяльності. Для виправлення становища доцільно було б перевести цю діяльність на рейки державної програми законодавчих робіт України, яка б відображала як загальні напрями розвитку законодавства (стратегію законотворчості), так і напрями розвитку його окремих галузей. Державна програма законодавчих робіт має стати методологічною основою для складання Верховною Радою України поточних і перспективних планів у сфері законодавчої діяльності. [2, с. 260].

Проблема правопорядку та депутатської дисципліни у Верховній Раді України також потребує вирішення. На сьогодні спостерігається домінування фракційної дисципліни над дисципліною загальнопарламентською і

домінування фракційних інтересів чи навіть одноосібних інтересів лідерів парламентських фракцій. Це слід розглядати як одне з основних джерел недоліків у роботі законодавчого органу країни, що виникає, зокрема, внаслідок фізичного блокування пленарної роботи Верховної Ради, що нерідко спостерігається. З даним твердженням Величка О. необхідно погодитися, оскільки блокування роботи Верховної Ради України дуже часто явище. Тому виникає необхідність доповнити нормою Закон України «Про регламент Верховної Ради України», яка б встановлювала відповідальність за блокування роботи парламенту [3, с. 118].

На думку Величка В.О. теоретично необґрунтована кількість комітетів Верховної Ради України – 27 (нині – 28). Наприклад, у складі комітетів діє лише п'ять так званих «правових» комітетів, а саме: 1) з питань правової політики та правосуддя; 2) Комітет з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування; 3) Комітет з питань запобігання і протидії корупції; 4) з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин; 5) Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності. Він пропонує оптимально вибудувати систему комітетів, раціонально розмежувавши їх компетенцію. Щодо наявних п'ятих «правових» комітетів, то ефективніше було б об'єднати їх в єдиний юридичний(правовий) комітет з відповідними підкомітетами для того, щоб не лише виробляти, а й активно, цілеспрямовано та узгоджено здійснювати через законодавчий процес єдину в державі правову і законодавчу політику. Крім того, потребує перегляду й нинішня система комітетів, які займаються економічними та іншими питаннями. За результатами аналізу статистичних даних встановлено, що такі сфери суспільного життя, як сім'я та молодь, соціальне забезпечення потребують більшої уваги органів державної влади. При цьому комітети Верховної Ради України формуються таким чином, щоб збалансовано представляти інтереси різних політичних сил, але не встановлено критеріїв рівномірного їх розподілу за сферами суспільного життя. Отже, з урахуванням тих сфер суспільного життя, які потребують більшої уваги органів державної влади, необхідно встановити провідні напрями роботи комітетів [3, с. 115].

Проблема недоторканності народних депутатів України постійно обговорюється у пресі, а також народними депутатами у Верховній Раді України. Все це робиться часто без аналізу проблеми, з чисто популістськими цілями.

Мотивуючи свої виступи, громадяни України у засобах масової інформації, як правило, стверджують, що «право недоторканності депутатів» не зафіксовано в конституціях більшості країн або передбачає зовсім інші ознаки цього привілею.

Насправді, право недоторканності депутатів зафіксоване у різній формі у конституціях переважної більшості країн. Щоправда, ознаки цього привілею різні. У багатьох країнах імунітет депутата не діє поза межами парламенту, в момент скоєння злочину, а в ряді країн він діє завжди. Депутат позбавляється права недоторканності парламентом. В Україні ж статус недоторканності народних депутатів є абсолютним. Практично будь-яке порушення громадського порядку народним депутатом залишається без покарання, що випливає з аналізу законодавства, зокрема ст. 80 Конституції України.

У переважній більшості країн депутати позбавляються імунітету на пленарному засіданні простою або кваліфікованою більшістю голосів. Проте є і простіші процедури. Так, у Великій Британії члени Палати громад можуть бути позбавлені імунітету за рішенням спікера. Зазначений досвід теж може стати корисним для запозичення Україною [3, с. 120].

Список використаних джерел:

1. Скрипнюк О. Двопалатний парламент як конституційна модель структурної організації вищого законодавчого органу влади / Скрипнюк О. // Право України. – 2011. – №11. – с. 92–100.;

2. Кислий Павло, Вайз Чарльз. Становлення парламентаризму в Україні: на тлі світового досвіду [Текст] / Павло Кислий, Чарльз Вайз. – К. : Абрис, 2000. – 414 с.;

3. Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / редкол. : Ю.Г. Барабаш та ін. – Х. : Право, 2013. – Вип. 25. – 252 с.;

Особливості реалізації державного контролю: досвід європейських країн

Камінська Н.В., професор кафедри загальноправових дисциплін ННПП НАВС, доктор юридичних наук, професор

Демошенко В.С., магістр права

Конституційно-правова практика багатьох європейських держав, свідчить про важливість питання державного контролю, вивчення механізмів його регулювання та запровадження, розробки і реалізації міжнародно-правових стандартів у цій сфері.

Основними видами державного контролю, з огляду на існуючі повноваження спеціально уповноважених органів і посадових осіб, законні інтереси людини і громадянина, є парламентський контроль, конституційний контроль, контроль за діяльністю місцевих органів влади тощо.

Парламентський контроль передбачає функціонування омбудсмена (парламентський комісар з справ адміністрації (Великобританія, Нова Зеландія), посередник або медіатор (Франція), народний захисник (Іспанія), проведор юстиції (Португалія), уповноважений з прав людини (Польща, Росія), контролер (Литва) і т.д.). Найширшими повноваженнями наділені омбудсмани у Скандинавських країнах, оскільки сфера їх компетенції включає контроль за діяльністю державних органів, місцевого самоврядування та судів. У Данії, Фінляндії контроль омбудсманів поширюється й на членів уряду, у Швеції і Норвегії один з омбудсманів контролює виключно військову адміністрацію. Обмежені повноваження парламентського комісара у Великобританії, так як за межами його контролю сфера місцевого самоврядування, питання, віднесені до компетенції судів або адміністративних трибуналів, скарги на роботу поліції, органів управління державним сектором економіки, охорони здоров'я тощо.

Іншими формами парламентського контролю, в тому числі за урядами в європейських країнах, є регулярні обговорення їх звітів постійними комісіями, палатами, робота постійних, спеціальних і слідчих комісій (комітетів) парламенту; рахункові палати (за витрачанням державних коштів, виконанням виконавчою владою державного бюджету). Обсяг компетенції рахункових палат та інших аналогічних органів у різних країнах неоднаковий, відрізняються їх повноваження щодо контролю за

виконанням державного бюджету (попередній, до парламентський чи післяпарламентський контроль).

Конституційний контроль. Повноваження відповідних органів у цій сфері включають оцінку конституційності законодавчих актів, порядок здійснення якої залежить від закріплених у певній країні форм конституційного контролю. Попередній контроль на стадіях парламентського розгляду законопроектів до промугляції їх главою держави існує в Румунії, Польщі, Угорщині, Франції, Італії. Наступний контроль здійснюють стосовно законів, що набули чинності, шляхом дії або заперечення. У країнах, де функцію конституційного контролю здійснюють суди загальної юрисдикції, це може мати місце у звичайному судовому процесі.

Виділяють обов'язковий (Конституційна рада у Франції) і факультативний (за ініціативою уповноважених органів і посадових осіб) конституційний контроль. Вцілому сутність конституційного контролю полягав в тому, що, оцінюючи конституційність законів, суди тлумачать конституцію.

Інший напрям контрольної діяльності органів конституційної юстиції – захист прав людини, що здійснюється за спеціальною скаргою. За конституціями Німеччини, Австрії, Іспанії, Македонії, Словаччини, Угорщини, Чехії конституційний суд розглядає скарги, внесені будь-якою особою, яка вважає себе обмеженою державною владою у своїх правах. Водночас, він наділений повноваженнями, наслідком реалізації яких може бути обмеження і навіть позбавлення особи її прав. Наприклад, передбачено позбавлення індивіда прав за рішенням конституційного суду в разі використання їх для «боротьби проти основ вільного демократичного порядку» у Німеччині, заборону політичних партій у разі визнання їх антиконституційними. У ряді держав органи конституційної юстиції розглядають справи, пов'язані із застосуванням процедур імпічменту, встановлюють конституційність і законність колективних трудових угод, нормативних актів верховного суду і генеральної прокуратури, громадського об'єднання.

Суб'єктами права ініціювання конституційного контролю є державні органи і посадові особи – уряд, глава уряду, глава держави (президент), палати парламенту, органи автономій, органи місцевого самоврядування, самі органи конституційного контролю, вищі суди загальної та адміністративної юрисдикції. У ряді випадків таким правом наділені прокурор (Білорусь, Болгарія, Іспанія і Словаччина) і омбудсман (Іспанія, Польща). Рішення органів, які здійснюють конституційний контроль, мають різний характер і юридичні наслідки.

У конституціях європейських держав перелічені суб'єкти здійснення адміністративного нагляду за органами місцевої влади: в Болгарії – це обласні керуючі; в Румунії та Монголії – префекти, в Угорщині – міністр внутрішніх справ, який діє через республіканських уповноважених. Однак закон «Про місцеве самоврядування в Україні» не визначає об'єктів, форм та підстав адміністративного контролю, містить лише загальні положення реалізації державного контролю за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування (ст.20). Він не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень. Також

передбачена заборона втручатись місцевим держадміністраціям у здійснення органами місцевого самоврядування своїх повноважень (ст.35 закону «Про місцеві державні адміністрації»).

У свою чергу, у конституціях європейських держав чітко визначається об'єкт і предмет адміністративного нагляду. Так, згідно зі ст. 144 Конституції Болгарії, центральні державні органи та їх представники на місцях здійснюють контроль за законністю актів органів місцевого управління, якщо це передбачено законом. Ширшим є предмет контрольної діяльності у цій сфері в Іспанії, адже ст. 153 Конституції закріплює, що контроль за діяльністю органів місцевої влади здійснюється: Конституційним судом, Урядом за поданням Державної ради, Органами адміністративної юстиції, Лічильною палатою.

Основною формою впливу представників центральної влади на органи місцевого управління у межах адміністративного нагляду є їх право опротестувати у судовому порядку акти останніх, якщо такі акти суперечать закону. Дія актів місцевого управління у такому випадку призупиняються.

Особливу сферу контролю центральних органів держави за місцевим управлінням складає сфера повноважень, делегованих вищими органами територіальним колективам. Контроль тут більш жорсткий і переростає в адміністративну опіку. Розповсюджені й інші форми контролю за діяльністю органів місцевої влади: – видання циркулярів, які встановлюють стандарти для місцевих служб; – безпосереднє інспектування діяльності місцевих органів різними чиновниками міністерств; – фінансовий контроль, за яким місцеві органи формують свої бюджети, визначають їх джерела, але передбачено і дотації держави чи інші спеціальні кошти, використання яких є предметом державної контрольної діяльності.

Важливими в таких умовах є наявність і реалізація судових гарантій щодо захисту органів місцевого управління. Загалом в більшості європейських країн створено ефективні механізми, що забезпечують координацію зусиль усіх рівнів та гілок влади, дозволяють враховувати загальнонаціональні інтереси, місцеві особливості і потреби населення. На наше переконання, їх позитивний досвід вартий уваги при здійсненні відповідних реформ в Україні.

Юридичні гарантії забезпечення та реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні

Лазаренко Л.А., доцент кафедри загальноправових дисциплін ННІПІ НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

У практичному житті реалізація прав і свобод забезпечується такою важливою категорією гарантій, як юридичні (правові), що являють собою правові засоби, за допомогою яких реалізуються, охороняються, захищаються права й свободи громадян, поновлюються порушені права.

Додержання юридичних гарантій є однією з головних умов забезпечення законності та правопорядку в державі і в усіх галузях суспільного життя. Розкриваючи мету, зміст, суть, завдання конституційних юридичних гарантій прав і свобод необхідно проаналізувати погляди

вчених-юристів щодо цього виду гарантій.

В.Ф. Погорілко відносить юридичні гарантії як такі до спеціальних і зазначає, що це — надання державою формальної (юридичної) загальнообов'язковості тим умовам, які необхідні для того, щоб кожна людина могла скористатися своїми конституційними правами і свободами. Юридичні гарантії встановлюються державою в Конституції, нормах поточного законодавства. Їх метою є реальне забезпечення правовими засобами максимального здійснення, охорони й захисту прав і свобод громадян.

Юридичні гарантії вчений поділяє на нормативно-правові та організаційно-правові. До нормативно-правових належать норми-принципи матеріального і процесуального характеру, правового статусу особи тощо. Основними організаційно-правовими гарантіями прав і свобод людини та громадянина за Конституцією України є Верховна Рада України (ст.92), Президент України (ст. 102), Кабінет Міністрів України (ст.116), суди (ст.55), Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (ст.55), прокуратура (ст.121), органи місцевого самоврядування (ст.143), адвокатура (ст.59), політичні партії і громадські організації (ст.36), міжнародні судові установи та відповідні органи міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (ст. 55).

В.Ф. Сіренко до юридичних гарантій відносить норми матеріального і процесуального права, норми, які встановлюють організаційні форми діяльності й взаємовідносин органів держави та громадян, де розрізняє юридичні гарантії реалізації і гарантії охорони прав, свобод і обов'язків. Де першочергове завдання відводить забезпеченню повної та ефективної реалізації прав і свобод. Це досягається шляхом закріплення в правових нормах основних прав і свобод, їх конкретизація в діючому законодавстві через процесуальні форми реалізації, заходи заохочення. А юридичні гарантії охорони прав і свобод громадян забезпечуються через закріплені в правових нормах: конституційний контроль і нагляд; заходи захисту і міри відповідальності винуватих за порушення прав та свобод громадян; процесуальні форми охорони; засоби попередження і профілактики порушень прав і свобод громадян.

Юридична енциклопедія України трактує юридичні гарантії прав і свобод людини та громадянина як правові норми та інститути, котрі забезпечують можливість безперешкодного здійснення прав особи, їх охорону, а в разі протиправних посягань — захист і поновлення юридичної гарантії, встановленої Конституцією та іншими законами України.

Конституційні юридичні гарантії являють собою, передбачених Основним Законом держави та закріплені у поточному законодавстві, сукупність умов і спеціальних правових способів та засобів, які визначають умови і порядок реалізації безперечного здійснення прав та свобод особи, а також їх охорону й захист.

Групу юридичних гарантій захисту прав і свобод особистості утворюють норми, які представляють юридичні засоби для безпосереднього захисту уже порушених прав і свобод, що визначають порядок використання цих засобів, а також порядок поновлення таких прав і порядок застосування санкцій до винних в їх порушеннях.

Спеціальні гарантії передбачені у відповідних статтях другого розділу

Конституції, присвячених основним правам і свободам. Наприклад, гарантіями невід’ємного права кожної людини на життя (ст. 27) виступають: вказівка на те, що ніхто не може бути свавільно позбавлений життя; що обов’язок держави – захищати життя людини; кожен має право захищати своє життя і здоров’я, життя й здоров’я інших людей від протиправних посягань. Реалізація права людини на повагу до її гідності (ст. 28) гарантується тим, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню; жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям.

Всі юридичні засоби забезпечення прав і свобод особи можна поділити на дві групи: нормативно-правові та інституційно-організаційні. Усередині кожної з цих груп можна виділити окремі підгрупи. Так нормативно-правові гарантії забезпечення прав і свобод особи за характером юридичних норм поділяються на матеріальні і процесуальні, за сферою дії – міжнародні та внутрішньодержавні, які в свою чергу поділяються на конституційні і загальногалузеві.

Найбільш важливі, фундаментальні, матеріальні нормативно – правові гарантії забезпечення реалізації, охорони і захисту прав та свобод громадянина містять Конституція. У вступній частині – преамбулі – Конституції України її прийняття, поміж іншим, мотивується необхідністю забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, що служить зобов’язанням держави їх дотримуватись, охороняти і захищати.

Зарубіжний досвід у сфері протидії політичній корупції

Павленко С.О., науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи НАВС, кандидат юридичних наук

Протягом останніх років тема політичної корупції в Україні набула особливої гостроти. Масштаб поширення цього явища у владних і політичних інститутах дозволяє характеризувати політичну корупцію як невід’ємний атрибут їх повсякденної діяльності. Тому дієві механізми протидії цьому суспільно-небезпечному явищу повинно бути одним із пріоритетних завдань держави.

Однак, у Кримінальному кодексі України, як і в інших нормативних актах, не існує окремої відповідальності за політичну корупцію. Між тим, політична корупція - це пряме нехтування конституційними правами та свободами людини, підрив основ державного устрою України. Політичну корупцію дуже важко виокремити з повного загалу корупційних дій. А головне, під час розслідування та судового розгляду корупційних злочинів практично ніколи не з’ясовується, чи мають ці злочини політичне підґрунтя. Так триватиме доти, доки в українському законодавстві не буде запровадять правову категорію «політична корупція». Зазначена проблема є спільною для більшості пострадянських країн, зокрема, у Російській Федерації на високому державному рівні вже неодноразово робилися заяви про доцільність віднесення політичної корупції до категорії особливо тяжких

злочинів та прирівнювати її до державної зради.

Світовий досвід пропонує чимало перевірених практикою антикорупційних механізмів [1]. Десятки держав Європи, Азії і навіть Африки зобов'язують свої політичні партії періодично публікувати звіти про фінансовий стан та виборчу діяльність. Наприклад, канадський Акт про вибори зобов'язує кожну партію й кандидата до як найдетальнішої звітності перед Національним виборчим відомством про кожне джерело фінансування виборчої кампанії. Треба відзвітувати за кожен внесок понад 100 доларів - чеками, квитанціями, рахунками тощо. У разі порушення цих вимог кандидатаві більше ніколи не дозволять балотуватися. Лише за те, що кандидат збирав гроші на вибори особисто (а не через спеціального працівника), його карають штрафом у 25 тис. доларів. А якщо кандидат перевищив ліміт виборчого фонду, то він може потрапити на п'ять років до в'язниці.

Законодавство Канади вимірює парламентську корупцію нормами кримінального та конституційного права. Хабарництво в парламенті там прирівнюють до порушення Конституції та до державної зради з терміном покарання до чотирнадцяти років. У Сполучених Штатах Америки з 1977 р. діють Кодекси етичної поведінки Сенату Конгресу та членів Палати Представників США. Фінансовий стан сенаторів і навіть кандидатів до Сенату є об'єктом найпильнішого розгляду та перевірки. Окрім офіційних заробітків сенатори також мають декларувати: борги; подарунки від приватних осіб, фірм чи іноземних урядів вартістю понад 100 доларів; сплату особистих транспортних чи інших витрат, внесену іншою особою чи організацією і навіть пригостання в ресторані з боку іншої особи тощо.

Механізми протидії політичній корупції відомі та успішно апробовані на міжнародному рівні. Це, насамперед, відкритість процесу підготовки та прийняття політичних рішень, свобода слова та незалежність засобів масової інформації, дієві засоби контролю за діяльністю владних інститутів з боку громадянського суспільства. За умов масштабної корупції акцент переноситься саме на усунення причин, а не на боротьбу з конкретними виявами. Сьогодні Україна є учасником низки антикорупційних програм, які здійснюються на міжнародному рівні [2, с. 34-35].

Однак, виконання цих документів зовсім не свідчить, про те, що всі вони досягнуть кінцевої мети - подолання корупції. Використання кращого зарубіжного досвіду ми повинні здійснювати лише в контексті існуючої системи права, з огляду на певні правові принципи, традиції, правову культуру та правосвідомість громадян.

Важливим кроком щодо подолання політичної корупції на нашу думку було б прийняття Верховною Радою Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України та суддів)». Оскільки наявність імунітетів дозволяють деяким «народним обранцям» уникнути покарання за вчинення корупційного правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Міщенко С. Як відрізнити українську політичну корупцію від «кримінально-побутової»? / С. Міщенко // [Електронний ресурс]: Режим доступу – <http://www.intellect.org.ua/index.php?lang=u&material>
2. Україна в 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. Ю.Г. Рубана. – К.: НІСД, 2008. – 744 с.

Основні підходи до визначення поняття «етнічності»

Севрук В.Г., науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи НАВС, кандидат юридичних наук

У західній, передусім американській, соціології термін «етнічність» - найчастіше застосовується для характеристики етнічних меншин і діаспорних груп. Поряд з цим із вуст її представників нерідко лунають скептичні заяви, будімото, етнічність є «комічною реальністю», «парадоксальною на практиці, невловимою в теорії» (М. Новак). Щодо вчених пострадянських країн, то вони широко використовують її визначення, дане у вступній статті згадуваного журналу «Етнічність» (1974). Його суть зводиться до трактування етнічності як суміші спільних і тривких цінностей, вірувань, норм, смаків, самосвідомості, що визначають природу певної етнічної суспільності, яка для продовження існування прагне зберегти свою ендогамність [1].

Отже, поняття «етнічності» складає сукупність і нерозривну єдність обов'язкових специфічних ознак етносу. Їхню суть розкривають три головні взаємопов'язані аспекти:

- етнічність завжди передбачає ідентифікацію між різними етнічними групами за принципом «ми» - «вони», а також самоідентифікацію етнофора всередині етнічної спільноти. Підходячи до цієї проблеми з історико-ретроспективного погляду, зауважимо, що кровній спорідненості (антропологічним ознакам) тут відводиться дедалі менша роль порівняно зі зростаючою значущістю комплексу етнокультурних рис. Для етнічної типологізації особливе значення має історична батьківщина, адже представники різних етнічних груп (наприклад, цигани, евенки та ін.) усвідомлюють свою відмінність на основі країни народження та приналежності до різних локальних груп;

- етнічність не може існувати поза взаємостосунками між окремими спільнотами, тому вона проявляється, передусім, через їхнє порівняння. Вирішальним фактором існування етнічності є самоусвідомлення своєї самотності (приналежності), тому для її збереження не є обов'язковими спільність мови, території та деяких культурних елементів. Етнічність залишається реальністю до того часу, доки одна етнічна група усвідомлює свою відмінність від іншої;

- етнічність є тісно системою традиційних символів, що сприяють збереженню внутрішньої єдності та консолідації членів етнічної спільноти [1].

Вчені по-різному трактують природу етнічності. Можна виокремити три основні концепції, які пояснюють її: примордіалістська, інструменталістська та конструктивна.

Примордіалістська (від англ. *primordial* - прадавній, споконвічний, первісний) концепція етнічності сформулювалася в 60-х рр. XX століття. Її автори розглядають етнічність як вроджену властивість людини. Етнічність - постійна характеристика людського буття, вона супроводжує людину від народження до смерті.

Кожній людині як особистості властиве почуття спорідненості з

членами своєї етнічної групи, корені якого - у місці народження, кровних зв'язках, релігії, мові та стилі міжособистісних та суспільних взаємин. Ці зв'язки являють собою «даність» людської особистості.

Навіть змінюючи своє становище в соціальній стратифікації суспільства, людина неспроможна змінити свою етнічність. Етнічність українця як бідного, так і багатого - однакова. Така ж сама вона і в українця України, Росії, США, Канади чи Бразилії. Адже, за логікою примордіалістів, представники етнічної групи пов'язані «примордіальними зв'язками», солідарні з цінностями та пріоритетами власної спільноти. Тобто однаково спілкуються рідною мовою, святкують, зазвичай мають за родичів українців тощо.

Відомий британський етнолог Ентоні Сміт виділив такі атрибути етнічної групи: етнонім (групова власна назва); міф про спільних предків; спільна історична пам'ять; елементи спільної культури; зв'язок з конкретним рідним краєм; почуття солідарності у значної частини населення.

У цілому всі прибічники примордіалізму розглядають етноси як реально існуючі людські спільноти, що характеризуються такими рисами: спільною територією проживання; біологічним самовідтворенням; культурно-побутовою єдністю; самосвідомістю та самоідентифікацією.

Інструменталістська (від лат. ішігатеппіт - знаряддя) концепція етнічності виникла в 70-х рр. XX століття в США як реакція на неспроможність примордіалізму пояснити поживавлення національних рухів у сучасному світі. Цей напрям ще називають теорією ситуативної, або мобілізованої, етнічності.

На відміну від примордіалістів, творці інструментального підходу орієнтуються не на пошук об'єктивних основ етнічності (вони сприймають існування етносу як факт), а на виявлення тих функцій, що виконують етнічні співтовариства. Ґрунтуючись на функціоналізмі і прагматизмі, прихильники інструменталізму вважають етнічність продуктом етнічних міфів, що створюються для досягнення визначеної вигоди і одержання влади. У цьому контексті етнічність розуміють як ідеологію, що формує еліта з метою мобілізації мас на боротьбу за владу.

Етнічність інструменталісти трактують як почуття солідарності, сформоване у великої групи людей за певних обставин. Етнічність - це своєрідне джерело ресурсів, до яких звертаються лідери задля досягнення поставленої мети. Ця мета переважно є політичною.

У звичайних умовах етнічність не проявляється або є латентною (прихованою). Про неї згадують тоді, коли виникає необхідність.

Конструктивістська (від лат. construction - побудова) концепція етнічності - своєрідна спроба поєднати два попередні підходи трактування етнічності. Конструктивісти не заперечують примордіальності (первинності) етнічних спільнот, але подальший їх розвиток розглядають через призму соціальної структури суспільства.

Прихильники конструктивізму формують основну тезу таким чином: етносів не існує, існують етнічні групи або ж культурні спільноти. Їх можна сконструювати, адже головне знаряддя такої конструкції - вироблення спільного уявлення про спільну історичну долю.

Перенніалістський, або – «природний» підхід пов'язує виникнення

націй з вродженою здатністю людей відчувати психологічний комфорт, перебуваючи в групі подібних, з їх прагненням консолідуватися у такі групи, утворювати окремі політичні одиниці, відділяючись від інших, більших і культурно неоднорідних політичних одиниць. Пояснюючи відмінність націй від інших спільнот, прихильники цієї інтерпретації націй наголошують на ролі етнічної серцевини (стрижня, ядра, осердя), території та культури в утворенні націй, підкреслюють закоріненість націй у минулому. Політичний чинник представники цього напрямку також вважають важливим, але підпорядкованим меті збереження й примноження культурних цінностей, якими володіє певний народ [1].

Етнічність виконує ряд важливих функцій: регулює міжособистісне і групове спілкування на основі традицій, звичаїв загальноновизнаних стійких цінностей (регулятивна функція), виступає як фільтр в суперечливому потоці інформації, просіюючи її, з погляду загальноприйнятих культурних цінностей та ідеалів (інформаційна функція); забезпечує людині психологічну стійкість в нестабільній навколишньому соціальному середовищі (захисна функція). Етнічність може стати ефективним засобом досягнення певних економічних чи політичних цілей (мобілізаційна функція), а також визначати характер поведінки людини (групи) у процесі етнічної мобілізації, виходячи з відповідності або невідповідності дійсності етнонаціональним інтересам (мотиваційна функція). Дві останні функції носять непостійний, ситуативний характер.

Висновок. Хотілося б звернути увагу на виключно значиму роль захисної функції етнічності в складних умовах суспільних трансформацій. У важкі хвилини життя людина шукає порятунку і підтримку в сім'ї (мій дім - моя фортеця) , серед рідних і близьких. Рівним чином надходять і етнічні спільноти , для яких підтримуючим фактором є етнічна солідарність. Після розпаду радянської системи, втрати стійкої державної соціальної ідентичності людям потрібні були нові орієнтири для відновлення стабільності. Звідси і той сплеск етнічної ідентичності в пошуках соціального комфорту в рамках культурно однорідних спільнот.

Список використаних джерел:

1. Етнополітологія // Інтернет-сайт: Studies.In.Ua. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://studies.in.ua/etnopolit-seminar/1368-osnovn-pdhodi-do-viznachennya-etchnost.html>.

Конституційні засади взаємодії органів прокуратури та місцевих органів публічної влади в місті Києві

Кулик Т.О., викладач кафедри загальноправових дисциплін ННІПП НАВС, аспірант кафедри загальноправових дисциплін ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, професор Олійник А.Ю.

Україна сьогодні стоїть на порозі суттєвих змін, в тому числі і її правової системи та механізму держави. Тому питання конституційно-правового статусу органів державної влади є як ніколи актуальним. За період незалежності нашої держави ні науковці, ні законодавці так і не прийшли до єдиного розуміння та визначення правового статусу органів прокуратури в Україні. Ряд фахівців стверджує, що прокурорський нагляд є

продовженням законодавчої функції держави. Вони розглядають прокуратуру, як самостійний орган, який діє за дорученням та під контролем державної влади, що уповноважила його розглядати, як саме виконуються закони нею прийняті [1; 2; 3]. Інші вважають, що прокуратура має відношення, а тому повинна увійти до складу судової влади [4]. Решта авторів, чия думку ми підтримуємо, визначають органи прокуратури, як «четверту владу» і наголошують на тому, що саме такий її статус відображено в Конституції та законах України [5].

Виходячи з цього, нас цікавить такий аспект функціонування органів прокуратури в Україні, як їх взаємодія з місцевими органами публічної влади зокрема в столиці України – м. Києві.

Так, районні прокуратури м. Києва, керуючись ст. 20 Закону України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. [6], де зазначено, які права має прокурор при здійсненні прокурорського нагляду за додержанням і застосуванням законів. Так, для моніторингу судових рішень на предмет порушень законодавства він має право отримувати від районних в м. Києві державних адміністрацій інформацію, про ухвалені судами рішення, що порушують інтереси держави, в т.ч. за позовами про визнання права власності на державну та/або комунальну власність, виключення з акту опису майна, що стягується в дохід держави, щодо стягнення коштів з бюджету, з питань надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку, щодо рішень якими порушуються інтереси територіальної громади, в т.ч. на землю тощо.

Даний моніторинг проводиться органами прокуратури для виявлення порушень, в рамках загального прокурорського нагляду. І в цьому аспекті необхідно зазначити, що право вибору на яке порушення реагувати, а на яке ні прокуратура залишає за собою. Оскільки є позиція про те, що відповідно до положень ст.ст. 124, 129 Конституції України, ст.ст. 5, 6 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 7 липня 2010 р. [7], правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, які є незалежними і самостійними, будь-яке втручання у судову діяльність, в т.ч. органами прокуратури, заборонено.

Конституційний суд України у рішенні від 23 травня 2001 р. № 6-рп/2001 [8] та Верховний Суд України у постанові Пленуму № 8 від «Про незалежність судової влади» 13 червня 2007 р. [9] наголошують на тому, що виключне право перевірки законності та обґрунтованості судових рішень має відповідний суд згідно з процесуальним законодавством. Оскарження у будь-який спосіб судових рішень, діяльності судів і суддів щодо розгляду та вирішення справи поза передбаченим процесуальним законом порядком у справі не допускається.

На сьогодні має місце ситуація, коли органи прокуратури можуть на одні і ті ж самі звернення, щодо порушення інтересів держави чи територіальної громади, у т.ч. м. Києва, як втручатися і виступати по суті з метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян, так і залишатися осторонь. Більше того, на практиці часто органи державної влади звертаються до органів прокуратури, виключно з метою уникнення сплати державного мита, від якого прокуратура звільнена.

Разом з тим, функція прокуратури стосовно представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених Українським

законодавством, є як у Законі України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. [6], так і в Законі України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. [10]. На наш погляд, в цьому аспекті не вистачає юридичного закріплення чітких механізмів взаємодії органів прокуратури та місцевих органів публічної влади, у т.ч. в м. Києві.

Так, ст. 1 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. [10] встановлює, що прокуратура України є системою, що здійснює функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. Ст. 38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. [11] наділяє місцеві ради повноваженнями щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян. А ст. 13 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 р. [12] серед повноважень місцевих державних адміністрацій визначає забезпечення законності, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян.

Отже, ми вважаємо, що місцеві органи публічної влади та органи прокуратури України мають здійснювати свої повноваження у взаємодії та співпраці, шляхом запровадження спільних форм роботи, таких як проведення спільних нарад, укладення договорів про співпрацю, залучення працівників прокуратури до робочих груп, при вирішенні проблем, які можуть призвести до порушення законності, прав, свобод і законних інтересів громадян. І це має бути закріплено на юридичному рівні.

Список використаних джерел:

1. Долежан В.В. Проблемы компетенции прокуратуры: Автореф. дис. д-ра юрид. наук. – М. – 1991. – С. 44.
2. Ключков В.В., Рябцев В.П. Проблемы современной концепции прокурорского надзора // Научная информация по вопросам борьбы с преступностью. – 1989. – Вып. 118. – С. 41.
3. Ломовский В.Д. Прокурорско-надзорные правоотношения. – Ростов: Изд-во Ростовского ун-та, 1987. – С. 34.
4. Муравьев Н.В. Прокурорский надзор в его устройстве и деятельности: Пособие для прокурорской службы. – М., 1889. – Т.1. – С. 2.
5. Березовская С.Г. Прокурорский надзор за законностью правовых актов органов управления в СССР. – М.: Госюриздат, 1959. – С. 15.
6. Про прокуратуру: Закон України від 05 листопада 1991 року // Голос України. – 1991. – № 238.
7. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 року // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 148.
8. У справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців третього, четвертого, п'ятого статті 248-3 Цивільного процесуального кодексу України та за конституційними зверненнями громадян Будинської Світлани Олександрівни і Ковриги Сергія Володимировича щодо офіційного тлумачення положення абзацу четвертого статті 248-3 Цивільного процесуального кодексу України (справа щодо конституційності статті 248-3 ЦПК України): рішення Конституційного осуду України від 23 травня 2001 року № 6-рп/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 22. – Ст. 1004.
9. Про незалежність судової влади: постанова Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 року № 8 // Збірник поточного законодавства, нормативних актів, арбітражної та судової практики. – 2007. – № 27.
10. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Голос України. – 2014. – № 206.
11. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
12. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20. – Ст. 190.

Працевлаштування молоді в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення

Бакал А.А., студент ННПІ НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Мозоль Н.І.*

Молодь є головною рушійною силою сучасного суспільства та водночас – однією з найбільш вразливих категорій економічно-активного населення. Завдяки високому інтелектуальному потенціалу, мобільності та гнучкості молоді люди мають можливість впливати на суспільний прогрес, визначаючи майбутнє суспільства, держави та світового співтовариства. Тому одним з перспективних напрямків залучення молоді в суспільні процеси країни є забезпечення молоді робочими місцями.

Структурні зрушення, що відбуваються на сучасному етапі, у комплексі складних соціально-економічних проблем України, призводять до істотних негативних змін на ринку праці, у тому числі появи значних обсягів безробіття, соціальної незахищеності окремих категорій населення, зокрема молоді. Виходячи на ринок праці, після закінчення навчання молодь стикається з найбільшою проблемою – це реалізація свого трудового потенціалу. З кожним роком вимоги до робітників з боку роботодавців зростають і молодим людям без стажу та досвіду роботи влаштуватись стає все складніше.

Забезпечення задовільного рівня зайнятості молоді на сьогодні виступає одним із пріоритетних завдань розвитку держави. Адже саме молодь є найактивнішою частиною працездатного населення. Лише з урахуванням динаміки рівня її зайнятості можна розробляти соціально-економічні прогнози розвитку країни на довготривалу перспективу. Проблема зайнятості молоді становить інтерес багатьох науковців світу. Проте в Україні вона актуалізується в середньому раз на п'ять років. Це зумовлено необхідністю ухвалення державних програм щодо підтримки та сприяння розвитку цієї категорії населення.

Проблеми молоді на ринку праці обумовлені певними особливостями соціального стану і трудової поведінки: досить високим освітнім рівнем; низькою адаптованістю та вразливістю щодо навколишнього економічного й соціального середовища; підвищеними вимогами щодо працевлаштування (престижу, заробітку), до змісту, характеру і умов праці; високою професійною і територіальною мобільністю, що зумовлена неусталеністю та слабкістю економічних і соціальних зв'язків молоді людини [3, с.36].

Молодь більше піддається і зовнішнім, і внутрішнім впливам щодо ситуації із забезпеченням її зайнятості як продуктивнішої частини населення. Спостерігається така ситуація, що в умовах нестабільності молоді робітничі кадри можуть бути скороченими з підприємств через брак відповідного досвіду (до 10-20%), працівники фінансових установ – через зменшення обсягу операцій та зниження рівня доходу (до 9-12%), менеджери середньої ланки – через оптимізацію організаційних структур суб'єктів господарювання, що пов'язано із уповільненням темпів ділової активності (до 8-10%), працівники держапарату – через проголошення Президентом України скорочення чисельності держапарату, в тому числі по Секретаріату на 20% тощо [1, с.51].

Безробіття призводить до негативних соціальних та економічних

наслідків. Соціальні наслідки безробіття викликають напруження в суспільстві, оскільки незайняті є нестабільною категорією населення. Професійна дискваліфікація молоді у стані тривалого безробіття зменшує їх конкурентоспроможність, що є причиною ускладнень при подальшому працевлаштуванні, зниження якості робочої сили та продуктивності суспільного виробництва. Як наслідок, у безробітній молоді знижується мотивація до суспільно корисної праці.

У процесі пошуку роботи безробітна молодь стикається із певними психологічними труднощами. Їхньою причиною є відсутність в особи внутрішньої готовності до активних дій, невміння змінити попередні установки, мотивація поведінки в нових ринкових умовах [2, с.30].

Невирішені проблеми працевлаштування молоді призводять до зростання безробіття та зниження рівня життя; поширення пасивних (утриманство), нерегламентованих (тіньова зайнятість) і деструктивних (кримінал) моделей поведінки; спонукають до зовнішніх трудових міграцій; спричиняють психологічні зміни (втрату мотивації до праці, зміну структури ціннісних орієнтацій і падіння престижності легальної зайнятості).

Держава поки що неспроможна вирішувати всі проблеми самотужки. Тому всім громадським об'єднанням варто працювати над цими питаннями та проблемами і шукати ефективні форми їх вирішення і лише створивши в Україні сприятливе підприємницьке середовище ми вирішимо багато важливих проблем, у тому числі і для розвитку економічної активності молоді, та реалізації свого трудового потенціалу.

Отже, сформувавши чітке уявлення про стан зайнятості та безробіття на території України, є можливість виявити основні проблеми, що викликають молодіжне безробіття:

- високий рівень безробіття є наслідком світової економічної кризи;
- сьогоднішня молодь досить неактивна, тобто не бажає шукати роботу, але вони могли б приєднатися до робочої сили, якби відчували перспективи поліпшення економічної ситуації або власної зайнятості;
- нездатність молодих спеціалістів та роботодавців знайти спільну мову;
- послаблення державного контролю за працевлаштуванням та розподілом молодих спеціалістів;
- відсутність прогнозування державою потреб економіки у спеціалістах з вищою освітою. Тому на ринку праці виникають диспропорції попиту й пропозиції дипломованих фахівців.

Виходячи з вище сказаного, можна визначити основні напрями щодо зменшення безробіття та підвищення рівня працевлаштування молоді:

- підтримувати ініціативу молоді щодо професійної підготовки та працевлаштування на регіональному рівні та рівні навчальних закладів;
- надавати інформацію щодо перспектив кар'єрного росту молодих працівників;
- проводити кваліфікованими фахівцями центрів зайнятості та працівниками агенцій працевлаштування і кадрових служб підприємств навчально-практичні заходи сприяння працевлаштуванню молоді;
- організовувати стажування молодих фахівців на виробництві;
- зосередити увагу на проведенні маркетингових досліджень ринку праці і попиту, з метою визначення спеціальностей, професійних навиків та рівня кваліфікації, якими повинні володіти випускники та включити їх до

переліку головних завдань учбових закладів;

- напрацьовувати ефективну державну політику щодо працевлаштування молоді.

Таким чином, чинниками успішного працевлаштування молоді в сучасних умовах є отримання знань у сфері регулювання ринку праці, норм законодавства у сфері працевлаштування, знань і навичок написання резюме, основ само маркетингу на ринку праці, знання основ комунікації та самореалізації у виробничому середовищі. З урахуванням запропонованих заходів рівень молодіжного безробіття як в регіоні, так і в цілому в країні може бути знижено.

Список використаних джерел:

1. Богоявленська Ю.В. Адміністративно-правові механізми управління зайнятістю молоді в Україні в умовах фінансової кризи // Економіка та держава. – 2012. - №3. – С.44-54
2. Гаркавенко Н. Напрями вдосконалення політики зайнятості населення у ринкових умовах // Україна: аспекти праці. – 2011. - №6. – С.26-32
3. Державне регулювання економіки: Навч. посіб./ С.М. Чистов, А.Є. Никифоров та ін. – Вид. 2-ге, доопрац. і допов. – К.: КНЕУ, 2010. – 440с.

Соціальні і економічні права в зарубіжних країнах

Башикірова Т.М., студент курсу БПмс ННІПІ НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Пустовіт Ж.М.

Значну питому вагу у системі основних конституційних прав і свобод людини і громадянина займають соціальні права і свободи, які дозволяють громадянам реалізовувати можливу поведінку або діяльність у соціальній сфері. Ця поведінка або діяльність насамперед пов'язана з можливістю людини працювати та відпочивати, захищати свої соціально-економічні права, отримувати соціальний захист, мати право на достатній життєвий рівень, отримувати належну медичну допомогу та користуватися страховою медициною тощо. Реалізація соціальних прав і свобод сприяє формуванню соціальної держави, стабілізує суспільне життя. Водночас соціальні права і свободи, на жаль, залишаються найменш гарантованою групою конституційних прав і свобод.

Соціальні права – це можливості громадянина бути повноцінним суб'єктом суспільних відносин і забезпечення йому необхідних для розвитку та існування умов.

Метою дослідження є ціла низка питань стосовно соціальних прав і свобод, які все ще лишаються не розв'язаними. Серед них – з'ясування системного характеру соціальних прав і свобод, здійснення класифікації їх різновидів, визначення дієвих механізмів забезпечення та реалізації цих прав, здійснення порівняльного аналізу соціальних прав громадян України та інших країн, осмислення проблеми створення реальних передумов для реалізації соціальних прав та свобод в умовах сучасних трансформаційних суспільних реалій.

Метою соціальних прав є: 1) забезпечення можливості заробляти собі на життя працюю, на яку громадянин вільно погоджується і котру обирає; 2) розпорядження суб'єкта власними здібностями до творчої та продуктивної праці; 3) захист власних економічних та соціальних інтересів шляхом страйку; 4) надання можливості для відпочинку; 5) гарантування допомоги державою у

випадках, умовах та у порядку, передбачених чинним законодавством; 6) матеріальне забезпечення, соціальне обслуговування, встановлення особливих режимів щодо реалізації соціальних прав громадян; 7) гарантування можливості на будівництво житла, придбання його у власність та оренду; 8) забезпечення достатнього для розвитку життєвого рівня, сприятливого навколишнього природного середовища. Водночас, практичного значення набуло питання про дотримання міжнародних стандартів та відповідність таким актам національного законодавства.

Прийняття на світовому рівні Загальної декларації прав людини (ООН, 1948 р.)[1], Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (ООН, 1966 р.)[2] і Факультативних протоколів № 1 і 2 до цього пакту, на європейському рівні – Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод (Рада Європи, 1950 р.) і Європейської соціальної хартії (Рада Європи, 1961 р., переглянута у 1996 р.)[3] – створило потужну правову базу для визнання, дотримання і захисту прав людини у цілому світі. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права – пакт, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року і набрав чинності 3 січня 1976 року[4]. На квітень 2010 року в пакті бере участь 160 держав; крім них, його підписали ще 6 держав. Найбільша держава, яка не є учасником пакту – США.

У світі сьогодні функціонує понад дві сотні національних галузей права соціального забезпечення з їх специфічними особливостями.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. був підписаний одночасно з Міжнародним пактом про громадянські та політичні права. Його юридичні особливості пов'язані з особливостями проголошення у ньому економічних, соціальних і культурних прав. Економічні, соціальні та культурні права є невід'ємними як і громадянські та політичні права, і не менш важливими. [4]

Проте, існують суттєві особливості в реалізації економічних соціальних і культурних прав. Вони витратні, тобто обсяг їхньої реалізації залежить від економічного добробуту держави, а тому не може бути однаковим у різних країнах. Реалізація цих прав пов'язана з розширенням патерналістських функцій держави, що завжди містять потенційну загрозу авторитизації влади, а тому повинні мати межі. Міжнародний контроль за дотриманням економічних, соціальних і культурних прав зазвичай не пов'язаний із розглядом індивідуальних скарг. Формулювання статей Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права за загальним правилом є диспозитивними і не передбачають прямої дії.

Соціальні права повинні забезпечувати соціальну захищеність, рівень життя гідний людини. Це такі права, як право на захист материнства, дитинства та сім'ї, на соціальне забезпечення, на житло, право на охорону здоров'я та медичну допомогу. Культурні права впливають на культурний розвиток людини, на формування її духовного світу. До них відносяться: право на освіту, свобода творчості, право на участь у культурному житті.

Зроблено висновок, що соціальні права – це узгоджені та визнані світовим співтовариством, закріплені в законодавстві більшості сучасних держав мінімальні правові норми-стандарти прав людини в соціальній сфері, що передбачають такі умови життя, які дозволяють кожному вільно підтримувати і розвивати свою людську природу та людську особистість.

На відміну від більшості прав першого покоління, що належать людині від природи і які держава зобов'язана лише захищати, більшість соціальних прав можуть бути надані і захищені лише суспільством та державою. По суті, вони виступають, як певні вимоги, адресовані органам публічної влади і є обов'язками держави щодо підтримки, як самого життя індивіда, так і його соціальної активності, забезпечення гідних умов його життя та духовного розвитку його особистості.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація «Про права людини» (ООН, 1948 р.) http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Міжнародний пакт «Про громадянські і політичні права» (ООН, 1966 р.) http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043
3. Європейської конвенції «Про захист прав людини і основних свобод» http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права – акт, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року і набрав чинності 3 січня 1976 року. http://rda.if.ua/n/viddil_nadzvyhajnyh_sytuacij/2013/09/12/2608/view

Теоретичні аспекти правового статусу та режиму державних кордонів України

Березенко В.В., аспірант Київського університету туризму, економіки і права

Однак у вітчизняній та зарубіжній науці питання правового статусу державних кордонів фрагментарно досліджувалися в роботах І. Лукашука, В. Василенка, О. Висоцького, М. Баймуратова, М. Буроменського, Н. Камінської, О. Мережка, О. Задорожного, В. Буткевича, що свідчить про актуальність обраної тематики.

Для позначення правового статусу державного кордону вживаються такі терміни, як «законодавство про державний кордон», «правовий режим державного кордону», «прикордонний режим» [1]. Безумовно, такі категорії мають право на існування і повинні активно розроблятися юридичною наукою. Разом з цим існує межа їх функціональних можливостей.

На думку Ю. І. Скуратова для позначення всієї системи правового регулювання державного кордону потрібно застосовувати категорію «правова основа державного кордону», розуміючи під нею систему взаємопов'язаних внутрідержавних і міжнародних нормативних актів, юридичних норм, інших правових засобів, що регламентують питання встановлення, функціонування і охорони державного кордону, включаючи заходи відповідальності за порушення відповідних правил і процедур [2, с. 17].

На думку автора, правовий статус державного кордону потрібно відрізнити від його фактичного статусу, який включає реальний стан функціонування і охорони державного кордону, правозастосовчу практику. Дана категорія дає змогу аналізувати не лише законодавство про державний кордон, але й стан його реалізації, що в свою чергу дає можливість вдосконалювати механізм охорони державного кордону. Правовий статус державного кордону України – це комплексний правовий інститут, норми якого регламентують питання встановлення, функціонування та охорони державного кордону. Комплексність цього інституту полягає в тому, що він включає норми права, як внутрішньодержавного (національного), так і міжнародного права.

На думку В.В. Чумака, здійснюючи вплив на формування суспільних відносин, держава забезпечує їх державне регулювання, яке в юридичній літературі розуміють як здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони й розвитку, а також на поведінку і свідомість учасників цих відносин шляхом нормативного закріплення їх прав і обов'язків, встановлення певних дозволів та заборон, затвердження певних правових актів тощо [3].

У науковій літературі (С. Тимченко, Н. Камінська) поряд з цими поняттями, широко використовується і «правове регулювання». У найбільш загальному вигляді під правовим регулюванням учені розуміють здійснюваний за допомогою правових норм та інших юридичних засобів вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, розвитку та захисту [4; 5].

Підсумовуючи дане дослідження, слід наголосити на недосконалості правового статусу державних кордонів України, необхідності пошуку ефективних шляхів його вирішення. Першочерговим при цьому є внесення змін і доповнень до Закону України «Про державний кордон України» 1991 року, інших правових актів, активізація міжнародного правотворчого та право реалізаційного процесу з даних питань.

Доцільним є вдосконалення понятійно-категоріального апарату теорії державного кордону, прийняття наукового обґрунтованих концепцій гармонізації національного законодавства України з існуючими європейськими стандартами стосовно статусу державних кордонів, її реалізації на практиці. Це особливо актуальні завдання в умовах євроінтеграційних процесів України, наближення її законодавства до положень Шенгенських угод в рамках Європейського Союзу, спрощення візових, митних та інших процедур.

Список використаних джерел:

1. Цимбалістий Т. О. Державний кордон України: конституційно-правовий статус: Навч. посіб. / Т. О. Цимбалістий; Нац. акад. прикордон. військ України ім. Б.Хмельницького. – Хмельн., 2000. – 203 с.
2. Скуратов Ю. И. Государственная граница России: формирование правовой основы // Государство и право. – 1993. – № 10. – С. 17.
3. Чумак В. В. Державний кордон як об'єкт адміністративно-правового регулювання / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/1981/%C2>
4. Актуальні проблеми теорії держави та права. Частина 1. Актуальні проблеми теорії держави: Навчальний посібник / С.М.Тимченко, С.К.Бостан, С.М.Легуша, Н.М.Пархоменко, Т.О.Пікуля, Н.В.Пронюк. – К., 2008. – 288 с.
5. Пронюк Н.В. Сучасне міжнародне право : навч. посіб. – Вид. друге, доповнене і перероблене. – К.: КНТ, 2010. – 280 с.

Європейська інтеграція України та правова реформа

Власенко К.О., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: старший викладач кафедри Глушко А.П.

Конституція України проголошує Україну суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, в якій права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Тому реалізуючи євроінтеграційні прагнення народу України, що

були підтверджені масовим мирним протестом, який розпочався у листопаді 2013 року у відповідь на відмову від підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом на Вільнюському саміті Східного Партнерства, 21 березня 2014 року, між Україною та Європейським Союзом була підписана політична частина угоди асоціації, а економічна частина угоди – 27 червня 2014 року, чим і було задоволено національні інтереси суспільства.

Обраний шлях політичного та правового розвитку держави передбачає насамперед глибоке та комплексне розуміння усіма суб'єктами влади процесу європейської інтеграції з метою забезпечення її ефективної реалізації. Зазначене також потребує здійснення: системного аналізу європейської інтеграції як комплексного процесу, альтернативних моделей цього процесу; комплексного моніторингу та стратегічного аналізу системних змін, що відбуваються в Європейському Союзі, динаміки цих змін та прогнозування на їхній підставі перспектив розвитку; системного аналізу потенційного впливу спільних заходів на економіку та інші сфери суспільного життя України; системного моніторингу та комплексного аналізу виконання двосторонніх угод між Україною та Європейським Союзом; заходів щодо розробки подальшої стратегії європейської інтеграції України.

Євроінтеграційний досвід зарубіжних країн свідчить про необхідність проведення певних реформ, особливо правової реформи, де пріоритетом є створення та гарантування існування громадянського суспільства як вищої форми демократії. Роль громадянського суспільства в процесах європейської інтеграції та взаємодії з його політичними, економічними, соціальними інститутами є важливим чинником існування правової держави. Така реформа має здійснюватися у напрямках: утвердження принципу верховенства права; модернізації законодавства та забезпечення принципу законності; забезпечення незалежності, ефективності, доступності та прозорості судової системи; визнання та гарантування стабільної діяльності місцевого самоврядування; розвитку демократичного й ефективного виборчого законодавства; визначення справедливих соціальних стандартів.

У даному напрямку Міністерство юстиції України, як уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [2], за участі представників державних органів влади, громадськості та міжнародних експертів продовжує роботу над опрацюванням проекту Національної стратегії у сфері прав людини. Ця стратегія спрямована на вдосконалення правових та організаційних засад у сфері прав людини, створення дієвого механізму всебічного забезпечення в Україні прав і свобод людини і громадянина.

Передбачається, що стратегічними напрямками цього документу стануть: забезпечення права на життя; протидія катуванню чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню; забезпечення права на свободу та особисту недоторканість; забезпечення права на справедливий суд та реформування судової системи; реформа кримінальної юстиції та органів правопорядку; забезпечення свободи вираження поглядів та доступу до інформації; забезпечення прав шукачів притулку, біженців, осіб без громадянства та мігрантів; забезпечення прав учасників антитерористичної операції; захист прав внутрішньо переміщених осіб; вжиття усіх необхідних заходів для захисту прав осіб, що проживають на тимчасово окупованій території; забезпечення прав осіб, що проживають на

територіях, тимчасово не підконтрольних Україні, та територіях, що межують з ними; роль громадянського суспільства у процесі прийняття рішень.

Загалом, на нашу думку, правова реформа носить системний характер, тобто має впорядковану множину взаємопов'язаних елементів. Усі ці елементи згруповані в єдиний складний комплекс у публічно-правовій сфері задля можливості реального функціонування та реалізації громадянським суспільством та суспільством в цілому свої законних прав та інтересів. Правова реформа, в першу чергу, включає судову, адміністративну, муніципальну реформи. Елементом даної множини слід виділити підвид правової реформи, тобто підсистему – реформування (систематизація) законодавства з урахуванням європейських стандартів. Тут доцільно зазначити, що згідно зі статтею 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами (Європейський Союзом) та їх державами-членами Україна взяла на себе зобов'язання вживати заходів для поступового приведення національного законодавства у відповідність до законодавства Європейського Союзу [2].

Таким чином, результатами, які очікуються від проведення правової реформи в державі, є: прозорість державного управління та примусу, підзвітність органів державної влади та органів місцевого самоврядування громадськості, недопущення корупції в органах влади та місцевого самоврядування, створення професійної державної служби, справедливий та неупереджений судовий захист прав людини та громадянина, невідворотність покарання суб'єктів правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України від 18.04.2014 «Про питання організації виконання Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 16.09.2014 [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Інформаційні права і свободи людини і громадянина та їх судовий захист

Влащенко С.С., аспірант Київського університету туризму, економіки і права

Теоретичне підґрунтя дослідження становлять праці українських вчених: І.В. Арістової, А.М. Гуза, В.О. Горобцова, М.С. Демкової, О.С. Денісової, Є.Ю. Захарова, В.П. Колісника, Б.А. Кормича, Т.А. Костецької, Л.В. Кузенко, Н.В. Кушакової, А.І. Марущака, О.В. Нестеренко, В.О. Сergyгіна, Т.М. Слінько, Ю.М. Тоди́ки, І.С. Чиж, С.А. Чукот.

Правове регулювання засобів масової інформації в демократичних країнах здійснюється на основі законів, що гарантують, з одного боку, свободу засобів інформації, з іншого – право людини на свободу отримання інформації, свободу висловлювань і самовираження, плюралізм думок у суспільстві. Разом з тим, доступ до урядової інформації в країнах Західної Європи є різним. Так, у Великій Британії немає закону про свободу інформації. У Франції закон надає право доступу до державних документів кожному. Рішення державного органу про відмову в наданні інформації може бути оскаржене в суді. У Німеччині закони містять положення про

право на доступ до інформації уряду. Федеральні уряди можуть відмовити засобам масової інформації в наданні інформації, якщо її публічність може зашкодити судочинству тощо [5].

В інших країнах Європи доступ до урядової і інформації регулюється законами, схожими із законодавством Франції та Німеччини. Діяльність законодавчих органів влади іноді може бути обмежена конституційними та міжнародними нормами. У Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (1976 р.) зазначається, що держави-учасниці повинні визнавати право на одержання інформації. При цьому чітко названі єдино можливі підстави, за наявності яких можуть допускатися обмеження щодо доступу до інформації.

Європейська конвенція з прав людини (1950 р.) передбачає, що держави, які її підписали, мають гарантувати право на свободу слова. У контексті свободи інформації важливо, щоб обмеження були адекватними встановленій законом меті та спроможними досягати мети.

У документі Ради Європи «Про доступ до офіційних документів» (2002 р.) особлива увага приділяється прозорості діяльності державних органів і доступності інформації з питань, що мають суспільний інтерес, для розвитку демократичного суспільства [6].

Зазначимо, що другий розділ Основного Закону України присвячений правам і свободам людини та громадянина. У цьому розділі права та свободи людини є невідчужуваними [1, ст. 21], здійснення прав і свобод людини та громадянина не повинне порушувати права та свободи інших осіб. Іншими словами, будь-яке порушення прав і свобод громадян будь-ким може бути оскаржене в суді.

Згідно із Конституцією України при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (ст. 22). Прийняття будь-якого закону означає необхідність здійснення його оцінки з позицій можливого звуження прав людини та громадянина [2].

На думку О.І. Неліна, статті 8, 55 Конституції України констатують, що права і свободи людини та громадянина гарантовано забезпечуються правосуддям. Основним механізмом відновлення порушених прав і свобод людини є суд. До основних завдань суду відноситься захист усіх, без винятку, прав і свобод [3, с. 28]. Обмеження можливі лише в інтересах національної безпеки, добробуту та прав громадян. Практика свідчить, що в більшості випадків особа звертається до суду не стільки за фактом поширення інформації про неї без згоди, скільки в результаті поширення недостовірної інформації. Якщо відома особа, яка поширила недостовірну інформацію, то саме вона є відповідачем у суді. Коли ж джерело недостовірної інформації невідоме, судовий позов подається за фактом спростування поширеної недостовірної інформації: недостовірність інформації має спростувати сам позивач [4].

Враховуючи вищевикладене, вважаємо необхідним звернути увагу на наступне:

1. Конституційні права і свободи людини та громадянина в інформаційній сфері в Україні не можуть бути ніким обмежені, окрім випадків, передбачених законодавством. Навіть надзвичайний стан не допускає обмеження прав на життя, на судовий захист.

2. Для усунення порушених прав і свобод особи законодавства всіх держав повинні бути уніфіковані – це спростить процедуру звернення до суду, забезпечить оперативний судовий захист прав і свобод людини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Х. – 2009. – 48 с.
2. Конституційне право України / за ред. В.Ф. Погорілка. – К., 1999. – С. 201-211
3. Нелін О.І. Суд, правоохоронні і правозахисні органи України : підручник / О.І. Нелін. – К. : ВПЦ «Київський університет». 2013. – 367 с.
4. Арістова І.В. Діяльність органів внутрішніх справ щодо реалізації державної інформаційної політики. – Х., 2006. – 354 с.
5. Супрун В.М. Інформаційний суверенітет як один з елементів інформаційної безпеки держави: теоретико-правовий аспект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/natu-ral/vkhnu/Pravo/2009>.
6. Макаренко Є. Європа у XXI столітті: інформаційний вимір інтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.franko.lviv.ua>.

До питання конституційно-правового статусу парламенту та парламентаризму

Городницький П.С., студент курсу БПмс ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Пустовіт Ж.М.

У сучасному світі майже у всіх державах створені й функціонують парламенти. Це пов'язано з тим, що у структурі державного апарату справжній парламент відіграє дуже важливу роль та є суттєвим надбанням сучасного конституціоналізму [1, с. 196].

Парламент (англ. parliament, фр. parler – говорити) є вищим загальнонаціональним представницьким органом держави. У всіх сучасних конституціях парламент визначається як носій верховної законодавчої влади (конституції Андори (титул IV «Генеральна рада»), Бельгії (розділ I «Про федеральні палати»), Грузії (розділ III «Парламент»), Данії (частина I) й ін.). У Великій Британії, Італії, Канаді, Франції, Чехії тощо парламенти мають однойменну назву. В інших країнах основні закони закріплюють назви, які склалися історично (РФ (Федеральні збори), Киргизія (Жогорку Кенеш), Таджикистан (Маджлисі Олі), Туркменія (Меджлис), Ізраїль (Кнесет), Монголія (Хурал), Сербія і Чорногорія (Скупщина), Болгарія (Народні збори), Македонія (Збори), Латвія, Литва (Сейм), Фінляндія (Едускунта), Швеція (Риксдаг), Німеччина (Бундестаг) тощо) [2, с. 39].

Поняття парламенту тісно пов'язано з поняттям парламентаризму. Поняття ці взаємообумовлені, але не рівнозначні [3, с. 105].

Ідеї парламентаризму стали ключовими для європейського конституціоналізму. Ґрунтувалися вони на поєднанні двох висхідних ідей конституціоналізму – народного суверенітету та народного представництва. Різні підходи щодо сутності та змісту парламентаризму як політико-правового режиму і форми державного правління обґрунтовувалися у роботах таких відомих фахівців, як С. Лоу, А. Л. Лоуель, Ш. Л. Монтеск'є, М. Оріу, Г. Блекстон, Дж. С. Міль, В. Орландо, А. Дайсі, Г. Еллінек та інших.

Так, Г. Еллінек, писав, що «народ і парламент утворюють правову єдність. Парламент у юридичному сенсі є організованим народом» [4, с. 557].

Парламентаризм представляє собою політико-правовий режим управління державними справами, для якого характерне провідне

становище парламенту в суспільстві: а) лише парламент приймає закони; б) формує виконавчу владу; в) виконавча влада несе відповідальність перед парламентом [2, с. 39].

У свою чергу, Т. Є. Кагановська, зазначає, що для того, щоб вести мову про наявність парламентаризму, необхідно не просте існування певного органу, а передусім щоб цей орган був авторитетним та впливовим, представляв увесь народ, його акти були найважливішими серед актів інших органів влади, а також щоб цей орган впливав на всі сторони державного та суспільного життя як завдяки наданим йому повноваженням, так і завдяки його авторитету [1, с. 199].

К. О. Закоморна, вказує, що крім принципу верховенства парламенту, парламентаризму властиво: високий рівень політичної та правової свідомості населення, наявність розвиненого громадянського суспільства, сталий економічний розвиток країни, функціонування надійної системи безпеки тощо [2, с. 39 – 40].

Слід відзначити і те, що існування та розвиток парламентаризму невіддільно пов'язані з існуванням у тій чи іншій державі конституціоналізму. Адже саме конституціоналізм, що включає в себе сукупність конституційно-правових норм та практики їх реалізації, конституційних ідей, традицій та звичаїв, доктрин та концепцій, рівень правосвідомості та правової культури як населення, так і парламентарів, позитивно впливає на всі сфери суспільного та державного життя в країні, у тому числі й на становлення та подальший розвиток парламентаризму.

Теоретичною та практичною базою парламентаризму виступають такі основні принципи сучасної демократії: суверенітет народу, управління більшістю, представництво та плюралізм.

Наявність у тій чи іншій державі парламентаризму, а також роль, значення, особливості побудови та функціонування парламенту взаємопов'язані з формою такої держави. Найсуттєвішим чином парламентаризм пов'язаний із формою правління та формою політичного режиму, менше – з формою територіального (державного) устрою. Так, обсяг повноважень парламенту щодо формування та контролю над урядом безпосередньо впливають на форму правління. У свою чергу, наявність справжнього парламентаризму – характерна риса демократичного політичного режиму [1, с. 200].

У чистому вигляді парламентаризм як система управління функціонував до ХХ ст. У зв'язку з ускладненням сучасного життя в інформаційному суспільстві, підвищенням вимогливості до процесів управління, зростанням ролі виконавчої влади значення парламенту в управлінні суспільством може знижуватися. Внаслідок чого на сучасному етапі у зарубіжних країнах отримав розповсюдження режим раціоналізованого парламентаризму, для якого властиво обмеження повноважень парламенту на користь інших органів влади. Яскравим прикладом запровадження механізмів раціоналізованого парламентаризму є Конституція Франції 1958 р. Проте навіть у Франції зниження ролі парламенту не є безумовним, адже за ним залишається останнє слово у вирішенні принципових питань, прийнятті законів про права людини, виконавча влада не може діяти без його довіри, парламент бере участь у здійсненні імпичменту і формуванні Конституційної ради (органу

конституційного контролю) [2, с. 40].

Таким чином, парламентаризм – це такий устрій системи державної влади, за якого парламент займає особливе місце в державному механізмі, виступає як єдиний орган законодавчої влади та єдиний загальнонаціональний представницький орган, що має суттєвий авторитет та здійснює значний вплив на всі сфери державного й суспільного життя в певній країні. Безперечно, що у кожній державі організація парламенту має свої особливості, але там, де є справжній парламентаризм, парламенти мають низку спільних рис (виконують функції представництва народу, приймають закони, визначають напрями державної політики, беруть участь у формуванні інших органів державної влади, здійснюють парламентський контроль). У сучасних умовах розвитку будь-якої держави значення парламентаризму неухильно зростає і це не є явищем випадковим, оскільки від його розвитку залежить просування суспільства в напрямі розбудови демократичної, соціальної та правової держави.

Список використаних джерел:

1. Держава у правовому вимірі: навч. посіб. у питаннях і відповідях / [Т. Є Кагановська, Є. І. Григоренко, Я. О. Григоренко, О. С. Передерій; за ред. Т. Є. Кагановської]. – Х.: Право, 2013. – 586 с.
2. Державне (конституційне) право зарубіжних країн (навчальні матеріали та схеми) : посіб. для підготов. до іспитів / К. О. Закоморна. – Х.: Право, 2014. – 264 с.
3. Гринюк Р. Ф., Захарченко М. А. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник. – Видання друге, перероб. і допов. – К.: Істина, 2009. – 376 с.
4. Еллинек Г. Общее учение о государстве. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – 752 с.

Проблеми статусу територіальної громади в умовах сучасних реформ

Гуральник В.М., аспірант Київського університету туризму, економіки і права

Система місцевого самоврядування становить основу будь-якого демократичного суспільства. Тому потребує аналізу статус особливого суб'єкта місцевого самоврядування – територіальної громади, визначення проблем і перспектив його удосконалення в умовах демократичних реформ.

Територіальна громада – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр [1]. У Конституції 1996р., Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» 1997р. територіальна громада, поперше, проголошується первинним, центральним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень. По-друге, під цим визначенням законодавець розуміє також територіальну основу місцевого самоврядування – село, селище і місто [2-3]. Іншими словами, до територіальної громади можуть належати не лише громадяни України, а й іноземці та особи без громадянства, що постійно проживають у межах села, селища, міста і користуються, згідно зі ст.26 Конституції такими ж правами і свободами, а також виконують такі ж обов'язки, як і громадяни України, за винятком, встановленим чинним законодавством.

Конституційний Суд України звернув увагу, що в Конституції зберігається поняття територіальної громади (ст.95), що не узгоджується з терміном «громада», визначеним у пропонованій редакції ст.133

Конституції і т.д. [4]. Тут громада визначається адміністративно-територіальною одиницею, до якої входять жителі одного або декількох населених пунктів та яка має визначені в установленому порядку межі її території. Тобто відбулося певне суміщення понять.

Ці поняття повинні бути розмежовані для чіткого визначення первинного суб'єкта місцевого самоврядування. Отже, територіальна громада – це складна форма суспільної організації, сукупність місцевих жителів, об'єднаних на публічних засадах у межах певної території. Вона наділена конкретною правосуб'єктністю, а саме: – правом формування відповідних органів; – правом проведення місцевих референдумів; – правом управління місцевими бюджетами та комунальною власністю тощо.

Територіальна громада має правові підстави і можливості для самостійного вирішення чи контролю за здійсненням місцевих питань. При цьому розподіл компетенції органів місцевого самоврядування з реалізації таких питань у ст.143 Конституції не закріплено, не встановлюється і система органів самоврядування, що мають право здійснювати ці повноваження [2; 5]. Таку деталізацію визначають законодавчі акти у сфері місцевого самоврядування.

У системі місцевого самоврядування в Україні найслабшою ланкою, без сумніву, є територіальна громада, хоч формально це базовий елемент даної системи. Про це свідчать вади її структури, юридичного й фактичного статусу тощо. Територіальні громади загалом не структуровані організми, у них немає елементів громадської багатоманітності та публічної конкуренції. Вони мають переважно атомістичну структуру (кожен член громади сам за себе), тому панує байдужість та пасивність до спільних, громадських справ. Також громада немає чітко визначеного правового статусу. Правові акти наділяють її певними правами й обов'язками, але громада позбавлена прав юридичної особи, хоча в неї є майно, фінанси, установчі права тощо [6]. Вочевидь в Україні вона до певної міри має фіктивний правовий статус, що дозволяє приховати справжню владу самоврядування і реальних розпорядників її майна. Водночас територіальні громади реально відповідають місцевим бюджетом, коли необхідно відшкодовувати збитки чи компенсувати шкоду через незаконні рішення ради. Не всі громади мають місцеву еліту та професійних посадових осіб, здатних утверджувати ідеали місцевого самоврядування, інколи жертвуючи для спільних громадських справ. Також панує недовіра громадян до органів самоврядування територіальних громад.

Усе це зумовлює необхідність продовження демократичних реформ, спрямованих забезпечення ефективності діяльності територіальних громад, механізмів реалізації їх правового статусу в інтересах місцевого населення та держави.

Список використаних джерел:

1. Батанов О.В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 260 с.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
3. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 24, ст. 170.
4. Рішення Конституційного Суду України від 13.10.2005 №9-рп/2005 у справі про особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування в районах м. Києва; Рішення Конституційного Суду України від 13.07.2001 № 11-рп/2001 у справі про

адміністративно-територіальний устрій; Рішення Конституційного Суду України від 09.02.2000 № 1-рп/2000 у справі про місцеве самоврядування // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>

5. Європейська Хартія про місцеве самоврядування // Місцеве та регіональне самоврядування в Україні – К., 1994. – Вип. 1/2 (6/7). – С. 71.

6. Баймуратов М. О., Григор'єв В. А. Муніципальна влада: актуальні проблеми становлення й розвитку в Україні. – Одеса: АО БАХВА, 2003. – 192 с.

Проблемні питання класифікації видів публічної служби

Гуральник М.М., аспірант Київського університету туризму, економіки і права

Важливим та необхідним є здійснення аналізу природи інститутів безпосередньої демократії, що дозволяють реалізувати громадянам право на участь в управлінні державними і суспільними справами, поряд з іншими такими як вибори, референдуми тощо.

Йдеться насамперед про державну службу, яка у широкому значенні розглядається як особливий правовий, політичний, соціальний, економічний, організаційний інститут державної влади. служба полягає у класичному управлінні, здійсненні державної діяльності, забезпеченні самого управлінського процесу, так і в діяльності щодо врядування, організації взаємозв'язку держави та суспільства, а також у соціально-культурному обслуговуванні людей.

Дискусійним є питання щодо класифікації окремих видів державної служби. Конституційні засади поділу державної влади на окремі гілки дозволяють виділити державну службу в органах законодавчої, виконавчої та судової влади, а також державну службу в органах прокуратури. У той же час суттєві особливості характерні для військової служби, служби в органах внутрішніх справ, прокуратури, митних і податкових органах, дипломатичної служби. Беручи до уваги світовий досвід, фахівці виокремлюють два її основних типи:

1) цивільну (служба в обласних чи районних державних адміністраціях держави, в управлінських наднаціональних інституціях Євросоюзу);

2) мілітаризовану (військова служба, служба в органах внутрішніх справ, податковій міліції, митних органах, гірничорятувальна служба) [1; 3].

Обидва види служби характеризуються схожими ознаками, утворюючи об'єктивно необхідні для держави підвиди для здійснення спеціальних функцій з особливою внутрішньогалузевою компетенцією. Отже, цивільна служба, будучи за своєю суттю немілітаризованим різновидом державної служби, дає змогу відносити до неї й ті категорії службовців, які не передбачені законодавством України про державну службу (зокрема, службовців залізничного обслуговування, державних нотаріусів, поштових службовців, викладачів державних вищих навчальних закладів).

За іншим критерієм сучасна публічна служба може поділятися на такі типи:

1) державну (включає в себе цивільну й військову служби);

2) громадську (муніципальна служба, служба в державних організаціях і установах, апаратах політичних партій, громадських об'єднаннях, недержавних, некомерційних організаціях, приватних підприємствах тощо).

Іноді муніципальна служба або служба в органах місцевого самоврядування розглядається у світі як різновид і державної служби, і

громадської служби (разом з її підвидами тощо). Наприклад, у Франції місцева (територіальна) служба є державною службою. Великобританії державна служба має кілька різновидів: цивільна, військова, місцева, поліцейська, дипломатична [2].

Загалом для надання будь-якій службі статусу публічної сучасні умовою є її належність до механізму реалізації публічної влади, тобто влади, яка поширюється на необмежене (чи обмежене) коло осіб і здійснюється через демократично сформовані органи.

Державна служба і служба в органах місцевого самоврядування – професійні, на постійній основі діяльність громадян України, які обіймають посади в органах місцевого самоврядування, але спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів державної виконавчої влади, наданих законом [116]. Відмінності служби як виду діяльності в різних інституціях для кожного випадку зумовлюють встановлення особливостей статусу відповідних службовців, порядку обрання чи призначення, функціональної характеристики, підзвітності і підконтрольності.

У сучасних умовах постає питання не лише аналізу згаданих теоретичних питань, а й виокремлення проблемних аспектів практичної діяльності різних видів публічної служби, визначення перспективних напрямів їх удосконалення.

Список використаних джерел:

1. Бахрах Д.Н. Государственная служба в Российской Федерации / Д.Н. Бахрах. – Екатеринбург: Изд-во УрГЮА, 1995. – 102 с.
2. Кірмач А.В. Публічна служба: Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. – К.: Конус-Ю, 2007. – 735 с.
3. Оболенський О.Ю. Державна служба. Підручник. – К.: КНЕУ, 2006. – 472 с.

Особливості набуття та припинення громадянства в Німеччині

Давиденко О.В., студент курсу БПмс ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Пустовіт Ж.М.*

Одним з основних прав людини відповідно до Загальної декларації прав людини є право на громадянство. Саме громадянство є тією підставою, яка дає особі, що має статус громадянина, можливість володіти повним комплексом прав, свобод і виконувати обов'язки, закріплені законодавством певної держави.

Статус людини як громадянина є надзвичайно важливим у характеристиці її соціальної сутності, її правового становища як особи, яка має правову належність до тієї чи іншої держави, підпадає під дію її законодавства, узгоджує з ним свою поведінку і знаходиться у сфері юрисдикції уповноважених цією державою владних органів.

Метою дослідження є характеристика конституційно-правового статусу людини і громадянина та визначити громадянство, як елемент правового статусу, охарактеризувати інститут громадянства в Німеччині та його нормативно-правову реалізацію, з огляду теоретичних засад та практичної реалізації.

Більше 80 років процедура надання громадянства в Німеччині ґрунтувалась на принципі крові, який був закріплений у законі про

громадянство від 1913 р. При наданні німецького громадянства виходили з того, що особа повинна походити з етнокультурної народної общини. На політику щодо громадянства та імміграції мали вплив ряд факторів [1].

Шляхом компромісів та поступок була впроваджена реформа Закону про громадянство, що набула чинності в 2000 р., її перегляд був у новому Законі про імміграцію (від січня 2005 р.), а також в Законі про впровадження директив ЄС (від серпня 2007 р.).

Однією з найважливіших новел закону було доповнення традиційного принципу крові (*ius sanguinis*) елементами принципу землі (*ius soli*): народжена в Німеччині дитина іноземців отримує німецьке громадянство за умови, якщо принаймні один з батьків дитини протягом 8 років на законних підставах проживав на території Німеччини, маючи дозвіл на перебування, або протягом трьох років посідає необмежений дозвіл на проживання (ст. 4, абз. 3)[2].

Що стосується іноземців, які іммігрували до Німеччини, то згідно нового законодавства німецьке громадянство може отримати особа, яка перебуває на території Німеччини щонайменше 8 років і виконує передбачені ст. 10 абз.1 обов'язки. Зокрема, іноземець повинен визнавати і приймати демократично правові засади приймаючої країни. Окрім цього він також повинен мати дозвіл на довготермінове перебування, наявність законних джерел фінансування себе та власної родини або пред'явити підстави для отримання державної соціальної допомоги. Також необхідно відмовитись від попереднього громадянства і не мати судимості. Важливою передумовою є задовільні знання німецької мови та правового і суспільного порядку Німеччини. (ст.10 абз.2).

Слід відмітити, що поряд з лібералізацією деяких положень у законодавстві щодо німецького громадянства, були внесені згодом доповнення, які зробили процес отримання громадянства проблематичнішим. У Законі про впровадження директив ЄС від серпня 2007 р. [3] було додані доповнення до критеріїв щодо набуття громадянства: передумовою отримання громадянства є володіння усною та письмовою німецькою мовою в обсягах, які відповідають рівню B1 відповідно до європейського мовного сертифікату (ст. 5, §10, абз.4); складання тесту на громадянство, а з 1 вересня 2008 р. також обізнаності із особливостями правового порядку та суспільних відносин у ФРН. Однак перевірка наявності відповідних знань можлива лише в разі успішного складання тесту на громадянство (ст. 5, §10). Тест включає 33 питання, вибраних із загальною 300, які стосуються Німеччини загалом, а також специфіки федеральних земель (наприклад герб чи столиця то чи іншої федеральної землі). Його складання триває годину і вважається успішним, якщо правильними виявляться щонайменше 17 відповідей.

Позбавлення громадянства – досить суворе покарання. Тому в демократичних країнах, на відміну від тоталітарних та авторитарних режимів, ця міра або взагалі не допускається, або застосовується у виняткових випадках і тільки на підставі закону, а не адміністративних рішень. Багато новітніх конституцій таких країн, у тому числі і Росії, прямо забороняють позбавлення громадянства. Так, ст. 16 Основного закону ФРН проголошує: «Нікого не можна позбавити німецького громадянства. Втрата громадянства може наступити тільки на підставі закону, а проти волі зацікавленої особи лише в тому випадку, якщо воно тим самим не стає

особою без громадянства» [4].

Підсумовуючи проаналізований матеріал, можна стверджувати, що німецька політика щодо громадянства позначилась реформаційними змінами, які принесли певну лібералізацію доступу до громадянства. Очевидними є переваги німецького громадянства для іноземців: з одного боку, це і повноцінна участь у виборчому процесу, і вільне пересування в рамках ЄС, а також безвізовий режим з багатьма іншими країнами. Громадяни Німеччини отримують вищу зарплату, мають шанс на значно кращу кар'єру, ніж іноземці, що працюють за схожою спеціальністю. Набуття громадянства є ознакою успішної інтеграції, зиск від якої у Німеччині матиме все суспільство.

Проте поряд з позитивами існують також недоліки та недопрацювання в цій сфері. Німецька політика щодо громадянства характеризується суспільною та політичною амбівалентністю. З одного боку, існує недовіра до іноземців, а з іншого, робляться спроби залучити їх у суспільство. Так критерії для отримання громадянства поєднують як ліберальні так і рестриктивні елементи. Звичайно, найбільше уваги притягує посилення вимог до іноземців, що спричинило значний спад кількості тих, хто отримав німецький паспорт.

Список використаних джерел:

1. Barwig K., Davy U. Auf dem Weg zur Rechtsgleichheit?: Konzepte und Grenzen einer Politik der Integration von Einwanderern; Hohenheimer Tage zum Ausländerrecht 2003 und 2004. - Baden-Baden: Nomos Verlag, 2004. - P. 226.
2. Staatsangehörigkeitsgesetz (StAG). - Режим доступу: <http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/rustag/gesamt.pdf>
3. Gesetz zur Umsetzung aufenthalts- und asylrechtlicher Richtlinien der Europäischen Union. - Режим доступу <http://217.160.60.235/BGBL/bgb11f/bgb1107s1970.pdf>
4. Набуття, зміна і припинення громадянства – Режим доступу: <http://bibliograph.com.ua/konstytucionoe-pravo-1/63.htm>

Судовий прецедент як джерело права в країнах романо-германської правової сім'ї

Давиденко О.С., студент групи БПмс ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Пустовіт Ж.М.

Судовий прецедент (від лат. praecedens /praecedentis/ – що передуює) – це принцип, на основі якого ухвалені рішення у конкретній справі, що є обов'язковим для суду тієї самої або нижчої інстанції при вирішенні в майбутньому всіх аналогічних справ або виступає зразком тлумачення закону.

Судовий прецедент є первинним джерелом права для англосаксонського права і вторинним для країн романо-германської правової сім'ї.

Сьогодні до романо-германської правової сім'ї належать правові системи держав континентальної Європи, а також тих країн, які в минулому зазнали колоніального впливу континентальних європейських держав (наприклад, країни Латинської Америки). Належать до цієї сім'ї за більшістю ознак, правові системи України, Росії, Болгарії та деякі інші. Хоча російські науковці мають тенденцію наголошувати на певній відокремленості Росії.

Питанню юридичної сили прецеденту як джерела права у вітчизняній і

зарубіжній юридичній літературі традиційно приділялася велика увага. Правовий прецедент належить до тих небагатьох понять в правовій науці, стосовно яких висловлюються суперечливі точки зору. Не тільки російські, але й зарубіжні вчені-юристи досі не можуть домовитися стосовно його правової природи. Дві найбільші правові сім'ї - романо-германська і англосаксонська – традиційно не погоджуються саме в питанні про визнання прецеденту джерелом права.

Очолують систему нормативно-правових актів романо-германського права конституції та конституційні закони, вища юридична сила яких та вплив на зміст і процес розвитку системи романо-германського права є беззаперечні. Серед інших джерел права важлива роль належить підзаконним актам, звичаєвому праву, а також судовій практиці.

Зростання ролі судової практики обумовлено тим, що закони та інші нормативно - правові акти регулюють суспільні відносини в узагальненій формі. Тому, застосовуючи закон, суд часто не знаходить правової норми для вирішення даної справи. Відмовитися від розгляду спору на цій підставі суд не може, тому у нього залишаються два варіанти дій: або виходячи із загальних принципів тієї чи іншої правової системи, встановити нову норму, або так витлумачити подібну діючу норму, щоб поширити її на даний випадок і покласти в основу свого рішення, так створюються нові норми, які застосовуються в практиці іншими судами, отримуючи обов'язкову силу і стаючи судовим прецедентом.

Останнім часом концепція прецеденту тлумачення набуває все більшої актуальності для України у зв'язку з практикою Конституційного Суду України. За Конституцією України Конституційний Суд України має виключне право на надання офіційного тлумачення Конституції та законів України. Рішення Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення мають обов'язковий характер для всіх фізичних та юридичних осіб, а також органів державної влади та місцевого самоврядування на території України. Однак Конституційний Суд України здійснює інтерпретаційну діяльність не тільки у межах спеціальної процедури, а й під час ухвалення рішень про відповідність Конституції України законів та інших визначених законом правових актів. У мотивувальній частині цих рішень можуть міститися правотлумачні положення, в яких розкривається зміст відповідних норм Конституції України та юридичних актів, конституційність яких перевірялась.

Правові позиції Конституційного Суду України є не «звичайними» судовими прецедентами, а прецедентами тлумачення, що становлять зразок інтерпретації відповідних положень законодавства, який є обов'язковим при вирішенні всіх аналогічних справ.

Практика судів загальної юрисдикції в Україні офіційно не визнається джерелом права, проте нижчі судові інстанції завжди намагаються слідувати практиці вищих судів при розв'язанні аналогічних справ, оскільки в противному разі їх вирoki та рішення можуть бути скасовані в апеляційному чи касаційному порядку. Отже, судова практика вищих судових інстанцій виступає орієнтиром як для нижчих судів, так і для інших правозастосовних органів.

У цілому в країнах, що належать або тяжіють до романо-германської

правової системи, судова практика, як правило, не виходила за межі тлумачення закону, і судовий прецедент офіційно не визнавався формою права.

Список використаних джерел:

1. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности. – М.: Международные отношения, 1998. – 400 с.
2. Марченко М.Н. Вторичные источники романо-германского права: прецедент, доктрина // Вестник Московского университета. – сер. 11, Право. – 2000. – № 4. – С. 52 – 63.

Конституція України як основне джерело правового регулювання права громадян на інформацію

Даценко А.В., курсант магістратури ННІПФПСКМ НАВС

Прийнята в 1996 році Конституція України [1] вперше за всю історію нашої держави об'ємно і детально окреслила правове становище людини та громадянина в суспільстві. Вона є основоположним, структурним планом правового оформлення життя людей. Норми Конституції становлять базу розвитку традиційних правових інститутів і становлення нових [2, с.271]. Конституційне регулювання прав і обов'язків людини та громадянина має узагальнений характер. Воно встановлює вихідні положення галузевого регулювання відповідних взаємозв'язків, причому в умовах режиму законності й поваги прав людини цей початковий момент має вирішальне значення для всього процесу правового регулювання [3,с.19]. Повною мірою це стосується правової регламентації права громадян на інформацію.

Аналіз положень Конституції України дозволяє виділити ряд норм, що прямо або опосередковано впливають на реалізацію права громадян на інформацію. Ряд положень Конституції України мають, на наш погляд, всеосяжний, універсальний характер щодо реалізації права громадян на інформацію. До них, зокрема, варто віднести положення ст.24 Конституції, яке стверджує рівність громадян перед законом і не надає привілеїв або обмежень за расовими ознаками, кольором шкіри, політичними, релігійними та іншими переконаннями, статтю, етнічним і соціальним походженням, майновим станом, місцем проживання, за мовною або іншою ознакою. Не менш важливе значення мають і положення ст.26 Конституції, згідно з якими іноземці й особи без громадянства, що знаходяться в Україні на законних підставах, користуються тими ж правами і свободами, а також несуть такі ж обов'язки, як і громадяни України. Не викликає сумнівів і те, що для реального відстоювання своїх законних прав і інтересів, громадяни повинні володіти правовою інформацією в достатньому обсязі. У цьому плані універсальний характер мають і положення ст. 57 Конституції, яка гарантує право знати свої права й обов'язки і яка також стверджує, що закони й інші нормативно-правові акти, що зумовлюють права й обов'язки громадян, повинні бути доведені до відома населення в порядку, встановленому законом. Наведені конституційні положення тісно пов'язані і з передбаченим ст. 59 Конституції правом на правову допомогу. Не менш важливими є і положення ст.34 Конституції України, які ухвалюють право кожного вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або іншим способом – за своїм вибором. При цьому підкреслюється, що обмеження такого права можливе лише законом

в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або суспільного порядку, з метою попередження правопорушень або злочинів, для охорони здоров'я населення, захисту репутації або прав інших людей, для попередження розголошення інформації, отриманої конфіденційно, або для підтримки авторитету і неупередженості правосуддя. До числа базових варто віднести і положення ст. 32 Конституції, відповідно до якої кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, що не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Значну групу конституційних норм складають норми, зміст яких визначає право на інформацію, пов'язану з певними особливостями відповідних сфер правового регулювання. Так, у ст. 29 Конституції мова йде про невід'ємне право людини на свободу й особисту недоторканість. Передбачивши можливість тимчасового обмеження свободи людини у випадку негайної потреби запобігти злочину або перешкодити йому, законодавець чітко закріплює право арештованого або затриманого на інформацію про мотиви арешту або затримання. Поряд з цим передбачається і необхідність роз'яснення затриманому його прав. Крім цього, законодавець визнав за необхідне закріпити на конституційному рівні і положення про те, що про арешт або затримання людини необхідно негайно повідомити рідних арештованого або затриманого.

Гарантуючи кожному право на недоторканість житла (ст. 30 Конституції), законодавець також з'ясував, що не допускається проникнення в житло або в інше володіння особи, проведення в ньому огляду або обшуку без мотивованого рішення суду. Отже, передбачається необхідність інформування громадянина про мотиви проникнення в його житло.

Певний інтерес з цієї точки зору представляють і положення ст. 50 Конституції, що закріплює право кожного на безпечне для життя і здоров'я навколишнє середовище і на відшкодування заподіяної шкоди за порушення цього права. Найважливішою передумовою його реалізації законодавець визнає в праві на відповідну інформацію. Тому на конституційному рівні кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан навколишнього природного середовища, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на поширення такої інформації. Важливий і пункт про те, що така інформація ніким не може бути засекречена.

Фактично реалізація конституційного права громадян на інформацію забезпечується відповідними правовими гарантіями, у тому числі і на конституційному рівні. Тут можна виділити цілий ряд конституційних положень. Не викликає сумнівів і те, що найважливішим правовим засобом отримання громадянами певної інформації є звернення громадян. У більшості випадках, заява або клопотання пов'язані з необхідністю отримання відповідної інформації офіційного характеру, що підтверджує або спростовує які-небудь обставини, які мають значення для громадянина. Є й випадки, коли одержання певної інформації зумовлене активною громадянською позицією людини. Ось чому найважливішою конституційною гарантією реалізації права на інформацію варто визнати конституційне положення про те, що всі громадяни мають право направляти індивідуальні або колективні звернення, особисто звертатися в органи державної влади, органи місцевого самоврядування, до посадових і

службових осіб. Суттєво, що ця стаття передбачає обов'язковий розгляд звернення громадянина відповідним органом і подання ним обґрунтованої відповіді у встановлений законом термін, що є основою для адміністративно-процесуального регулювання різноманітних взаємин громадян з державними органами і відіграє роль важливої правової гарантії, у тому числі й для реалізації права на інформацію.

Таким чином, право на інформацію становить самостійне, основне право людини та громадянина, тісно пов'язане з іншими конституційними правами й обов'язками і має базовий, початковий характер для їхньої реалізації, виступаючи одночасно і гарантуючим фактором їхнього реального втілення в життя.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996 р. - № 30. – Ст. 141.
2. Тодыка Ю.Н., Супрунюк Е.В. Конституция Украины – основа стабильности конституционного строя и реформирования общества. - Симферополь, 1997.-309с.
3. Эбзеев Б.С. Конституционные проблемы прав и обязанностей человека в советском обществе. Автореф... дис... докт. юрид. наук.- Свердловск, 1989.- 33с.

Особливості виборчої системи Німеччини

Дмитрієв Д.А., студент курсу БПмс ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Пустовіт Ж.М.*

Державне право в кожній країні є основною, головною галуззю національної системи права. Як і всяка інша галузь права, воно являє собою сукупність юридичних норм, виражають волю або правлячих політичних еліт, або певних соціальних груп суспільства. Конституційне (державне) право закріплює основні принципи про народний суверенітет, верховенство парламенту, рівність усіх перед законом, панування права і т.д. Конституційне право закріплює також механізми політичної влади, її організацію і форми здійснення, економічну основу суспільства, форму правління і форму державного устрою, визначає організацію, компетенцію і порядок діяльності вищих і місцевих органів державної влади та управління, права та обов'язки громадян і підданих, виборче право і виборчу систему.

Актуальність теми викликана тим, що вибір виборчої (електоральної) системи – це технічне рішення, оскільки наслідки цього вибору можуть зробити значний вплив на усю політичну систему.

Німеччина – одна з найбільших і розвинених держав світу, яка займає провідне місце за основним життєвим показниками не тільки в Європі, але і в світі; відіграє активну роль в інтеграції сучасної Європи і міжнародному співробітництві в рамках ООН, НАТО, інших міжнародних організацій.

Після поразки Німеччини у другій світовій війні і капітуляції гітлерівської армії територія країни була окупована військами союзних держав: СРСР, США, Англії та Франції. Відповідно до рішення Потсдамської конференції (17 липня - 2 серпня 1945 р.) Німеччина була розділена на 4 окупаційних зони. Загальне управління зосередилося в Союзній контрольному раді. Наприкінці 1946 р. було створено сепаратне управління трьома західними зонами. Логічним наслідком цього стало розділення Німеччини і утворення двох самостійних держав. Рішення про

це було прийнято в 1948 р. на Лондонській конференції шести західних держав: США, Англії, Франції, Бельгії, Голландії і Люксембурга.

Кордон між німецькими державами по суті стала лінією розділу двох систем цінностей, що опинилися в умовах свосвідного історичного змагання. Процес об'єднання Німеччини знайшов міжнародно-правове визнання в Договорі про остаточне врегулювання відносно Німеччини між ФРН, НДР, Францією, СРСР, Великобританією і США від 12 вересня 1990 року. Конституція ФРН, вироблена в 1948-1949 р.р. тільки для Західної Німеччини стала Основним законом для всієї Німеччини. [8] Федеративна Республіка Німеччина є демократичною, соціальною, правовою державою з романо-германської правової системи. Форма правління - парламентська республіка. [9]

Нове німецьке держава збудована на засадах федералізму. Воно утворилося з 10 земель (в даний час - 14), самостійних у своєму бюджеті і незалежних один від одного. Кожна з земель має свій ландтаг і свій уряд, що володіє значною автономією.

Законодавча влада належить двопалатному парламенту. Хоча деякі фахівці і вважають за краще називати парламент ФРН - однопалатним.

Верхня палата - Бундесрат (Союзна рада), нижня - Бундестаг. Бундесрат - це вузька колегія, що складається з 41 члена, яка виражає інтереси суб'єктів федерації. Бундесрат, є представництвом земель, але не обирається, а призначається. Кількість представників землі, залежить від чисельності населення землі, але не пропорційно йому. При голосуванні кожна земля має число голосів, рівне числу її представників. Тобто землі не рівноправні. Землі з населенням до 2 млн. чоловік мають 3 голосами, від 2 до 6 млн. - 4 голосами, а понад 6 млн. - п'ятьма. Голоси кожної землі повинні подаватися узгоджено, тому що представники кожної землі діють в Бундесраті за інструкцією свого уряду. Однак на відміну від Бундестагу, Бундесрат не може бути розпущений. У зв'язку з чим, і дозволяються трактування заперечують Бундесрат, як верхню палату парламенту.

Бундестаг обирається всім народом Німеччини. Правом голосу володіє будь-який громадянин Німеччини, якому вже виповнилося 18 років. Пасивним виборчим правом володіє людина, яка як мінімум один рік є громадянином Німеччини і вже досяг 18-річного віку.

Половина депутатів Бундестагу обирається в округах за мажоритарною системою відносної більшості шляхом прямого голосування. Інша половина - за партійними списками, що виставляються в кожній землі за пропорційною системою. Бундестаг обирається на чотири роки шляхом загальних, прямих, рівних, вільних виборів при таємному голосуванні. Як такого поняття «сесія парламенту» у німецькому праві немає. Бундестаг вважається які у стані постійної сесії.

Кожному виборцеві ФРН надається два голоси. Перший - для виборів депутата по виборчому округу, другий - для виборів по земельних списками. У ФРН використовується загороджувальний 5%-ий поріг. Партія, яка збрала менше 5% «других голосів», ділить представництва в парламенті. Все-таки вирішальними є «другі голоси» виборців. Таким чином, малі партії опиняються в дуже не вигідному становищі, т.к. для отримання місць в парламенті необхідно або набрати більше 5% у рамках країни, або перемогти, щонайменше, в трьох одномандатних округах. Якщо партія здобуде перемогу у більшій кількості виборчих округів, ніж це

передбачено 5%-им бар'єром «других голосів», то вона отримує додаткові «перехідні» мандати. У таких випадках у Бундестазі виявляється більше депутатів, ніж встановлені законом 656 членів.

У ФРН політичні партії, не представлені в Бундестазі або одному з ландтагів з моменту проведення останніх виборів як мінімум п'ятьма депутатами, можуть висувати кандидатів лише після того, як повідомлять керівника виборів про свій намір брати участь у виборчій кампанії, а федеральний комітет визнає за ними властивості партії. Крім того, партія, не представлена в парламенті, повинна зібрати не менше 200 підписів виборців у кожному окрузі, де висувається її кандидат, і не менше 1000 підписів виборців у кожній землі, де висуваються списки кандидатів (виняток складають політичні партії національних меншин). [11]

Якщо організацію Бундестагу можна віднести до класичного типу буржуазної парламентської палати - він має голову, бюро палати, комісії, його депутати об'єднані у фракції, то Бундесрат має специфічні особливості. Для нього характерний принцип узгодженої подачі голосів, тобто голоси представників земель подаються як один голос. Його члени мають імперативний мандат. Земельні уряду вказують своїм представникам, як вони мають голосувати з обговорюваних питань.

Конституція ФРН однозначно визначає, що країни приймаються Бундестагом, а Бундестаг покликаний виконувати контрольні функції, зайняти позицію свого роду гальма у разі ухвалення поспішних законопроектів, впливати щодо рішень Бундестагу і Федерального уряду. Маючи статус органу Федерації і будучи земельним органом чи «земельної палатою» у власному значенні слова, Бундесрат відбиває одна з основних принципів федералізму – несумісність на різноманітті.

Президент вибирається п'ять років непрямыми виборами, як повинно бути у парламентській республіці. Президент республіки представляє державу, укладає міжнародні договори, акредитує дипломатичних представників, призначає федеральних суддів, офіцерів, здійснює право помилування та інших. Насправді цими повноваженнями безконтрасигнатури (правило, яким лунаючи глава держави нормативні акти недійсні, а то й скріплені підписом відповідного міністра, що несе юридичну і політичну відповідальність за дані акти) федерального канцлера, президент може скористатися лише випадки вакантності посади канцлера. Уряд відповідає лише парламенту, як індивідуальну, і колективну (відповідальність канцлера). Проте, процедура винесення недовіри уряду України у ФРН, складніше, ніж мови у Франції. У Німеччині діє так званий конструктивний вотум недовіри. Одним блоком голосується й виступав проти федерального канцлера, і її наступника. Алет.к. запропонувати кандидатуру канцлера практично може лише (блок) переважно парламенті, конструктивний вотум застосовувався лише двічі, та й в обох випадках його інспірувала уряд, з єдиною метою розпуску неугодного парламенту. Позаяк у разі вираження недовіри можливо чи призначення нового канцлера чи розпуск парламента.

Підбиваючи підсумки цієї глави я в змозі зробити висновок, що у Федеративної Республіці Німеччини формування верхньої палати відбувається з допомогою призначення, тобто немає виборчого управління. Нижню палату парламенту – Бундестаг обирається за змішаною виборчої системи (328 депутатів обрані по одномандатних округах, інші – за

партійними списками земель).

Пропорційна система з земельними списками має на меті, щоб усі партії розподілили пропорційно поданим ним голосам. Досвід свідчить, що найменше невідповідність між волевиявленням електорату і розподілом мандатів у парламенті проявляється у державах, використовують модифіковану запроваджувалася пропорційна система з «національним округом», куди входить Німеччина. З іншого боку, прямий вибір кандидата від виборчого округу дає громадянину шанс, вибрати певного політика.

За зразком Німеччини останні десятиліття змішану виборчу систему прийняли 26 країн (причому поруч з західноєвропейськими такі, як Албанія, Вірменія, Сенегал, Японія), і сьогодні експерти помічають, що ці реформи дозволяють прискорити у країнах процес політичної структуризації нашого суспільства та парламенту.

Виборча система істотно впливає на всю діяльність представницьких і законодавчих органів влади. У країнах, де традиційно застосовується мажоритарна виборча система, тим не менш, спостерігається тенденція до її об'єднання з пропорційною.

Так, у Великобританії регіональні законодавчі органи влади (парламенти Шотландії і Ольстера, Національні збори Уельсу) обираються на пропорційній основі. У Франції, де теж застосовується мажоритарна виборча система, законодавчі органи влади департаментів і регіонів, як і міська рада Парижа, обираються повністю за партійними списками.

З наведених вище даних ми бачимо, що об'єднання виборчих систем в різних країнах, і особливо в Європі, зумовлює склалася там демократію, яка партійну, створюючи найбільш сприятливі умови для того, щоб у владі були представлені інтереси якщо не всіх, то більшості соціальних груп, етнічних і релігійних меншин і щоб їх представляють партії та об'єднання були здатні забезпечити налагоджений і ефективний механізм управління державою в цілому, пом'якшуючи тим самим недоліки мажоритарної і пропорційної виборчих систем.

Список використаних джерел:

1. Федеративна республіка Німеччина, та Німецька Демократична Республіка [Електронний ресурс]: - Режим доступу: -kazanfed
2. Федеративна республіка Німеччина, та Німецька Демократична Республіка [Електронний ресурс]: - Режим доступу: -kazanfed
3. Федеративна республіка Німеччина, та Німецька Демократична Республіка [Електронний ресурс]: - Режим доступу: -kazanfed
4. Вибори до бундестагу ФРН [Електронний ресурс]: - Режим доступу: -ibk
5. Портников Віталій. Дрезденська пастка [Електронний ресурс]: - Режим доступу: -politcom

Біометричний паспорт, як умова адаптації законодавства України до законодавства ЄС

Клочков Б.І., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Букач В.В.*

Питання впровадження та використання біометричних паспортів в Україні на сьогодні є надзвичайно актуальним та дискусійним, зважаючи на трансформаційні процеси, що відбуваються в країні і безпосередньо пов'язані із євроінтеграційними процесами.

3 метою сприяння європейському шляху розвитку України було прийнято нормативно-правові акти, які є вимогою Європейського Союзу для подальшої співпраці в різних сферах, зокрема стосовно руху осіб через державний кордон, здебільшого стосовно лібералізації візового режиму, що передбачено Угодою між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз від 18 червня 2007 року [9]. Відповідно до цього, Указом Президента України Про Національний план з виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України від 22 квітня 2011 року визначено запровадження документів України для виїзду за кордон з електронним носієм біометричної інформації відповідно до стандартів Міжнародної організації цивільної авіації із забезпеченням на належному рівні захисту персональних даних, а також додаткових завдань стосовно виготовлення, видачі, обігу таких документів та ефективної співпраці із міжнародними організаціями [7].

Законом України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» від 20 листопада 2011 року (далі – Закон України), визначено основні положення стосовно вищезазначеного документа. Відтак, носієм біометричної інформації є безконтактна інтегральна схема - безконтактний електронний носій, який дозволяє здійснювати комплекс заходів, пов'язаних з ідентифікацією особи. Для повного розуміння слід зазначити взаємопов'язані терміни – біометричні дані та біометричні параметри [5].

Біометричні дані - сукупність даних про особу, зібраних на основі фіксації її характеристик, що мають достатню стабільність та істотно відрізняються від аналогічних параметрів інших осіб (біометричні дані, параметри - відцифрований підпис особи, відцифрований образ обличчя особи, відцифровані відбитки пальців рук) [5]. Біометричні параметри - вимірні фізичні характеристики або особистісні поведінкові риси, що використовуються для ідентифікації (впізнання) особи або верифікації наданої ідентифікаційної інформації про особу [5].

Відповідно до зазначеного, можна зробити висновок, яка інформація відображається у Єдиному державному демографічному реєстрі і є затребуваною та необхідною для функціонування зазначеної системи.

Зважаючи на зазначені особливості, безперечно виникає питання про обсяг і законність отриманої інформації, її захищеність та належне використання. Відповідно до ч. 3 ст. 8 Закону України, отримана інформація є конфіденційною, нерозголошення якої гарантується державою. Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом.

Беручи до уваги ст. 12 Загальної декларації прав людини 1948 року якою встановлено, що ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист законом від такого втручання або таких посягань, а також ст. 8 Конвенції про захист прав

людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року – кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції, ст. 32 Конституції України, необхідно зазначити, що ці норми безпосередньо стосуються визначеній у ч. 6 ст. 7 Закону України стосовно процедури отримання, вилучення та знищення від цифрованих відбитків пальців рук. Дана проблема зумовлена законністю отримання саме такої інформації про фізичну особу, що не передбачена жодним нормативно-правовим актом і яку можна вважати конфіденційною, оскільки, спираючись на Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20 січня 2012 року, можна визначити, що до конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження (ч. 2 ст. 11 Закону України «Про інформацію»). Конституційний Суд України в абзаці першому пункту 1 резолютивної частини Рішення від 30 жовтня 1997 року № 5-зп, відніс до конфіденційної інформації про фізичну особу, крім вказаної, ще й відомості про її майновий стан та інші персональні дані[1, 2, 3, 5, 8].

Таким чином, перелік даних про особу, які визнаються як конфіденційна інформація, не є вичерпним.

Даючи офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 32 Конституції України, системному зв'язку з частиною другою статті 34 цієї Конституції, Конституційний Суд України дійшов висновку, що збирання, зберігання, використання та поширення державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами конфіденційної інформації про особу без її згоди є втручанням в її особисте та сімейне життя, яке допускається винятково у визначених законом випадках і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Наступним важливим питанням є правомірність збирання відбитків пальців рук у особи, яка досягла дванадцятирічного віку, яка по суті, згідно із ч. 1 ст. 31 Цивільного Кодексу України є малолітньою особою – особою із частковою цивільною дієздатністю. Зважаючи на той факт, що відбитки пальців можуть бути зняті лише за згодою особи, то чи відноситься до компетенції малолітньої особи надання згоди на вчинення таких дій та чи взагалі потреба отримувати таку інформацію про дитину, яка є учасником правовідносин лише частково [4].

Варто зазначити, що забезпечення схоронності інформації, а саме відбитків пальців рук особи потребує особливої уваги, адже найменші помилки або інші варіанти несанкціонованого доступу до такої інформації, враховуючи рівень розвитку технічних засобів можуть призвести до настання негативних наслідків, зокнайменше – це розповсюдження конфіденційної інформації про особу, або ж, наприклад, використання відбитків пальців рук на місці вчинення злочину, шляхом їх перетворення із цифрового в матеріальний формат.

Зазначені проблеми є лише невеликою частиною існуючих проблем, що потребують вирішення. Забезпечення захисту персональної інформації про особу є основним завданням в державі з метою встановлення відповідного

рівня довіри громадян до держави, а відтак як результат і можливості ефективного використання біометричних паспортів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України – 1996. – № 30. – С. 141.
4. Цивільний Кодекс України: від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України – 2003. – № 40 – №44 – С. 356.
5. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України № 5492-VI від 20 листопада 2011 року // Відомості Верховної Ради України – 2013. – № 51. С. 716.
6. Про інформацію: Закон України № 2657-XII від 02 жовтня 1992 року // Відомості Верховної Ради України – 1992. – № 48. С. 650.
7. Указ Президента України Про Національний план з виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України від 22 квітня 2011 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/494/2011>.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20 січня 2012 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12>.
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf).

Сучасна державно-правова політика України в умовах глобалізації

Корзина О.І., курсант магістратури ННІПФПСКМ НАВС

Українська політична наука перебуває вже на досить високому ступені розвитку і спроможна продукувати власні уявлення, теоретичні схеми, методи і методології дослідження глобалізаційних процесів. На сьогодні можна виокремити п'ять основних теоретичних підходів до розуміння, глобалізації. Перший може визначатись як консервативно-цивілізаційний. Згідно цього бачення міжнародні відносини, за умов глобалізації, є ареною боротьби і домінування окремих цивілізацій.

Відповідно глобалізація сприймається як форма досягнення світового панування однією з цивілізацій - Євроатлантичною. Гармонізація наслідків глобалізаційного процесу для представників цієї точки зору є, водночас, гармонізацією міжцивілізаційних відносин.

Другий теоретичний підхід можна визначити як суто глобалістський. Йдеться про синтетичний інтердисциплінарний підхід (з домінуванням економістського елементу), який розглядає глобалізацію як окремий соціальний процес, поступово перетворюючись на окрему науку – глобалістику [1].

Третій теоретичний підхід може визначатись як атлантично-прагмативістський. Йдеться про систему наукових поглядів, в основі яких лежить цілком прагматичне і реалістичне уявлення про євроатлантичну

однополюсність сучасного світу та не менш прагматична та реалістична теоретико-політична установка про необхідність адаптувати національні інтереси країн напівпериферії та периферії (тобто всіх тих, що перебувають поза євроатлантичним центром сил) до сценарію однополюсного перебігу глобалізаційних процесів.

Четвертий теоретичний підхід неомарксистського характеру має за ключове положення потрійне бачення структури сучасної світової спільноти: світсистемне ядро (центр), напівпериферія, периферія. Представники цього напрямку розглядають глобалізацію з позицій світового соціального конфлікту між світсистемним ядром (центром) з одного боку, та напівпериферією і периферією з іншого.

Останній, п'ятий, теоретичний підхід ґрунтується на новітніх уявленнях про теорію і методологію суспільствознавчих досліджень.

Синергетичний погляд на суспільні і міжнародні відносини є яскравим і видатним прикладом такого теоретико-методологічного альтернативізму та інноваційності. На думку представників цього напрямку інші теоретичні підходи не дозволяють зрозуміти і досягнути глобалізаційні процеси, вони або занадто теоретично заглиблені, або занадто прикладні [2].

Україна після здобуття суверенності заявила світові, що вважає свою територію неподільною і недоторканою, визнає непорушність існуючих державних кордонів і не має жодних територіальних претензій до жодної держави. Наша держава приєдналася до засадничих міжнародних документів, визнала себе правонаступницею колишньої УРСР, тим узяла на себе зобов'язання дотримуватися всіх попередніх міжнародних домовленостей (договорів, угод, декларацій, конвенцій тощо), встановила з іншими державами паритетні дипломатичні відносини.

Перед Українською державою постали нові завдання у відстоюванні завоювань українського народу, здобутті країною гідного місця у світовому поділі праці, в захисті прав українського громадянина, в інформаційному забезпеченні суверенного існування.

Як ці завдання реалізувати в зовнішньополітичній площині? Для цього створено механізм вироблення і впровадження рішень, розроблено законодавчу базу внутрішнього порядку і договірно-правову основу міжнародного буття. Державні інтереси України, як і будь-якої сучасної держави, полягають у реалізації стратегічних, політичних, економічних, правових та ідеологічних цілей. При цьому суверенітет, що означає невтручання у внутрішні справи, і безпека, яка гарантує суверенний розвиток, - обов'язкові умови (складові) існування Української держави: суверенітет забезпечує їй входження у світове співтовариство, а могутність держави визначає її місце та авторитет у світовому співтоваристві.

Особливого значення в сучасних українських умовах набувають вічні цінності, які виникають з найзагальніших культурологічних і етнічних уявлень про добро і зло, щастя і благоденство, суспільний обов'язок і призначення людини тощо. Відштовхуючись від них, наша країна намагається досягти достойного місця у міжнародному житті.

Пріоритетами зовнішньої політики України визначено: захист державного суверенітету; захист територіальної цілісності та недоторкваності державних кордонів, недопущення втручання у внутрішні справи України; забезпечення розвитку економічного потенціалу України та

здобуття нею високого місця у міжнародному поділі праці; захист українських громадян за кордоном; формування позитивного інформаційного іміджу Української держави [3].

Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. № 964-IV відповідно до п. 17 ст. 92 Конституції України, визначає основні засади національної безпеки: захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, забезпечення сталого розвитку суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Пріоритетами національних інтересів (ст. 6) є гарантування конституційних прав і свобод людини і громадянина; створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення тощо.

Державна політика у зовнішньополітичній сфері спрямована (насамперед) на створення сприятливих зовнішньополітичних умов для прогресивного економічного і соціального розвитку України.

Отже, зовнішньополітична складова національної безпеки України вибудовується на тому, що у сучасному світі міць і безпека держави визначається не тільки кількістю зброї, а показниками економічного розвитку, життєвого рівня громадян і здатністю країни створити їм найбільш сприятливі умови для реалізації своїх можливостей, рівнем освіти і досягненнями в галузі науки і культури.

Список використаних джерел:

1. Сушко О., Філіпчук В. Заявка на членство в ЄС: строки й варіанти для України // Дзеркало тижня. - № 4 (532), 2005. - С.12.
2. Рабінович П.М. Загальна концепція правової реформи в Україні: до характеристики вихідних засад // Вісник Академії правових наук України. - 2006. - № 1. С.15.
3. Шемшученко Ю.С. Теоретичні засади розвитку правової системи України / Правова система України: теорія і практика. Тези доповідей і наукових повідомлень науково-практичної конференції 7–8 жовтня 2003 року. - К., 2003. - С. 122.

Судова влада в Канаді та у Франції

Макерова М.Ю., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Пустовіт Ж.М.*

Судова влада, відповідно до теорії і практики розподілу влади, є самостійною незалежною сферою публічної влади і являє собою сукупність повноважень із здійснення правосуддя, тлумачення норм права, з відповідними контрольними повноваженнями спеціально уповноважених органів – судів.

У Канаді існує традиційна англосаксонська правова система, де галузі права формуються за наявності визначеної кількості норм, що регулюють подібні відносини.

Вищою судовою інстанцією Канади є Верховний суд країни, який був створений 1875 р. Він складається з дев'яти суддів, з яких троє повинні представляти Квебек. Суддів довічно призначає Генерал-губернатор. На засіданні суду для ухвалення рішення, як правило, досить участі п'яти його членів. Суд розглядає скарги на постанови з цивільних і кримінальних справ, винесені вищими судовими інстанціями провінцій і Федеральним судом, і

приймає остаточні рішення. Федеральний суд Канади, створений 1970 р. замість колишніх установ, містить у собі судове відділення (13 суддів) і апеляційне відділення (9 суддів). Він очолюється головою і його заступником. Весь склад суду призначається довічно Генерал-губернатором. У судовому відділенні розглядаються цивільні позови до федеральної влади і від їх імені, суперечки про громадянство, скарги з питань податків, патентів і торгових марок, суперечки між федеральним урядом і органами виконавчої влади провінцій тощо. Це єдиний суд у Канаді, діяльність якого обмежується застосуванням лише федеральних законів. Усі інші суди застосовують як закони федерації, так і закони провінцій.

Верховний суд кожної з 10 провінцій виступає як суд першої інстанції у найбільш важливих і кримінальних справах, а також розглядає апеляційні скарги на постанови нижчестоящих судів провінцій по всіх категоріях справ.

Суди графств (у деяких провінціях – округів, у Квебеку -Провінційні суди) розглядають у першій інстанції цивільні справи, як правило, із сумою позову від 300 до 3000 доларів, а також кримінальні справи про злочини середньої тяжкості (крадіжки, автодорожні злочини тощо). Цивільні справи у позовах на суму до 300 доларів розглядаються в судах з дрібних позовів (у деяких провінціях – з дрібних боргів). Кримінальні справи про найменш тяжкі злочини, переслідувані в сумарному порядку, а також про деякі злочини, переслідувані за обвинувальним актом, розглядаються магістратськими суддями (у Квебеку – світовими сесійними судами). На свої посади усі судді призначаються федеральною владою, за винятком магістратських суддів, призначуваних владою провінцій. Усунення судді з його посади може бути зроблено Генерал-губернатором лише на настійну вимогу федерального парламенту.

Судова система Франції складається із загальних, спеціальних і спеціалізованих судів і відноситься до романо-германської моделі судової системи. Правосуддя у Франції здійснюється чотирма гілками судової влади:

- громадські суди, в яких розгляд дрібних суперечок здійснюється непрофесійними суддями - медіаторами (посередниками), що призначаються місцевими радами;

- ієрархічна система судів загальної юрисдикції, які розглядають кримінальні та цивільні справи. Це трибунали малої інстанції, що розглядають незначні кримінальні та цивільні справи; трибунали великої інстанції, що розглядають кримінальні та цивільні справи середньої складності; апеляційні суди; суди присяжних (асизи) при розгляді кримінальних правопорушень, за які передбачене покарання понад п'ять років позбавлення волі. До їхнього складу входять троє фахових суддів та 9 присяжних засідателів; касаційний суд, що очолює всю систему судів загальної юрисдикції;

- різноманітні спеціальні суди (у справах неповнолітніх, військовослужбовців, з кримінальних справ, а також комерційній й трудові);

- ієрархічна система адміністративних судів, яку складають регіональні адміністративні суди (низова ланка), адміністративні апеляційні суди та державна рада (вища ланка).

Крім цих судів у Франції існують два спеціальних органи, що не увійшли до судової системи, вони створені для суду над вищими чиновниками:

- 1) Суд правосуддя республіки - судить міністрів;

2) Високий суд правосуддя - розглядає обвинувачення проти Президента.

Список використаних джерел:

1. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник / Горшенєва М.С., Журавка О.В., Закоморна К.О., Трагнюк Л.Я. та ін.; За заг. ред. В.О. Ріпки. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 544 с.
2. Судовий: Україна, Велика Британія, Російська Федерація, США, ФРН, Франція. Судові органи ООН: Навчальник посібник / Молдован В.В., Молдован А.В.: Київ, 2012, - 364 с.

Встановлення та розвиток парламентаризму в зарубіжних країнах

Мельниченко А.В., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Пустовіт Ж.М.*

Парламентаризм - одна із складних та розповсюджених форм правління. Явище парламентаризму наявне та притаманне парламентсько-президентській формі правління і визначається як реальна практика і певна ідеологія, що встановилася в конкретній державі. Парламентаризм водночас є і засіб контролю над адміністративними органами, і авторитет, який визнають всі інститути управління суспільством. Прояв парламентаризму здійснюється за наявності представницького органу – парламенту, що здійснює законодавчу владу і визначає основні напрями внутрішньої і зовнішньої політики уряду.

Появу першого парламенту датують ще в XIII ст. в Англії, але саме укріплення та повне функціонування як окремого органу відбулося значно пізніше. Відповідно парламент мав певну будову яка складалася з двох палат:

1. Палати лордів - спадкоємних представників знаті;
2. Палати громад, у яку входили представники лицарства і городян.

Палата лордів мала певну перевагу над палатою громад, але вони взаємодіяли між собою та видаючи закони, статути вони обов'язкового затверджувались королем. У ході тривалих суперечок і конфліктів парламент відвоював свої права в короля. У XIV ст. король Едуард II спробував обійти парламент і видати укази, що мали силу закону, однак парламент наполіг на тому, що цілі королівських указів тільки приведення до виконання діючих законів. Боротьба за владу та незалежність продовжувалась досить багато часу, але кінець цьому положив Білль про права 1689 року, що забороняв забороняв королю без згоди парламенту видавати нові закони і припиняти чинні закони, стягувати податки, тримати в мирний час армію. Білль про права проголошував свободу парламентських дебатів, виборів і подачі петицій. Вже починаючи з XIX ст. Англія фактично стала державою з чітким вираженням парламентаризмом. Саме така структура та повноваження парламенту Англії функціонували до до 1832 року, а саме було проведено велику кількість реформ, що передували виданню парламентського акту, яким було внесено зміни до виборчої системи Великої Британії.

Явище парламентаризму набирало великих обертів у всьому світі причиною стало відмінністю економічних умов, історичних традицій, співвідношення класових сил, зрілості масових демократичних рухів, відносної могутності капіталу, політичної культури населення та багатьох інших факторів, що укріпляли громадянське суспільство та демократичність у кожній зарубіжній країні, що і дало масштабні поштовхи до прояву парламентаризму в багатьох країнах.

В Італії, наприклад, за конституцією 1848 р. виборчими правами користувалося менше ніж 3 % населення. За останні два десятиліття XIX ст. було прийнято закони, за якими коло виборців дещо розширювалося. При цьому необхідною умовою участі у виборах було вміння читати й писати, тобто встановлювався ценз грамотності. Близьке за змістом виборче право було встановлено конституціями Болгарії (1879 р.), Греції (1864 р.) і Данії (1866 р.). І хоча тут майнові цензи було досить швидко скасовано, а цензи грамотності й освіти ніколи й не запроваджувалися, конституції цих країн визначали цензи осілості. Однорічний ценз осілості було передбачено наприкінці XIX ст. - на початку XX ст. у законодавствах Австрії і Бельгії, а дворічний - в Іспанії. У США ще на початку XIX ст. виборче право в більшості штатів пов'язувалося з володінням нерухомою власністю або зі сплатою податків. Наприкінці століття прямий майновий ценз було скасовано, хоча в деяких штатах від виборців вимагалось бути грамотними або сплачувати податки. Нарешті, однією з характерних рис розвитку виборчого права в епоху переходу від капіталізму вільної конкуренції до монополістичного капіталізму було збереження цензу осілості. Пояснюють це тим, що ценз осілості відповідає історично зумовленим поглядам на виборчий округ як на територіальну корпорацію, населення якої є певною спільнотою з єдиними інтересами соціально-економічного і культурного розвитку. Ценз осілості було запроваджено в багатьох буржуазних країнах. Термін його був різним. У США, наприклад, він дорівнював одному місяцю, в Австралії, Німеччині і Японії – трьом, у Бельгії і Франції – шести, у Канаді – дванадцяти місяцям тощо.

Отже, становлення та розвиток такого явища як парламентаризм охопило всі розвинені та конкуруючі держави у зв'язку з багатьма чинниками, а саме розвиток демократії, проведенням багатьох реформ і різних галузях, та безпосередньо змінах в виборчому праві, зміцненні економічної бази, соціально-політичної структури капіталістичного ладу. На мою думку на формування парламентаризму впливають менталітет народу кожної країни їх правосвідомість, культура та політична свідомість кожного громадянина та безумно політику держави яка впливає на своїх громадян.

Список використаних джерел:

1. Древаль Ю. Парламентаризм «приглушений» чи раціональний? // Віче. — 2003. — № 9. — С. 50.
2. Павленко Р. М. Парламентська відповідальність уряду: світовий та український досвід. — К.: Вид. дім «КМ Академія», 2002.
3. Політологічний словник: Навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М. Ф. Головатого, О. В. Антонока. — К.: МАУП, 2005
4. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / К 65 М. С. Горшенєва, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; За заг. ред. В. О. Ріяки. — 2-е вид., допов. і перероб. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 544 с.

Порівняльна характеристика законодавства федеративної республіки Німеччини та України

Полюга А.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри Кулик Т.О.

Поняття «правова система» виражає конкретно історичний, реально існуючий комплекс взаємозалежних юридичних засобів і явищ держави,

включаючи нормативні, організаційні, соціально – культурні аспекти. Виникнення і розвиток правової системи були обумовлені багатьма чинниками, не лише правовими, економічними, але і природними, такими як географічне розміщення, клімат. Один з багатьох факторів, який вплинув на розвиток правової системи – релігійний, оскільки в силу своєї багатогранності призвів до того, що з плином часу правової системи різних регіонів стали відрізнятися одна від одної. Таким чином, сучасний світ складається з великої кількості національних правових систем, кожна з яких відображає правове становище конкретної держави.

До того ж, на сучасному етапі, в зв'язку з процесами глобалізації, що охопили різні сфери життя суспільства, в тому рахунку і правову, знову постає завдання провести порівняльну оцінку різних правових систем, вибрати з них найкраще, відкинути застарілі та недемократичні положення і норми, щоб на основі синтезу кращих елементів різних правових систем створити універсальну правову систему, яка буде найбільш оптимальною для всіх систем.

Тому наше дослідження торкнулося такого предмету як правові системи Федеративної республіки Німеччина та України.

У сучасній правовій системі Німеччини визначальне значення належить Конституції, прийнятої 23 травня 1949, та розробленим на її основі конституційним актам.

Правова система ФРН відображає її федеративний характер. Вона складається з норм, що складають зміст нормативних актів, що видаються державними органами окремих земель. Згідно з Конституцією ФРН «федеральне право має перевагу над правом земель»[2].

Що ж до України то найважливіше положення у системі джерел права посідає Конституція України прийнята 28 червня 1996р. Національну правову систему України більшість авторів відносить до романо-германської правової системи. Хоча цей підхід є однобоким і в певній мірі не відображає дійсного стану речей. 70 років соціалізму не пройшли безслідно, вони лишили широкий шрам на нашому суспільстві і правовій системі в тому числі [1].

Отже, провівши дослідження правових систем двох країн можна зробити висновок що, очевидних переваг і новацій в сфері права ФРН, порівняно з Україною, не має, а існуючі відмінності в законодавстві та судовій системі навряд чи можна вважати тим чинником, що забезпечує верховенство права і закону. Система судів у Німеччині має багаторівневу структуру, оскільки країна є федерацією, там існує більш розгалужена спеціалізація судів. Так, в Німеччині існує ряд прогресивних законів, які ще не були прийняті в Україні. Якщо говорити про Конституцію України, яка за рівнем юридичної техніки нічим не поступається конституціям багатьох європейських країн. Україна поряд з Німеччиною та іншими країнами Європаєзу є учасницею ряду міжнародних конвенцій у сфері захисту прав людини. Тому, проблему слід шукати не стільки в площині недосконалості законів чи організації судової влади, скільки в тому, що існуюча система працює неефективно.

Надзвичайно важливу, а можливо, і вирішальну, роль в ефективності правової системи відіграє правосвідомість громадян. Німецький порядок як явище ментальне, а не нав'язане зовні страхом покарання, забезпечує

виконуваність законодавчих актів.

На нашу думку потрібно звернути увагу саме на виховання правового менталітету громадян України, і в цьому питанні Німеччина є гідним прикладом. Сучасне покоління молодих людей в Україні, багато з яких вже відвідало високорозвинені країни світу, поступово привчається до правових цінностей. Це дає надію на те, що через певний проміжок часу наша країна перетвориться на більш розвинену правову державу, де закони виконуватимуться не під тиском, а як єдиний можливий варіант комфортного співіснування людей.

Список використаних джерел:

1. Тихомиров Ю.А. Публічне право. М.: Норма, 1995. – 334 с.
2. Цвайгерт К., Кетц Х. Вступ в порівняльне правознавство в сфері приватного права. Т.1 М.: Основи, 2000. – 431 с.

Конституційно-правовий статус прокуратури в Україні: порівняльно-правовий аналіз

Семенишина І.М., студент ННІПІ НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри Кулик Т.О.

На сьогоднішній день існує наукова і практична потреба подальшого поглибленого вивчення й аналізу проблем щодо місця прокуратури в системі владних структур, її відносин з вищими, центральними, місцевими органами державної влади й органами місцевого самоврядування. При цьому потрібно мати на увазі те, що в нашій країні прокуратура завжди відігравала важливу роль у системі органів, покликаних охороняти права та законні інтереси громадян і держави, вести боротьбу зі злочинністю та іншими правопорушеннями.

Головна особливість прокуратури в Україні, а отже, і особливість її правового статусу, полягає в тому, що вона є прокуратурою змішаного (наглядово-обвинувального) типу, виконує функції як нагляду за виконанням законів, так і кримінального переслідування. Більшість правознавців також переконані, що пріоритетною функцією прокуратури є захист прав і законних інтересів громадян. [4, с. 3]

Прокуратура – це державний орган, що здійснює нагляд за точним виконанням законів, законності й забезпечує притягнення до суду правопорушника. Разом із тим діяльність органів прокуратури завжди пов'язана з реалізацією контрольної функції, що дало підстави В. Гончаренку характеризувати прокуратуру як «взірець забезпечення контрольної функції влади».[3, с.205]

Основні принципи організації діяльності прокуратури закріплено в ст. 6 Закону «Про прокуратуру»: а) принципи єдності та централізації прокурорської системи з підпорядкуванням нижчих прокурорів вищим; б) законності; в) незалежності органів прокуратури; г) рівності у захисті прав та інтересів усіх суб'єктів; г) обов'язкового реагування на будь-які порушення закону, поновлення порушених прав; д) принцип гласності та деполітизації [1].

Саме завдяки здійсненню прокуратурою України функцій у притаманних їй формах втілюються в життя її завдання. Таким чином, форма діяльності прокуратури виступає зовнішнім проявом її функцій та завдань.

Форми діяльності прокуратури України становлять собою зовнішньо

виражені однорідні дії, які здійснюються органами прокуратури в передбачених законодавством правових та неправових рамках, спрямовані на реалізацію ними своїх повноважень та за допомогою яких досягаються поставлені перед цими органами цілі та завдання [2].

Список використаних джерел:

1. Про прокуратуру: Закон України від 14.10. 2014//Відомості Верховної Ради України. – 2015. - № 2-3, ст.12.
2. Гель А. П. Судові та правоохоронні органи України: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. П. Гель, Г. С. Семаков, С. П. Кондракова. — К.: МАУП, 2004. — 272 с.
3. Гончаренко В.Г. Прокуратура України: статус, функції, перспективи розвитку / В.Г. Гончаренко // Конституція України – основа модернізації держави та суспільства: матер. наук. конф. (21–22 червня 2001 року, Харків) / упоряд.: Ю.М. Грошевий, М.І. Панов. — Х.: Право, 2001. — С. 312.
4. Теория государства и права : курс лекций / [под ред. Н. И. Матусова и А. В. Малько]. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Юрист, 2001. – 776 с.

Моделі конституційного контролю в зарубіжних країнах

Содоль М.В., студент курсу БПмс ННІПІ НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Пустовіт Ж.М.*

Інститут конституційного контролю дуже тісно пов'язаний з тлумаченням та формою змін конституції. Розвиток інституту конституційного контролю підкреслює значення конституції, як акту, який створює фундамент будь якої держави, а саме: основи правового становища особи, структуру та взаємовідносини державних органів, форму правління та територіального устрою, основи правового становища держави на міжнародній арені.

В числі актуальних теоретичних та практичних проблем конституційного права важливого значення набуває визначення місця і ролі конституційного контролю в державно-правовому механізмі, послідовне утвердження все більш збалансованих взаємовідносин між всіма гілками влади.

Як правило, механізм забезпечення юридичного верховенства конституції прийнято співвідносити з чинними в структурі вищих владних інститутів держави спеціалізованими та неспеціалізованими органами, які здійснюють контроль та нагляд за її дотриманням і покликаних не допустити застосування законів та інших правових актів, що суперечать Конституції.

Правова охорона конституції може здійснюватися як правовими, так і не правовими засобами, що іноді прямо передбачено в основному законі. Так, конституції Словаччини, ФРН закріплюють право народу на опір неконституційній владі. Дотриманню конституції сприяють відносини субординації в системі державних органів, механізм розподілу влад, наявність розгалуженої системи політичних партій, громадських організацій [1, с. 75].

Виникнення, розвиток, поширення інституту конституційного контролю, зміна способів спостереження, нагляду, контролю за відповідністю правових актів конституції пов'язані з об'єктивними процесами розвитку суспільного життя, змінами у менталітеті суспільства.

Категорія «модель конституційного контролю» є узагальнюючим поняттям, що разом охоплює низку важливих юридичних ознак, які характеризують інституційно-функціональну організацію конституційного контролю в тій чи іншій країні. Переважна більшість дослідників виокремлюють дві основні моделі конституційного контролю, що склалися у XX ст.: американську і європейську [2, с. 396].

Американську систему конституційного контролю характеризують

наступні специфічні ознаки: 1) всеохоплюючий характер контролю, що включає не тільки закони, але й будь-які інші нормативні акти; 2) децентралізоване здійснення контролю будь-яким судом, при розгляді будь-якої конкретної справи, якщо закон чи інший нормативний акт стосується конкретних інтересів позивача; 3) обмеженість кола суб'єктів права, на яких поширюється рішення органів конституційного контролю, оскільки вони є обов'язковими тільки для сторін процесу.

За американської моделі конституційний контроль здійснюється всіма судами загальної юрисдикції (наприклад, США, Аргентина) чи лише Верховними судами загальної юрисдикції (наприклад, Канада, Індія).

Друга – європейська модель конституційного контролю. Сутність даної моделі полягає у здійсненні конституційного контролю спеціалізованими органами, організаційно виокремленими з-поміж судів загальної юрисдикції, з обмеженою виключно конституційними питаннями юрисдикцією. Як справедливо відзначає М.В. Вітрук, «основна відмітна особливість європейської моделі конституційного контролю (відносно американської) полягає в тому, що конституційний контроль є єдиною (вичерпною) функцією даних органів...» [3, с. 52 - 53].

При цьому в якості органів конституційного контролю можуть виступати конституційні суди (Австрія, Болгарія, Іспанія, Італія), конституційні палати вищих судів загальної юрисдикції (Гвінея, Коста-Ріка, Парагвай), конституційні ради (Франція). Тільки цій моделі притаманний превентивний, абстрактний характер і обов'язковий конституційний контроль. Завдяки такому підходу конституційний контроль набуває цілісного, комплексного характеру і може здійснюватися послідовно й ефективно.

У теперішній час основними функціями органів конституційного контролю в більшості країн є: забезпечення верховенства і прямої дії конституції, її неухильного виконання усіма суб'єктами права на всій території держави; контроль за дотриманням дії принципу поділу влади, підтримання їхнього балансу і попередження можливості узурпації державної влади якимось державним органом; захист конституційних прав і свобод людини і громадянина; вирішення виникаючих конституційно-правових питань і спорів на основі підпорядкування політики праву, панування правових принципів і норм над ідеологічними догмами.

Вплив тих чи інших моделей конституційного контролю на зміст та обсяг органів конституційного контролю є перспективним напрямом подальших досліджень у даній сфері.

Список використаних джерел:

1. Георгіца А.З. Конституційне право зарубіжних країн. – Чернівці: Підручник. – Рута, 2001. – 431 с.
2. Шаповал В.Н. Сравнительное конституционное право / В.Н. Шаповал. – К. ИД «Княгиня Ольга», 2007. – 416 с.
3. Витрук Н.В. Конституционное правосудие. Судебно-конституционное право и процесс: учеб. Пособие / Н.В. Витрук – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма; ИНФРА – М, 2011. – 592 С.

Децентралізація публічної влади України в контексті євроінтеграції

Тодосієнко В.В., студент магістратури ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Букач В.В.

На сьогоднішній день в Україні досить гостро постає питання децентралізації публічної влади, що зумовлено, по-перше, політичною ситуацією, що склалась в країні, по-друге потребою оптимізувати

територіальну організацію влади відповідно до Євроінтеграційного курсу України. Даний процес відбувається не лише в федеральних країнах та країнах з історично впливовими позиціями місцевої влади, а й в нових членах ЄС. Децентралізація влади в Україні протягом тривалого часу дискутується багатьма вітчизняними вченими, що пов'язано з досить успішним запровадженням даного інституту в країнах Європейського Союзу.

Так, під децентралізацією публічної влади вважається спосіб територіальної організації влади, при якому держава передає право на прийняття рішень з визначених питань або у визначеній сфері структурам локального чи регіонального рівня, що не входять у систему виконавчої влади і є відносно незалежними від неї [1, с.15]. Так само під децентралізацією часто розуміється перерозподіл владних повноважень та обсягів компетенції між центральними та місцевими рівнями організації публічної влади із зміщенням акценту на місцевий рівень в частині здійснення заздалегідь окреслених і гарантованих державою функцій [2, с.7].

Аналіз Конституції України дає змогу зрозуміти, що ієрархія виконавчої влади, яка на даний момент існує в Україні, характеризується тим, що в системі державного управління наявна як централізація, так і децентралізація. Це, зокрема, підтверджується положеннями ст. 132 Конституції України, де зазначено, що територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади [3].

В державах-членах Європейського Союзу вбачається, що децентралізація є одним з провідних принципів формування демократичної держави. Дане положення закріплено в Європейській хартії місцевого самоврядування, де говориться про перерозподіл повноважень регіонам з метою ефективного використання внутрішнього потенціалу, заохочення регіональних ініціатив та розмежування функцій і повноважень між різними рівнями влади, а так само передбачено можливість пристосувати здійснення повноважень органами місцевого самоврядування до місцевих особливостей та потреб, адже саме у цьому і полягає цінність місцевого самоврядування [4]. Так, можна сказати, що децентралізація є однією з основних умов для держав-кандидатів на вступ до ЄС, на ній ґрунтуються всі галузеві політики, які розробляються і впроваджуються у межах ЄС.

Однією з головних умов повноцінної європейської інтеграції України є удосконалення системи державного управління і місцевого самоврядування, децентралізація влади, наближення до високих стандартів, передбачених Європейською Хартією місцевого самоврядування. У зв'язку з цим в Україні розроблено та схвалено Урядом Концепцію реформування місцевого самоврядування, мета якої – визначення засад розбудови оптимальної, ефективної системи належного місцевого самоврядування, підвищення якості життя людини за рахунок створення умов для сталого розвитку територіальних громад як самостійних і самодостатніх соціальних спільнот, члени яких матимуть можливість ефективно захищати власні права та інтереси шляхом участі у вирішенні питань місцевого значення.

Європейський досвід свідчить, що діяльність центральних органів влади може бути більш ефективною за умови їх реформування через децентралізацію, що дозволить їм звільнитися від надмірних обов'язків. Важливим у даному випадку є досягнення балансу між переліком завдань

(функцій) і розміром адміністративно-територіальної одиниці [2, с.7].

Доцільним буде навести приклад децентралізації публічної влади в деяких країнах ЄС. Так, наприклад, Велика Британія надала місцевим органам влади відносно обмежені (незначні) повноваження і в основному дотримується концепції централізованого управління, хоча Шотландія та Уельс в її складі мають широкі власні повноваження, власні парламенти та урядові утворення. Франція, навпаки, намагається забезпечити часткову децентралізацію, здійснюючи передачу частини повноважень на рівень департаментів. Для Німеччини властива система влади, у якій принцип децентралізації є основою побудови відносин між центральною владою та регіональними органами управління 16-ти федеральних земель, з одного боку, і системою органів державного управління і місцевого самоврядування – з іншого) [1, с.17].

Отже, на підставі вищезазначеного можна дійти висновку, що децентралізація відіграє важливу роль у становленні демократичної держави і є однією з фундаментальних засад сучасної демократичної системи управління, втіленням влади народу у специфічній формі і на відповідному рівні. Тож децентралізація влади на сьогоднішній день є досить актуальною проблемою та потребує вирішення шляхом дослідження, аналізу та використання досвіду держав-членів Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Мартиненко П. Ф. Децентралізація у здійсненні державної влади як конституційний принцип в Україні / П. Ф. Мартиненко // Українсько-європейський журнал міжнародного та порівняльного права. – 2001. – Т. 1. – Вип. 2. – С. 23.
2. Лелеченко А. П. Децентралізація в системі державного управління в Україні: теоретико-методологічний аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. наук з держ. управл.: спеціал. 25.00.01 / А. П. Лелеченко. – К., 2006. – С. 7–8.
3. Конституція України від 28 червня 1996 [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Безверхнюк Т. М. Роль принципів «європейського регіоналізму» в організації вітчизняної системи регіонального управління [Електронний ресурс] / Т. М. Безверхнюк // Режим доступу: www.oridu.odessa.ua/news/bok/

Правове виховання в сучасному українському суспільстві

Филоненко В.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Мозоль Н.І.

За останні роки в Україні відбуваються зміни у всіх сферах людського життя, з'являється потреба у правовому вихованні громадян. Саме прийняття Конституції України створило міцне та надійне підґрунтя для здійснення правового виховання на якісно новій базі. Сучасна демократія вимагає від особи не лише досконалого знання правових основ, законів, а також усвідомлення нею власної ролі і значення у житті суспільства та відповідальності за долю своєї держави. Але економічна криза, неефективна політика державної влади щодо її подолання, політична нестабільність, невиконання передвиборних обіцянок, корупція в усіх ешелонах публічної влади тільки ускладнюють ситуацію у правовій сфері та впливають на процес втрати громадянами України не лише моральних, а й правових орієнтирів. Всі ці зміни віддзеркалюються у поведінці громадян. Зростає ступінь деформації правосвідомості, погіршується криміногенна ситуація у

країні, населення перестає виконувати правові приписи. За цих умов значення правового виховання помітно зростає [1, с. 98].

З метою підвищення рівня правової освіти населення, створення належних умов для набуття громадянами правових знань, а також забезпечення їх конституційного права знати свої права та обов'язки Указом Президента від 18 жовтня 2001 р. затверджено Національну програму правової освіти населення. Загалом прогресивні положення вказаного документу, на жаль, не знайшли істотного відображення у нормативно-правових актів протягом наступних років, а її реалізація у право-просвітню практику має дещо неповний та фрагментарний характер.

Система правового виховання й освіти має бути безперервною. Починаючи з дошкільного закладу, вона повинна продовжуватися у школі, а потім у вищому навчальному закладі, в тому числі й у системі підвищення кваліфікації кадрів. Людина часто припускається помилок у поведінці, вчиняє протиправні діяння лише тому, що не знає, як правильно поводитися у тій чи іншій ситуації. Подібну думку висунув ще давньогрецький філософ Сократ: «Людина вчиняє погано тому, що не знає, як саме вона має вчиняти».

В сучасній Україні правове виховання має здійснюватися не тільки у дошкільному закладі, але й бути частиною виховання у сім'ї, де надаються початкові знання про норми поведінки, усвідомлюється, що таке «добро» і «зло», формуються навички дотримання правил поведінки, виховується повага до однолітків та дорослих.

Варто зазначити, що доречною була б розробка Міністерством освіти і науки України серії підручників з правового виховання населення. Внесення змін потребують програми загальноосвітніх шкіл у розділах, що стосуються вивчення основ правознавства.

Громадяни повинні розуміти важливість своїх знань і вміти застосовувати їх не лише теоретично, але й у повсякденному житті.

Неабиякої уваги потребує правове виховання молоді, яка стоїть на порозі дорослого життя, готується до несення повної відповідальності за свої вчинки. На сьогоднішній день, деякі прошарки молоді не приділяють належної уваги питанням, що таке повага до себе та оточуючих. Саме це призводить до порушення не тільки дисципліни, а й прав, свобод людини і громадянина [2, с. 83].

Виходячи з зазначеного, слід підсумувати, що правовому вихованню населення України недостатньо уваги приділяється не лише на теоретичному, а й на практичному рівні [4, с. 256]. Правове виховання буде ефективним лише тоді, коли буде створено правовий простір на засадах взаємодовіри, поваги до прав і свобод, забезпечення умов для розвитку почуття власної гідності. Якщо найближчим часом правове виховання населення України не зазнає змін, то проблема формування та розвитку правової культури громадян нашої країни залишиться нерозв'язаною ще дуже багато років.

Список використаних джерел:

1. Лескова И. В. Социокультурная идентичность и правовое воспитание личности [Текст] / И. В. Лескова // Государство и право. – 2007. – № 4. – С. 98.
2. Філософія виховання [Текст] / кер. авт. кол. М. Култаєва. – Х. : ХДПУ, 2001. – Ч. 1. – С. 83.
3. Головченко В. Правові механізми формування правосвідомості студентів / В. Головченко, А. Потьомкін // Право України. – 2006. - №4. – с. 100 – 103.
4. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи / З. Н. Курлянд. – К.:Знання, 2007. – 495 с.

До питання про правові гарантії основних прав і свобод людини і громадянина в зарубіжних країнах

Якименко К.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Пустовіт Ж.М.

Конституційно-правовий статус особи багато в чому залежить від того, наскільки забезпечені її права та свободи. Адже права, як би широко вони не були декларовані, не становлять реальної цінності без гарантій їхньої реалізації. В конституційно-правовій літературі під гарантіями основних прав та свобод громадянина розуміють систему норм, принципів, умов і вимог, які забезпечують у своїй сукупності дотримання прав, свобод і законних інтересів людини. [1, с.98]

Конституційні гарантії реальні лише тоді, коли надійно підкріплені механізмом їхньої реалізації. Механізмом гарантій прав людини і громадянина можна вважати систему правових засобів, визначених конституцією – це державні правоохоронні органи, судова система, громадські організації із захисту прав людини та громадянина тощо.

Право на захист – це насамперед матеріальне суб'єктивне право правоохоронного характеру, яке виникло в момент порушення суб'єктивного права потерпілого і впливає з конституції. [2, с.157]

Система гарантій прав і свобод людини передбачає створення умов економічного, політичного організаційного й правового характеру, а також способів і методів, що забезпечують реальний фактичний захист цих прав. Гарантії залежать від рівня демократії, розвитку економіки, правової культури суспільства, від ступеня незалежності судової влади та інших факторів. [3, с.122] Вони поділяються на дві групи: загальні гарантії та спеціальні юридичні гарантії.

Загальні гарантії прав і свобод поділяються (класифікуються) на: економічні, політичні та організаційні.

Економічні гарантії конституційних прав і свобод полягають у способі виробництва, економічному устрої суспільства, які забезпечують неухильне зростання продуктивних сил на основі всіх форм власності. Відповідно до обраної моделі розвитку економічна свобода громадян і їхніх об'єднань полягає в реальній можливості вибирати форми підприємницької діяльності й безперешкодно таку здійснювати.

Політичні гарантії – це політична система держави, головного організатора системи здійснення й захисту прав людини, влади народу, здійснюваної безпосередньо і через органи державної влади місцевого самоврядування. Політичні гарантії забезпечуються правом громадян на свободу об'єднань у політичні партії й громадські організації для здійснення та захисту своїх прав і свобод, а також правом громадян на участь в управлінні державними справами, у референдумах.

Організаційні гарантії – це систематична організаторська діяльність держави і всіх її органів, посадових осіб, громадських організацій, спрямована на створення сприятливих умов для реального користування громадянами своїми правами і свободами. До таких гарантій слід віднести наявність чіткої системи взаємозв'язку людина – держава. Він виявляється в

добре налагодженому механізмі перевірки скарг громадян і швидкого реагування на них тощо.

Юридичні гарантії – це надання державою формальної (юридичної) загальнообов'язковості умовам, які необхідні для того, щоб кожна людина могла скористатися своїми конституційними правами і свободами.

Юридичні гарантії встановлюються державою в Конституції, нормах поточного законодавства. Їх мета – реальне забезпечення максимального здійснення громадянами своїх прав і свобод за допомогою правових методів. [2, с.128-129]

Практично більш важливими є судові гарантії. Вони полягають у наданні громадянину права звернення до суду з вимогою визнати неконституційним той або інший закон, який обмежує якесь конституційне право громадянина, або видати наказ на адресу адміністративного органу про здійснення передбаченого законом дії або про утримання від будь-якої дії, що порушує суб'єктивне право громадян. [3, с.124]

Право на юридичну допомогу. Це право логічно впливає з права на судовий захист. Основний зміст цього права полягає в тому, що всі громадяни рівною мірою мають право на захист, здійснюючи його, можуть користуватися послугами адвоката. Саме адвокат спроможний домогтися неухильного дотримання процесуальних прав громадянина.

Гарантії правосуддя. Закони та інші нормативні акти не мають зворотної сили. Закон, що пом'якшує відповідальність, має зворотну силу.

Право на знання кожним своїх прав і обов'язків є важливою демократичною гарантією прав і свобод. Йдеться про те, що держава зобов'язана інформувати своїх громадян, тому що незнання закону не звільняє від відповідальності за його порушення.

Презумпція невинності. Людина є невинною доти, доки її провини не доведено у вироку суду. Ніхто не повинен доводити свою невинність. Навіть визнання винним своєї провини не звільняє суд від необхідності доведення її об'єктивними доказами. Усі сумніви тлумачаться на користь обвинувачуваного. [2, с.130]

У цілому, види та зміст гарантій прав і свобод людини і громадянина в значній мірі залежать від ступеня демократичності держави та рівня його соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Георгіца А.З. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – Тернопіль: Астон, 2007. – 432 с
2. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: навч. посібник / В. М. Бесчастний [та інш.] ; ред. В. М. Бесчастний. - К. : Знання, 2007. - 467 с
3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Академічний курс: підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2008.– 258 с.

СЕКЦІЯ 4. ТЕОРІЯ Й ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Донецько-Криворізька радянська республіка (ДКРР) у сучасній історичній ретроспективі

Хойнацька Л.М., доцент кафедри загальноправових дисциплін ННІПІ НАВС, кандидат історичних наук, доцент

Після квітневого збройного конфлікту з силами правоохоронних органів України у 2014 р. Верховні Ради самопроголошених Донецької та Луганської Народних Республік проголосили їх незалежність від України. Проте проголошення незалежності ДНР і ЛНР не викликало широкого міжнародного резонансу. А 16 травня 2014 р. Генеральна прокуратура України визнала самопроголошені ДНР і ЛНР терористичними організаціями.

Відомим є вислів «Historia es maestra de vita», що з латині перекладається як «Історія – вчителька життя». Проте можна з впевненістю сказати, що історія не вчителька, а наглядка, яка жорстоко карає за незнання своїх уроків. Звернемося до аналогічних подій початку ХХ ст.

У 1917 р. керівництво Донецько-Криворізького обласного комітету РСДРП(б) відстоювало тезу про принципovu відмінність Донецько-Криворізького регіону (Донкривбасу) від решти території України й вбачало подальшу його долю у складі радянської Росії. До того ж, як надто радикальна, засуджувалась політика, яку проводила Центральної рада.

Як наслідок, 4-й обласний з'їзд рад Донкривбасу у 1918 р. ухвалив утворити на принципах економічного суверенітету Донецько-Криворізьку радянську республіку на чолі з Артемом (Ф.Сергєєв). До її складу входили території Харківської і Катеринославської губерній, частини Херсонської губернії та промислових районів Облaсті Війська Донського з центром у Харкові.

Всеукраїнський центральний виконавчий комітет і Народний секретаріат радянської УНР висловилися проти утворення ДКРР. Таку ж позицію зайняли ЦК РКП(б) та РНК РСФСР. За їх прямою директивною делегати від Донецько-Криворізької області у березні 1918 р. брали участь у роботі Другого Всеукраїнського з'їзду рад у Катеринославі (нині м. Дніпропетровськ), на якому було утворено єдиний радянський уряд України і юридично оформлене входження Донецько-Криворізької області до складу радянської УНР. Військові формування ДКРР влилися до збройних сил радянської України.

Отже, питання було вирішене не на користь існування ДКРР як з боку радянського уряду УНР, так і з боку радянського уряду РСФСР. То чи варто, нехтуючи життями тисяч громадян України, повторювати помилки минулого.

Деякі історичні аспекти виникнення майнового страхування в Україні

Бондаренко Є.В., здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування НАВС

Побудова ринкової моделі економіки шляхом проведення економічних реформ, відновлення приватних засад у господарюванні і формування приватного підприємництва зумовили посилення уваги до інституту страхування як соціально-економічного механізму захисту господарської

діяльності від руйнівної дії стихійного лиха, нещасних випадків, несприятливих змін ринкової кон'юнктури тощо. Крім того, небезпека вказаних факторів може зашкодити матеріальним об'єктам життєдіяльності фізичних осіб.

Радикальні зміни, необхідні Україні, щоб вийти на шлях економічного розвитку неможливі без посилення уваги до інституту страхування як соціально-економічного механізму захисту господарської діяльності від руйнівної дії стихійного лиха, нещасних випадків, несприятливих змін ринкової кон'юнктури тощо. Так, наприклад, повені, урагани, землетруси, інфекційні хвороби та інші лиха можуть за короткий час завдати шкоди здоров'ю, життю людини, знищити або пошкодити матеріальні цінності, створені за багато років. Вони, як правило, мають випадковий характер, тому можна говорити про наявність певного ризику в суспільному відтворенні матеріальних благ. Оскільки дії вказаних факторів призводять до негативних наслідків, можна стверджувати, що кожне майнове право може стати жертвою нещасного випадку, звичайно, на шкоду майновим інтересам їх суб'єктів на основі положення: *casum sentit dominus*. Один такий випадок може позбавити особу значної частини її здобутку або навіть привести до повної злиденності[1, с.42].

Якщо в зарубіжних країнах страхування є вже усталеним правовим інститутом: страхові системи та їх правові засади створювалися впродовж століть, то у країнах з перехідною економікою, до яких належить наша держава, страхування ще знаходиться в стадії становлення і розвитку. Крім того, нові основи організації і функціонування економіки обумовлюють необхідність приведення національного страхового законодавства у відповідність до потреб ринкової економіки. Проблеми, що виникають у процесі розвитку страхування, обумовлені низкою причин, в тому числі суперечливим ходом політичних, соціально-економічних перетворень, що відбувалися в нашій державі.

Історія виникнення і розвитку страхування в Україні, зокрема майнового, залишається недостатньо дослідженою. В літературі прийнято брати за об'єкт дослідження період з XVIII ст., пов'язаний із появою на території Росії перших страхових компаній, що обумовлено тим, що до складу Росії 27 березня 1654 році увійшли територія Лівобережної України і Київ за так званими Березневими статтями на правах політичної та правової автономії, яку українці називали Гетьманщиною, а росіяни – Малоросією. Однак Росії належала далеко не вся територія сучасної України, тому найбільш недослідженою залишається історія виникнення та існування інституту страхування на західних територіях нашої держави, де нормативні акти та звичаї формувалися під польсько-литовським, німецьким та австро-угорським впливами.

Історію страхування як правового інституту на території України можна поділити на чотири великі періоди: «доісторичний (попередній)» період; період зародження і становлення страхування як організаційного, економічного і правового інституту (друга половина XVIII – початок XX ст.); становлення інституту страхування в «радянський» період (1917 – 1991 рр.); сучасний період – після набуття незалежності Україною[2, с. 12].

Страхування є обов'язковим елементом кожної економічної і соціальної системи суспільства. Без розвинутої системи страхування економіка успішно функціонувати не може. В державах з розвинутою ринковою

економікою страхування займає стратегічну позицію, яка визначається тим, що воно надає гарантії поновлення порушених майнових інтересів у випадку непередбачуваних природних, техногенних та інших явищ, позитивно впливає на зміцнення фінансів держави. Воно не тільки звільняє бюджет від видатків на відшкодування збитків при настанні страхових випадків, але й є одним з найстабільніших джерел довгострокових інвестицій. У державах з неринковою системою господарювання, до якої належала наша країна, страхування відіграє додаткову роль, оскільки відшкодування збитків головним чином здійснюється державою шляхом виділення бюджетних коштів для ліквідації наслідків стихійного лиха і на інші аналогічні цілі. Можна стверджувати, що допомога держави важлива, але ні в якому разі вона не повинна стати єдиним або основним джерелом компенсацій. У зв'язку з цим створення системи фінансових гарантій, розвиток страхування в Україні, як механізму захисту майнових інтересів, є і необхідним і особливо значимим.

Список використаних джерел:

1. Мусин В.А. О природе страховых правоотношений // Правоведение. – 1970. – №4. – С.41 – 46
2. Гринюк Олена Володимирівна. Цивільно-правові аспекти майнового страхування в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2004. – с.210

Концепція «соціальної держави» Німеччини – взірць для побудови високорозвиненої держави

Матвєєва О.І., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Пустовіт Ж.М.*

В даний час більшість розвинених країн у тій або іншій мірі є соціальними державами. Концепція «соціальної держави» у Німеччині має свою історію. Вона сягає своїм корінням у середину XIX століття і пов'язана з іменами Людвіга фон Штейна. Саме Німеччина протягом тривалого періоду часу була свого роду світовим лідером у формуванні концепції «соціальної держави» [1, с. 324], з чим не можна не погодитись і сьогодні. Ідеям «соціальної держави», вже більше 160 років, а практика його в Німеччині розмняла більш ніж піввіковий ювілей. Природно, що сучасні німецькі політики розуміють необхідність реформування сформованої системи. Однак, підходи до цих реформ у політичних сил Німеччини різні, що можна простежити з історії. Цим визначається актуальність даної теми.

Для більш детального знайомства з описуваною концепцією, звернемося до історії. Поняття «соціальна держава» було вперше вжито в 1850 р. знаменитим економістом Л. фон Штейном. Учений вважав, що ідея держави полягає у відновленні рівності і свободи, в піднятті нижчих, знедолених класів до рівня багатих і сильних, що держава повинна «здійснювати економічний і суспільний прогрес всіх його членів, так як розвиток одного є умовою і наслідком розвитку іншого і в цьому сенсі ми говоримо про соціальну державу» [2, с. 48]. Ідеї соціальних реформ Л. Штейна знайшли підтримку серед різних організацій німецького робочого руху, і практично відразу після появи цих ідей була зроблена перша спроба здійснення деяких соціальних реформ в Німеччині. У 1883 році було введено допомогу по безробіттю, у 1884 році – страхування від нещасних випадків, в 1889 році – елементи пенсійного забезпечення трудящих.

Прикладом Німеччини на початку XX століття пішли Швеція, Сполучене королівство, Італія, в яких також були введені аналогічні соціальні гарантії [3, с. 6]. У подальшому, протягом XX століття, Німеччина була свого роду лідером, у практиці формування моделей «Соціальної держави», так окремі моменти, останнього, було видно вже за часів «Веймарської республіки», а найбільш повно практичний розвиток цих ідей почався з 1949 року [2, с. 51]. Аналізуючи законодавство Німеччини, можна прослідкувати, що пріоритетними напрямками соціальної політики в Німеччині були і залишаються: обов'язкове медичне страхування, система соціального страхування, пенсійна система, страхування по догляду за недієздатними, соціальна допомога незаможним, заходи активної і пасивної підтримки безробітних тощо. Проте, «соціальна держава», не є усталена, статична модель, а система, що розвивається, а значить, має свої внутрішні суперечності.

До основних проблем і конфліктів соціальної держави, які проявилися в 80-90-і рр. XX століття відносять: протиріччя між розширюється соціальною політикою та економічним зростанням, економічними труднощами і необхідністю фінансування соціальних витрат; конфлікт між особистістю і державою, а також тенденції до бюрократизації апарату, який займається соціальною підтримкою населення. У цілому всі ці проблеми показали, що моделі «соціальної держави» потребують серйозних коректувань. Таким чином, на рубежі XX-XXI століть, стало зрозуміло, що «соціальна держава» як система має свої переваги і недоліки. Частина німецьких політиків виступала за збереження сутностей «соціальної держави» у Німеччині. Інша частина усвідомлювала необхідність реформування «соціальної держави» у Німеччині. Такий поділ викликало до життя затьожні дискусії про реформування «соціальної держави» в Німеччині. Лідером тієї частини німецьких політиків, які усвідомлювали необхідність реформування «соціальної держави» у Німеччині став Г. Шредер. Під час його канцлерства до життя був викликаний «Порядок денний 2010», який включав в себе реформи ринку праці, соціального страхування, податкову і фінансову реформу, перетворення системи міжбюджетних відносин, заходи з дерегулювання економіки, державне стимулювання інноваційної діяльності. Однак, ці реформи, хоча й були економічно обгрунтованими, в той же час були ультра непопулярні серед низки зацікавлених сторін – профспілок, безробітних і т.д., тобто усіх, які оцінили на собі всі плюси «соціальної держави» у Німеччині. Як наслідок, Г. Шредер втратив свою посаду. У 2005 році на чолі Німеччини опинився уряд Ангели Меркель, який було налаштований спочатку негативно по відношенню до реформ Шредера. Ангела Меркель разом зі своїм програмним документом про «нову соціальну ринкову економіку», була лідером тієї частини німецьких політиків, які виступали за збереження сутностей «соціальної держави» у Німеччині. У той же час перші роки її канцлерства, соціальна політика її уряду мало чим відрізнялася від політики проводилася її попередником Г. Шредером. Ситуація змінюється починаючи з 2007 року, коли А. Меркель починає послідовно виступати за відродження ідей «соціальної держави» у Німеччині, на основі «нової соціальної ринкової економіки», з урахуванням нових економічних реалій та тенденції до глобалізації. Ця програма дозволила канцлеру Меркель зберегти свою посаду в 2009 році [4, с. 88-89].

Аналізуючи думки вчених, а також практику закріплення принципу

«соціальної держави» в Основних законах, то можна зробити висновок, про те, що соціальна держава являє собою особливий тип високорозвиненої держави, в якому забезпечується високий рівень соціальної захищеності всіх громадян за допомогою активної діяльності держави з регулювання соціальної, економічної та інших сфер життєдіяльності суспільства. На мою думку, саме людина – є найвищою соціальною цінністю, без якої жодна держава не може існувати. Отже, навколо людини, враховуючи усі потреби для її існування, держава повинна сприяти забезпеченню і реалізації політики «соціальної держави», беручи до уваги, як взірць, історичну політику побудови «соціальної держави» - Німеччина.

Список використаних джерел:

1. Павлов Н. В. Сучасна Німеччина: навчальний посібник з країнознавства. – М.: Вища школа, 2005. – 567 с.
2. Гончаров П. К. Соціальна держава: сутність і принципи // Вісник Російського університету дружби народів. – Сер.: Політологія. – 2000. – № 2 – с. 46-59.
3. Милецкий В.П. Социальное государство: эволюция теории и практика. Автореф. дис... док. полит. наук. СПб.: 1998. – 32 с.
4. Німеччина: в очікуванні реформ [Обговорення за участю В. Б. Белова, В. В. Івантера, Р. С.Грінберга, С. П. Капіці та ін] // Вісник Європи. – 2005. –№ 15. с. 89-90

Правове становище жінок гарему Османської імперії

Руснак І.В., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент Хойнацька Л.М.

Уявлення європейців про гарем й досі базується на міфах та легендах. І це не дивно, бо в Османській імперії не було найзабороненішого місця для чужинця, ніж гарем - обитель дружин і наложниць султана.

Безглуздо вважати, що гарем – це суто східний феномен. Свого часу його аналоги існували у багатьох культурах світу, але з часом відмерли, принаймні, офіційно. Хоча з історії відомо, що майже у кожного державного правителя існував свій неофіційний гарем. Так, європейських монархів оточувало безліч фавориток. Проте тільки на Сході гареми були узаконені, оскільки існування гарему регламентується принципами ісламу. В Корані зазначено, що кожен чоловік повинен опікувати певну кількість жінок.

У процесі історичного розвитку склалося так, що спочатку в гаремі мешкали лише рабіні. Згодом гарем набув статусу місця перебування усіх жінок султана, включаючи дружин, дітей, сестер та валіде-султан (мати правлячого султана).

Щодо життя та устрою гарему можна зазначити наступне: очолювала його валіде-султан. Звичайна мешканка гарему мала відповідати певним вимогам: обов'язково бути мусульманкою за віросповіданням, знати турецьку, тлумачити Коран і володіти іншими науками, уміти танцювати, співати та задовольняти бажання свого Повелителя. Також в гаремі проживали раби-євнухи. Вони ідеально підходили для керівництва складною системою гарему, оскільки були безпристрасними до жіночих примх.

Треба наголосити, що гарем, всупереч європейським уявленням, не мав ознак публічного будинку. Він скоріше нагадував інститут шляхетних дівчат, що став важливою частиною державного устрою Османської імперії.

Оскільки після правління Сулеймана Пишного, його наступники майже не цікавилися політикою, керівництво імперією здійснювали дружини і

матері монархів. Початок «жіночому султанату» поклала Хюрем-султан.

Османська імперія проіснувала 624 роки. За цей час відбулися зміни у системі устрою гарему та правовому становищі його мешканок.

Отже, гарем – це соціальна ланка, зі своїми правилами, де кожна жінка у відповідності до свого статусу мала чітко визначені права та обов'язки. А нерідко, саме жінки з гарему керували могутньою Османською імперією, утворивши цілу епоху жіночого султанату.

Список використаних джерел:

1. Доріс Джордж. Султанський гарем / пер. з фр. // Відлуння Кавказу. – 1993. - №3.
2. Казиев Шапи. Повсякденне життя східного гарему. - М.: Молода гвардія, 2006.
3. Історія Сходу : В 6 т. / РАН; Інститут сходознавства / Р.Б. Рибakov (ред.) - М. : «Східна література» РАН, 2000. - Т. 3 : Схід на рубежі середньовіччя і нового часу. XVI - XVIII вв. - М. : «Східна література» РАН, 1999.
4. Мартран Робер. Повсякденне життя Стамбулу в епоху Сулеймана Прекрасного / пер. з фр. - М.: Молода гвардія, 2006.

Становлення та розвиток мусульманської правової системи

Юсупова З.У., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент Хойнацька Л.М.

Мусульманське право є системою норм і найбільш досконалою політико-правовою доктриною в релігійно-общинній групі правових систем.

Ця правова система існує у рамках ісламської релігії, яка має державний характер і більш, ніж всі інші світові релігії, пов'язана з правом.

Дослідження ісламу на сьогоднішній день має особливу історичну і культурну значущість, оскільки його найважливіша особливість як світової релігії полягає в нерозривному зв'язку між релігійно- культовим і суспільно- політичним життям.

Якщо інші світові релігії з'явилися в країнах з попередньою тисячолітньою культурною традицією, сформованим державним і соціальним ладом, то іслам формувався в умовах перехідного періоду до ранньокласового суспільства, не маючи єдиного політичного центру. Таким чином, іслам певною мірою став об'єднуючим началом, що перетворив роз'єднані кочові, осілі й напівосілі племена в одну з найбільш масштабних і впливових цивілізацій в історії людства.

Мусульманське право спочатку формувалося як найважливіша частина релігії. Його основними джерелами стали : Коран і Сунна. Коран – головна священна книга ісламу. Приписи, що містяться в ньому носять характер релігійно-моральних направляючих установок.

Сунна – збірники переказів (хадісів) про вчинки та проповіді Мухаммеда, викладені його сподвижниками. У значній своїй частині вони також сміють приписи щодо сімейно-спадкового і судового права.

Мусульманська юриспруденція виникла не як науковий аналіз існуючої практики судів, а як формування системи права всупереч практиці.

Процвітання ісламської цивілізації і модернізація ісламського права в епоху Османської імперії, особливо в XIX ст., змушує по-новому розглядати всі процеси, що відбуваються всередині ісламського світу.

Нині мусульмансько - правова доктрина в деяких країнах залишається головним джерелом права. Це Саудівська Аравія, Оман, деякі князівства Перської затоки.

На початку ХХІ ст. іслам засвідчив, що він є не тільки однією зі світових релігій, а й філософією, мораллю і правом, що консолідували у собі чимало загальнолюдських цінностей. Крім того, іслам став ідеологією і політикою консервації архаїчних суспільних відносин та засобом прикриття діянь міжнародного мусульманського екстремізму і тероризму.

Роль, яка в даний час відводиться мусульманському праву в правовому розвитку, політиці та ідеології країн Сходу, наочно підтверджує, що воно зберегло ще досить широкі можливості активно діяти в умовах сьогодення.

В контексті сучасного цивілізаційного процесу можна стверджувати, що об'єктивною вимогою часу є реформа мусульманського права. Це обумовлено тим, що поряд з головними джерелами права - Кораном і Сунною, для регулювання суспільних відносин необхідно залучати нові джерела права.

Список використаних джерел :

1. Апшерон А.А. Ислам вчера, сегодня, завтра / А.А. Апшерон. - СПб., 2003. - 354 с.
2. Бобровников В.О. Мусульмане Северного Кавказа / В.О.Бобровников. - М., 2002. - 226 с.
3. Васильев Л.С. История религий востока / Л.С.Васильев. - М., 1983. - 528 с.

Радянсько-німецькі договори 1939 року і західноукраїнські землі

Юсіфлі Б.Т.о., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Панібудьласка А.В*

В умовах назрівання Другої світової війни фашистська Німеччина і СРСР, виходячи із міжнародної ситуації, яка склалася на той час, прагнучи реалізувати свої геополітичні інтереси, вдаються до спроби налагодити свої відносини.

Ліквідацією Карпатської України в березні 1939 р. Гітлер досягав трьох важливих для себе тактичних цілей: ще міцніше прив'язував до антикомінтернівського пакта Угорщину; забезпечував нейтралітет Польщі; певною мірою заспокоював СРСР, створюючи передумови для подальшого зближення [1.с116].

Окрилений успіхами, Гітлер 3 квітня видає таємний наказ-вермахту готуватися до нападу на Польщу. І знову спливає «українська карта». За рахунок Західної України Гітлер планував окупувати Польщу, унеможливити формування антифашистської коаліції, про яку домовлялися Англія, Франція і СРСР; перетворити СРСР на свого тимчасового союзника, і створити стратегічний плацдарм для нападу на СРСР.

Гітлер чудово розумів, що СРСР, маючи власні інтереси у Західній Україні, ні в якому разі не допустить, щоб цей вигідний стратегічний плацдарм був зайнятий німецькими військами і таким чином перетворився у засіб постійного тиску на Радянський Союз. Розглядаючи війну з Польщею як прелюдію до агресії проти Франції та Англії, керівництво «третього рейху», очевидно, вирішило, що настав час для такого альянсу з СРСР, який вже давно уявлявся Гітлеру у вигляді тимчасового «союзу для війни».

Спочатку німецька преса раптово припиняє публікацію антирадянських статей. Радянське керівництво робить крок у відповідь — на початку травня В.Молотов змінює на посаді наркома закордонних справ антифашистські настроєного М.Литвинова. Робляться спроби налагодження відносин. Німеччина наголосила, що «відмовившись від Закарпатської України», вона усунула привід для війни. Вже в червні Гітлер ставить радянську сторону перед альтернативою: «Ви можете бути або нашими друзями, або

нашими ворогами...» У керівних колах Радянського Союзу вважали міжнародне становище своєї країни несприятливим для конфлікту з нацистською Німеччиною, що значною мірою і зумовило зближення між Берліном та Москвою. Проте поступатися своїми інтересами СРСР не збирався. Радянське керівництво висунуло вимоги про визнання інтересів СРСР на Балтиці, у Південно-Східній Європі, а також про відмову Гітлера від планів типу «Великої України». І лише задоволення цих вимог відкрило шлях до укладення договору. 23 серпня і 1939 р. Молотов і Ріббентроп підписали договір про ненапад між СРСР і Німеччиною терміном на 10 років. Крім цього, було підписано і таємний протокол, який містив положення, що стосувалися українських земель: «У разі територіально-політичного перевлаштування областей, які входять до Польської держави, межа сфер інтересів Німеччини і СРСР приблизно буде проходити по лінії рік Нареву, Вісли і Сяну». Тобто, відмова рейху від претензій щодо України набула форми розмежування «сфер інтересів».

Німеччина дала згоду на приєднання до СРСР Фінляндії, Естонії, Латвії, Західної Білорусі, Західної Волині і Сх. Галичини. В свою чергу Німеччина отримала повну свободу дій у Європі і забезпечила собі поставки воєнно-стратегічних матеріалів і продовольства з Радянського Союзу [2].

Пакт Молотова-Ріббентропа і таємний протокол до нього, будучи актом свавільного поділу Європи на «сфери інтересів» між СРСР і фашистською Німеччиною, фактично розв'язував руки лідеру третього рейху для початку Другої світової війни. Водночас він став і своєрідною точкою відліку процесу «збирання» українських земель у межах однієї держави.

1 вересня 1939 р. німецькі війська перейшли кордони Польщі, що засвідчило про початок Другої світової війни. За цих обставин СРСР, незважаючи на домовленість, не поспішав зі вступом у війну, не активізував він своїх дій і після звернення 3 вересня Ріббентропа, у якому той цікавився, чи не бажає Радянський Союз зайняти територію, що входить у сферу його інтересів. Зайнявши вичікувальну позицію, Сталін намагався перекласти всю відповідальність за агресію проти Польщі на Гітлера.

Так і не дочекавшись повідомлень про падіння Варшави чи про втечу польського уряду за кордон, Сталін видає наказ розпочати воєнні дії проти Польщі. 17 вересня 1939 р. радянські війська перейшли польський кордон. У ноті, врученій напередодні польському послу в Москві В. Гжибовському, було вказано на дві причини збройної акції СРСР проти Польщі: 1. «Віддана сама на себе і залишена без керівництва, Польща перетворилася у зручне поле для всяких випадковостей і несподіванок, які можуть створити загрозу для СРСР». 2. «Радянський уряд не може також байдуже ставитися до того, що єдинокровні українці та білоруси, які проживають на території Польщі, кинуті напризволяще, залишилися беззахисними». (Спочатку планувалося зазначити, що останнім загрожує Німеччина, але під тиском Берліна це формулювання було вилучено з остаточного варіанту).

До складу Українського фронту, який вів бойові дії проти Польщі, входило 28 стрілецьких і 7 кавалерійських дивізій, 10 танкових бригад, 7 артилерійських полків Резерву головного командування. Війська, що перебували у розпорядженні командуючого фронтом С. Тимошенка (начальник штабу М. Ватутін), вели наступ трьома напрямками: 1) на Рівне-Луцьк-Ковель; 2) на Тернопіль-Львів-Перемишль; 3) на Стрий-Дрогобич. 22 вересня К.Ворошилов і військовий аташе Німеччини у Москві Кьостріг

узгодили демаркаційну лінію для військ двох сторін, що відповідала умовам таємного протоколу від 23 серпня. Внаслідок цього німецькі війська мусили відійти за Буг. 27 вересня Варшава капітулювала.

28 вересня 1939 р. був підписаний радянсько-німецький договір про дружбу і кордони. Згідно з домовленістю, кордон пройшов по так званій «лінії Керзона». Переважна більшість території Західної України увійшла у межі СРСР. Проте, бажаючи домогтися контролю над Литвою, Сталін не наполягав на приєднанні до УРСР Лемківщини, Посаяння, Холмщини і Підляшшя. Тому ці українські етнічні території (майже 16 тис. км² з 1,2 млн. населення) опинилися під німецькою окупацією. Та Сталін був задоволений, про що свідчить його «тріумфальний» підпис (довжиною 58 сантиметрів) на карті-додатку до тексту протоколу.

Намагаючись надати своїм діям легітимного характеру, радянська влада організувала в Західній Україні вибори (хоча й безальтернативні). Обрані Народні збори Західної України 26-28 жовтня 1939 р. у Львові прийняли Декларацію про встановлення Радянської влади і возз'єднання з УРСР.

Радянсько-німецьке співробітництво, розпочате договором про ненапад, Гітлер дуже влучно назвав «шлюбом за розрахунком». Є серйозні підстави вважати, що таким воно було і для радянського керівництва, оскільки принципові моменти процесу «збирання» українських земель під крило СРСР вирішувалися саме на німецько-радянській дипломатичній кухні. 23 червня 1940 р., на другий день після офіційної капітуляції Франції і підписання перемир'я у Комп'єні, Молотов у зверненні до німецької сторони зазначив, що «вирішення бессарабського питання не терпить більше зволікань», піднімав він також питання і про Буковину [3.c54].

26 червня 1940 р. радянське керівництво звернулось із заявою до уряду Румунії про необхідність мирного вирішення питання про повернення Радянському Союзу Бессарабії, а також про передачу йому Північної Буковини, населеної переважно українцями. Вимога передачі цієї території СРСР обґрунтовувалася також тим, що ще у листопаді 1918 р. народне віче Буковини, прийняло рішення щодо возз'єднання з Радянською Україною.

Німеччина, побоюючись того, що у разі виникнення радянсько-румунського збройного конфлікту вона може позбутися румунських поставок продовольства, фуражу і особливо нафти, порадила уряду Румунії піти на поступку. При цьому Берлін запевнив, що ця «поступка» буде мати тимчасовий характер (як сказав Гітлер, «Віддайте, я скоро поверну!») і що Німеччина допоможе не тільки повернути втрачену територію, а й завоювати нові (радянську територію аж до Дніпра).

28 червня 1940 р. румунський уряд заявив про свою згоду передати Радянському Союзу Бессарабію і Північну Буковину.

Список використаних джерел:

1. Овсій І.О. Зовнішня політика України (від давніх часів до 1944 року): Навч. посібник. – К., 2002. с.11
2. Швагуляк М.М. Українська карта: (Українське питання у міжнародній політиці напередодні і на початку Другої світової війни) // Дзвін. – 1990. – №12.
3. Косик В. Україна і Німеччина в Другій світовій війні. - Париж – Нью-Йорк – Львів, 1993. с 54

СЕКЦІЯ 5. КРИМІНАЛЬНЕ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Щодо декриміналізації окремих діянь у сфері здійснення банківської діяльності

Жук І.В., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПІ НАВС, кандидат юридичних наук

Становлення в Україні системи комерційних банків і формування правових основ їх діяльності відносяться до числа найбільш важливих результатів державних перетворень. Відповідно увага держави до даної сфери цілком обґрунтована, оскільки оптимізація банківської системи виступає необхідною умовою подальшого соціально-економічного розвитку держави. У цих умовах зростає значимість вирішення проблеми забезпечення стабільності банківської діяльності в Україні, зокрема, кримінально-правовими засобами.

Доводиться констатувати, що рішення про гуманізацію відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності та виключення ряду статей з чинного Кримінального кодексу (далі - КК) України на підставі однойменного Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності)» від 15.11.2011 р., було дещо передчасним, що стало однією з причин подальшої криміналізації фінансових відносин у країні. Стосується це, перш за все, норм, які передбачали відповідальність за фіктивне банкрутство (ст. 218), приховування стійкої фінансової неспроможності (ст. 220), незаконні дії у разі банкрутства (ст. 221) – одні з найбільш відомих і розповсюджених порушень в сфері банківського кредитування.

Однією з причин прийняття зазначеного правового акту називалася необхідність скасування кримінальної відповідальності за ті діяння у сфері господарської діяльності, які втратили ознаки підвищеної суспільної небезпеки, достатньої для переслідування їх у кримінальному порядку. У зв'язку з цим вказані злочини, що начебто втратили суспільну небезпечність, були переведені у «статус» адміністративних проступків (статті 164-15, 166-16, 166-17 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП)). Найбільш суперечливим є те, що нововведені статті КУпАП фактично дублюють положення статей, вилучених з КК, у тому числі, з передбаченням тих же наслідків, зокрема «завдання великої матеріальної шкоди», у якості обов'язкової ознаки складу правопорушення. Це апіорі свідчить про значну суспільну небезпечність діяння, і за таких обставин в силу вимог статті 11 КК України подібні діяння мають визнаватися злочином, а не адміністративним проступком. Така практика значно ускладнює правозастосовну діяльність щодо розмежування адміністративних правопорушень від злочинів, передбачених КК.

Крім того, слід звернути увагу, що у більшості випадків такими діями суб'єктам господарської діяльності завдається шкода на досить значні суми. Наприклад, ст. 166-16 КУпАП «Незаконні дії у разі банкрутства» передбачає настання відповідальності за «умисне приховування майна, відомостей про майно, передачу майна в інше володіння або його відчуження чи знищення, а також фальсифікацію, приховування або знищення документів, які відображають господарську чи фінансову діяльність, у тому числі планів санації чи мирових угод, якщо ці дії вчинені ... в період провадження у справі про банкрутство і завдали великої матеріальної шкоди». Розмір завданої такими діями шкоди кредиторам може оброховуватися сотнями тисяч гривень, тоді як розмір адміністративного стягнення максимально становить 17 тисяч гривень. Як очевидно, розмір стягнення, передбаченого цією статтею, є неспівмірним суспільній небезпечності самого правопорушення.

Отже навряд чи такий підхід, як і повну декриміналізацію статей 218, 220, 221 КК України, можна назвати прагматичним. Погоджуючись у цілому з авторами Закону щодо необхідності встановлення диференційованого відношення до питання про відповідальність за вчинення деяких господарських правопорушень залежно від їх суспільної небезпечності, вважаємо доцільним їх розмежувати на злочини та проступки з урахуванням ступеня тяжкості завданої шкоди. Так, за факт вчинення незаконних дій у разі банкрутства, фіктивного банкрутства або приховування стійкої фінансової неспроможності встановити адміністративну відповідальність, за аналогічні дії, що завдали великої матеріальної шкоди кредиторам – відновити кримінальну відповідальність.

Юридичний статус клона

Катеринчук К.В., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПІ НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

В статті 18 Кримінального кодексу України (далі - КК) чітко визначені ознаки суб'єкта злочину – фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до КК може наставати кримінальна відповідальність. Отже, ч. 1 ст. 18 КК містить сукупність ознак для настання кримінальної відповідальності щодо особи, яка вчинила суспільно небезпечне винне діяння передбачене КК.

Однією з визначених ознак є те, що дана особа повинна бути фізичною – соціальна, свідомо істота, індивід, наділений певними фізичними і юридичними властивостями, тобто людина [1]. Яка має наступні ознаки:

1) має своє ім'я, характеризується іншими ознаками, які дозволяють її індивідуалізувати (прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце народження та проживання);

2) перебуває у системі соціальних зв'язків – є членом суспільства;

3) приймає усвідомлені рішення – контролює свою поведінку, її вчинки контролюються її волею та свідомістю [2].

При вчиненні злочину фізичною особою, яка повинна мати певні ознаки суб'єкта злочину, не викликає зауважень (сумнівів). В науковій літературі йдуть дискусії щодо визначення юридичного статусу клона людини. Так відповідно до Закону України «Про заборону репродуктивного клонування людини» [3] (далі – Закон) 2004 року забороняється репродуктивне клонування людини (створення людини, яка генетично ідентична іншій живій або померлій людині, шляхом перенесення у запліднену без ядра жіночу статеву клітину ядра соматичної клітини людини (ст. 2 Закону)). Однак в Законі не йде мова про заборону терапевтичного клонування для медичних цілей (тобто клонування з метою регенерації органів тієї ж людини або виробництва медичних препаратів) [4].

Отже, Україна забороняє такий вид клонування людини, як репродуктивне, але наука не стоїть на місці. На даний час вже є клоновані тварини, тому є доречним визначити права та обов'язки клонованої особи. З даного питання також виникають дискусії серед науковців. За твердженнями вчених, клони людини будуть звичайними людськими істотами [6]. Адже дослідники цього питання пропонують вважати, що клон повинен мати весь спектр прав і обов'язків, котрі може мати звичайна людина, без жодних обмежень [6]. Також, як ідентичні близнята, клон і донор ДНК матимуть різні відбитки пальців [7]. Спосіб народження дитини, навіть клона не має жодного значення для визнання людини фізичною особою і суб'єктом злочину, якщо вона наділена всіма іншими обов'язковими ознаками цього елемента злочину [2].

Відповідно до статті 11 Конвенції про захист прав і гідності людини у зв'язку із застосуванням досягнень біології і медицини (Конвенція про права людини і біомедицину) 1997 р. забороняє будь-які форми дискримінації особи за ознакою її генетичної спадковості. Поширюючи дію цієї статті на потенційних клонів, можна говорити про їх рівні права з іншими людьми.

Отже, клон як особа може мати ті ж права, що й інші людські істоти, крім того й певні обов'язки. У випадку вчинення злочину людиною-клонем, кримінальна відповідальність повинна наставати за «загальним» правилом.

Список використаних джерел:

1. Лень В.В. Науково-практичний коментар статей IV, XIV Розділів Загальної частини Кримінального кодексу України. – Запоріжжя: Дніпровський металург, 2010, – С. 7.
2. Українське кримінальне право. Загальна частина : підручник / за ред.. В.О. Навроцького. – К.: Юрінком Інтер. 2013. – С. 230.
3. Про заборону репродуктивного клонування людини : Закон України від від 14.12.2004 № 2231-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2231-15>
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про заборону репродуктивного клонування людини» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
5. Корочкін Л. В лабіринтах генетики / Л. Корочкін / Новий світ.– 1999. – №4. – С. 111
6. Вінгловська О.І., Міхньова Є.Г. Правове регулювання клонування / О.І. Вінгловська, Є.Г. Міхньова // Академія права. – № 2 (08). – 2009 – С. 92 – 94. http://www.health-medic.com/articles/anti_aging/2009-06-10/92-94.pdf
7. Грищенко О. Проблеми клонування: суспільний та правовий аспект / О. Грищенко // Юридичний журнал. № 10. – 2005. [Режим доступу]: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1976>

Проблеми кримінально-правового забезпечення національної безпеки України

Киренко С.Г., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПІ НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Кримінальне законодавство посідає особливе місце в забезпеченні національної безпеки України, оскільки воно захищає суспільні відносини від найбільш небезпечних посягань – злочинів. Нажаль, доводиться констатувати наявність цілого ряду проблем у сфері кримінально-правового забезпечення національної безпеки України.

Зокрема, ч. 1 ст. 110 КК України передбачає відповідальність за умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій. Проте, по-перше, Конституція України не встановлює порядку зміни державного кордону (вона встановлює порядок зміни території України), а, по-друге зміна державного кордону водночас означає зміну меж її території. Таким чином, окрема вказівка в диспозиції ч.1 ст. 110 КК України на мету зміни державного кордону України є зайвою. В даному випадку достатньо обмежитись вказівкою на мету зміни меж території України. Окремої уваги заслуговує ст. 111 КК України («Державна зрада»). Аналізуючи законодавчу характеристику форм державної зради, необхідно відзначити, що напевно чи доцільно у диспозиції статті застосовувати такий емоційно забарвлений термін, як «ворог». Краще замінити його на такий нейтральний термінологічний зворот: «перехід на бік сторони, з якою Україна перебуває у стані війни або збройного конфлікту». Окремої уваги заслуговує вказівка у диспозиції ч. 1 ст. 111 КК України на надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги у проведенні підривної діяльності проти України. Справа в тім, що іноземні держави та організації завжди діють через своїх представників і особа, при вчиненні державної зради, контактує тим чи іншим чином саме з ними, а не з державою чи організацією в цілому (що, в принципі, неможливо), тому більш вдалим, на нашу думку, буде формулювання: «надання представникам іноземної держави або іноземної організації допомоги у проведенні підривної діяльності проти України». Частина 2 ст. 111 КК України передбачає спеціальну підставу звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду: «Звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв'язок та про отримане завдання». Проте, якщо він не вчинив ніяких дій, то його неможна звільнити від кримінальної відповідальності, оскільки немає підстав для притягнення до неї (КК України не передбачає відповідальності за сам факт зв'язку з представниками іноземної держави чи організації без конкретних дій). Більш вдалою може бути така редакція ч.2 статті: «Звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він припинив дії на виконання злочинного завдання представників іноземної держави або іноземної організації, добровільно повідомив органи

державної влади про вчинене та сприяв відверненню шкоди інтересам України». Такий підхід дозволить особі, яка вже зробила перші кроки на злочинному шляху, своєчасно зупинитись і не вчинити непоправного. Схожа ситуація з ч.2 ст. 114 КК України, яка передбачає спеціальну підставу звільнення від кримінальної відповідальності за шпигунство: «Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка припинила діяльність, передбачену частиною першою цієї статті, та добровільно повідомила органи державної влади про вчинене, якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено заподіяння шкоди інтересам України». У цьому випадку питання про звільнення особи від відповідальності ставиться в залежність не тільки від її власної поведінки, а й від дій представників органів державної влади, оскільки саме вони повинні вжити необхідних заходів. А як бути в ситуації, коли, наприклад, особа припинила шпигунську діяльність, добровільно повідомила органи державної влади про вчинене, але внаслідок несвоєчасних та некомпетентних дій їх окремих працівників заподіяння шкоди інтересам України відвернено не було? Тоді, виходячи з тексту ч.2 ст. 114 КК України, для звільнення від кримінальної відповідальності немає підстав, оскільки шкода інтересам України була заподіяна. Але хіба можна ставити питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності в залежність від дій інших осіб, до яких вона не має відношення? Це суперечить цілому ряду статей Загальної частини КК України, які підкреслюють особистий характер кримінальної відповідальності (зокрема, ст.ст. 2, 11 та ін.). Таким чином, більш вдалою, на нашу думку, редакцією ч.2 ст. 114 може бути наступна: «Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка припинила діяльність, передбачену частиною першою цієї статті, добровільно повідомила органи державної влади про вчинене та сприяла відверненню заподіяння шкоди інтересам України». Потрібно звернути увагу і на ст. 113 КК України, яка не передбачає посиленої відповідальності за настання конкретних наслідків диверсії (загибель людей і т.п.). Виходить, що незалежно від їх тяжкості максимальна межа покарання не перевищить п'ятнадцяти років позбавлення волі, що неприпустимо, враховуючи специфіку цього злочину. До речі, ч. 3 ст. 258 КК враховує подібні нюанси і за терористичний акт, що призвів до загибелі людини передбачає, в т.ч. й довічне позбавлення волі. Все це, у свою чергу, вимагає доповнення ст. 113 КК України частиною другою, яка буде передбачати підвищену відповідальність за подібні випадки: «Дії, передбачені частиною першою цієї статті, які призвели до вказаних в ній наслідків, - караються позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі».

Деякі питання створення передумов відміни смертної кари в Україні

Корчинський В.О., професор кафедри кримінально-правових дисциплін ННШП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Розпад СРСР та здобуття Україною незалежності відразу привели до сприйняття ідей лібералізації вітчизняного кримінального законодавства та вилучення так званої вищої міри з переліку покарань. Упродовж 1991-2000 рр. в Україні смертна кара існувала «як виняткова міра покарання» у формі

розстрілу. Це покарання встановлювалося за особливо небезпечні злочини проти держави, проти життя, правосуддя, за військові злочини (в умовах воєнного стану чи бойової обстановки).

Кримінальний кодекс України 2001 року виключив смертну кару з переліку покарань. Своєрідною вищою мірою покарання стало довічне позбавлення волі, передбачене статтями 51, 64 КК України.

Прийняття рішення про відмову від застосування смертної кари в Україні безпосередньо пов'язане з прийняттям 28 червня 1996 року Конституції України.

Конституцією утворено принципово нову та якіснішу систему прав, свобод і обов'язків людини і громадянина. Відповідно до статті 27 Основного Закону кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини.

Згідно зі статтею 28 Конституції кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Вияткова міра кримінального покарання – смертна кара суперечила вищевказаним нормам Конституції України та нормам інших міжнародних документів, у тому числі підписаної від імені України 9 листопада 1995 року Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року. У зв'язку з цим з грудня 1996 року до законодавчого скасування цього покарання Президент України запровадив своєрідний мораторій на виконання вироків щодо осіб, засуджених до смертної кари.

Так, Президентом України з грудня 1996 року не було підписано жодного Указу про відхилення клопотань про помилування чи незастосування акту помилування щодо осіб, засуджених до смертної кари. А відповідно до абзацу другого пункту 7 чинного на той час «Положення про порядок здійснення помилування осіб, засуджених судами України», виконання вироку щодо особи, засудженої до смертної кари, зупинялось до розгляду клопотання про помилування.

29 грудня 1999 року Конституційним Судом України було прийнято рішення № 11-рп/99 у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару). Цим рішенням положення статті 24 Загальної частини та санкцій статей Особливої частини КК України 1960 року, які передбачають смертну кару як вид покарання, було визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними).

Безумовно, що вилучення смертної кари з переліку покарань вітчизняного законодавства відбувалося в тому числі внаслідок процесів євроінтеграції України. Важливу роль у цьому відіграла затверджена Указом Президента України від 11 червня 1998 року «Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу», яка прямо передбачала «зближення із сучасною європейською системою права», що, за задумом розробників Концепції, забезпечить приведення вітчизняного законодавства «до рівня, що склався у державах – членах ЄС».

Зрештою, цей рух цей не був одностороннім. Європейське Співтовариство неодноразово давало зрозуміти українській стороні, що

збереження нею смертної кари в переліку кримінальних покарань може поставити нашу країну поза загальноєвропейськими процесами і навіть призвести до зупинення її діяльності в Раді Європи, членом якої Україна стала 9 листопада 1995 року. Віденська декларація наради глав держав – членів Ради Європи ще в 1993 р. визначила загальнообов'язкові вимоги для вступу до РЄ нових членів. Першим у цьому переліку стоїть «приведення політичних інститутів та правової системи у відповідність до принципів демократії, верховенства права і поважання прав людини», найголовнішим з яких, власне, і є право на життя.

Таким чином, 22 лютого 2000 року Законом № 1484-III Україна ратифікувала Протокол № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1983 року, який стосується скасування смертної кари (зі змінами, внесеними Протоколом № 11 до цієї Конвенції 1994 року), із збереженням застосування смертної кари тільки за діяння, вчинені під час війни або невідвортної загрози війни.

Законом України № 1483-III «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України» від 22 лютого 2000 року виняткову міру покарання – смертну кару замінено на довічне позбавлення волі.

На виконання цього Закону судами, які розглядали кримінальні справи стосовно осіб, засуджених до смертної кари, і вироків, щодо яких не було виконано, згадану міру покарання замінено на довічне позбавлення волі. Протягом 2001 року 405 особам, засудженим до смертної кари, замінено міру покарання на довічне позбавлення волі. Чинним Кримінальним кодексом України довічне позбавлення волі передбачено в 11 статтях особливої частини.

Відмова України від інституту смертної кари викликала неоднозначну реакцію в суспільстві. Проти неї – переважно з політичних мотивів – висловилися і далі висловлюються представники різних, часто діаметрально протилежних, суспільних організацій і рухів. Так, під час передвибірної кампанії 2007 року вимогу відновлення смертної кари висунула у своїй програмі Комуністична партія України (КПУ).

Популярність гасла відновлення смертної кари зумовлюється не лише збільшенням кількості резонансних злочинів, а й фінансовими міркуваннями. В Україні щороку засуджують до довічного ув'язнення приблизно 100 осіб. Можна лише уявити, в які суми обійдеться вітчизняному бюджетові утримання величезної армії убивць. В українських противників аболіціонізму є й аргументи з практики застосування інституту смертної кари в законодавстві ряду країн світу.

Так, за даними ООН, 130 держав світу уже відмовилися від смертної кари, і лише 25 країн вдаються до виконання смертних вироків. Для прикладу, сусідня Білорусь продовжує і зараз страчувати людей. Аналогічна ситуація в Саудівській Аравії, де відрубують голови прямо на міських площах.

Відміна смертної кари як виду покарання стала необхідною умовою для вдосконалення вітчизняного кримінального та кримінально-виконавчого права і гуманізації суспільства, оскільки її відміна спрямована на визнання Україною людського життя найвищою й абсолютною цінністю. Введення замість смертної кари альтернативного і досить суворого покарання, яким є

довічне позбавлення волі, цілком відповідає демократичним цінностям, проголошеним у міжнародних стандартах про права людини.

Список використаних джерел:

1. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу // Політика і час. – 2000. - № 3-4. – С.30.
2. Рада Європи // Юридична енциклопедія: в 6 т./редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.. – К.: Укр. Енцикл., 1998. – Т.5. – 2012 с.
3. Панащук С. ООН бореться со смертною казньою. А США «сражаются» с ООН // Сегодня. – 2007. – 12 ноября. – С. 6.

До питання про кримінальну відповідальність юридичних осіб в Україні

Косенко С.С., професор кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Загальна частина Кримінального кодексу України, розділ XIV–1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» передбачає кримінальну відповідальність, яка поширюється на установи, підприємства чи організації. Під його дію підпадають державні органи, органи влади автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій.

Але відповідно до абзацу другого частини другої статті 964 КК України, якщо держава або суб'єкт державної власності володіє часткою більше 25 відсотків у юридичній особі або юридична особа знаходиться під ефективним контролем держави чи суб'єкта державної власності, то дана юридична особа несе цивільну відповідальність у повному обсязі за неправомірно отриману вигоду та шкоду, заподіяну злочином, що вчинений державою, суб'єктом державної власності або державного управління. Відповідно до цього положення не зрозуміло, чи визнається держава юридичною особою.

Наведене положення суперечить фундаментальному конституційному і кримінально-правовому принципу особистої кримінальної відповідальності, суб'єктом якої може бути лише фізична особа: відповідно до ч.1 ст.18 КК України, суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до Кримінального кодексу України може наставати кримінальна відповідальність. Юридична особа, а тим більше держава та суб'єкти державної власності або державного управління, не можуть бути суб'єктами злочину.

Держава, як така, взагалі не може вчинити бідь-який злочин, а от посадові чи службові особи, можуть, але ж у такому разі мова йде не про юридичну, а про фізичну особу. Одне єдине, що можна вчинити від імені держави, це постановлення завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375 КК України) і то не самою державою, а судом від імені України (ч. 1 ст. 371 КПК України).

Крім того, заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб не є видом покарання, оскільки, відповідно до ст. 50 КК України,

покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаною винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. І знову, законодавець не зазначив хто може державу визнати винною у вчиненні злочину і застосувати до неї заходи кримінально-правового характеру.

Аналіз положень Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно провадження щодо юридичних осіб дає підстави стверджувати, що вони потребують суттєвих уточнень і конкретизації, дають неоднакове і неоднозначне їх тлумачення.

Кваліфікація контрабанди культурних цінностей, вчиненої організованою групою

Міщенко М.О., викладач кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук

Згідно з ч. 3 ст. 28 та ч. 1 ст. 201 КК України, контрабандою культурних цінностей, вчиненою організованою групою, є переміщення цих предметів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь троє і більше осіб, які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

Вчинення контрабанди культурних цінностей групою осіб за попередньою змовою є обставиною, що обтяжує вчинення цього злочину і кваліфікується за ч. 2 ст. 201 КК України. Але вчинення цього суспільно небезпечного діяння організованою групою, згідно диспозиції ст. 201 КК України, не належить до переліку обставин, які його обтяжують. Тому необхідно визначити, як здійснити правову оцінку дій учасників організованої групи, що вчинили контрабанду культурних цінностей. У науці кримінального права зазначене питання безпосередньо не вирішувалося.

Досліджуючи кваліфікуючі ознаки контрабанди, фахівці у різні періоди наголошували на тому, що їх нинішній перелік є недостатнім і це не дає можливостей для повної юридичної оцінки діяння винної особи (осіб) та призначення належного покарання.

Зокрема, В.В. Сіленко, спираючись на вітчизняний та закордонний досвід, запропонував значно розширити перелік кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих обставин контрабанди за рахунок передбачення у ст. 201 КК України таких їхніх видів: вчинення контрабанди із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства; організованою групою; із застосуванням насильства, що є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства; шляхом прориву митного кордону [1, с. 14].

На переконання О.В. Процюка, контрабанду (крім її вчинення повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням свого службового становища) повинно обтяжувати її вчинення організованою групою або із застосуванням чи погрозою

застосування насильства [2, с. 8].

На думку М.І. Костіна, дії співучасників контрабанди, вчиненої у складі організованої групи, слід кваліфікувати за ч. 2 ст. 201 КК України, оскільки це більше відповідає суспільній небезпеці вчиненого [3, с. 80]. Разом із цим, науковець наголошував на необхідності передбачити як обтяжуючу обставину контрабанди, її вчинення організованою групою, оскільки цей злочин набуває форм організованої злочинної діяльності при переміщенні, зокрема, й культурних цінностей.

На практиці не виникає складнощів, зокрема, при кваліфікації контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, вчиненої членами організованої групи, оскільки така форма співучасті передбачена як особливо кваліфікуюча ознака у ч. 3 ст. 305 КК України.

Враховуючи зазначене, вважаємо, що обставиною, яка особливо обтяжує вчинення усіх видів контрабанди, доцільно визнати її вчинення організованою групою. Її слід розмістити в ч. 3 ст. 201 КК України. Це впливає з переліку тих обставин, які обтяжують вчинення контрабанди згідно з ч. 2 ст. 201. Для порівняння: вчинення контрабанди групою осіб та організованою групою мають зовсім різний ступінь суспільної небезпеки, і це обов'язково повинно вплинути на юридичну оцінку вчиненого та міру призначеного покарання [4, с. 113].

Отже, слід зауважити наступне:

на разі, кваліфікація контрабанди культурних цінностей, вчиненої організованою групою здійснюється за ч. 2 ст. 201 КК України;

у якості обставини, що особливо обтяжує вчинення усіх видів контрабанди, визначених у ч. 1 ст. 201 КК України, слід передбачити її вчинення організованою групою.

Список використаних джерел:

1. Сіленко В.В. Кримінальна відповідальність за контрабанду: порівняльно-правове дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В. В. Сіленко. – К., 2009. – 22 с.
2. Процюк О. В. Кримінальна відповідальність за контрабанду : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О. В. Процюк. – К., 2006. – 19 с.
3. Костін М. І. Деякі особливості кваліфікації та розслідування контрабанди, вчиненої у формах співучасті / М. І. Костін // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2004. – № 9. – С. 76–83.
4. Міщенко М.О. Кримінально-правова охорона культурних цінностей в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Міщенко Марина Олексіївна. – Київ, 2013. – 223 с.

Профілактика злочинності в умовах євроінтеграції

Расцька Л.В., професор кафедри кримінально-правових дисциплін ННШП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Європейська інтеграція – це процес політичної, юридичної, економічної (а в деяких випадках – соціальної та культурної) інтеграції європейських держав, у тому числі й частково розташованих в Європі.

Побудова в Україні правової держави викликає необхідність вирішення цілої низки завдань, у тому числі проблеми розробки фундаментальних

теоретичних понять і підходів. Серед надзвичайно широкого комплексу питань, які знаходяться у цьому ряду, одне із провідних місць займає розробка теоретичних основ протидії злочинності.

Сучасний стан злочинності в Україні вимагає розробки й реалізації ефективної стратегії протидії їй як у цілому, так і її найнебезпечнішим проявам. Ця стратегія повинна формуватися не тільки на науково обґрунтованому прогнозі розвитку кримінальної ситуації, але й враховувати реальні перспективи організаційно-правового й ресурсного забезпечення. Насамперед її основу повинна становити науково обґрунтована політика держави по протидії злочинності.

Злочинність є поширеним явищем, яке пустило своє коріння в усі сфери функціонування держави, завдаючи величезної шкоди її розвитку. Тому подолання злочинності перетворюється у надзвичайно складну проблему, яка становить загрозу розвитку країни, стабільності і безпеці суспільства, сприяє підризу демократичних інститутів і цінностей [1].

У сучасному суспільстві існують дві перепони зростанню злочинності:

а) соціальний прогрес, тобто економічний, науково-технічний та духовний розвиток суспільства;

б) цілеспрямована протидія злочинності, яка традиційно зветься боротьбою зі злочинністю.

Протягом досить тривалого періоду історії нашої держави головна мета протидії злочинності визначалася як її викорінювання. При цьому інтерпретація поняття самої цієї ідеї, спочатку недосяжної в практичному плані внаслідок об'єктивних причин, призвело до деформації, а згодом до повної її дискредитації в суспільстві.

Загалом боротьба зі злочинністю складний і багатогранний процес, який вимагає значних фізичних, моральних, психологічних, матеріальних, фінансових та інших затрат. Ліквідація наслідків злочинів і правопорушень іноді тривалий і витратний процес. Тому, попередження злочинності повинно базуватися на створенні державних, регіональних, обласних, районних комплексних програм націлених на попередження злочинності та напрацюванні ефективних заходів щодо протидії злочинності, її попередженні, профілактиці правопорушень, викриттю організованих злочинних угруповань і припинення їх дії, підвищення ефективності боротьби з законспірованими злочинними угрупованнями, а також зі злочинними групами за кордоном, підвищення рівня ефективності діяльності органів правопорядку, нарощування спільних зусиль органів місцевої влади, громадськості та міліції у боротьбі зі злочинністю, вдосконалення методів профілактичного впливу на криміногенну обстановку у країні.

Особливу увагу необхідно приділяти профілактиці злочинності, яка є спеціальним видом діяльності уповноважених на це державних органів, громадських формувань і окремих осіб, спрямованій на здійснення системи певних заходів з виявлення та усунення причин і умов, що сприяють скоєнню злочинів та вплив на осіб, що схильні до протиправних дій [2].

Взагалі, профілактика злочинності - це своєрідний, найбільш гуманний спосіб боротьби зі злочинністю, засіб підтримання належного рівня правопорядку в суспільстві, забезпечення прав і законних інтересів громадян.

Профілактика злочинності, як і кожна дисципліна, ґрунтується на

певних принципах, панівних загальних положеннях, недотримання яких може потягнути за собою ряд негативних наслідків та звести нанівець проведеному в цьому напрямку роботу.

Профілактика злочинності – це нагальна справа структурних підрозділів усіх гілок влади, а також суспільства. Вона має базуватися на наукових принципах і вимогах, дотримання яких конче необхідно, інакше, як показує всесвітній досвід, лише дослідження цієї проблеми позитивних результатів не дає.

Одним із таких принципів є своєчасність – тобто, профілактична робота повинна бути здійснена своєчасно, щоб не дати злочинному наміру перерости в конкретні дії та протиправний акт.

Отже, узагальнюючи вітчизняний і зарубіжний кримінологічний досвід протидії злочинності, керівні принципи щодо її запобігання необхідно акцентувати увагу на наступному:

- профілактику злочинності слід розглядати як обов'язковий елемент соціальної політики держави. Засоби масової інформації й освітянська діяльність також мають вагоме значення для здійснення стратегій протидії злочинності;

- профілактика злочинності – не ізольована проблема, яка вирішується спрощено непослідовними методами; скоріше це широкі й складні напрямки діяльності, що потребують систематичних стратегій і диференційованих концепцій, які ураховують соціально-економічні, політичні й культурні умови суспільства, в якому вони здійснюються та ступінь розвитку суспільства з особливим акцентом на зміни, що відбуваються в ньому зараз і, можливо, відбудуться в майбутньому;

- державні програми з запобігання злочинності слід складати на підставі глобального, комплексного й скоординованого підходу, визначати короткострокові тобто невідкладні, середньострокові й довгострокові (систематичні) завдання. Це дасть можливість оцінювати результати виконання прийнятих рішень, послабити настання можливих негативних економічних і соціальних наслідків, зменшити можливості для вчинення злочинів.

Список використаних джерел:

1. Голіна В.В., Колодяжний М. Г. Конгреси ООН: перспективи використання їх рекомендацій у плануванні та здійсненні заходів запобігання злочинності в Україні // Проблеми законності: Акад. зб. наук. пр. / Відп. ред. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2010. – Вип. 108. – С. 169 – 177.

2. Постанова Верховної Ради України «Про проект Закону України «Про профілактику злочинності» від 31.01.1996 р.

Про деякі концептуальні аспекти спеціально-кримінологічного запобігання злочинам, що вчиняються у місцях позбавлення волі України

Колб І.О., прокурор відділу нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особою свободи громадян прокуратури Київської області, кандидат юридичних наук

Як свідчить практика, немаловажну роль у змісті спеціально-кримінологічного запобігання злочинам відіграє такий її напрямок, як відвернення злочинів. У юридичній літературі за відверненням злочинів

визнається самостійність і специфічність, оскільки центр ваги запобіжної роботи переноситься на стадію, коли з'являється умисел та приймається рішення про вчинення злочину [1, с. 408]. Як з цього приводу зробив висновок В.В. Голіна, очевидно, що відвернення злочинних проявів має місце тоді, коли злочинна поведінка проходить етап від формування злочинного мотиву до початку виконання діяння. На його переконання, відвернення злочинів – це активна специфічна запобіжна діяльність держави та її інституцій, громадськості і громадян, розрахована як на не обмежене коло, так і конкретних осіб, що замислюють вчинення злочинів, домовляються про це заздалегідь, позитивно сприймають злочинний спосіб життя і кримінальну субкультуру, з метою дискредитування злочинної поведінки, відмови від загальної мотивації та наміру або продовження злочинної діяльності [2, с. 30-31].

Результати даного дослідження показують, що усередині напрямку відвернення злочинів можна виділити загальне відвернення та індивідуальне відвернення злочинів. Під загальним відверненням злочинів розуміється сукупність спеціальних заходів, спрямованих на певне коло або групу осіб щодо усунення або нейтралізацію їх злочинних намірів, добровільної відмови від злочинної діяльності. Індивідуальне відвернення злочинів являє собою специфічний комплекс заходів, які здійснюються різними суб'єктами запобіжної діяльності щодо осіб, про яких достовірно відомо, що вони замислюють учинення злочинів з метою активного втручання і впливу на свідомість, волю, поведінку, спосіб життя [2, с. 32]. При цьому заходи індивідуального відвернення злочинів реалізуються на практиці у формі: а) переконання (індивідуальна переорієнтація антигромадської настанови); б) примусу; в) перестереження; г) допомоги [2, с. 35]. Свої особливості та переваги, як один із напрямів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам, має й такий із них, як припинення злочинів. Традиційно у спеціальній літературі і на практиці припинення злочинів розглядається в контексті кримінально-правової теорії розвитку злочинної діяльності – з моменту виявлення наміру про злочин до його повного здійснення, якою охоплюється готування до злочину (ст. 14 КК України); замах на злочин (ст. 15 КК) і закінчений злочин (ч. 1 ст. 13 КК) [3, с. 41-53].

Виходячи з цього, як вірно прийшов до висновку В.В. Голіна, припинення злочинів – це виявлення осіб, які готують вчинення злочину або намагаються безпосередньо його здійснити (замах на злочин), і прийняття до таких осіб відповідних заходів [2, с. 35]. У зв'язку з цим припинення злочинів розглядається в науці та на практиці як суцільно професійна оперативно-розшукова діяльність спеціалізованих суб'єктів запобігання злочинам, в основному, правоохоронних органів [4, с. 3-4].

Список використаних джерел:

1. Аванесов Г.А. Криминология и социальная профилактика. – М.: Аккад. МВД СССР, 1980. – 648 с.
2. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. / Голіна В.В. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. – 120 с.
3. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х.: Право, 2013. – Т.1: Загальна частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – 2013. – 376 с.
4. Лекарь А.Г. Профилактика преступлений. – М.: Юрид. лит., 1972. – 128 с.

Проблеми попередження організованої кіберзлочинності

Воробей В.М., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Расцька Л.В.*

Кіберзлочини – це суспільно-небезпечні діяння, які так чи інакше пов'язані з кіберпростором та комп'ютерною інформацією, що моделюється комп'ютерами.

Кіберзлочинність - це злочинність у так званому «віртуальному просторі». Віртуальний простір можна визначити як простір, що моделюється за допомогою комп'ютера інформаційний, у якому перебувають відомості про особи, предмети, факти, подіях, явищах і процесах, представлені в математичному, символічному або будь-якому іншому виді й рухи, що перебувають у процесі, по локальних і глобальних комп'ютерних мережах, або відомості, що зберігаються в пам'яті будь-якого фізичного або віртуального устрою, а також іншого носія, спеціально призначеного для їхнього зберігання, обробки й передачі. [1,с.32]

Першою причиною розвитку кіберзлочинності, як і будь-якого бізнесу, є прибутковість, – вона неймовірно прибуткова, а це означає що профілактичними заходами в даному випадку можуть бути дії спрямовані на регулярну перевірку рахунків тих, хто потрапляв хоч один раз в поле зору з даних питань.

Друга причина росту кіберзлочинності як бізнесу - те, що успіх справи не пов'язаний з великим ризиком.

Кіберзлочинність – явище новітньої, цифрової доби. Саме це й робить «кіберів» набагато небезпечнішими й ефективнішими за своїх «класичних» колег-шахраїв. Незважаючи на віртуальність злочинів, збиток вони завдають цілком справжній. За деякими оцінками, через кіберзлочинців щорічно світова економіка втрачає \$ 114 млрд, повідомляє РБК. А США оцінили свої збитки за всі роки існування глобальної мережі у \$ 400 млрд. Це у три рази більше щорічних витрат на освіту. Варто працювати над створенням профілактичних напрямів роботи, розробляти концепції, програми плани дії.

Превентивні заходи вже не допомагають, і з кожним роком шкода збільшується, а злочини стають все більш «вишуканими». Найпоширеніші - це злом баз даних компаній та урядових організацій, виведення з ладу промислових об'єктів. До цього, наприклад, призвела атака вірусу на іранську АЕС у Бушері. Також широко відомі крадіжки інновацій або технологій і, нарешті, банальна крадіжка грошей.

Україна увійшла до трійки лідерів з DDoS-атак. За даними Лабораторії Касперського, 12% від усіх атак припадає на Україну.

Так, за оцінками експертів, в останні місяці в управлінні з боротьби з кіберзлочинністю тільки в Києві фіксується до двадцяти випадків крадіжки грошей через клієнт-банк. Суми становлять від 20 тис. до 40 млн. грн. У ряді випадків бувають ситуації, коли такі шахрайські схеми реалізуються організованими групами, у які входять представники банків та силових структур.[2,с.9].

Зовсім не так давно, національне агентство з боротьби зі злочинністю

великої Британії, британський аналог ФБР заарештувало 23-річного підозрюваного у скоєнні кібератаки на міністерство оборони США 15 червня 2014 року від імені хакерського угруповання Lizard Squad.

Тоді в результаті атаки стався витік даних 800 співробітників Пентагону, включаючи їх імена, посади, адреси електронної пошти та номери телефонів. В результаті злому системи Пентагону були оприлюднені дані міжнародної супутникової системи розповсюдження повідомлень (EMSS).

Як заявили в NSA, серед злочинів, які ймовірно вчинили затримані в період з 2 по 6 березня, такі види кібератак, як злом та крадіжка даних транснаціональних компаній і держустанов, DDoS-атаки, кібершахрайство, поширення вірусів і шкідливого ПЗ [3].

Проблема профілактики і стимулювання кіберзлочинності в Україні – це комплексна проблема. Сьогодні закони повинні відповідати вимогам, що пред'являються сучасним рівнем розвитку технологій. Пріоритетним напрямком є також організація взаємодії і координація зусиль правоохоронних органів, спецслужб, судової системи, забезпечення їх необхідною матеріально-технічною базою. Жодна держава сьогодні не в змозі протистояти кіберзлочинності самостійно. Нагальною є необхідність активізації міжнародної співпраці в цій сфері. Саме хакери в недалекому майбутньому стануть загрозю номер один, змістивши тероризм.

Список використаних джерел:

1. Біленчук Д.П. Кібрешахраї – хто вони? //Міліція України, 1999. №7-8. С.32-34
2. Прохоренко В. Кіберзлочинність для України стає актуальним поняттям – НБУ. - //Економічна правда від 26 лютого, 2013року.
3. КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.science-community.org/ru /node/16132>

Маргінальність та злочинність

Геращенко В.І., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Расцька Л.В.*

Феномен маргінальності відноситься до характеристики стану особистості, яка піддається певним випробуванням, викликаним переходом індивідів з однієї соціокультурної середовища в іншу. Найбільш вираженим випадком такого переходу є спадна соціальна мобільність і вимушена міграція індивідів. У підсумку виходить, що мова йде про характеристики свідомості, поведінки та способу життя особистості, що опинилася на межі різних культур, соціальних груп, спільнот (культурна маргінальність, маргінальність соціальної ролі, структурна маргінальність).

У 80-і роки для радянських кримінологів саме цей аспект залишався єдиним і головним у розумінні маргінальної середовища: це – соціально нестійка декласована і полудекласірована соціальна група, як правило, включає нероб, волоцюг, алкоголіків, наркоманів, соціально неадаптованих суб'єктів з кримінальним минулим, які значно ускладнюють кримінологічну обстановку [1].

Взаємозв'язок маргінальності та злочинності в даному випадку може трактуватися не тільки у вигляді припущення, що маргінал в силу

ряду обставин схильний до правопорушень, вчиненням злочинів, але і у вигляді припущення, що маргінал, який перебуває на «околиці», в «Придонья» соціального життя («люмпени», «бичі», «бомжі», повії, жебраки і т.п.), меншою мірою захищений у правовому відношенні, ніж інші, і частіше стає жертвою злочинів різного роду. Втім, умови життя маргіналів подібного роду є такими, що межа між віктимна чи злочинністю зникає.

З цієї точки зору для кримінологів особливу значимість набуває внутрішній світ маргінальної особистості, її свідомість і поведінку. Безсумнівно, процес маргіналізації, зміна однієї соціокультурного середовища на іншу, не може проходити безболісно.

Людина, що сформувалася в одних умовах, засвоїла відповідні цінності, норми і традиції, які закріплювалися фактично з моменту її народження, при вторгненні в чуже йому соціально-культурне середовище, зі своїми усталеними нормами і традиціями, виявляється у владі почуття тривоги, стурбованості за своє майбутнє. У разі відсутності обставин, що сприяють сприятливої адаптації маргінала, не тільки можливий, а й у більшості випадків відбувається вибух агресії, виливається нерідко в злочинну дію. Певний інтерес представляють і психологічні характеристики, властиві особистості маргіналів: слабка опірність життєвим труднощам; дезорганізованість, приголомшеність, нездатність до самостійного аналізу тривожних відчуттів; непристосованість до боротьби за свої права і свободи; занепокоєння, тривожність, внутрішня напруга, що переходить іноді в нічим не виправдану паніку; ізолюваність, відчуженість і ворожість до інших людей; руйнування власної організації життя, психічна дезорганізація, безглуздість існування, схильність до психічної патології і суїцидальних дій; егоцентричність, честолюбство і агресивність. Всі ці риси маргінала стихійно утворюють той глибинний шар психіки, який підводить його до межі криміногенності і роблять його вразливим у правовому відношенні.

Адже як відомо, егоцентричність, честолюбство і агресивність майже завжди входять в спектр насильницьких злочинів. Накопичення психічної напруженості, відсутність міцної системи цінностей, незадовільні соціально-побутові умови – все це окремо і разом викликають стан соціальної відторгнутості особистості. На цьому ґрунті може з'явитися стійка зміна особистості, її деградація в міру розвитку антигромадських установок, що формує готовність до злочинної поведінки.

Разом з тим, криміногенність маргінальності завжди залежить від особливостей особистості, а в кінцевому підсумку – від умов її формування, виховання, зовнішніх впливів на протязі всього життя індивіда. У цьому сенсі стан маргінальності – це стан індивіда, який опинився на межі антигромадської поведінки, але сам по собі такий стан ще не дає підстав щодо неминучості його переходу в антигромадську поведінку. У той же час не можна недооцінювати активності злочинного світу по залученню в свою сферу маргінальних верств.[2]

Кризовий стан суспільства сприяє процесу маргіналізації всього населення. Формується і зміцнюється «соціальне дно», яке включає жебраків, які просять милостиню; бомжів, що позбулися житла; безпритульних дітей, які втратили батьків або втекли з дому; алкоголіків; наркоманів і повії, які ведуть антисоціальний спосіб життя.

Маргінальність виступає сприятливим середовищем розвитку злочинності. Як не сумно, прогноз злочинності в світі, в його окремих регіонах і країнах до початку третього тисячоліття викликає лише справедливі побоювання. Загальна динаміка злочинності в світі продовжить йти вгору найближчим часом. Середній приріст її може знаходитися в межах 2-5% на рік. До такого варіанту прогнозу призводить і екстраполяція наявних тенденцій, і експертні оцінки можливої кримінологічної обстановки в світі, і моделювання причинної бази злочинності майбутнього [3] .

Список використаних джерел:

1. А.Фарж, Рашковский Є. «Маргінали» // 50/50 : Досвід словника нового мислення - М.,1989
2. Петров Д.В. «Використання понять маргінальності і лімінальності у дослідженні молодіжних субкультур» // Петров Д.В. Молодіжні субкультури - Саратов, 1996
3. Стариків О.Н. «Маргінали і маргінальність у радянському суспільстві» // Робочий клас» і сучасний світ - 1989-№4

Протиправне заволодіння майном підприємства, установи чи організації

Горбань О.В., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук Жук І.В.

Тема протиправного заволодіння майном підприємства, установи чи організації актуальна для України з моменту проголошення її незалежності. На даному етапі розвитку це криміногенне явище негативно впливає на інвестиційну привабливість України. Причинами цього явища стало багато негативних факторів, до яких, насамперед, належать недосконалість вітчизняного законодавства та високий рівень корупції в країні.

На сьогодні найгострішою проблемою розвитку та функціонування економіки є поширення процесів незаконного привласнення чужого бізнесу, так зване рейдерство. Зазвичай під рейдерством розуміють вилучення майна на нібито законних підставах, в основі виникнення яких лежать прогалини в законі або системні недоліки функціонування державних інститутів (судової та правоохоронної систем, системи реєстрації юридичних осіб тощо).

Ця проблема становить науковий інтерес для багатьох науковців, зокрема Е.В. Біджакова, З.С. Варналій, О.Ю. Кирєєва, Ю.Г. Ковнія, П.Я. Кравчука, І.І. Мазур, О.В. Манойленка, В.Ю. Нестеренко, В.В. Рябота, О.М. Сафронової, Н.С. Согріна, А.В. Халецького та ін. Однак, вирішення вона поки що не знайшла.

Причини, які зумовлюють протиправне заволодіння майном підприємств, установи, організації можна поділити на об'єктивні та суб'єктивні. Об'єктивною причиною є те, що право власності є криміногенною категорією, яка потребує безперервного захисту, як правового, так і організаційного. Насамперед, це має здійснювати засобами приватного права сам власник, а вже потім, за умови недостатності приватної ініціативи, силою публічного права – держави. До суб'єктивних причин можна зарахувати правовий нігілізм власників контрольного пакета акцій, нехтування ними інтересами трудового колективу. Є певна особливість сьогодення: схеми рейдерських атак, на жаль, розробляють висококваліфіковані юристи, тому питання кваліфікації того чи іншого нападу як рейдерства в кожному випадку

потребує ретельного аналізу й доказування.

10 жовтня 2013 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання діяльності юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців». Основною метою закону є недопущення використання схем і методів протиправного поглинання та захоплення майна підприємств, що створює реальну загрозу національним та економічним інтересам держави й вимагає формування ефективної системи протидії цим негативним проявам.

Так, Кримінальний кодекс України (далі – КК України) доповнено ст. 206-2 «Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації»: «протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації, у тому числі частками, акціями, паями їхніх засновників, учасників, акціонерів, членів, шляхом вчинення правочинів з використанням підроблених або викрадених документів, печаток, штампів підприємства, установи, організації» (ч. 1). У ч.ч. 2 і 3 зазначені кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочину відповідно.

Аналіз змісту ст. 206-2 КК України під кутом практики застосування приписів ст. 190 КК України «Шахрайство» дозволяє стверджувати, що заволодіння майном шляхом вчинення правочинів з використанням підроблених або викрадених документів, печаток чи штампів є одним із найпоширеніших та цілком «традиційних» способів учинення шахрайства, а отже і не характеризується ні значно підвищеною, ні значно зменшеною суспільною небезпекою порівняно з іншими формами прояву шахрайства. Про це, до речі, говорить і порівняльний аналіз санкцій ст. 190 та ст. 206-2 КК України.

Загалом, говорячи про караність зазначеного діяння, слід відзначити, що, з одного боку, санкції частин 1, 2 та 3 ст. 206-2 КК України є дещо суворішими порівняно із відповідними санкціями частин 1, 2 та 3 ст. 190 КК України, а з іншого – значна частина проявів такого шахрайства, що одночасно підпадає під ознаки складів злочину, передбачених статтями 190 та 206-2 КК України, тягнутимуть за ст. 206-2 КК України значно пом'якшену кримінальну відповідальність.

Щодо попередження злочину, передбаченого ст. 206-2 КК України, то в першу чергу, можна запропонувати наступне:

- створити реєстр фізичних та юридичних осіб, які вже були задіяні в рейдерських схемах;
- запровадити оформлення судових рішень та їх копій на бланках суворої звітності (навіть з голографічним захистом);
- узагальнити практику застосування судами України матеріального та процедурного законодавства у справах, пов'язаних з протиправним заволодінням майна підприємства, установи, організації;
- законодавчо зобов'язати реєстраторів та утримувачів обов'язково повідомляти про планові реєстраційні дії власників корпоративних прав, щоб уникнути переходу прав без відома їх законного власника;
- створити центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом для координації боротьби з рейдерством (антирейдерський комітет);

Ураховуючи викладене, можна зробити висновок про необхідність

формування державних механізмів протидії незаконному заволодінню майном підприємства, установи, організації, розробки і реалізації комплексу заходів, зокрема вдосконалення норм КК України та реформування судової системи.

Відмежування легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом від придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом

Городницький П.С., студент курсу БПмс ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук **Жук І.В.**

Процес реформування суспільного життя України в умовах переходу до ринкової економіки та інтеграції України до європейського і світового співтовариства поєднаний із подоланням проблем соціального, політичного, економічного характеру, що створює сприятливу обстановку для вчинення ряду злочинних діянь, які носять транснаціональний характер. Одним із таких явищ є легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Актуальність цієї теми пояснюється тим, що для даного злочину властивим є високий рівень суспільної небезпеки, з чим безперечно і пов'язана діяльність законодавця, спрямована на протидію легалізації та її суспільно небезпечних наслідків. Зокрема, з цією метою на виконання домовленостей з Міжнародним валютним фондом та з урахуванням пропозицій до національного законодавства експертів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (FATF) ВРУ 14 жовтня 2014 року прийняла Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

В цьому контексті важливим, на нашу думку, є не тільки визначення поняття та сутності легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, а й відмежування її від суміжних злочинів, зокрема від злочину, передбаченого ст. 198 КК України.

Окремі кримінально-правові аспекти легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, досліджувались у роботах В. М. Алієва, В. І. Михайлова, Л. І. Аркуші, А.С. Беницького, О. Б. Полторацького, О. В. Авраменка, П. П. Андрушка та інших вчених.

Під легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом ст. 209 КК України розуміє вчинення фінансової операції чи правочину з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів.

Відповідальність за ст. 198 КК України настає за заздалегіть не обіцяне придбання або отримання, зберігання чи збут майна, завідомо одержаного

злочинним шляхом за відсутності ознак легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Відмінності між цими злочинами, на нашу думку, полягають у наступному:

- ці злочини відрізняються один від одного за об'єктом: легалізація посягає на встановлений порядок здійснення господарської діяльності. Злочин, передбачений ст. 198 КК України має своїм об'єктом встановлений порядок придбання і відчуження майна, тобто реалізацію права власності;

- предметом легалізації є майно, яке не лише прямо, а й опосередковано отримано злочинним шляхом. До предмета ж злочину, передбаченого ст. 198 КК України, відносять тільки те майно, яке отримано в результаті вчинення злочину безпосередньо.

- відрізняються злочини, описані у ст. ст. 198 і 209 КК України, також за ознаками об'єктивної сторони. Дії, вказані у ст. 198 КК України, тягнуть кримінальну відповідальність за цією статтею КК України, лише за умови, що у вчиненому не вбачається ознак легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, тобто ознак складу злочину, передбаченого ст. 209 КК України. У тому разі, коли збут, придбання, отримання і зберігання майна, одержаного злочинним шляхом, не призводять до його «відмивання», а продовжує залишатись у тіншовому обігу, вчинене потрібно кваліфікувати не за ст. 209, а за ст. 198 КК України [2, с. 132 – 133];

- із суб'єктивної сторони, злочин, передбачений ст. 209 КК України, характеризується прагненням винної особи надати правомірний вигляд процесу залучення майна у побутовий чи господарський обіг. Натомість, така спрямованість не притаманна злочину, передбаченому ст. 198 КК України. Вчинення злочину, передбаченого ст. 198 КК України, має своїм наслідком фактичне втягнення злочинних доходів у побутовий і економічний оборот без приховування справжнього джерела походження такого майна, без надання володінню таким майном правомірного вигляду.

- з урахуванням того, що злочин, описаний у ст. 198 КК України, на законодавчому рівні розглядається як різновид причетності до злочину, його суб'єктом не визнається особа, яка будучи виконавцем або співучасником, вчинила злочин, внаслідок якого одержується майно. Натомість, за ст. 209 КК України відповідальність може нести як особа, яка одержала кошти чи інше майно злочинним шляхом, так і особа, яка заздалегіть пообіцяла вчинити передбачені цією статтею дії для легалізації коштів чи майна, одержаних внаслідок вчинення предикатного діяння [2, с. 134].

В. Я. Тацій зазначає, що у разі вчинення винним дій, які за своїми об'єктивними ознаками одночасно підпадають під обидві статті, вирішальне значення має зазначена мета легалізації – надання правомірного вигляду володінню предметами, зазначеними у ст. 209 КК: за її наявності застосовується ст. 209, в інших випадках – ст. 198 КК [1, с. 292].

Л. І. Аркуша вважає, що при кваліфікації дій особи за ст. 209 КК України обов'язково необхідно враховувати, що вчинення дій без наміру надання володінню законного вигляду не є легалізацією, а такі дії особи необхідно кваліфікувати за ст. 198 КК України, оскільки при таких діях кошти або майно переходять від одного незаконного володільця до іншого і продовжують знаходитись в незаконному обігу [3, с. 57].

Таким чином, норма, що встановлює кримінальну відповідальність за

легалізацію грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом, має більш універсальний характер, ніж норма, що забороняє придбання або збут майна, завідомо здобутого злочинним шляхом. Однак із цього не випливає, що ст. 198 КК України відіграватиме будь-яку додаткову, факультативну роль при основному складі злочину. Незважаючи на подібність деяких структурних ознак обох складів, ототожнювати їх правовий зміст було б неправильно.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисової, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х.: Право, 2013. / Т. 2: Особлива частина / Ю. В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с.
2. Кримінально-правова характеристика легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: Монографія / О. Б. Полторацький. – Луганськ: Промдрук, 2013. – 360 с.
3. Аркуша Л. І. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних у результаті організованої злочинної діяльності: характеристика, виявлення, розслідування: монографія / Л. І. Аркуша. – Одеса : Юридична література, 2010. – 376 с.

Оперативно-розшукова характеристика незаконного заволодіння транспортними засобами в Україні

Деревинський В.В., аспірант Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

Розвиток теорії оперативно-розшукової діяльності засвідчив, що кримінологічна, кримінально-правова та інші характеристики злочинів по своєму змісту не включають та в цілому не забезпечують виконання завдань оперативно-розшукової діяльності (ОРД), визначених, зокрема, в ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Втім, як вірно зробили висновок ряд вчених (А.В. Баб'як, О.О. Дерев'ягін, М.В. Сташак), у сучасній науці ОРД виокремлено категорію, яку називають оперативно-розшуковою характеристикою [1, с. 36].

Вперше в науковий обіг цю теоретичну категорію ввів Д.В. Гребельський [2]. У сьогоденні вона знайшла своє відображення у роботах Б.І. Бараненка, В.Я. Горбачевського, Д.Й. Никифорчука, В.Л. Ортинського, В.Д. Пчолкіна та ін. Поряд з цим, у науковій літературі досі вживається таке поняття, як «оперативно-тактична характеристика» під якою розуміють характеристику кримінальної або криміногенної події, яка є елементом оперативно-розшукової ситуації [3, с. 44-45]. Саме цей елемент і утворює умови, що сприяють підготовці та вчиненню злочину або маскуванню факту протиправного діяння.

І.І. Басецький [4, с. 92-93] та В.П. Шиенок [5, с. 22-26] мову в своїх роботах також ведуть про оперативно-тактичну характеристику злочинності, вважаючи, що оперативно-тактична характеристика – це науково-практичний термін, що визначає сукупність ефективних організаційно-тактичних рішень. Г.Т. Кабанов переконаний, що оперативно-тактична характеристика містить дані, які відображають оперативну обстановку в регіоні, стан боротьби зі злочинами, кримінологічні особливості злочинців, способи вчинення протиправних діянь, засоби маскування факту злочину, місця збуту викраденого, причини

та умови, що сприяють вчиненню злочинів, тощо [6, с. 71]. Аналогічні підходи можна знайти у наукових розробках М.С. Картавенка; Б.П. Смаргоринського; К.М. Тарсукова та ін.

Ці та інші наукові напрацювання й виступили методологічним підґрунтям для виведення поняття «оперативно-розшукової характеристики злочинів» [1, с. 34-38], яке використано у даній статті.

Список використаних джерел:

1. Баб'як А.В., Дерев'ягін О.О., Стащак М.В. Особливості протидії злочинам підрозділами карного розшуку в курортних місцевостях України: монографія / Баб'як А.В., Дерев'ягін О.О., Стащак М.В. – Львів: ЛЬДУВС, 2012. – 172 с.
2. Гребельський Д.В. О состоянии криминалистических и оперативно-розыскных характеристик / О.В. Гребельский / Криминалистическая характеристика преступлений: сборник научных трудов. – М: ВНИИ МВД СССР, 1984. – С. 3-15.
3. Худяков Ю.М. Значение и содержание оперативно-тактической характеристики для раскрытия преступлений различных видов / Ю.М. Худяков // Проблемы совершенствования деятельности аппаратов милиции и криминалистических подразделений. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1979. – Вып. 2. – С. 44-53.
4. Басецкий И.И. Словарь оперативно-розыскной терминологии / И.И. Басецкий. – Мн.: Академия МВД Республики Беларусь, 1993. – 264 с.
5. Шиенок В.П. Оперативно-розыскная тактика раскрытия умышленных убийств: учеб. пособие / В.П. Шиенок. – Мн.: Минская ВШ МВД СССР, 1989. – 98 с.
6. Кабанов Г.Т. Квартирные кражи. Предупреждение и раскрытие. Оперативно-розыскная тактика: учеб. пособие / Г.Т. Кабанов и др. – Мн.: Академия МВД Беларуси, 1995. – 246 с.

Деякі особливості виправлення та ресоціалізації засуджених неповнолітніх

Закурська А.Е., студент ННІПІ НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Корчинський В.О.*

Останніми роками проблема злочинності неповнолітніх в Україні набула особливої гостроти і актуальності. Тільки протягом першого півріччя 2014 року неповнолітніми скоєно 2,3 тис. злочинів. Рівень злочинності серед неповнолітніх в період 2013-2014 р. виріс на 57,1%. Суспільство виказує занепокоєння з приводу деградації чималої частини підростаючого покоління, яке, ще не почавши жити, вже позбавило себе перспективи знайти гідне місце в суспільстві. Якщо не будуть усвідомлені всі механізми кримінальної соціалізації неповнолітніх, то ситуація не зміниться. Тільки визнання суспільством своєї відповідальності за долю молоді та організації сучасних заходів, щодо виправлення засуджених, можуть стати по-справжньому дієвим механізмом впливу на ситуацію зі злочинністю неповнолітніх.

Особливості виправлення неповнолітніх засуджених полягає у тому, що ця категорія правопорушників належать до найменш захищеної та найбільш вразливої соціальної верстви населення, що пояснюється багатьма соціально-економічними, медичними, психологічними та психофізіологічними причинами. Якщо говорити про дорослу людину, то вона вже сформованим членом суспільства, яка контролює свої дії та усвідомлює їх значення. В той час коли неповнолітні знаходяться в процесі становлення та утвердження, вони намагаються знайти своє місце в соціумі.

Психічні зрушення, якими супроводжується статеве дозрівання породжують потребу підлітка у визнанні однолітків, спричиняють його незадоволення власним станом. Особливість цього віку пов'язана з пошуком того, хто може їх зрозуміти, - як правило це компанії однолітків, з якими можна розділити інтереси, оцінки, захоплення, так він набуває відносну самостійність. Відповідно до ст. 1

Кримінально-виконавчого кодексу України вважається, що Кримінально-виконавче законодавство України регламентує порядок і умови виконання та відбування кримінальних покарань з метою захисту інтересів особи, суспільства й держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими.

Практика та статистика показують, що місця позбавлення волі не завжди досягають мети виправлення та ресоціалізації засудженого, не кажучи вже про створення умов для самореалізації.

Завдання виправлення в умовах ізоляції від суспільства недосяжне і приречене. Парадоксально, але поставивши за мету адаптувати таку людину до життя в суспільстві, її ізолюють від цього ж суспільства. Згубний вплив криміналізованого середовища за ґратами не лише не долається, але й отримує деякі додаткові стимули. Тому необхідно застосувати до неповнолітніх правопорушників і звільнених від покарання більш сучасні заходи впливу, альтернативні позбавленню волі покарання.

Так, фахівці у галузі профілактики злочинності неповнолітніх давно рекомендують, за досвідом багатьох зарубіжних країн, організувати психодіагностичні центри, що забезпечуватимуть соціально-психологічну діагностику особи підлітків, які скоїли злочин, і давати органам досудового слідства і судам прогноз їх ресоціалізації. Таким чином ми зможемо допомогти вирішити проблеми підлітків та повернути їх до нормального життя.

У світовій практиці намітились дві тенденції в кримінальній політиці при вирішенні питань ресоціалізації неповнолітніх. Якщо в США, Великобританії і Франції у 80-х роках спостерігається тенденція заміни виховно-виправного характеру на каральні, то в Японії зберігається спрямованість на максимальне обмеження застосування до неповнолітніх заходів, пов'язаних із ізоляцією від суспільства. Так. В Японії близько 90% рішень, винесених сімейними судами (без урахування рішень про автотранспортні злочини), це не відкривати судового слухання або не застосовувати виховно-виправних заходів.

У Румунії діють за місцем роботи та проживання судові комісії, що розглядають правопорушення неповнолітніх і молоді. У Польщі в 1982 р. створені сімейні суди, які розглядають справи відносно неповнолітніх, які вчинили злочин, чи знаходяться в стані деморалізації. В Японії діють сімейні суди і пункти з керівництва дітьми – адміністративні органи, які покликані брати активну участь в діяльності по ранній профілактиці злочинності. Практика показує, що в багатьох державах сімейні суди працюють ефективно. У них розглядається весь комплекс питань, пов'язаних з сім'єю і дітьми. Перевага сімейних судів полягає у тому, що там працюють юристи, психологи, педагоги, соціологи, які мають не лише

високі професійні знання, а й досвід роботи в цій області. Думається, що назріло питання про створення сімейних судів і в Україні.

Завдання держави, на мою думку, полягає у тому щоб створити такі умови, при яких підлітки не лише будуть відбувати покарання, а й зрозуміють протиправність своїх дій та навчатися усвідомлювати всю повноту своїх вчинків та наслідки до яких вони можуть призвести.

Про деякі історичні аспекти протидії розслідування злочинів, вчинених у місцях позбавлення волі

Карпенко Н.В., здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

Здавна дослідники небезпідставно звертають увагу на те, що місця позбавлення волі часто впливають на особистість як криміногенний фактор. Більш того, існує єдність у висновках багатьох вчених, що при вивченні причин зазначеної поведінки необхідно враховувати не тільки самі дії, а й події, які їм передували, адже особистість та її світогляди формуються, перш за все, під впливом соціальних факторів [1, с. 25]. Важливим у зв'язку з цим є й інший висновок по суті означеної проблематики: сутність людської поведінки, її спрямованість та зміст мають, насамперед, соціальні причини виникнення та значення. Саме зазначені обставини й були враховані у ході даного дослідження при вивченні історичних засад формування протидії досудовому розслідуванню злочинів у місцях позбавлення волі. Зокрема, встановлено, що між засудженими, як і в інших соціальних групах, встановлюються зв'язки двох видів: формальні та неформальні. При цьому неформальні зв'язки, за певних умов, набувають характеру неформальної організації, а саме: опинившись у місцях позбавлення волі, засуджений зіштовхується з таким явищем, як «друге життя» – це явище і є неформальною системою самоорганізації засуджених, що склалась століттями та виступає однією з детермінант, що породжує та обумовлює протидію засуджених у ході досудового розслідування злочинів, вчинених в УВП. Так, проведений аналіз історичної практики, пов'язаної з подоланням протидії досудовому слідству з боку засуджених у місцях позбавлення волі, засвідчує, що однією з причин цього явища є протидія у галузі суспільної свідомості покарання, що створюється внаслідок взаємодії звичаїв, традицій, моделей поведінки і моралі, стереотипів злочинного середовища («злочинної субкультури») з однорівневими для них загальнолюдськими цінностями культури та соціально-позитивними звичаями цієї галузі [2, с. 335]. Історія місць позбавлення волі України свідчить й про те, що одним з найбільш ефективних інструментів протидії засуджених як адміністрації УВП так і досудовому слідству було їх об'єднання у злочинні спільноти. Як з цього приводу зробив висновок К. В. Муравйов, історичний досвід показує, що люди завжди виживали тільки у випадку об'єднання і виконання певних правил та норм поведінки. Тому можна вважати, що виникнення «другого життя» має об'єктивний характер [3, с. 53]. Цей самий автор досить ґрунтовно довів й особливості об'єднань засуджених у місцях позбавлення волі: а) примусовість її створення (без участі членів спільноти); б) наповненість життя спільноти антисоціальними явищами, що здебільшого досягають рівня

злочину; в) значний заряд антисуспільних агресивних тенденцій; г) перекохані моральні уявлення про стосунки між людьми; ґ) активна еґоїстична позиція неформальних груп та окремих індивідів [3, с. 54].

Зазначені висновки викладені в роботах й інших дослідників (А.І. Гурова, В.Ф. Пирожкова, Д.І. Корецького та ін). При цьому К.В. Муравйов переконаний, що потрібно вести мову не про середовище, а про так звану «спільноту засуджених», так як поняття «середовище» є більш широким, а «спільнота засуджених» – складовою частиною [3, с. 151]. З чим можна погодитись.

Список використаних джерел:

1. Водозазский Б. Ф., Ватутин Ю. А. Преступные группировки. Их обычаи, традиции, «законы» (прошлое и настоящее). – Омск: ОВШ МВД СССР, 1979. – 61 с.
2. Преступность среди социальных подсистем. Новая концепция и отрасли криминологии / под ред. Д. А. Шестакова. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2003. – 353 с.
3. Муравйов В. К. «Арештанська спільнота» як суспільно-психологічний феномен у місцях позбавлення волі // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – К.: КІВС, 2000. – № 5. – С. 151-157.

Кримінально-правова характеристика незаконного заволодіння транспортними засобами в Україні

Квінікадзе О.Б., аспірант Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

В науці загальновідомим є висновок про те, що наукова характеристика злочинів, як і будь-який інший вид наукового знання, належить до різних наук, відповідно до їх предмета та наукового інтересу. При цьому щодо злочину як кримінально-правового поняття, то, як обґрунтовано зауважив О.Г. Кулик, значущою є, насамперед, кримінально-правова характеристика, що складається, як правило, за ознаками складу злочину [1, с.75]. Проте досі в науці кримінального права не має єдності думок щодо змісту даного поняття. Зокрема, одні науковці, вживаючи його у назві своїх робіт, так і не виводять його формальних ознак та в цілому зміст. Інші вчені зводять це поняття до аналізу складу злочинів, як правило, в науково-практичних коментарях або підручниках чи інших навчально-методичних виданнях; а треті – до кваліфікації злочинів [2]. Поряд з цим, тривалий час серед вчених дискутується питання про співвідношення кримінально-правової та кримінологічної характеристики видів злочинів, частина з яких вважає, що остання повністю включає першу, коли йдеться про кримінально-правові ознаки злочинів [3, с.11-12].

У цій роботі під кримінально-правовою характеристикою незаконного заволодіння транспортними засобами розуміється його теоретико-правова оцінка з огляду підстав кримінальної відповідальності, суспільної небезпечності, протиправності та караності, а також аналізу складу злочину та його кваліфікуючих ознак. Необхідність розгляду кримінально-правової характеристики зазначеного злочину саме у такому змісті обумовлена змістом запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами та теоретико-прикладними завданнями щодо формування науково обґрунтованих заходів з цього приводу.

Щодо підстав кримінальної відповідальності (ст. 2 КК України), то вони визначені в ст. 289 КК «Незаконне заволодіння транспортним засобом» і ст. 255 КК «Створення злочинної організації» та передбачають відповідальність за кожен окремо вчинений злочин та по їх сукупності (ст.ст. 30, 70, 71, КК) (п. 15 постанови Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13 «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» [4, с. 346]), що, звичайно, варто враховувати при організації заходів протидії злочину, пов'язаному з незаконним заволодінням транспортними засобами організованими злочинними угрупованнями.

Список використаних джерел:

1. Кулик О.Г. Злочинність в Україні на початку ХХІ століття: монографія / О.Г. Кулик. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 272 с.
2. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навчальний посібник / В.О. Навроцький. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.
3. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3-х кн. / Закалюк А. П. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів / Закалюк А. П. – 712 с.
4. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13 // Постанова Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / упоряд. В.В. Рожнова, А.С. Сизоненко, Л.Д. Удалова. – К.: ПАЛІВОДА А.В., 2011. – С. 342-348.

Щодо змісту спеціального кримінологічного запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами в Україні

Колб С.О., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС

Як свідчить практика, спеціально-кримінологічне запобігання злочинам здійснюється за трьома головними напрямками, за якими розробляють і реалізують заходи: а) кримінологічної профілактики; б) відвернення злочинів; в) припинення злочинів. В науці під профілактикою злочинів розуміють особливий вид соціального управління, що покликаний гарантувати безпеку правоохоронних цінностей і полягає в розробленні і здійсненні системи цілеспрямованих заходів щодо виявлення та усунення причин злочинів, умов, які сприяють їх здійсненню, а також запобіжного впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки [1, с. 814]. Як з цього приводу влучно зауважив В.В. Голіна, профілактика означає завчасне вжиття заходів, які здатні перешкодити реалізації небажаних явищ, подій, зв'язків, наслідків чогось [2, с. 23].

Залежно від того, на які криміногенні явища і процеси спрямовані профілактичні заходи, їх за принципом професіоналізації і спеціалізації вчені запропонували об'єднати в окремі види профілактики: 1) профілактику випередження; 2) профілактику обмеження; 3) профілактику усунення; 4) профілактику захисту [2, с. 23]. При цьому, як вірно зробив висновок А.Е. Жалінський, спеціалізація і професіоналізація полягає в тому, що вона, по-перше, потребує все більше спеціальних, у тому числі кримінологічних знань; по-друге, в тому, що розширюється коло посадових

осіб, для яких ця діяльність є основною або провідною; по-третє, всередині профілактики утворюються види діяльності, які потребують специфічних знань, навичок і вмін [3, с. 283].

Як свідчить практика, немаловажну роль у змісті спеціально-кримінологічного запобігання злочинам відіграє такий її напрямок, як відвернення злочинів. У юридичній літературі за відверненням злочинів визнається самостійність і специфічність, оскільки центр ваги запобіжної роботи переноситься на стадію, коли з'являється умисел та приймається рішення про вчинення злочину [4, с. 408]. Як з цього приводу зробив висновок В.В. Голіна, очевидно, що відвернення злочинних проявів має місце тоді, коли злочинна поведінка проходить етап від формування злочинного мотиву до початку виконання діяння. На його переконання, відвернення злочинів – це активна специфічна запобіжна діяльність держави та її інституцій, громадськості і громадян, розрахована як на не обмежене коло, так і конкретних осіб, що замислюють вчинення злочинів, домовляються про це заздалегідь, позитивно сприймають злочинний спосіб життя і кримінальну субкультуру, з метою дискредитування злочинної поведінки, відмови від загальної мотивації та наміру або продовження злочинної діяльності [2, с. 30-31].

Список використаних джерел:

1. Белкін Р. Профілактика злочинів // Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / Відп. редактори: В.В. Коваленко, Є.М. Моїсєєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К.: Атіка, 2010. – Т. VI. Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). – С. 814.
2. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. / Голіна В.В. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. – 120 с.
3. Жалинский А.Е. Предупреждение преступлений в условиях НТР // Совершенствование мер борьбы с преступностью в условиях научно-технической революции / Под. ред. В.Н. Кудрявцев. – М.: Наука, 1980. – С. 281-286.
4. Аванесов Г.А. Криминология и социальная профилактика. – М.: Аккад. МВД СССР, 1980. – 648 с.

Проблеми кримінальної відповідальності за ухилення від відбuvання покарання у виді обмеження волі

Копієвська Н.О., студент ННІЗН НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук Процюк О.В.

Протягом 2014 року засудженими до обмеження волі вчинено 70 злочинів, відповідальність за які настає згідно ст. 390 Кримінального кодексу України від 05 квітня 2001 року.

Диспозиція даної статті визначає чотири самостійні діяння, які вчиняються особою, засудженою до обмеження волі, кожне з яких утворює об'єктивну сторону: 1) самовільне залишення місця обмеження волі; 2) злісне ухилення від робіт; 3) систематичне порушення громадського порядку чи встановлених правил проживання; 4) неповернення до місця відбuvання покарання особи, засудженої до обмеження волі, який було дозволено короточасний виїзд, після закінчення строку виїзду [1].

Одним із діянь, що викликає найбільше проблем при вирішенні питань щодо притягнення засудженого до обмеження волі до кримінальної

відповідальності є самовільне залишення місця обмеження волі. Так, у відповідності до ст. 56 Кримінально-виконавчого кодексу України від 11 липня 2003 р. (КВК України) засуджені до обмеження волі відбувають покарання у виправних центрах, а тому виправний центр можна вважати місцем обмеження волі. Кримінальна відповідальність настає саме за самовільне залишення місця обмеження волі. В законодавстві зміст поняття «місце обмеження волі» не закріплюється, а лише визначається зміст поняття «межі виправного центру», а саме в ч. 3 ст. 56 говориться, що управління (відділи) центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Київській області за погодженням з органами місцевого самоврядування визначають межі виправних центрів [2]. В п. 1 параграфу 29 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 29.12.2014 № 2186/5 зазначено, що межа виправного центру встановлюється наказом начальника територіального органу управління Державної пенітенціарної служби України за погодженням з органами місцевого самоврядування з урахуванням особливостей установи виконання покарань та проходить по межі населеного пункту, але в радіусі не більше 5 кілометрів від території виправного центру [3]. Отже, можна констатувати, що в даному підзаконному нормативно-правовому акті викладено поняття меж виправного центру з певними обмеженнями, якими є межа населеного пункту та радіус до 5 кілометрів від території установи.

На сьогоднішній день зміст поняття «територія виправного центру» не розкривається, проте до 23 січня 2015 року діяла «Інструкція з організації порядку і умов виконання покарання у виді обмеження волі», затверджена наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 16 лютого 2005 року № 27, в п. 4.1 якої було зазначено, що територія виправного центру з метою недопущення проходу сторонніх осіб та забезпечення збереження матеріальних цінностей, що на ній знаходяться, обладнується огорожею суцільного заповнення та контрольно-пропускним пунктом. Тобто, місцем відбування покарання буде установа відкритого типу, що розташована на певній території, обладнаній огорожею. Виходячи з цього можемо стверджувати, що територія виправного центру і межі виправного центру це різні поняття. Доцільно зауважити, що законодавством не забороняється встановлювати межі таким чином, щоб вони співпадали з територією установи, проте на практиці межі жодного із 24 виправних центрів з територією не співпадають та виходять за неї на відстань до 5 км. Що ж до встановленого обмеження до проходження меж виправного центру по території населеного пункту, то тут слід зазначити, що є населені пункти, на території яких знаходяться лише виправний центр та ще один, або декілька об'єктів (будівель), наприклад, село Домниця Менського району Чернігівської області, де дислокується Домницький виправний центр № 135 та Домницький монастир Різдва Пресвятої Богородиці. Тобто виходячи з вимог п. 1 параграфу 29 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань межі Домницького виправного центру № 135 повинні проходити по межах населеного пункту с. Домниця, а це позбавило б засуджених до обмеження волі права використати можливість проживати зі своїми сім'ями в орендованих

квартирах, що передбачено п. 8 ст. 59 КВК України. Тому доцільно внести зміни до п. 1 параграфу 29 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, а саме слова «проходить по межі населеного пункту» замінити словами «проходить по межі населеного пункту або населених пунктів, що обслуговуються одним органом місцевого самоврядування».

Отже, ведучи мову про вирішення питання щодо притягнення до кримінальної відповідальності засудженого до обмеження волі за самовільне залишення місця обмеження волі варто констатувати, що залишається проблемним питання нормативної невизначеності даного діяння. Як наслідок незрозумілим залишається те, з якого моменту будуть наявні всі ознаки злочину, передбаченого ч. 1 ст. 390 КК України, а саме, чи буде склад злочину при самовільному залишенні території виправного центру, або буде склад злочину при самовільному залишенні меж виправного центру, оскільки це різні поняття. У зв'язку з цим пропонується внести зміни до ч. 1 ст. 390 КК України та викласти її у такій редакції: «Самовільне залишення меж виправного центру або злісне ухилення від робіт, або систематичне порушення громадського порядку чи встановлених правил проживання, вчинені особою, засудженою до обмеження волі».

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14&p=1306733588479222>. – Заголовок з екрана.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 лип. 2003 р. № 1129-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1129-15&p=1310534460979949>. – Заголовок з екрана.
3. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань [Електронний ресурс] : затв. наказом Міністерства юстиції України від 29 груд. 2014 р. № 2186/5. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1656-14>. – Заголовок з екрана.

Форми та засоби забезпечення права засуджених до позбавлення волі в Україні на особисту безпеку

Крук О.М., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС

Як свідчить аналіз кримінально-виконавчого законодавства України та практики його застосування, забезпечення особистої безпеки засуджених відбувається у трьох напрямках, а саме шляхом: 1) закріплення зазначеного права в законодавстві; 2) визначення на правовому рівні порядку його реалізації [1, с. 47–48]; 3) реалізації цього права засудженими на практиці [2, с. 293–295].

При цьому кожен з визначених вище напрямів реалізується через певні правові форми (у наукових джерелах під формою розуміють зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом) [3].

Відповідно до буквального змісту ст. 10 КВК України, можна виділити такі форми забезпечення права засуджених на особисту безпеку: а) переведення засуджених у безпечне місце; б) здійснення інших заходів щодо усунення небезпеки; в) вирішення питання про місце подальшого відбування засудженими покарання; г) забезпечення безпеки засуджених у зв'язку з їх участю в кримінальному провадженні. При цьому, як слушно

зауважили науковці (А. П. Гель, Г. С. Семаков, І. С. Яковець), остання форма є особливою формою реалізації засудженими зазначеного права, оскільки не пов'язана з процесом відбування покарання, а отже, з результатами впливу на особу основними засобами виправлення і ресоціалізації, а є наслідками участі її у кримінальному провадженні в тій чи іншій ролі [4, с. 115].

Щодо змісту першої форми – переведення засуджених у безпечне місце, то, як показали результати дослідження, при її реалізації на практиці виникає низка проблем через неврегульованість нормативно-правовими актами України багатьох суттєвих моментів. Зокрема, у ч. 2 ст. 10 КВК зазначено, що адміністрація УВП уживає заходів для переведення засудженого в безпечне місце, проте ні на законодавчому, ні на відомчому рівнях поняття «безпечне місце» не сформульовано. А це, у свою чергу, знижує рівень ефективності діяльності персоналу УВП з виконання цього завдання та зменшує можливість забезпечення безпечних умов життєдіяльності засуджених у місцях позбавлення волі. Водночас, відповідно до буквального змісту положень Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, то до безпечних місць в УВП слід віднести: окрему камеру, приміщення камерного типу, дисциплінарного ізолятору.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України : наук.-практ. комент. / А. Х. Степанюк, І. С. Яковець ; за заг. ред. А. Х. Степанюка. – Х. : Юрінком Інтер, 2005. – 560 с.
2. Карпачова Н. І. Забезпечення прав і свобод людини в пенітенціарних закладах / Н. І. Карпачова // Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні : доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – К., 2004. – С. 278–308.
3. Тлумачний словник української мови : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: uktdic.appspot.com/?q=форма.
4. Гель А. П. Кримінально-виконавче право України : [навч. посіб.] / [Гель А. П., Семаков Г. С., Яковець І. С.] ; за заг. ред. А. Х. Степанюка. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 624 с.

Профілактика жіночої злочинності в умовах євроінтеграції України

Кушнір І.В., студент ННІЗН НАВС

Науковий керівник: доктор юридичних наук, старший науковий співробітник *Мінченко С.І.*

Профілактика злочинності в будь-якій державі є одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронної системи і всіх інших державних і недержавних органів яких стосується дана проблема. Серед усієї сукупності різновидів профілактики злочинності, профілактика жіночої злочинності є однією із пріоритетніших, адже саме жінка є фундаментом зародження людини на землі, вона найперша формує завдатки майбутнього покоління, найбільшим чином впливає на сім'ю і на суспільство в цілому. Тому рівень жіночої злочинності є показником морального здоров'я суспільства, його духовності, ставлення до базових загальнолюдських цінностей.

Профілактика злочинності в цілому і жіночої зокрема здійснюється державними і недержавними органами, посадовими і непосадовими особами за допомогою примусу, виховання, захисту прав та законних інтересів особи та суспільства, надання соціальної та правової допомоги з метою усунення або нейтралізації детермінант злочинності.

Проблеми попередження злочинності жінок повинні вирішуватись в руслі боротьби із злочинністю в цілому. Обов'язковою передумовою успішності спеціальних заходів (програм) по попередженню злочинності жінок є досягнення якісно іншого стану українського євроінтегрованого суспільства. В умовах євроінтеграції України жінка повинна зайняти принципово інший життєвий статус. Але для цього, поряд з наданням жінкам ряду привілеїв, необхідно виробити загальні принципи профілактичної роботи з жінками, які схильні до вчинення або вчинили злочин.

Профілактика антигромадської поведінки і злочинів жінок має велике моральне значення. Позитивні результати в цій сфері можуть привести до оздоровлення моральності, зміцнення соціально схвалюваних стосунків в багатьох сферах життя (в першу чергу сім'ї), поліпшенню виховання підрастаючого покоління.

Робота з профілактики жіночої злочинності повинна охоплювати передусім ті сфери життєдіяльності, в яких формуються негативні риси їх особистості і в яких вони частіше вчиняють злочини.

Велике значення для профілактики злочинності жінок має допомога сім'ї, у тому числі у рамках спеціальних програм, донором яких безумовно має стати наша держава.

Акцент на профілактику, при якій об'єктом виступає сім'я дитини, зовсім не означає ігнорування попереджувальних зусиль відносно самих дівчат. Вони повинні включати надання державної і громадської допомоги підліткам, що виявилися через відчуження в несприятливих умовах і що допускає антисуспільні вчинки.

Потрібно істотно скоротити число жінок, зайнятих на важких і шкідливих роботах. Їх виробнича зайнятість не повинна породжувати небажання займатися ще і сімейними справами і вихованням дітей.

Треба здолати ще одну трудність – істотні відмінності в заробітках чоловіків і жінок, пов'язані з необґрунтованою міжгалузевою і внутрішньогалузевою диференціацією оплати праці.

В зв'язку з кризою в державі виникла особлива проблема працевлаштування жінок. Практика показує, що влаштувати на роботу навіть молоду жінку не так просто. Багато молодих жінок впевнені, що робота має бути і цікавою, і престижною, і приносити такий дохід, який давав би їм можливість задовольняти усі їх потреби.

Недостатньо залучаються до профілактики злочинів громадські організації, а особливо – жіночі організації, які повинні вживати заходів до залучення жінок до громадської роботи, надавати матеріальну підтримку, допомогу у вирішенні різноманітних трудових, сімейних і особистих питань.

Велику роль в попередженні злочинності жінок покликані зіграти підрозділи кримінальної міліції у справах дітей органів внутрішніх справ, оскільки вони здійснюють виховний вплив на дівчат-підлітків, що можуть стати на злочинний шлях.

У ранній профілактиці сексуальної деморалізації дівчат значну роль можуть зіграти медичні працівники, що надають їм гінекологічну і венерологічну допомогу.

Ще однією проблемою жіночої злочинності є проституція, не можна погодитись із пропозицією легалізувати проституцію. За будь-яких умов повія не повинна діставати визнання з боку держави.

Дуже істотний вклад в профілактику анти суспільної поведінки жінок здатна вносити церква, оскільки, як відомо, через особливості їх психології вони дуже чутливі до релігії і релігійних обрядів.

Особливу увагу по «перевихованню» жінок, які вчинили злочин, попередженню жіночої злочинності слід приділити в установах виконання покарань (УВП). Адміністрація УВП має реальну можливість ефективно впливати на процес нейтралізації, блокування, усунення, детермінінт злочинності у державі загалом.

В основі причин жіночої злочинності лежать певні явища та процеси: зростання розшарованості суспільства, збільшення в ньому напруженості, конфліктів та ворожості, антигромадських явищ, активна участь жінок у суспільному виробництві, ослаблення соціальних інститутів, в першу чергу сім'ї.

Попередження жіночої злочинності дозволить підвищити рівень законності і правопорядку в нашій державі, усунути в суспільстві ряд негативних явищ, поліпшити виховання підрастаючого покоління.

Італійський досвід протидії злочинності серед молоді

Линюк К.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Расцька Л.В.*

Проблема злочинності неповнолітніх завжди актуальна для суспільства, адже від того, як вона вирішується, залежить не лише стан і тенденції злочинності у майбутньому, а й моральний клімат у суспільстві в цілому.

Істотні зміни економічних, політичних та інших соціальних умов у нашому суспільстві, що позначилися на стані молодіжної злочинності, змушують правову науку знову звертатися до проблеми запобігання злочинам серед молоді.

Протиправна поведінка підлітків пов'язана насамперед з такими особливостями їхньої психіки, як підвищена навіюваність, несформованість життєвих орієнтацій, юнацький негативізм, наслідування. Саме підлітки групи ризику підтверджують відому істину, що лінощі - матір усіх пороків: більшість з них втратили зацікавленість у навчанні, роботі, їх приваблює сфера беззмістовного дозвілля - тусовки у під'їздах, випивки, азартні ігри тощо.

Прагнення постійно одержувати легку інформацію, що не потребує ніякого критичного інтелектуального осмислення: пусті розмови, сидіння годинами перед телевізором, захоплення популярною музикою, вживання наркотичних речовин тощо.[2]

Найчастіше причини підліткової злочинності - це результат неправильного виховання, відсутності догляду батьків за дітьми, матеріальних нестатків, негативного впливу найближчого оточення.

У нашій країні тенденція до зростання злочинності серед підлітків продовжує зберігатись, а криміногенна ситуація у підлітковому середовищі залишається складною.

Перед сучасним світом постають спільні проблеми і питання, вирішення яких можливе лише за умови співробітництва з іншими державами Європи.

У багатьох зарубіжних країнах і, зокрема, в Італії, важливу роль у проведенні молодіжної політики в галузі запобігання делінквентності

відіграє ювенальна юстиція. Як державна і загальносоціальна інституція, ювенальна юстиція Італії є системою нормативно-правових актів, державних і недержавних установ, спрямованих на захист прав дитини, ресоціалізацію неповнолітніх правопорушників, профілактику делінквентної та девіантної поведінки молоді.

В структурі злочинності молоді переважають корисливі, корисливо-насилені та насильницькі види злочинів. Злочини, вчинені молоддю, є більш зухвалими та агресивними порівняно із загальною злочинністю. Як в Україні, так і в Італії особливо зростає кількість злочинів, вчинених на ґрунті наркоманії й алкоголізму.

Запобіжна діяльність у галузі протидії злочинності молоді здійснюється як в Італії, так і в Україні практично одними й тими самими суб'єктами, а також спостерігається схожість позицій у діяльності спільних суб'єктів профілактики. Проте варто врахувати італійський досвід у частині більш широкого залучення органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань і рухів, провідних релігійних конфесій.

Відмінності між італійськими та українськими запобіжними заходами полягають в тому, що перші є доляльними по відношенню до неповнолітнього злочинця. Українські запобіжні засоби використовують попереднє ув'язнення до неповнолітніх (44%), тоді як в Італії використовують переважно заходи доляльного характеру, зокрема, домашній арешт (35%) [3].

З метою вдосконалення організаційного забезпечення запобігання злочинності молоді доцільно прийняття спеціальної програми, в якій повинні бути конкретизовані об'єкти й суб'єкти профілактики молодіжної злочинності, розподілено функції між ними, розроблено принципи їх взаємодії, передбачено кадрове забезпечення, кримінально-правова та психолого-педагогічна підготовка осіб, що беруть участь у запобіжній діяльності.

Аналіз італійського досвіду протидії злочинності молоді переконує в необхідності проведення адекватної каральної політики, що відповідає стану злочинності в країні. Враховуючи загальноєвропейську та світову практику протидії злочинності молоді, необхідно здійснювати гнучку й диференційовану політику, яка передбачає жорсткість кримінальної відповідальності за здійснення тяжких і особливо тяжких злочинів проти особи в поєднанні з гуманізацією покарання щодо осіб молодіжного віку, винних у вчиненні злочинів невеликої або середньої тяжкості. Виходячи з ідей соціальної держави та принципів гуманізму, необхідно скоротити обсяг кримінальної репресії щодо осіб молодіжного віку, які вперше вчинили злочин, який не є тяжким.[1]

Список використаних джерел:

1. Жукова Т.С. Правова система Італії, структурні елементи кримінального права щодо неповнолітніх в Україні та Італії / Т.С. Жукова // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. – Вип. 44. – С. 496–502.
2. Кримінологія (Ю.Ф.Іванов., О.М.Джужа), 2006
3. Жукова Т.С. Протидія злочинам неповнолітніх в Україні та Італії / Т.С. Жукова // Актуальні питання реформування правової системи України : V Міжнародна науково-практична конференція. – Луцьк : Волинський національний університет ім. Лесі Українки, 2008. – С. 460–463

Зловживання службовим становищем персоналом виправних колоній України як негативний чинник, що пов'язаний із забезпеченням їх особистої безпеки та засуджених

Ліховицький Я.О., здобувач Ужгородського національного університету

Як свідчить практика виконання покарань, щорічно з боку персоналу виправних колоній реєструється значна кількість правопорушень і злочинів, пов'язаних з їх службовою діяльністю. Так, лише у 2012 р. персоналом виправних колоній було допущено 82 випадки неслужбових зв'язків із засудженими (тобто таких проступків, що суперечать вимогам нормативно-правових актів, які регламентують їх службову діяльність) [1, с. 13]. Крім цього, мало місце вчинення персоналом цих колоній злочинів (18 кримінальних справ) та корупційних діянь. Як слушно зазначають деякі фахівці у сфері кримінально-виконавчої діяльності, такі явища набули системного характеру та негативно впливають на стан правопорядку в колоніях [2, с. 5]. При цьому злочини та правопорушення з боку персоналу ДКВСУ були зареєстровані як до 2001 р. (часу прийняття нового КК України), так і в подальші роки. З огляду на це та у зв'язку з необхідністю розроблення науково обґрунтованих заходів, спрямованих на протидію зазначеним явищам та забезпечення особистої безпеки засуджених в УВП, обрана тема стала одним з елементів предмета цього дисертаційного дослідження. Як свідчать історичні джерела, необхідність переосмислення ролі правоохоронних органів у суспільстві, включаючи органи та УВП, зумовили глобальні процеси 60-х років минулого століття, коли корупція, зловживання владою та інші правопорушення осіб, які представляли інтереси держави, підтвердили, що «закон у дії» може суттєво відрізнятися від «закону в книгах». Діяльність зазначених органів держави ввійшла до переліку безпосередніх кримінологічних проблем. В умовах, коли ДПтСУ, відповідно до правового статусу, стала рівноцінним, незалежним від інших державних структур органом та набула відповідного нормативного забезпечення, увага до неї тільки посилилась, насамперед, у контексті видозміни заходів, спрямованих на боротьбу з негативними явищами і процесами, що мають місце серед персоналу виправних колоній. Як з цього приводу зазначено в преамбулі Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» від 26 грудня 2003 р. № 15, цей злочин є небезпечним тому, що вчинюється у сфері службової діяльності й досягає на охоронювані законом права та інтереси окремих громадян, юридичних осіб, державні та громадські інтереси [3, с. 388]. При цьому об'єктом правової охорони виступають законні права та інтереси засуджених, правовий статус яких визначений у ч. 3 ст. 63 Конституції України, гл. 2 КВК України та в інших нормативно-правових актах.

Список використаних джерел:

1. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України (станом на 25 квіт. 2013 р.). – К. : ДПтС України, 2013. – 118 с.
2. Кошинець В. В. Підсумки роботи Державної кримінально-виконавчої служби України / Кошинець В. В. // Практика виконання альтернативних покарань : Інформ. бюл. / за заг. ред. Н. Г. Калашник. – К. : ДДУПВП, 2008. – № 2. – С. 3–7.
3. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 груд. 2003 р. №15 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. – К. : Видав. дім «Скіф», 2009. – С. 387–392.

Про деякі аспекти забезпечення в Україні права персоналу колоній та засуджених на особисту безпеку

Допоха В.В., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС

Як показують результати кримінально-виконавчої діяльності України, не дивлячись на ряд прийнятих останнім часом нормативно-правових актів, що стосуються створення безпечних умов виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі (зокрема, зазначені питання висвітлені й в Законі України від 08 квітня 2014 року «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до Європейських стандартів» [1]), суттєво стан охорони права засуджених на особисту безпеку (ст. 10 Кримінально-виконавчого кодексу (далі –КВК) України) та персоналу колоній не змінився і вони досі є об'єктам злочинних посягань.

Згідно офіційних даних Державної пенітенціарної служби (ДПтС) України, щорічно жертвами злочинів у місцях позбавлення волі (убивств, нанесення тілесних ушкоджень, хуліганство, т.ін.) стають більше 20 осіб [2].

Як встановлено у ході даного дослідження, поряд з прорахунками та недоліками в оперативно-службовій та профілактичній діяльності, чільне місце серед детермінант, що обумовлюють зазначені суспільно небезпечні явища і процеси, займає недостатність наукової розробки зазначеної теоретико-прикладної проблеми, особливо з урахуванням сучасного стану правопорядку в установах виконання покарань (УВП) та інтеграційного спрямування діяльності України до повноцінного вступу в Європейський Союз.

Вказані вище обставини й стали вирішальними при виборі теми, об'єкта, предмета, мети і задач даної наукової статті, а також при виведенні науково обґрунтованих висновків по суті.

Як показало вивчення наукової літератури, комплексних та таких праць, які повною мірою розкривають зміст питань, пов'язаних із забезпеченням особистої безпеки засуджених у виправних колоніях, як в Україні, так і за кордоном практично не має. При цьому означена проблематика вивчалась у межах, перш за все, кримінально-виконавчого права і кримінології у контексті запобігання злочинам у місцях позбавлення волі (так званої «пенітенціарної злочинності») та лише фрагментарно –в галузі оперативно-розшукової діяльності.

Все це свідчить про актуальність та необхідність розробки в науці зазначеної проблематики.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів: Закон України від 08 квітня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 23. – Ст. 869.
2. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України у 2014 році // <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/index>.

Особливості кваліфікації умисного вбивства, вчиненого групою осіб

Мілаєва Д.О., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук *Жук І.В.*

Загальне поняття вбивства в теорії кримінального права визначають як умисне або необережне протиправне позбавлення життя іншої людини. При цьому необхідно встановити причинний зв'язок між діянням винного і настанням смерті потерпілого. Визначальним при кваліфікації умисного вбивства є суб'єктивне ставлення винного до наслідків своїх дій. При умисному вбивстві настання смерті охоплюється умислом винного.

Якщо до кримінальної відповідальності притягнуто кількох осіб, які діяли спільно з умислом, спрямованим на позбавлення життя потерпілого, необхідно визначати характер їхніх дій, ступінь участі у вчиненні злочину кожного з них. Як правило, такий злочин вчиняють групою, тому що для даних осіб це зручніше і вигідніше. Адже може виникнути ситуація, якщо для вчинення вбивства необхідно виконати досить широке коло дій. І одній людині досить важко впоратись із цим обсягом. В такому випадку, при залученні інших осіб, є більша вірогідність того, що злочинний умисел буде виконано і часу на це буде затрачено менше (якщо це необхідно, залежно від ситуації).

Дії осіб, які безпосередньо брали участь у позбавленні життя потерпілого потрібно кваліфікувати за статтями Кримінального кодексу України, що передбачають відповідальність за умисне вбивство, а дії організаторів, підбурювачів і пособників, які не були співвиконавцями злочинів, - за тими ж статтями з посиланням на відповідну частину ст. 27 КК України. Відповідальності за вбивство, вчинене групою осіб, підлягають усі учасники групи незалежно від того, хто безпосередньо заподіяв смерть потерпілому.

Умисне вбивство, вчинене за попередньою змовою групою осіб, має місце тоді, коли у позбавленні потерпілого життя брали участь за попередньою домовленістю як співвиконавці дві і більше особи. Така домовленість повинна виникнути обов'язково до початку вчинення умисного вбивства.

Співвиконавцями умисного вбивства є ті особи, котрі хоча й не вчинювали дій, якими безпосередньо була заподіяна смерть потерпілому, але, будучи об'єднаними з іншими співвиконавцями вбивства єдиним умислом, спрямованим на позбавлення потерпілого життя, здійснили частину того обсягу дій, який група вважала за необхідне виконати з метою реалізації цього умислу. Тобто особи розуміють, що від діяння кожного залежить майбутній результат. І якщо хоча б один із них не виконає певних дій, чи виконає їх не до кінця, то це стає суттєвою загрозою щодо досягнення поставленої мети. Адже діяння кожного взаємопов'язані. Важливим є також встановлення єдиного умислу між цими особами-позбавлення життя людини. З урахуванням конкретних обставин та змісту спільного умислу осіб, що вчинюють убивство за попередньою змовою, до таких дій можуть бути віднесені:

застосування на початку нападу насильства щодо потерпілого з метою приведення його у безпорадний стан з тим, щоб інший співучасник, скориставшись таким станом, заподіяв потерпілому смерть;

подолання опору потерпілого з метою полегшити заподіяння йому смерті іншим співвиконавцем (застосування до потерпілого фізичного чи психічного насильства, зв'язування його чи утримання під час того, як інший співучасник завдає йому ударів з метою заподіяння смерті тощо);

усунення певних перешкод, що в конкретній ситуації заважають іншій особі заподіяти потерпілому смерть або істотно ускладнюють це (коли особа стоїть на варті, тримання чи ізоляція особи, яка намагається допомогти жертві, відвернення уваги такої особи тощо), а також сприяння доступу іншій особі до жертви;

надання особі, яка згідно з домовленістю заподіє смерть потерпілому, конкретної допомоги під час вчинення вбивства передачею зброї, даванням порад тощо;

ведення спостереження за потерпілим, іншими особами чи обстановкою безпосередньо перед убивством або під час його вчинення з метою забезпечити реалізацію спільного умислу на вбивство.

Особливістю відмежування співвиконавства від пособництва є те, що при співвиконавстві особа хоча й не у повному обсязі, але виконує частину об'єктивної сторони злочину (як вважає і ця особа, і інші співучасники). Пособник же, на відміну від цього, лише сприяє вчиненню злочину іншими співучасниками.

Якщо учасники групи діяли узгоджено щодо декількох осіб, хоча кожен із них позбавив життя одного потерпілого, дії кожного із співучасників кваліфікуються як умисне вбивство двох і більше осіб, вчинене за попередньою змовою, за пунктами 1 та 12 ч. 2 ст. 115 КК України. Тобто таким чином кожному з них було визначено окрему роль і функцію.

Умисним вбивством, вчиненим організованою групою, є умисне позбавлення потерпілого життя, здійснене групою, яка являє собою стійке об'єднання трьох і більше осіб, що спеціально зорганізувалися для спільної злочинної діяльності. Особлива небезпека від вчинення злочину полягає у тому, що в складі організованої групи може діяти як мінімум троє осіб, метою їх об'єднання є вчинення злочину, така група має особистий план своїх дій, і функції кожного учасника окремо розподілені.

Відповідальність за умисне вбивство, вчинене організованою групою, настає незалежно від того, була вона створена і функціонувала з метою здійснення саме цього вбивства чи для заняття іншою злочинною діяльністю.

Члени організованої групи, що брали участь у вчиненні умисного вбивства, несуть відповідальність за п. 12 ч. 2 ст. 115 КК України без посилання на ст. 27 КК України незалежно від того, яку роль вони при цьому виконували. Якщо організована група являє собою банду, відповідальність її членів настає за ст. 257 та п. 12 ч. 2 ст. 115 КК України, а за наявності підстав - і за іншими пунктами ч. 2 ст. 115 КК України.

Перспективи запровадження інституту приватних виконавців в Україні

Мойсєєва І.В., студент ННІПІ НАВС

Науковий керівник: старший викладач Кириченко Ю.І.

Виконання судових вирішень є найбільшочішою проблемою для системи українського судочинства. Надмірна завантаженість (в середньому 120 проваджень на місяць на одного державного виконавця), вкрай недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення державних виконавців; корупційна складова, обумовлена, зокрема, тим, що середня заробітна платня державного виконавця не перевищує 3 тисячі гривень і недосконалість самої судової системи України негативно впливають на інститут державного виконавчого провадження[3].

Україна займає одне з перших місць за зверненнями до Європейського суду з прав людини у зв'язку з порушеннями прав людини на стадії виконання судових рішень (стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950р.)

Так згідно з оприлюдненими Міністерством юстиції України даними, у 2013 році в органах ДВС знаходилося на виконанні понад 8 млн. виконавчих документів на загальну суму понад 440 млрд. грн. Середній відсоток виконання по виконавчим документам становить менше 25%[5].

Одним із успішних кроків в реформуванні ДВС було б запровадження системи приватного виконання судових рішень поруч з державною виконавчою службою. Так завдяки їм можливе суттєве зниження завантаженості ДВС, оскільки у переважній більшості випадків у стягувача буде вибір, куди подати документ для примусового виконання: до органів ДВС чи до приватного виконавця; приватні виконавці за свій рахунок будуть забезпечувати себе матеріально-технічними засобами (офісне приміщення, оргтехніка, транспортний засіб, витратні матеріали тощо); вони забезпечать конкурентне середовище у сфері примусового виконання, оскільки практично всі категорії проваджень будуть одночасно відноситися як до компетенції ДВС, так і до компетенції приватних виконавців. Відтак це знизить рівень корупції у лавах ДВС та взагалі у цій сфері; будуть зацікавленими в успішному завершенні виконавчого провадження, оскільки від цього залежить їх прибуток та конкурентні переваги; займатимуться примусовим виконанням на професійній, конкурентній та самоокупній основі. Вони не залежатимуть від органів державної влади та місцевого самоврядування [4].

Слід зазначити, що на міжнародному рівні досвід введення інституту приватних виконавців є досить вдалим і дієвим. Наприклад, у Франції, Бельгії, Люксембурзі судовими виконавцями є приватні особи, які працюють за ліцензією. Деякі країни колишнього Радянського Союзу (Російська Федерація й Казахстан) також почали працювати в напрямку запровадження інституту приватних судових виконавців. Повноваження виконавців у різних європейських державах досить схожі: арешт майна, його продаж з аукціону, пошук і арешт банківських рахунків, свідчення в суді, вручення повісток. Але приватна виконавча служба не може стати заміною державній. Яким чином виконання кримінальних покарань буде здійснюватися приватним виконавцем? Також є недопустимим виконання

судового рішення приватним виконавцем у справі, де відповідачем виступає держава, і в деяких інших випадках. Різкий перехід від державної виконавчої служби до приватної може викликати в Україні зріст зловживання своїми повноваженнями й процвітання рейдерства[4].

Першим кроком для запровадження даного інституту має бути ухвалення нового Закону України «Про приватну виконавчу діяльність», який у сукупності з чинними Законом України «Про державну виконавчу службу» та Законом України «Про виконавче провадження» будуть регулювати всі питання примусового виконання.

Отже, впровадження цілком нового інституту приватних судових виконавців допомогло б не тільки розвантажити державну виконавчу службу, але й сприяло б більш ефективному виконанню службовцями своїх посадових обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державну виконавчу службу» від 24.03.1998 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/202/98-вр>
2. Закон України «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/606-14>
3. Інститут приватних виконавців в Україні: перспективи запровадження / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&&newsid=121190>
4. Концепція запровадження інституту приватних виконавців в Україні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/bmalyshev/article/15018.aspx>
5. Сайт Державної виконавчої служби України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dvs.gov.ua/ua/page/20>

Служба пробачії в Україні

Олефіренко Ю.Л., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Корчинський В.О.

Актуальність теми полягає в тому, що зовсім нещодавно був прийнятий Верховною Радою України(5 лютого 2015 року) Закон України «Про пробачію», який розроблено з урахуванням міжнародного та європейського досвіду пробачії. Проте багато вчених та спеціалістів вже наголошують на неминучі, практичні проблеми реалізації цього напрямку реформи пенітенціарної системи України.

Аналіз досвіду передових країн Європи показує, що виконання альтернативних видів покарань покладено на спеціалізовану державну службу, яка знаходиться поза поліцією та в'язницею – службу пробачії.

«Пробачія» у перекладі з англійської означає «випробування» або «умовне звільнення (від покарання)», а у перекладі з латині - «випробувати» або «віддавати під нагляд». Це переважно юридичний термін, який походить із західних правових систем. Згідно з науковими дослідженнями пробачія представляла собою кримінально-правовий інститут ангlosаксонського права і була різновидом умовного засудження або умовного звільнення (виникла в Англії більше 200 років тому).

У подальшому інститут пробачії набував більше ознак соціальної допомоги правопорушникам, ніж кримінально-правового реагування.

Зазначеним Законом пробачія визначається як система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів

кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Пробація застосовується за рішенням суду.

Закон визначає мету, завдання, підстави, види пробації, правовий статус персоналу органу пробації та суб'єктів пробації. Загалом виділяється 3 види пробації: досудова пробація; наглядова пробація; пенітенціарна пробація. Новим для нашої пенітенціарної системи і є те, що однією з функцій органів пробації буде складання досудових доповідей, тобто письмове забезпечення суду інформацією, що характеризуватиме особу, яка притягається до кримінальної відповідальності. Закон також перейменовує службу кримінальної інспекції в орган пробації і покладає на нього додаткові функції.

Проте, вчені зауважують, що є сумніви щодо кадрових можливостей кримінально-виконавчої інспекції в здійсненні функцій спеціалістів з пробації згідно з європейськими стандартами.

Також вчені підкреслюють некоректність деяких понять, які застосовуються в законі. Так, наприклад, Д.В.Ягунов приводить приклад поняття «клієнти» пробації, яке існувало у першій половині XX століття коли, власне, пробація і була створена. Але «клієнти пробації» «вимерли» як динозаври. Замість них з'явилися вже в кінці ХХІ століття «особи, що являють ризики». І автори цього проекту Закону не зрозуміли, що «клієнти пробації» та «оцінка ризиків» – це два поняття, які фактично виключають одне інше. Проаналізувавши закон, розумієш, що він містить багато понять, які, здається, були запозичені до пробаційного «обігу» в Україні лише в силу їх красномовності та яскравості. Проте за цими поняттями приховується те, чого в майбутній українській моделі пробації (зразку ХХІ століття, до речі) не існує та існувати не може.

На даному етапі впровадження пробації орган пробації створюється у складі Державної пенітенціарної служби України шляхом реорганізації кримінально-виконавчої інспекції, яка забезпечує виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі.

Внаслідок прийняття цього Закону передбачається зменшення чисельності осіб, засуджених до покарань у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, зменшення державних витрат на утримання слідчих ізоляторів та установ виконання покарань.

Зрозумілим є те, що дана реформа потребує достатнього фінансування, хоча, наявність матеріальної бази та штату працівників кримінально-виконавчої інспекції дозволить суттєво зменшити витрати на створення органу пробації. Неминучими є і суттєві зміни в системі пенітенціарної служби. Проте механізм реалізації цього закону в життя до кінця не продуманий.

В будь-якому випадку перед законодавцями стоїть питання про прийняття чинного одного нормативно правового документа задля нормальної роботи служби пробації в Кримінально-виконавчій системі України.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про пробацію» від 05.02.2015 № 160-VIII. Пробація. Проблеми її запровадження в Україні [електронний ресурс] режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/13956>
2. Деякі думки щодо подальшої роботи над створенням національної моделі пробації в Україні [електронний ресурс] режим доступу: <http://probation.at.ua/>

Деякі питання правового регулювання виконання покарань щодо засуджених жінок

Піжєвська А.В., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Корчинський В.О.

Проблеми жіночої злочинності та боротьби з нею посідають особливе місце в політиці нашої держави, хоча засуджені жінки становлять меншу частку порівняно з числом засуджених чоловіків.

Важливим принципом кримінально-виконавчого законодавства є принцип рівності засуджених перед законом.

Разом із тим рівність засуджених перед законом не означає рівності умов відбування покарання. Вони диференціюються залежно від статі, віку та інших обставин. Наприклад, визначення для жінок більш м'яких умов тримання й відсутність для них установ найсуворіших рівнів безпеки не може вважатися як дарований жінкам привілей і як порушення рівності критеріїв визначення змісту й розмірів кримінальної відповідальності.

Жінки, засуджені до позбавлення волі – специфічна категорія засуджених, яка потребує особливого механізму подолання негативних наслідків покарання, досягнення мети виправлення. Враховуючи значну роль психологічного розвитку ще й певних психофізіологічних особливостей жінок, їх емоцій, неусвідомлених переживань на цю рівні підсвідомого, педагогічний вплив на цю категорію засуджених повинен бути психолого-педагогічною діяльністю.

У світі жінки складають незначну частку від усіх, хто позбавлений волі (близько 5%). Відсоток жінок серед персоналу також незначний. Оскільки переважне число ув'язнених – це чоловіки, керівництво системами виконання покарань здійснюється з розрахунку на них. У жорсткій, закритій тюремній атмосфері жінки є особливо вразливими. Досвід показує, що чоловіки (як персонал, так і ув'язнені) часто фізично, емоційно та сексуально принижують жінок. Інша складність пов'язана з роллю жінки в родині. Оскільки на жінках у більшості випадків лежить відповідальність за родину та дітей, їх ув'язнення може потягнути за собою серйозні проблеми як для них, так і для їх родин.

Жінки-ув'язнені стикаються з серйозними проблемами при їх звільненні, оскільки їм складніше знайти роботу та пристосуватися.

Тому, основні міжнародні документи, які визначають базові підходи до поводження з засудженими жінками в місцях позбавлення волі, передбачають:

- Чоловіків та жінок необхідно, по можливості, утримувати в окремих установах: якщо ж чоловіки та жінки утримуються в одній і тій же установі, то жінок необхідно розміщувати у зовсім окремих приміщеннях (правило 8 а, б МСП). Подібні правила містяться й у ЄТП.

- Жіночі установи повинні мати особливі приміщення для догляду за вагітними жінками та породіллями. Там, де це можливо, слід піклуватися про те, щоб пологи відбувалися не в тюремному, а цивільному шпиталі. Якщо ж дитина народжується у в'язниці, про це не слід зазначати в її свідоцтві про народження (правило 23.1. МСП).

– Там, де засудженим-матерям дозволяється залишати дітей при собі, потрібно передбачати створення ясел з кваліфікованим персоналом, куди дітей потрібно поміщувати на період, коли вони не користуються піклуванням матерів (правило 23.2. МСП).

– У закладах, де тримаються як чоловіки, так і жінки, жіноче відділення повинно перебувати у віданні відповідального співробітника жіночої статі, в руках якого мають бути ключі від даного відділення (правило 53.1. МСП).

– Співробітники чоловічої статі допускаються до жіночого відділення лише у супроводі працівників жіночої статі (правило 53.2. МСП).

– Піклування про жінках в ув'язненні та нагляд за ними слід покладати лише на персонал жіночої статі. Це не повинно, водночас, заважати співробітникам чоловічої статі, зокрема лікарям, вчителям, виконувати свої професійні обов'язки в жіночих установах або відділеннях (правило 53.3. МСП).

Ув'язненим жінкам також має бути дозволено народжувати поза межами пенітенціарної установи, а у випадку народження дитини у місцях ув'язнення адміністрація повинна надавати жінці необхідну підтримку та засоби обслуговування.

Станом на 1 липня 2014 року в установах Державної кримінально-виконавчої служби України перебувало 7,1 тис. засуджених жінок, з яких - 94 неповнолітніх, 21 засуджена до довічного позбавлення волі. Крім того, у слідчих ізоляторах тримаються під вартою 2,3 тис. жінок, на обліку в кримінально-виконавчих інспекціях засуджено до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі перебуває 15,4 тис. жінок.

У всіх виправних колоніях проводиться робота з організації загальноосвітнього навчання засуджених жінок. На даний час при кожній такій установі функціонують загальноосвітні навчальні заклади. Середню освіту в цих закладах набувають близько 1027 засуджених жінок. У вищих навчальних закладах за заочною формою навчаються вже 10 осіб. У зв'язку з тим, що для процесу адаптації жінок після звільнення вагоме місце має оволодіння професією, в установах створені умови для суспільно-корисної праці та професійного навчання.

Таким чином, в реформування кримінально-виконавчої системи закладені положення, що передбачають сприяння адаптації засуджених жінок як до умов відбування кримінального покарання в місцях позбавлення волі, так і підготовку їх до повноцінного життя на волі.

Список використаних джерел:

1. Резніченко Г. С. Особливості відбування покарання у вигляді позбавлення волі вагітними жінками та жінками, які мають дітей у віці до трьох років / Г. С. Резніченко // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2005. – № 4 (II). – С. 10-15.
2. Резніченко Г. С. Проблеми застосування інституту переведення на поліпшені умови утримання щодо засуджених до позбавлення волі жінок / Г. С. Резніченко // V звітна конференція наук.-пед. складу Одеськ. держ. ун-ту внутр. справ, 16 травня 2008 р. : тези доп. – Одеса : МВС України, Одеськ. держ. ун-т внутр. справ, 2008. – С. 129-131.
3. Правова та соціально-виховна робота із засудженими жінками / За заг. ред. проф. Калашник Н.Г. – Київ, 2008. – 168 с.
4. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями, 1957. – Перший Конгрес ООН.

Особливості кваліфікації зґвалтування, вчиненого групою осіб

Сагач І.М., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук *Жук І.В.*

Зґвалтування визнається вчиненим групою осіб (ч. 3 статті 152 КК України), якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців (співвиконавців), тобто співучасників, ознаки яких зазначені у частині другій статті 27 КК України.

При цьому виконавці (співвиконавці) діють узгоджено, з єдиним умислом і кожен з них безпосередньо виконує діяння, що утворюють повністю чи частково об'єктивну сторону складу злочину. Варто також зазначити, що безпосереднім виконавцем злочину може бути будь-яка фізична осудна особа (як чоловік, так і жінка), протилежної з потерпілою особою статі, і яка досягла 14-річного віку.

Співучасником може виступати і жінка. Наприклад, якщо вона заманює потерпілу в глибину парку для того, щоб, користуючись відсутністю людей, винний вчинив зґвалтування, - така жінка є пособником у злочині.

Групове зґвалтування може мати місце як щодо однієї, так і щодо декількох потерпілих осіб. Причому таким визнається зґвалтування, коли винні, діючи узгоджено і застосовуючи фізичне насильство або погрозу стосовно кількох потерпілих, потім вчинюють статеві акти кожний з однією з них.

Групове зґвалтування є закінченим злочином з моменту початку статевих зносин хоча б одним із його учасників. На кваліфікацію зґвалтування як закінченого злочину для всіх співвиконавців не впливає те, вдалося чи ні кожному із гвалтівників вчинити природний статевий акт з потерпілою особою.

Узгодженість дій учасників щодо потерпілої особи означає, що свідомістю кожного учасника зґвалтування охоплюється об'єктивне сприяння один одному у вчиненні злочину. Така узгодженість дій співвиконавців може виникати вже безпосередньо в процесі зґвалтування. Однак «група осіб» відсутня, якщо декілька суб'єктів гвалтують одну потерпілу особу, однак не узгоджують при цьому свої дії і не сприяють один одному. Кожен з винних несе у такій ситуації самостійну відповідальність за ст. 152 КК України.

Відповідно до роз'яснень п. 9 ППВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти статеві свободи та статеві недоторканості особи» від 30 травня 2008 р. № 5, якщо винні особи діяли узгоджено та одночасно щодо кількох потерпілих осіб, хоча кожна з них мала на меті і зґвалтувала одну потерпілу особу, дії кожної із таких осіб належить розглядати як зґвалтування, вчинене групою осіб.

Для визнання зґвалтування, вчиненим групою осіб, не вимагається попередньої змови між виконавцями (співвиконавцями) цих злочинів. Відсутність попередньої змови означає, що виконавці злочину до моменту його вчинення не обговорювали питання про його вчинення, не домовлялися про спільність своїх дій, розподіл ролей тощо.

Злочинна діяльність одного виконавця може приєднуватися до діяльності іншого (інших) і в ході вчинення злочину, але до його закінчення

або припинення. Пленум Верховного суду України в зазначеній Постанові вказує на те, що дії учасника групового зґвалтування належить кваліфікувати за ч.3 ст.152 КК України і в тому разі, коли інша особа, яка не вчинила і не мала наміру вчинити статевий акт, але безпосередньо застосовувала фізичне насильство, погрожувала його застосуванням чи довела потерпілу особу до безпорадного стану шляхом уведення в її організм проти її волі наркотичних засобів, психотропних, отруйних, сильнодіючих речовин з метою зґвалтування її іншою особою, повинні розглядатися як співвиконавство у цьому злочині. Дії таких співвиконавців визнаються вчиненими групою осіб і кваліфікуються без посилання на статтю 27 КК України.

У разі, коли із групи осіб, які вчинили зґвалтування, лише одна особа є суб'єктом злочину, а решта осіб внаслідок неосудності або у зв'язку з недосягненням віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, чи з інших підстав не можуть бути суб'єктами злочину, дії винної особи, яка за таких обставин притягується до кримінальної відповідальності, не можна розглядати як вчинення злочину групою осіб.

Отже, вчинення зґвалтування групою осіб вимагає наявності двох умов:

а) участь у вчиненні злочину двох або більше осіб, що діють як виконавці, за умови, що ці особи є осудними й досягли віку кримінальної відповідальності;

б) узгодженість дій учасників групи щодо потерпілої особи.

Профілактика правопорушень неповнолітніх

Свиридюк С.М., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Расцька Л.В.

Злочинність серед неповнолітніх сьогодні є домінуючою серед вчинених злочинів взагалі, оскільки на шлях злочинності неповнолітня особа ступає у віці від 14-18 років, даний період життя є важливим стартом у майбутнє. Тому боротьба зі злочинністю серед неповнолітніх є пріоритетним завданням всього суспільства [1]. Частка злочинів неповнолітніх у загальній злочинності становить 10 %. [2].

За 2014 рік зафіксовано 4,9 тис. правопорушень скоєних неповнолітніми або за їх участю.

Розглядаючи проблему злочинності серед неповнолітніх сьогодні необхідно виділити сукупність обставин та факторів, що сприяють її збільшенню. Їх дуже багато. Але одним з основних цих факторів неодмінно є сім'ї, в якій виховуються майбутні правопорушники і злочинці. Існують такі сім'ї, де дітям ще з дитячого садка приділяють недостатньо уваги, закривають очі на їх погану поведінку, безвідповідальне ставлення до оточуючого світу та людей, заохочують їх розбещеність та примхи, сприяють набуттю ними поганих звичок.

Другим фактором є безцензурний показ кіно та відеофільмів, які своїм змістом провокують молодь до імітації поведінки «героїв» кривавих та насильницьких стрічок, порнофільмів тощо. Профілактика правопорушень неповнолітніх є передусім проблемою педагогічною, бо вона пов'язана з

вирішенням певного кола виховних завдань [3].

Щодо заходів загальносоціального запобігання злочинності неповнолітніх належать дії, спрямовані на підвищення соціального захисту сімей з дітьми, збільшення матеріальної допомоги дітям-сиротам і дітям-інвалідам, реформування освітніх закладів, належне фінансове забезпечення праці вчителів і вихователів. Вони націлені на зменшення протиріч і стабілізацію соціально-економічних, політичних, морально-психологічних, правових відносин у державі і суспільстві. Значну запобіжну роль можуть виконувати школи, центри юнацької творчості, спортивні гуртки і секції, що організовують дозвілля підлітків. Слід звернути увагу на можливості громадських організацій (екологічних, просвітницьких) у протидії злочинності неповнолітніх.

До спеціально-кримінологічного запобігання потрібно віднести дії (розраховані як на всіх неповнолітніх, так і на їх окремі групи), спрямовані на зменшення негативного впливу криміногенних чинників, а також заходи, скеровані на конкретних осіб з девіантною або злочинною поведінкою з метою недопущення виникнення антисуспільної мотивації.

Суб'єкти запобігання злочинності неповнолітніх, які, головним чином, займаються індивідуальним запобіганням злочинності, можуть застосовувати різні форми залучення окремих осіб до наступних програм:

освітніх профілактичних програм. Головна їх мета – поліпшення практичного виховання дітей, яке повинно призвести до покращення їхньої поведінки;

програм запобігання злочинності неповнолітніх, спрямованих на поліпшення молодіжного дозвілля.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: редакція від 2 січня 2015 р. //Відомості Верховної Ради (ВВР).-2003.-№№40-44.-ст. 356.
2. Експрес-інформації МВС про стан злочинності в Україні за 12 місяців 2006/2007 р.
3. Медичкий І.Б.:автореферат«Вплив соціальних факторів на злочинність в умовах становлення незалежної Української держави»: Київ. нац. ун-т внутр. справ. - К., 2007. - 20 с.

Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами

Трач С.С., здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування НАВС

У процесі становлення нових ринкових відносин і зміни форм власності виникає нова ситуація. Суворо ієрархічна адміністративно-командна система й побудоване на її підґрунті централізоване планове господарювання перетворилися на відносно вільну від регулювання галузь. У банківській системі було знято державну монополію, проведено її реформування. Розширення сфери банківських послуг, збільшення кількості комерційних банків супроводжуються втратою жорсткого адміністративного контролю за проведенням банківського кредитування. Цим структурам було дозволено надавати кредити з урахуванням у роботі з клієнтами власних інтересів, не обмежуючи таку діяльність чітко визначеними контрольованими межами [1, с. 230]. Таке становище у

кредитно-фінансовій сфері не могло не позначитися на криміногенній ситуації у фінансовій і банківській системах, що викликало появу нових економічних злочинів.

Слід зазначити для шахрайства з фінансовими ресурсами характерні ознаки, які відрізняють його від інших видів злочину, в першу чергу це те, що даний вид злочинів вчиняється в кредитно-фінансовій сфері, що певною мірою зумовлює значні суми заподіяних збитків. Способи вчинення шахрайства з фінансовими ресурсами досить різноманітні – від простих, які полягають у звичайному перекуренні наданої інформації і розтраті грошових коштів на не передбачені кредитним договором цілі, до складних, які характеризуються довгостроковим етапом підготовки, створенням підставних фірм, розподілом ролей серед злочинців, пошуком співників у кредитно-фінансових установах і державних органах влади, розробленням складних схем переказу грошей, в тому числі на рахунки в іноземних банках [2, с. 278]. Для шахрайства з фінансовими ресурсами характерно використання великої кількості різних документів – бухгалтерських, банківських, господарських та ін., що значно ускладнює процес розслідування. Нерідко злочин вчиняється в обстановці недостатньо організованої перевірки позичальника, недбалого ставлення співробітників кредитно-фінансової установи до своїх обов'язків, а іноді і прямої участі банківських працівників у злочині.

Отже, слід відзначити, що стаття 4 КПК України зобов'язує у разі виявлення ознак злочину вжити всіх передбачених законом заходів до встановлення події злочину, осіб, винних у вчиненні злочину, і до їх покарання. У разі виявлення ознак шахрайства з фінансовими ресурсами необхідно встановити:

- 1) обставини створення фірми позичальника (законність заснування, справжність установчо-реєстраційних документів);
- 2) дійсність фінансово-господарських документів;
- 3) достовірність наданих гарантійних документів;
- 4) обґрунтованість кредитного проекту (техніко-економічного обґрунтування);
- 5) законність одержання кредиту або надання пільг з оподаткування;
- 6) відсутність чи наявність пільг у позичальника;
- 7) цілі витрат одержаних коштів, обставини обороту їх на готівку та фактичні витрати, долю одержаних на кредитні кошти матеріальних цінностей;
- 8) спосіб незаконного одержання кредиту чи пільг щодо оподаткування;
- 9) осіб, причетних до вчинення злочину, і ступінь їхньої вини;
- 10) наявність причинного зв'язку між діями винних осіб та їхніми наслідками;
- 11) наявність чи відсутність змови між позичальником і співробітниками кредитної установи;
- 12) наявність чи відсутність змови між позичальником і службовими особами державних органів влади, що розпоряджаються розподіленням кредитних коштів;
- 13) характер і розмір збитків, заподіяних кредиторів;
- 14) майно (нерухоме і рухоме), грошові кошти, необхідні для

відшкодування заподіяних збитків, заходи для їх збереження [2, с. 315].

Врахування вище вказаних обставин дозволить значною мірою вдосконалити роботу органів внутрішніх справ при попередженні та розкритті шахрайств у сфері кредитних операцій банків.

Список використаних джерел:

1. Довбак О. Деякі аспекти розслідування злочинів, пов'язаних з отриманням кредитів / О. Довбак // Вісник Львівського університету. – Сер. юрид. – 1999. – Вип. 34. – С. 230.
2. Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності: окремі криміналістичні методики: Монографія / Кол. авторів: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.; За ред. В. Ю. Шепітька. – Х.: Право, 2006. – 624 с.

Попередження економічної злочинності як невід'ємна складова соціального управління

Тригубець І.І., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Расцька Л.В.*

Попередження злочинності у сфері економічної діяльності залежить, перш за все, від реалізації економічної політики держави, її стратегічних напрямків і тактичних заходів. Як один з найбільш важливих напрямів соціального управління ця діяльність, зокрема, потребує здійснення заходів, спрямованих на нейтралізацію та зниження злочинів у сфері економічної діяльності [2].

Для економічних злочинів характерні такі ознаки:

- по-перше, такі злочини несприятливо впливають на відносини у сфері економіки;

- по-друге, мають корисливий характер;

- по-третє, їх вчиняють здебільшого службові особи, які обіймають (постійно або тимчасово) на підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форм власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків [3].

Економічна злочинність в Україні і окремі її види, починаючи з 1990 р., характеризується високим рівнем і постійною тенденцією до зростання.

Головними факторами економічної злочинності у нашій країні дослідники називають: диспропорції економічного розвитку, невідповідність між економічними потребами й економічними можливостями їх задоволення, між інтересами розвитку окремих галузей економіки, між економічними інтересами окремих господарюючих суб'єктів, індивідуума і суспільства [1].

Попередження економічної злочинності є невід'ємною складовою соціального управління, що має передбачати впровадження системи економічних, організаційно-виробничих, технічних, правових та виховних заходів, спрямованих на нейтралізацію або зниження впливу обставин, що зумовлюють вчинення злочинів у сфері економіки. Розглянемо основні з цих заходів.

1. Економічні заходи. Такі заходи повинні передбачати коригування загальної концепції процесу просування до сучасного ринку, її чітке опрацювання з урахуванням набутого досвіду, і неухильне виконання.

2. Організаційні заходи. Необхідно відтворити систему контролюючих

органів, які б здійснювали контроль за додержанням вимог законодавства в комерційній діяльності починаючи з моменту відповідності реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, щодо відповідності їх діяльності статутній, отримання ліцензій на конкретні види діяльності, а також жорсткий контроль за сплатою податків.

3. Правові заходи. У сучасних умовах правозабезпечувальний механізм відстає від господарської практики.

Удосконалення законодавства повинно охоплювати такі завдання:

- розробка загальнообов'язкових правил поведінки на ринку всіх суб'єктів підприємницької діяльності;
- розробка системи універсальних санкцій до суб'єктів підприємницької діяльності за порушення господарського законодавства, які завдають шкоди інтересам споживачів;

- подальше вдосконалення адміністративної та кримінальної відповідальності за різні види недобросовісної комерції, в разі злісного невиконання загальнообов'язкових правил господарської діяльності.

4. Виховні заходи. Ці заходи невіддільні від загальновиховних серед усіх прошарків суспільства. Вони повинні, з одного боку, сприяти переборенню людьми почуття очікування благ тільки з боку держави, безініціативності, страху перед змінами, а з іншого – не допускати розвитку розгубленості, негативних ідей, що відкидають творчі початки, ініціативу, спричиняючи устремління ухопити все, що можливо, сьогодні, не думаючи про завтра [4].

Список використаних джерел:

1. Бруснікіна С. Н. ПРАВОВА СТАТИСТИКА: Навчально-методичний комплекс. - М.: Изд. центр ЕАОІ. 2008. - 226 с.
2. Камлик М.І. Правова статистика: Навчальний посібник. - К.: Атіка, 2004. - 240 с.
3. Кримінологія: Курс лекцій (Александров Ю.В., Гель А.П., Семаков Г.С.)
4. Профілактика злочинів - Джужа О.М.

Вчинення злочину, передбаченого ст. 317 КК України у співучасті: проблемні питання

Федченко М.С., студент ННІПІ НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Киренко С.Г.*

Наразі, серед сучасних соціально-правових проблем розбудови правової держави особливе місце займають питання протидії злочинності. Власне, у структурі злочинності особливого занепокоєння викликають злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, які посягають на здоров'я населення і тим самим створюють реальну загрозу національній безпеці. Одним із протиправних діянь цієї категорії, що сприяє виникненню і поширенню серед населення захворювань на наркоманію, є організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317 КК України).

Однією з кваліфікуючих ознак цього злочину, яка викликає найбільшу полеміку, є вчинення злочину групою осіб. Ю. В. Баулін з цього приводу, стверджує, що група осіб – це два або більше суб'єкти злочину,

передбаченого ст. 317 КК, які домовились узяти участь в організації або утриманні місць чи наданні приміщень для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Учасники такої групи можуть виконувати різні дії, наприклад, одні готувати приміщення, інші залучати клієнтів, тобто група осіб може діяти як за попередньою змовою, так і без такої [1, с. 660].

Інші вчені під групою осіб розуміють дві або більше особи, які домовились і взяли участь в організації або утриманні місць чи наданні приміщень для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Учасники такої групи так само можуть виконувати подібні дії [2, 615].

В той же час, буквально тлумачення цієї форми співучасті дає підстави стверджувати, що це група осіб, передбачена ч. 1 ст. 28 КК, відповідно до якої злочин визнається таким, що вчинений групою осіб, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою.

Однак, в цьому випадку, слушною є думка А.А. Вознюка стосовно того, що така позиція законодавця неприпустима, оскільки двом і більше виконавцям практично неможливо організувати місце для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи надати приміщення з цією метою без попередньої змови між собою [3, с. 40-44].

Більше того, виникає питання – як взагалі можна утримувати ці місця чи надавати приміщення для їх організації без попередньої змови? Тож, така форма співучасті як група осіб (без попередньої змови) не є характерною для цього злочину.

Поряд з цим, вивчення слідчої та судової практики дає підстави стверджувати, що відсутні випадки притягнення до кримінальної відповідальності за злочин передбачений ч. 2 ст. 317 КК України вчинений групою осіб.

Проте, під час інтерв'ювання працівники ОВС наголошують на тому, що організовують або утримують місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також надають приміщення з цією метою дві і більше особи (як правило такими особами є співмешканці, члени сім'ї чи інші родичі).

Відповідно, наше здивування може викликати внесення законодавцем групи осіб як кваліфікуючої ознаки до ч.2 ст.317 КК «Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів». Як зазначалося, дійсно, досить важко собі уявити, що організація або утримання місць для незаконних дій з переліченими предметами можуть бути вчинені групою осіб без попередньої змови. Саме поняття «організація», яке припускає певний комплекс підготовчих дій, явно виключає таку можливість.

Таким чином, для злочину, передбаченого ст. 317 КК України, не характерна така форма співучасті як вчинення злочину групою осіб (ч. 1 ст. 28 КК України), тож доцільним виявляється в диспозиції ч.2 ст.317 КК вказану кваліфікуючу ознаку змінити на «вчинення злочину групою осіб за

попередньою змовою» (безумовно, що саме така форма співучасті суттєво підвищує суспільну безпеку дій, передбачених ч. 1 ст.317 КК).

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с.
2. Ю. В. Баулін 2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (Особлива частина) // Інст Ген. прокуратури України. Укр. інформ.-прав. центр; Під заг. ред. М. О. Потебенька, В. Г. Гончаренка. – Київ: Форум, 2001. – 942 с.
3. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: проблемні питання теорії та практики / А. А. Вознюк // Вісник Верховного Суду України. – 2012. – № 3 (139). – С. 40-44.

Порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх і подальший розвиток кримінальної юстиції в Україні

Шаришун Н.В., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук Кубарєва О.В.

Адаптація кримінального процесуального законодавства до європейських стандартів містить одну дуже важливу складову – приведення у відповідність до міжнародних та європейських зразків зокрема, кримінального провадження стосовно неповнолітніх, а також узагальнення статусу неповнолітніх у кримінальному провадженні взагалі. Мова йде також про неповнолітніх свідків, проведення допиту неповнолітніх свідків та підозрюваних (обвинувачених).

Проблематика, пов'язана з провадженням кримінальних проваджень за участю неповнолітніх перебувала у полі зору багатьох науковців, серед яких Б.Б. Булатова, А.І. Дольова, В.В. Єгупов, Л.Л. Канівський, В.З. Лукашевич, В.Т.Томін, В.С. Шадрін та інші.

Згідно зі статистичними даними судової практики за 2014 р. в Україні вчинення злочинів у неповнолітньому віці засуджено 2,5 тис. осіб, їх частка від загальної кількості засуджених становила 4,5 % [5 %]. Більшість із них (1,4 тис. осіб, або 56,6 % [56,2 %]) засуджено за тяжкі та особливо тяжкі злочини. У віці від 14 до 16 років вчинили злочин 733 підлітки, або 29,4 % [27,1 %] від кількості засуджених неповнолітніх. За участю дорослих вчинив злочини 531 неповнолітній, або 21,3 % [26,9 %] від кількості засуджених неповнолітніх; за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність засуджено 109 осіб. До позбавлення волі на певний строк засуджено 459 неповнолітніх осіб, їх питома вага від кількості засуджених, які вчинили злочини у неповнолітньому віці, становила 18,4 % [19,7 %]; громадські роботи призначено 135 неповнолітнім.

Стаття 484 Кримінально-процесуального кодексу України [1, с.258] визначає порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх. Загалом особливості порядку кримінального провадження щодо неповнолітніх обумовлені передусім особливостями суб'єкта кримінального правопорушення. Фізичний розумовий і психічний розвиток неповнолітніх обумовлює нестійкість їх характеру, незрілість мислення,

схильність до наслідування поведінки старших тощо. Законодавець встановлює додаткові гарантії, що забезпечують з'ясування обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, охорону прав і законних інтересів неповнолітніх підозрюваних, обвинувачених, осіб, які на момент вчинення суспільно небезпечного діяння, що має ознаки кримінального правопорушення, не досягли віку, з якого можлива кримінальна відповідальність за його вчинення [2, с.17-19].

Міжнародно-правовою основою кримінального провадження щодо неповнолітніх є відповідні положення Конвенції про права дитини 1989 р, міжнародного пакту про громадянські права людини і основоположних свобод 1950 р. тощо [3].

Для забезпечення виконання завдань кримінального провадження щодо неповнолітніх передбачається необхідність здійснення досудового розслідування слідчим, який уповноважений керівником органу досудового розслідування здійснювати провадження щодо неповнолітніх. Також слідчий суддя, суддя, які здійснюють провадження повинні мати спеціальні знання.

У кримінальному провадженні щодо осіб, які підозрюється або обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, участь захисника є обов'язковою з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою (п. 1 ч. 2 ст. 52 КПК) [1, с.34].

Щодо подальшого розвитку кримінальної юстиції в Україні варто зазначити про Указ Президента України «Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» від 24.05.2011 № 597/2011 [4].

Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні визначає основні напрями розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх. Реалізація цих напрямів має посилити відповідальність сім'ї, суспільства та держави за процес виховання і становлення дітей, забезпечити додержання прав і свобод дітей, які потрапили у конфлікт із законом, шляхом підвищення рівня їх правового та соціального захисту, зменшити рівень дитячої злочинності.

Відповідно до цієї Концепції, а саме для досягнення її мети, необхідно:

- вдосконалити систему профілактики дитячої злочинності на основі застосування відновних та проактивних методик;

- забезпечити ефективне правосуддя щодо неповнолітніх, які вчинили правопорушення, з урахуванням вікових, соціально-психологічних, психофізичних та інших особливостей розвитку;

- сприяти розвитку відновного правосуддя;

- створити ефективну систему реабілітації неповнолітніх, які вчинили правопорушення, з метою їх перевиховання та ресоціалізації.

З вищесказаного можна зробити висновок, що система кримінальної юстиції щодо неповнолітніх базується на передумові, що громадська безпека та захист забезпечуються найкращим чином тоді, коли система правосуддя має переважно не каральний характер та навпаки вчить неповнолітніх наслідкам вчинення правопорушення, і зосереджена на їх реабілітації та попередженні майбутньої кримінальної поведінки.

Саме тому, основними завданнями системи правосуддя щодо молоді є реабілітація правопорушників та профілактика підліткової злочинності.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України. Офіційна сторінка Верховної Ради України. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей // монографія. – Комітет міністрів Ради Європи від 17 листопада 2010 року
3. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021
4. Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні: Указ Президента України від 24.05.2011 р.

Особливості функції служби пробації

Юсіфлі Б.Т.о., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Корчинський В.О.

Як альтернативна ув'язненню санкція пробація (випробування) полягає у встановленні нагляду за злочинцем, котрий залишається в суспільстві, але судом на нього накладені певні зобов'язання й обмеження. Правила вимагають від нього відвідувати денні центри пробації, періодично зустрічатися з наглядовим офіцером, брати участь у певних різновидах діяльності, передбачених положенням про пробацію, дотримуватися законослужняної поведінки.[1]

Цю санкцію виконує служба пробації, головна мета якої полягає в захисті суспільства, попередженні повторних злочинів, сприянні реінтеграції правопорушника в суспільство.

На перший погляд кримінально-виконавчу інспекцію в Україні можна вважати аналогом служби пробації, адже інспекція, за вітчизняним законодавством, виконує покарання, що не пов'язані з позбавленням волі.

Проте служба пробації за кордоном (не лише в країнах розвинутої демократії, але й у Польщі, Чехії, Словачії та інших країнах Центральної та Східної Європи) істотно відрізняється від кримінально-виконавчої інспекції за своїми функціями, організацією діяльності, кадровим забезпеченням та методами роботи.

Однією з найважливіших функцій, яку виконує служба пробації, є досудова; вона здійснюється на стадії розслідування злочину, одночасно з проведенням інших слідчих дій, покладених на органи дізнання та слідства. У ході виконання досудової функції забезпечується збір інформації про правопорушника з метою надання допомоги суду у визначенні найбільш ефективного для даної особи виду покарання (позбавлення волі чи іншого альтернативного покарання) на основі прогнозу подальшої поведінки особи та можливостей її ресоціалізації у в'язниці чи на волі.

Досудова функція містить власне соціальне дослідження особистості злочинця, складання попереднього соціального повідомлення (доповіді) про нього, присутність на засіданнях суду.

Другою основною функцією співробітників служби пробації є післясудова, виконання альтернативних видів покарань, нагляд за

засудженою особою та його ресоціалізація на основі спеціальної програми, запропонованої в соціальній доповіді. [2]Офіцер пробації проводить індивідуальну соціально-психологічну роботи із засудженим, у ході якої він прагне психологічно впливати на особу, зняти напругу, страх, розчарування, агресію, невдоволення. Значне місце тут займають тематичні бесіди з піднаглядним засудженим, відвідування його вдома

У багатьох країнах Європи, наприклад, існують різноманітні програми інтенсивної пробації: для водіїв, котрі скоїли злочини в нетверезому стані; соціально-психологічний тренінг сексуальних злочинців; програма утримання від уживання алкоголю, наркотиків; навчання контролю своїх емоцій; програма профілактики злочинної поведінки тощо. Реалізують ці програми працівники служби пробації, інших агентств, зокрема, тих, що спеціалізуються на антиалкогольному лікуванні, працевлаштуванні, розв'язанні соціальних проблем, а також помічники-волонтери з недержавних організацій та члени сімей і друзі правопорушника.[3]

Якщо засуджений порушує порядок відбування покарання, його викликають до суду, який виносить попередження або штрафує на певну суму, або призначає певну кількість годин громадських робіт з обов'язковим відвідуванням денного центру. В крайньому випадку суд припиняє період пробації й виносить інше покарання, аж до ув'язнення.

Отже, реалізацію функції які виконує служба направлена на різнопланову соціальну роботу: консультування, тренінги з формування навичок стримування емоцій і вміння спілкуватися з людьми, розвитку гігієнічних навичок і потреби піклуватися про своє здоров'я.

Головним завданням Службі пробації виступає переконати правопорушника стосовно скоєного злочину, спонукати його усвідомити негативні наслідки, показати, як у подальшому можна уникнути протиправних дій.

Список використаних джерел

- 1.<http://sud.ua/newspaper/2013/05/20/49817-slyzhba-probatsii-novoe--khorosho-zabitoe-staroe>
2. http://probation.at.ua/index/f_sha/0-37
3. <http://probation.at.ua/index/princip/0-35>

СЕКЦІЯ 6. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Заочне засудження в Кримінальному процесі, щодо осіб які переховуються

Осауленко О.А., начальник кафедри досудового розслідування ННІПФПСКМ НАВС, кандидат юридичних наук
Мартиненко А.О., студент ННІЗН НАВС

В зв'язку з ухиленням від кримінального провадження підозрюваних (обвинувачених), які перебувають на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції, та оголошені у розшук за злочин проти України, чинне кримінально-процесуальне законодавство передбачає спеціальне кримінальне провадження.

Обов'язок держави поставити обвинуваченого перед відкритим, гласним судом у його власній справі, в якій, насамперед, гарантується процесуальна чистота процесу та його відповідність європейським стандартам. По-друге, чітко визначена мета: притягти винного у злочині за вироком суду до справедливого покарання, а політичний обов'язок сильної держави, діяти чесно і відкрито.

Це й стало поштовхом до внесення ряду змін до чинного Кримінального кодексу України (далі - КК) та Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК).

Метою зазначених змін до закону є забезпечення принципу невідворотності покарання у випадках, коли підозрюваний (обвинувачений), знаходиться поза межами України або переховується на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції, ховаються від органів слідства та суду, ухиляючись від кримінальної відповідальності, та задля підвищення ефективності розслідування окремих злочинів проти основ національної безпеки України, злочинів, пов'язаних з терористичною діяльністю, умисних вбивств, корупційних злочинів та злочинів проти громадської безпеки, а також забезпечення конфіскації майна шляхом удосконалення процедури заочного кримінального провадження, які розслідують правоохоронні органи, щодо колишніх високопоставлених чиновників у зв'язку з виведенням за межі країни державних коштів.

Загалом сама процедура заочного засудження приблизно така:

1) прокурор і слідчий збирають докази ухилення від кримінального переслідування розшукуваної особи: звернення про екстрадицію і т.п.;

2) прокурор або слідчий за погодженням з прокурором звертається до слідчого судді з клопотанням про проведення спеціального досудового розслідування;

3) слідчий суддя протягом 10 днів розглядає дане клопотання за участю захисника і прокурора. Задовольняє або відмовляє у задоволенні заявленого клопотання;

4) кримінальне провадження завершується і передається до суду з обвинувальним актом;

5) судові провадження проходить з обов'язковою участю захисника обвинуваченого.

Відповідно до діючого Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідтворюваності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» № 4448а, від 7 жовтня 2014 року [2] та Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо невідтворюваності покарання осіб, які переходять на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції» № 119-VIII, від 15 січня 2015 року, нова редакція частини першої статті 42 КПК говорить що, підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276 - 279 КПК, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень [1]. Відповідно до частини другої статті 2971 і частини третьої статті 323 КПК, застосовується спеціальне досудове розслідування та спеціальний судовий розгляд. Якщо підозрюваний, обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення «переховуються від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук», при цьому здійснення кримінального провадження визнано можливим за його відсутності (фактично заочне кримінальне провадження). Тому враховуючи, що статусу підозрюваного особа набуває після повідомлення їй про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, рішення про заочне кримінальне провадження може бути прийнято не раніше початкової стадії кримінального провадження, якою є притягнення особи до кримінальної відповідальності [1].

Відповідно до частини другої статті 2971 КПК «спеціальне досудове розслідування здійснюється на підставі ухвали слідчого судді». У пункті 5 частини першої статті 3 КПК, який містить визначення поняття «досудове розслідування», зазначено, що воно є стадією кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності [2]. Отже, прийняття рішення про здійснення спеціального досудового розслідування можливе й до повідомлення особи про підозру. Крім того, тепер слідчий не зобов'язаний доводити точне місцезнаходження підозрюваного за кордоном – досить встановити факт ухилення підозрюваного від слідства, крім того згідно з законом [4] спеціальне досудове розслідування та спеціальне судове провадження за загальним правилом здійснюватиметься виключно щодо осіб, яких оголошено у міждержавний та/або міжнародний розшук.

Подібна практика кримінального провадження широко застосовується у багатьох країнах: Франції, Данії, Болгарії, Естонії, Литві. Але дана ініціатива несе в собі приховану загрозу несанкціонованого застосування, з

метою отримання вигоди, на політико-економічній арені в Україні, та і сама процедура притягнення до кримінальної відповідальності та відшкодування збитків за рахунок конфіскованого містить в собі безліч процедурних питань і нюансів.

Наприклад, повернення арештованих коштів з-за кордону, заочно засудженої особи, обвинуваченої в Україні, є не легкою процедурою. Такі кошти розшукувані особи зберігають у банках інших країн. Швидше за все, це гроші якоїсь компанії, або підставної особи, і головне завдання виконавчої влади України довести, що ці гроші мають відношення до особи щодо якої відкрито спеціальне кримінальне провадження. В деяких державах зачне засудження (вирок) просто не визнається допустимим і не є достатнім для виконання відповідного рішення. Виходом із такої ситуації може бути укладення Україною міжнародних договорів з іноземними державами про виконання заочних вироків, які набрали чинності, що дасть змогу повернути якусь частину незаконно отриманих розграбованих бюджетних коштів.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо невідворотності покарання осіб, які переховуються на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції : Закон України 15 січня 2015 року № 119-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/119-19/paran6#n6>.
2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини : Закон України № 1689-VII від 07 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради. - 2014, - №46, ст. 2046.
3. Висновок Головного науково-експертного управління на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини». До № 4448а від 8 серпня 2014 р. / Перш. заст. кер. Гол. управ. Шамота В. М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : w1.c1.rada.gov.ua/pls/.../webproc34?id...
4. Висновок на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо невідворотності покарання осіб, які переховуються на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції». До № 1767 від 15 січня 2015 р. (н.д. України Геращенко А.Ю. та ін.) / Перш. заст. керів. Гол. управ. : С. О. Гудзинський. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : w1.c1.rada.gov.ua/pls/.../webproc34?id...

Особливості пізнання слідчого, які впливають на виникнення помилок

Семенов В.В., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін ННПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Слідчий – учасник кримінального провадження, службова особа органу внутрішніх справ, ... уповноважена в межах компетенції ... здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень (ст. 3 КПК України). Слідчий визначає, чи є у кримінальному правопорушенні ознаки злочину, встановлює осіб, які його вчинили або причетні до його вчинення, а також елементи його механізму. Установлення підозрюваного – пізнавальний процес, під час якого слідчий збирає інформацію (відомості, фактичні дані) про конкретну особу, ознаки вчинення певних протиправних дій.

Грунтуючись на загальних закономірностях матерії: взаємозв'язку предметів, явищ і властивостей відображення – методологічною основою кримінально-процесуальної діяльності з розслідування кримінальних правопорушень є теорія пізнання, яка констатує первинність матеріального світу; здатність людської свідомості його адекватно відображати; єдність чуттєвого сприйняття, практичної та розумової діяльності; усебічний підхід до вивчення явищ об'єктивної дійсності; суспільну практику як критерій істини тощо. Звернувшись до філософської теорії пізнання можливо зробити висновок, що пізнання, це сукупність процесів одержання, накопичування, переробки, передачі й використання інформації про світ і саму людину, вища форма відображення об'єктивної дійсності. Саме інформація виступає сьогодні як новий істотний фактор, що забезпечує функціонування всієї сфери соціального управління суспільства, та пов'язується з розвитком окремого загальнонаукового інформаційного підходу.

Пізнання – складний і діалектично суперечливий процес. Пізнання пов'язане з активною діяльністю людини, воно розвивається від незнання до знання, від знання неповного до знання повнішого, до пізнання сутності фактів і встановлення істини. У тлумачних словниках це поняття інтерпретують як спосіб буття людини у світі, її здатність вносити зміни в дійсність. При цьому людиною виконуються різноманітні функції: матеріально-практичні, інтелектуальні, духовні, внутрішні та зовнішні. Це і робота думки, і фізична праця, і процес пізнання, і людська поведінка. Під діяльністю розуміють і специфічно людську форму активного ставлення до навколишнього середовища, що спрямована на його зміну й перетворення. Пізнання в філософії діалектичного матеріалізму – це одержання результатів дійсного уявлення про щось, отримання нових знань як продукту суспільно-трудової і розумової діяльності людей, що є ідеальним відтворенням у словесній формі об'єктивних закономірних зв'язків практичного перетворення об'єктивного світу. Пізнання здійснюється в різних формах практики, потреби якої визначають напрями і зміст пізнавальної діяльності, слугують її інтересам.

Насамперед, пізнання події кримінального правопорушення, що здійснюється шляхом проведення слідчих дій, в тому числі і обшуку, підкоряється загальним законам діалектичного пізнання, яке припускає процес зіткнення різних думок, що дозволяють подолати перешкоди на шляху досягнення істини. Пізнання кримінального правопорушення являє собою процес розвитку знання про подію від початкового, яке є на момент порушення кримінального провадження, до моменту винесення судом вироку. У матеріалістичній діалектиці розвиток – це найважливіша філософська категорія, що вказує на процес постійного руху, якісної зміни органічних цілісних систем, як матеріальних, так і духовних.

Цей процес підкоряється основним діалектичним законам: єдності й боротьби протилежностей; взаємного переходу кількісних і якісних змін; заперечення заперечення. Єдність і боротьба протилежностей виражається в зіткненні різних думок сторін кримінального провадження із приводу самої події кримінального правопорушення і його окремих елементів, на підставі отриманої під час проведення слідчих (розшукових) дій, в тому числі і обшуку інформації. Взаємний перехід кількісних і якісних змін виражається в дослідженні матеріальної та ідеальної інформації, отриманої у ході

проведення обшуку, її оцінка й одержання на основі цього достовірного знання про подію кримінального правопорушення. Вираженням закону «заперечення заперчення» стосовно до ходу і результатів проведення обшуку виступає те, що доведеність події кримінального правопорушення, причетності до нього підозрюваних осіб є запереченням недоведеності тих, чи інших обставин, що мають істотне значення для розслідування.

Пізнання події кримінального правопорушення й пов'язаних з ним обставин шляхом проведення обшуку починається з постановки і вирішення завдань, суттю яких є дослідження матеріалів кримінального провадження, що наявні у слідчого в слідчій ситуації що склалася, визначення наявності або відсутності підстав для проведення обшуку, прийомів вирішення завдань обшуку.

Вище зазначене формулювання припускає при підготовці і проведенні обшуку визначення відповідних об'єкта й предмета пізнання.

Під об'єктом дослідження у філософії розуміється фрагмент реальності, що представляє собою цілісне утворення, на вивчення якого спрямована творча активність дослідника, що володіє різноманітними властивостями й відносинами з навколишньою обстановкою. У нашому випадку таким об'єктом є сама подія кримінального правопорушення, що представляє собою складну систему взаємозалежних елементів, включаючи дії злочинця по підготовці, здійсненню, прихованню кримінального правопорушення, особу потерпілого, її характеристики, зв'язок з підозрюваним, елементи обстановки, у якій вчинене кримінальне правопорушення, їх вплив на механізм його протікання і т. ін., і може бути відображеною у матеріальних об'єктах, виявлених і вилучених під час проведення обшуку. Виходячи з об'єкта дослідження, визначається його предмет, під яким розуміється цілісна сукупність стійких взаємозалежних характеристик об'єкта, сполучених з конкретними проблемами, цілями й завданнями дослідження. Говорячи про пізнання події кримінального правопорушення проведенням обшуку, підкреслимо, що його предметом буде сукупність кримінально й процесуально значимих ознак даного кримінального правопорушення, які повинні бути встановлені й доведені дослідженням матеріальних об'єктів, виявлених і вилучених під час проведення обшуку. Обов'язковим елементом пізнавального процесу є постановка мети й завдань. Ціль будь-якого дослідження – це уявлення про необхідність забезпечити збільшення об'єму знання, що містить відповіді на зафіксовані в проблемі питання про предметні характеристики та властивості об'єкта. Ціль проблеми формулюється при аналізі проблемної ситуації, а умови й обмеження її рішення здійснюються на стадії розробки проблеми. Умови проблеми вказують на ті передумови, які необхідні для рішення проблеми. Об'єктивні і суб'єктивні обмеження відносяться до тих вимог, які накладаються на розв'язання проблеми. Завдання дослідження – формування уявлення, що деталізує характер знань, які необхідно одержати для досягнення мети дослідження. Стосовно до пізнання події кримінального правопорушення шляхом проведення обшуку, його метою буде перевірка за матеріалами кримінального провадження наявності даних про шукани об'єкти й пов'язані з ними обставини, одержання про них нових додаткових знань. Окремими завданнями стануть деталізація, уточнення наявних у матеріалах провадження доказів, що дозволяють забезпечити досягнення мети

досудового розслідування у зв'язку з кримінальним провадженням.

Процес розслідування кримінального правопорушення є одним з найбільш складних видів соціальної діяльності, специфіка якого визначається тим, що до нього залучаються суб'єкти, які мають різні, як правило протилежні інтереси, що не збігаються з інтересами органу досудового розслідування. Цей процес спрямований на встановлення об'єктивної істини, на всебічне, повне й об'єктивне дослідження всіх обставин кримінального правопорушення, що пов'язані з початком певних правових процедур, тобто виникнення, зміни або припинення суб'єктивних прав та відповідних до них юридичних обов'язків. У широкому розумінні поняття діяльність можливо визначити через різноманітні способи освоєння світу людиною, форму активності, що характеризує здатність людини, чи пов'язаних з нею систем бути причиною змін у бутті, форму активного відношення людини до оточуючого світу з метою його перетворення. З загально психологічної точки зору, поняття діяльності завжди пов'язане з поняттям мотиву, тому окремі види діяльності розрізняються за критеріями мотивів, що їх спонукують. Діяльністю є процес, який психологічно характеризується тим, що те, на що спрямований даний процес у цілому (його предмет), завжди співпадає з тим об'єктивним, що спонукає суб'єкта до даної діяльності, її мотивом.

Діяльність людини має певну внутрішню будову, її основними складовими є дії. Дія – це процес, підпорядкований мети, усвідомлюваний на свідомому рівні. Оскільки будь-яка діяльність існує не інакше, як у формі дії або послідовності дій, то дії, здійснювані в ході конкретної діяльності, спонукаємо її мотивами й спрямовані на певні цілі. Досягнення проміжних цілей приводить до досягнення кінцевої цілі здійснюваної діяльності.

В цілому діяльність працівників правоохоронних органів можливо розглядати як засновану на законодавчих і підзаконних нормативних актах систему заходів, здійснюваних переважно спеціальними засобами й методами з метою запобігання й розкриття злочинів і розшуку злочинців, що приховуються, яка спрямована на розслідування злочину та встановлення всіх обставин, що пов'язані з подією протиправного діяння з метою вирішення питання про достатність підстав для направлення підозрюваного до суду або припинення кримінального провадження.

Використання практики проведення негласних (розшукових) слідчих дій провідних європейських країн в правоохоронній діяльності України

Глушко А.П., старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПІ НАВС

Вивчення практики діяльності правоохоронних органів та кримінально-процесуального законодавства країн Західної Європи (Великобританії, Франції, Бельгії, Нідерландів, Італії та ін.) свідчить, що в цих країнах ще на початку 90-х років минулого століття почали застосовуватися нові спеціальні дії, які уможливають отримувати інформацію про злочин та використовувати її як доказ під час розгляду кримінальної справи в суді. Так, Закон Італійської Республіки « Про внесення термінових змін в Кримінально-процесуальний кодекс і заходах по боротьбі з мафіозною

злочинністю « дозволяє правоохоронним органам вживати різноманітних заходів для отримання інформації про злочинну діяльність із застосування технічних засобів контролю і фіксації інформації та використовувати результати в кримінально-процесуальному доказуванні. Такі дії за своїм змістом схожі з передбаченими Законом України « Про оперативно-розшукову діяльність » та Кримінально – процесуального кодексу, а відрізняються вони тим, що проводяться за рішенням слідчого, прокурора, слідчого судді з метою отримання інформації про злочин і використання її в процесі доказування. Введення такого порядку отримання доказів фактично ототожнює негласні слідчі дії та оперативно-розшукові дії щодо отримання доказів, якщо вони проводяться в спеціальному порядку, що визначає контроль за такою діяльністю, забезпечення дотримання прав і свобод особи та умови їх використання. Застосування широко коло технічних засобів підвищує ефективність боротьби зі злочинністю.

Практика боротьби зі злочинністю закордонних країни доводить ефективність таких дій. Так, третина всіх доказів, які використовує суд Франції для викриття вини особи у вчиненні злочину, здобута саме за допомогою дій, проведених в зазначеному порядку.

Контроль за проведенням таких заходів у наведених закордонних країнах носить достатньо жорсткий міжвідомчий характер, а отримані в результаті їх проведення матеріали використовуються у процесі доказування; прослуховування та візуальне спостереження за допомогою технічних засобів прирівнюються до обшуку, а фіксація такої інформації – до вилучення доказів. Така нормативна регламентація закріплюється законодавчим порядком проведення.

На наш погляд, використання такого досвіду в практиці правоохоронної діяльності нашої держави призведе до бажаних результатів.

Разом з наявним закордонним позитивним досвідом застосування негласних слідчих (розшукових) дій у процесі розкриття злочинів та використання оперативної інформації в процесі розкриття злочинів, для нашої країни застосування такої інформації є однією з його проблем правоохоронної діяльності. Інформація, яку здобуто негласним шляхом в тому числі отриману із застосуванням оперативно-технічних засобів має важливе значення для розкриття злочину, але при цьому виникає коло проблем: по-перше, можливість використання такої інформації в якості доказів в розслідуванні кримінального провадження тобто її легалізація, по-друге, застосування негласних слідчих (розшукових) дій для здобуття інформації в деяких випадках є прямим втручання у сферу особистого життя людини та обмежує її конституційні права й свободи. Тому, для проведення ефективних заходів боротьби зі злочинністю правоохоронні органи повинні мати можливість здійснювати систематичний збір та аналіз інформації з усіх відповідних джерел, щоб використовувати оперативні дані як доказ у кримінальному провадженні.

Одним із пріоритетних завдання для сучасного етапу розвитку нашої держави є забезпечення правоохоронним органам ефективно можливості протидіяти злочинності. Позитивні тенденції у боротьбі зі злочинністю, що спостерігаються в останні роки слід закріплювати та здійснювати заходи для подальшого поширення цього процесу. Завдяки цьому, законодавець прийняв новий Кримінально-процесуальний кодекс, який передбачає більш широкі

можливості виявлення злочинів та осіб, які їх вчинили, а також нові інститути і заходи, що можуть застосовуватися у кримінальному провадженні. Однією з таких новел, є введення систему кримінального провадження негласних слідчих (розшукових) дій як кримінально-процесуального доказування. Негласні слідчі дії надають можливість своєчасно і повно отримувати інформацію про злочин та використовувати її в розслідуванні.

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій, хоча вони значною мірою вторгаються в сферу прав і свобод особи, в окремих випадках обмежують їх, але є ефективним засобом розслідування злочинів. Негласні слідчі дії надають можливість своєчасно і повно отримувати інформацію про злочин та використовувати її в розслідуванні, але положення чинного Кримінально-процесуального кодексу щодо визначеного порядку проведення негласних слідчих дій потребують доопрацювання, оскільки в окремих випадках порушують права і свободи учасника кримінального провадження і не створюють відповідних механізмів їх реалізації.

Разом із проблемою підвищення ефективності боротьби із злочинністю постає питання про створення громадянам надійних гарантій забезпечення прав і свобод у відповідності до впровадження нових методів і засобів боротьби зі злочинністю, а саме додержання законності під час проведення негласних слідчих дій. Необхідність їх врахування обумовлюється тим, що саме права і свободи людини є важливим ціннісним орієнтиром суспільного розвитку та об'єктивно необхідними для стабільності громадянського суспільства, забезпечення гармонійної взаємодії індивіда, суспільства та держави. Їх забезпечення та реалізація ґрунтується не лише на відповідних юридичних механізмах, а й на економічних, політичних, культурних та інших умовах, які повинна створювати держава.

Особливості суперечностей в оперативному спілкуванні та шляхи їх подолання

Гусева К.А., старший викладач кафедри адміністративної діяльності НАВС, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Окрему проблему в оперативно-тактичному аспекті ОРД становлять суперечності оперативного спілкування, особливо коли має місце примусова основа. Не секрет, що об'єкти ОРД нерідко залучаються до взаємодії, не бажаючи цього, а інколи й під загрозою застосування до них певних санкцій, що не може не призводити до психологічного протистояння. Особливого значення це набуває в спілкуванні оперативників із негласними працівниками чи з відповідними кандидатурами, які погодилися на співпрацю без дійсного прагнення цього (а через їх, скажімо, глибоку кримінальну «зараженість», страх помсти з боку кримінальних зв'язків) і не впевнені у забезпеченні конфіденційності такого співробітництва тощо.

Для подолання таких ситуацій треба вміло використовувати первісні підстави залучення осіб до негласного співробітництва: матеріальне стимулювання, звільнення від кримінальної відповідальності та покарання за вчинені злочини, допомогу у вирішенні життєвих чи побутових проблем і т. ін. Надалі ж конфліктне протистояння слід долати шляхом формування стосунків із негласним працівником на засадах довіри.

Крім того, під час оперативного спілкування дуже часто виникає проблема подолання психологічних бар'єрів: байдужості, підозрілості, ворожості, пересичення спілкуванням тощо. Усе це призводить до так званих конфліктів спілкування в ОРД. Практика свідчить, що психологічні бар'єри (насамперед, інтелектуальний, емоційно-вольовий, мотиваційний) в оперативно-розшуковій діяльності набувають особливого, специфічного характеру.

Отже, тут мова йде про загальну проблему конфліктів у ОРД. Як уже зазначалося, у структурі спілкування однією з її складових виступає інтерактивна сторона, тобто взаємодія між суб'єктами спілкування. Інтеракція є динамічним і доволі ситуативним процесом. Розглядаючи цю сторону спілкування, психологи, в принципі, зводять її до конфліктної взаємодії (від лат. *conflictus* – «зіткнення, сутичка»).

Активна протидія злочинного елемента визначається, з одного боку, характером спрямованих проти нього оперативно-розшукових дій оперативників (активність, таємність, оперативна інформованість, предметність, цілеспрямована наступальність тощо), а з іншого – намаганням цього елемента нейтралізувати вказані дії, здійснити певний зustrічний вплив (психологічний, фізичний).

Конфлікти оперативно-тактичного характеру можуть зумовлюватися також неоднозначним психологічним ставленням суспільства до заходів ОРД, зокрема до інституту негласного співробітництва громадян з оперативними підрозділами, засудженням цієї практики певною частиною суспільства з позицій побутової моралі.

Отже, конфлікти в оперативному спілкуванні є доволі дієвими чинниками, що впливають на кінцевий результат. Знання їх природи, динаміки розвитку, а також шляхів подолання становить суттєву складову професійно-психологічної підготовки оперативного працівника.

Основними завданнями такої підготовки щодо оперативного спілкування у конфліктних ситуаціях мають стати:

- набуття знань про конфлікти, причини їх виникнення, динаміку та можливі варіанти розвитку, способи реагування, стратегії поведінки;
- формування психологічної стійкості, впевненості у собі, своїй професійно-психологічній підготовленості, ймовірності успішного подолання труднощів, які виникли через конфліктну ситуацію;
- тренування вмінь і навичок щодо управління власними емоціями та емоціями співрозмовника при виникненні конфліктної ситуації;
- навчання способам самозахисту оперативника у конфлікті при агресивному його розвитку;
- навчання способам ведення переговорів у конфліктній ситуації, здійснення при цьому психологічного впливу на протилежну сторону.

Окрім усього сказаного, слід наголосити також на певних правилах особистої поведінки оперативників, що можуть допомогти їм уникнути несподіваного загострення конфліктної ситуації під час оперативного спілкування. Зокрема, у таких випадках треба дотримуватися наступного:

1) відшукати й усунути головну причину конфлікту або «перенести» негативні емоції, що виникли, на якийсь сторонній предмет конфліктної суперечності;

2) не ігнорувати об'єктивні причини, що призвели до конфлікту під час оперативного спілкування, намагатися знайти шляхи мирного його

вирішення з урахуванням позиції об'єкта оперативного спілкування;

3) не вдаватися до застосування відверто вольових тисків у конфлікті, використовувати аргументовані доводи;

4) не користуватися образливими висловами, особливо щодо особистості протилежної сторони, бо це може призвести до психологічного «вибуху»;

5) завжди намагатися нейтралізувати надмірну емоційність конфлікту;

6) за наявності відчутної нервозності (власної чи об'єкта спілкування), призупинити розмову та перенести її на інший час.

Завжди слід пам'ятати, що конфлікт є, насамперед, лише сигналом про наявність невирішеної проблеми у взаєминах із відповідним об'єктом під час оперативного спілкування, і цю проблему треба проаналізувати, зрозуміти й розв'язати, якщо мета спілкування важлива та ще не досягнута.

Список використаних джерел

1. Александров Д.О. Мистецтво керування людьми / Д.О. Александров. – К. : Фінпрес, 1999.
2. Александров Д.О. Психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності працівників міліції. – Частина 3. Психологічне забезпечення переговорної діяльності : навч.-метод. посіб. / Д.О. Александров, Я.Ю. Кондратьєв. – К. : НАВСУ, 2004.
3. Андреева Г.М. Социальная психология / Г.М. Андреева. – 2-е изд. – М. , 1988.
4. Асмолов А.Г. Психология личности / А.Г. Асмолов. – М. : МГУ, 1990.
5. Бандурка А.М. Конфликтология / А.М. Бандурка, В.А. Друзь. – Х., 1997.
6. Бараненко Б.І. Психологія оперативно-розшукової діяльності. Загальна частина : навчальний посібник / Б.І. Бараненко ; МВС України, Луганська академія внутрішніх справ ім. 10-річчя незалежності України. – Луганськ : РВВ ЛАВС, 2003.
7. Бараненко Б.І. Психологія оперативного спілкування в діяльності оперативних підрозділів органів внутрішніх справ : навчально-практичний посібник / Б.І. Бараненко, В.А. Глазков, О.С. Звонко та ін. ; МВС України, Луганський державний університет внутрішніх справ. – Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2007.

Функції прокуратури в контексті євроінтеграційних процесів України

Бойко Ю.Р., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: старший викладач кафедри Глушко А.П.

При вступі до Ради Європи Україна взяла на себе зобов'язання, які саме зафіксовані у Висновку №190(1995) Парламентської Асамблеї Ради Європи [1]. Відповідно до цього можна сказати, що повноваження прокуратури поза сферою кримінального права не суперечать вимогам РЄ у тому випадку, якщо функції прокуратури не порушують принципу верховенства права, реалізуються у державних інтересах, відповідають європейським стандартам у частині дотримання прав і свобод людини у межах компетенції, наданої прокурорам за законом. Зокрема, у Резолюції 1244 (2001) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Виконання обов'язків і зобов'язань, взятих Україною при вступі до Організації» наголошується на не виконі Україною обов'язки і зобов'язання як країни-учасника РЄ. Тут і зазначається, що взяті зобов'язання щодо трансформації ролі і функцій прокуратури не виконане [3]. У зв'язку з цим актуальною є проблема трансформації функцій прокуратури до європейських стандартів.

Саме функціональна складова є однією з важливих у діяльності прокуратури. Під функціями прокуратури потрібно розуміти передбачені Конституцією або законами напрями та види її діяльності, які зумовлюються соціально-історичним призначенням

прокуратури, характеризуються наявністю визначеного предмета відання і спрямовані на досягнення завдань, які стоять перед цим органом за допомогою відповідних повноважень та правових засобів [4, с.11].

У теоретичному просторі однією із найбільш дискусійних є проблема наглядової функції. Погіршення справ зі станом законності в Україні, наводить на думку щодо недоцільності найближчим часом звужувати прокурорські функції, оскільки розвиток цивілізованих ринкових відносин, розширення господарського обігу вимагають зміцнення законності, а відтак посилення прокурорського нагляду в державі [6, с.8]. На мою думку, відмова від наглядової функції послабить контрольно-наглядові механізми і сприятиме подальшому розбалансуванню правоохоронної системи країни. Оскільки, прокурорський нагляд являє собою одну з форм реалізації функцій держави, спрямовану на виявлення, усунення і попередження порушень закону в правовідносинах, на які поширюється компетенція прокуратури. Висловлювались думки, щодо того, щоб виключити з функції нагляд за додержанням законності прав і свобод людини і громадянина, додержанням з цих питань органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами через те, що такий нагляд збігається зі спеціальним відомчим контролем, можливістю якого є набагато більшими, оскільки він здійснюється спеціалістами у вузькій сфері[5]. Варто зазначити, що у проекті Закону «Про прокуратуру», розробленому Комісією зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права, який отримав схвальний відгук Венеціанської Комісії, задекларовано наступні функції прокуратури: нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; підтримання державного обвинувачення в суді; нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосування інших запобіжних заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян; представництво інтересів громадянина або держави в судді.

Вирішуючи проблему трансформації, важливим є визначити функції прокуратури за межами сфери кримінального права. Ця можливість функціонування визначається у Рекомендації Парламентської Асамблеї 1604 (2003)¹¹ «Про роль прокуратури у демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права». Підкреслюється, що якщо прокуратура діє поза сферою кримінального права, необхідно забезпечувати, щоб ті чи інші повноваження прокурора щодо захисту прав людини не спричинилися до певних конфліктів інтересів, а також, щоб забезпечувалась повна незалежність органів прокуратури від втручання з боку будь якої гілки державної влади. Тому якщо прокуратура має повноваження поза межами кримінального права, необхідно забезпечити, щоб ці функції реалізовувались з особливою увагою до захисту прав і свобод людини й у відповідності до принципів верховенства права, законності, об'єктивності, справедливості та неупередженості [2].

Отже, Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи та Парламентської Асамблеї РЄ не забороняють прокуратурі виконувати певні функції за межами сфери кримінального права за умови, якщо ці функції

скеровуватимуться на захист прав людини і основних свобод й реалізовуватимуться відповідно до основних принципів.

Список використаних джерел:

1. Висновок N 190(1995) Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо заявки України на вступ до Ради Європи, Страсбург, 26 вересня 1995 року.
2. Висновок № 3 (2008) Консультативної ради європейських прокурорів про «Роль прокуратури за межами кримінального права» прийнятий ССРЕ на 3-му пленарному засіданні (Страсбург, 15 – 17 жовтня 2008 р.)
3. Резолюція 1244 (2001) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Виконання обов'язків і зобов'язань, взятих Україною при вступі до Організації»
4. Грицасенко Л.Р. Конституційно-правовий статус прокуратури України в контексті світового досвіду/Л. Р. Грицасенко ; наук. конс. Ю. С. Шемшученко. – 2013
5. Жоган, Роман Анатолійович. Конституційно-правовий статус прокуратури в Україні: автореф. дис.канд. юрид. наук / Р. А. Жоган . – Київ : Б.в., 2010 . – 19 с.
6. Шемшученко Ю. Прокуратура України: шляхи реформування в аспекті входження в європейський простір / Ю. Шемшученко // Вісник Академії прокуратури України. – 2006. – № 4. – С. 5– 11.

Психологічні закономірності утворення слідів злочину та їх урахування в діяльності експерта-криміналіста

Гусев О.С., курсант ННПФЕКП НАВС

Будь яка діяльність людини здійснюється нею згідно її потребами і інтересами, які досягаються або напряму, шляхом прямого задоволення, скажімо, потреб у їжі, пізнанні, самовираженні, спілкуванні і т. ін.), або ж опосередковано, шляхом попереднього придбання (виготовлення) і використання відповідних засобів (включаючи грошові кошти), приладів тощо.

І в тому, і в іншому випадку йдеться про реалізацію двох головних психологічних складових структури діяльності: а) формування внутрішнього образу цієї діяльності згідно потреб і інтересів, що виникли в результаті внутрішнього розумового сприйняття й мотиваційного поштовху (інтеріоризація); б) перенесення цього образу в зовнішній план дій і власно самі ці дії (екстеріоризація) [1].

Тож, якщо перший із зазначених елементів є продуктом суто мисленого процесу і його зовнішнім відображенням може бути лише ідеальний слід (наприклад, людина лише поділилася думками з іншою людиною стосовно своїх потреб, інтересів і намірів щодо їх задоволення якимось шляхом), то другий елемент є вже реальним відображенням у зовнішньому просторі певних матеріальних слідів як результатів прямої або опосередкованої дії щодо задоволення згаданих потреб і інтересів [2].

Від зародження внутрішнього образу дії до власне самої цієї дії веде процес детального осмислення не тільки способів її здійснення, але також засобів (знаряддя) і різноманітних прийомів. Усе це людина обирає, спираючись на свої знання (у тому числі спеціальні), професію, трудові навички, свій життєвий досвід, поради фахівців і т. ін., що, як правило, знаходиться в тісній когнітивній взаємозалежності з індивідуальними психологічними властивостями й особливостями особистості. Саме ці властивості й особливості психологічно впливають на вибір і застосування інструментарію впливу на об'єкт чи предмет задоволення інтересів і потреб суб'єкта діяльності, а тому специфічно відображується зовні у вигляді

матеріальних слідів останньої [3].

Отже у вищезазначеному криються закономірні індивідуальні психологічні особливості впливової дії людини на ті чи інші об'єкти діяльності, що адекватно відбиваються на фізичному прояві цієї дії, залишаючи при цьому специфічні (індивідуалізовані) сліди як безпосередньо на зазначеному об'єкті, так і навколо нього в зовнішньому просторі.

Гадасмо, що дана психологічна закономірність відображення предметної дії людини у вигляді зовнішніх слідів має важливе методологічне значення для діяльності експерта-криміналіста, зокрема щодо виявлення та ідентифікації слідів вчинення певних видів злочинів з урахуванням типового психологічного портрета осіб, які їх вчиняють.

Список використаних джерел:

1. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М., 1975. – С. 90
2. Асмолов А.Г. Психология личности. – М.: МГУ, 1990. – С. 90
3. Васильев В.Л. Юридическая психология. – Л., 1974. – С. 36

Колізії у кримінальному процесуальному законодавстві України та шляхи їх подолання

Заграй Т.С., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Семенов В.В.

Наша держава, інтегруючись до європейських структур, набула повноправного членства, про що вже йшлося, у ряді міжнародних організацій Європи, поступово реалізує свій намір вступити до Європейського Союзу. Як відомо, головними передумовами вступу України до Ради Європи згідно зі ст. 4 Статуту Ради Європи є те, що вона здатна і бажає виконувати обов'язки члена Ради Європи, які визначені у ст. 3: «Кожний член Ради Європи обов'язково повинен визнати принципи верховенства права та здійснення прав людини і основних свобод всіма особами, які знаходяться під його юрисдикцією, а також повинен відверто та ефективно співробітничати в досягненні мети Ради»

Новий КПК України спрямований на досягнення верховенства права у кримінальному провадженні, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Проте імплементація норм та стандартів Європейського права у національне законодавство поки що перебуває у початковому стані. Є всі підстави для твердження, що зазначене питання набуло ознак суттєвої державної проблеми. Однією з найважливіших проблем на сьогодні є колізії в кримінально – процесуальному законодавстві.

Прикладом однієї із колізійних норм в КПК є вилучення речей і документів під час проведення огляду (частина 5 статті 237 КПК). Ця стаття передбачає, що під час огляду публічних місць і приміщень не потрібен дозвіл слідчого судді на вилучення виявлених документів чи речей. Цим і користуються слідчі, коли оглядають певні документи в офісах підприємств. Однак огляд у житлі чи в іншому володінні (у тому числі, в офісі) і вилучення певних об'єктів може відбуватися лише за ухвалою слідчого судді (частина 2 статті 237 КПК). Тобто ця колізія має бути розв'язана найближчим часом.

На жаль, автори КПК України не унормували правові підстави

досудового розслідування. Так, за змістом ст. 214 КПК, слідчий не приймає рішення про початок досудового розслідування, відсутні правові і процесуальні підстави початку розслідування, що значне погіршує права і свободи громадян України та їх право на своєчасний захист від незаконної і необгрунтованої підозри. Слід визнати юридичний нонсенс в нормах КПК, коли слідчий не приймає процесуальне рішення про початок досудового слідства, але приймає процесуальне рішення про закриття кримінального провадження відповідно до ст. 284 КПК.

Слід відзначити, що викладений у ст. 341 КПК процесуальний порядок узгодження зміни, доповнення обвинувачення в суді істотно порушує самостійність державного обвинувача в суді і його незалежність в оцінці висновків і рішень щодо події злочину, висунутого обвинувачення, винуватості особи у вчиненні злочину. Зазначене в цій нормі свідчить про залежність оцінки, рішення, висновку державного обвинувача в суді від позиції прокурора вищого рівня. Це ставить під сумнів реалізацію державним обвинувачем принципу змагальності сторін в поданні ним суду своїх доказів й у доведенні перед судом їх переконливості. На мій погляд, підтримання державного обвинувачення в суді повинно виступати гарантом додержання законності, прав і свобод обвинуваченого, підсудного, інших учасників кримінального процесу. Прокурор підтримує державне обвинувачення в суді від імені держави в інтересах суспільства, потерпілого, а тому принцип самостійності і незалежності державного обвинувача в суді повинен визначатися Законом. Державний обвинувач в суді здійснює правозахисну функцію. Окрім цього, прокурор у суді реалізує профілактичну та право виховну функцію. Такий підхід до тлумачення функцій прокурора у суді відповідає вимогам ст. 3 Конституції України про те, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. У зв'язку з цим необхідно унормувати в положеннях КПК України процесуальну самостійність прокурора у суді, а ст. 341 КПК України скасувати. Зазначені пропозиції відповідають вимогам п. 24 Рекомендацій 19 Комітету Міністрів державам-членам «Про роль служби публічного обвинувачення в системі кримінальної юстиції», в яких пропонується публічним обвинувачам: виконувати свої функції справедливо, неупереджено й об'єктивно; поважати і намагатися захищати права людини, як зазначено в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод; забезпечити швидке функціонування системи кримінального правосуддя, як це можливо; бути об'єктивними і справедливими під час судового розгляду, надавати суду факти і юридичні аргументи, що мають відношення до справи, які необхідні для справедливого здійснення правосуддя; ретельно перевіряти законність поліцейських розслідувань. Відповідно до цих рекомендацій держава повинна вжити заходів для забезпечення прав публічних обвинувачів на свободу висловлень, переконань та виконання ними своїх професійних обов'язків без необгрунтованого втручання або необгрунтованої покладання на них цивільної, кримінальної та іншої відповідальності. На жаль, вказані рекомендації не можуть бути реалізовані в Україні, тому що у окремих положеннях Кримінального процесуального кодексу України мають місце юридичні колізії, які деформують процесуальний статус державного обвинувача. Це свідчить про процесуальну і правову

неефективність окремих положень кримінального процесуального законодавства та необхідність його подальшого удосконалення.

Таким чином, присутність в окремих положеннях КПК юридичних колізій між його нормами та окремими нормами конституційного, кримінального законодавства, колізії між частинами, статтями, главами КПК, деформація повноважень і статусів учасників кримінального процесу призводять до неузгодженості в правозастосовній практиці, порушенню принципу законності в кримінальному судочинстві, суттєвому погіршенню прав підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідків на досудовому слідстві і суді. У зв'язку з цим доцільно негайно внести зміни та доповнення до окремих положень КПК України, які суттєво порушують принцип законності в кримінальному процесі, що не відповідає міжнародним стандартам і не тільки не рекомендується Радою Європи, а взагалі забороняється.

Можливості використання біологічних зразків мертвої людини для ідентифікації загиблих в зоні АТО

Закурська А.Е., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Семенов В.В.

Враховуючи події, які відбуваються на території нашої держави, перед нами постають питання: як ми можемо ідентифікувати померлих в зоні «АТО»? , як відрізнити наших бійців від терористів чи мирного населення? Вся надія в даній ситуації - на особисті речі, особливі прикмети загиблих і аналіз ДНК. З цією метою в дніпропетровському морзі ретельно документують кожне тіло, яке надходить. Фотографують предмети одягу, шрами, татування і предмети, виявлені при загиблих, після чого всі ці дані заносяться в спеціальні персональні файли. Також у кожного трупа відбираються зразки ДНК для подальшого порівняння з генами родичів - зазвичай це шматочки кісткової або хрящової тканини.

В даний час існує можливість визначити особливості будови ДНК, властиві конкретній людині. При дослідженні аналізують складний візерунок – так званий «генетичний відбиток», індивідуальний для кожної особи. Так і можна ідентифікувати людину, але це передбачає собою наявність матеріалу як загиблої особа, так і родичів. Відбір порівняльних зразків здійснюється медичним працівником.

Валерій Івасюк, кандидат медичних наук, який був медичним експертом парламентської комісії з проведення досліджень зникнення Георгія Гонгадзе, проявляє впевненість, що ДНК аналіз тіл убитих терористів надасть допомогу виграти в Гаазькому трибуналі позов проти президента Російської Федерації Володимира Путіна. Це може бути способом підтвердити, що на боці бойовиків у конфлікті в східних областях держави діють громадяни зарубіжжя.

За ініціативою Адміністрації Президента розроблено алгоритм щодо процедури ідентифікації тіл загиблих в зоні АТО. Процедура максимально спрощена, і родичі можуть безперешкодно і безкоштовно здати тест ДНК для пошуку безвісти зниклих. Про це повідомив на прес-конференції в

Укрінформі координатор Волонтерської гарячої лінії при АП Станіслав Робота – «Ми максимально спростили процедуру для рідних зниклих безвісти в зоні АТО громадян. Існує єдина база з даними про всі тілах, що надійшли із зони АТО, – військових і цивільних. Є єдине установа, яка приймає ДНК тіл загиблих і ДНК родичів, – це Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України. Якщо довго з людиною немає зв'язку, є підозри, що він пропав безвісти, можна безкоштовно, без обмежень – оскільки постановою суду про безвісти зниклих може затягуватися до півроку – зробити ДНК-тест»

В даний час розроблені методики визначення особливості будови ДНК, властиві конкретній людині. При дослідженні аналізують складний візерунок – так званий «генетичний відбиток», індивідуальний для кожної особи. Так і можна ідентифікувати людину, але це передбачає собою наявність матеріалу як загиблої особи, так і родичів. Відбір порівняльних зразків здійснюється медичним працівником.

Існують відомості про можливість виділення ДНК не тільки з крові, сперми, слини, волосся, але і вилучення її з будь-якого предмета, до якого доторкалась людина. Правда, ще не до кінця з'ясовано цей механізм, але вже знайдені деякі свідчення того, що «оголена» ДНК, «вислизнувши» з кліток, що відмирають, дійсно може опинитись на шкірі.

Речові докази зі слідами, подібними до крові, підлягають вилученню, тобто вилучається весь об'єкт-носії. Якщо це зробити неможливо, то вилучають частину предмета-носія зі слідами. При цьому не змінюється форма сліду, а тому легше вирішити питання про механізм його утворення, можна також виявити непомічені раніше сліди. Так зазвичай вилучаються знаряддя злочину, одяг, постільні речовини тощо. Чисті ділянки предмета-носія призначені для проведення контрольних досліджень.

Вологі предмети перед пакуванням просушують при кімнатній температурі. Кров не повинна контактувати з пакувальним матеріалом, тому місця її локалізації заздалегідь захищають білою тканиною, папером, закріплюючи їх на предметі-носії. Сам предмет-носії загортають в аркуш чистого паперу, у білу тканину, при необхідності розміщують у коробку, ящик. Якщо неможливо вилучити навіть частину (фрагмент, деталь) предмета, субстанцію сліду вилучають шляхом зіскобу, змиву.

Виконуючи зіскоб, гострим чистим скальпелем чи тонким ножом знімають підсохлі частки та корочки і переносять їх у паперовий пакетик. Потім, тримаючи скальпель під гострим кутом, необхідно легенько скоблити, знімаючи решту субстанції. При цьому варто намагатись якнайменше зачіпали матеріал підкладки. Зіскоб з вертикальних поверхонь роблять, рухаючи скальпелем знизу вгору, щоб частки, що відокремлюються, затримувались спочатку на поверхні скальпеля, а потім падали на аркуш кальки, прикріплений до вертикальної поверхні липкою стрічкою.

Змив краще виконувати за допомогою шматочка марлі, злегка зволоженої водою (краще дистильованою). Необхідно користуватись випраною, добре прополосканою та висушеною марлею, а нову марлю, бинти використовувати не рекомендується. Розміри марлі повинні бути приблизно рівними розмірам плями, але не більші ніж 2 на 2 см., для дуже малих слідів беруть ниточку з марлі довжиною 1,5-2 см. Утримуючи марлю пінцетом, ретельно протирають

пліаму різними її сторонами, намагаючись зняти всю субстанцію. Для цих цей можна використовувати чисту деревну паличку з ватою.

Аналіз ДНК в останні 10-15 років став незамінним помічником правоохоронців всіх країн. За допомогою такого аналізу можна ідентифікувати не тільки «свіжий» труп, але кісткові останки, що пролежали в землі багато десятиліть – досить порівняти ДНК трупа або скелета з ДНК потенційних родичів.

Однак існуючі методи аналізу далекі від досконалості – вони дорогі, вимагають громіздкого обладнання і, найголовніше, забирають багато часу (іноді аналіз займає кілька тижнів).

Вчені з британської компанії LGC Forensics, яка забезпечує правоохоронців Об'єднаного Королівства та багатьох зарубіжних країн інструментами та обладнанням спеціального призначення для проведення судово-медичних експертиз, створили портативний прилад, який проводить аналіз ДНК прямо на місці злочину.

Раніше експерти ретельно збирали весь біологічний матеріал, знайдений на місці злочину (кров, слина, сліди поту і т.д.), дбайливо упаковували його і відправляли в стаціонарну лабораторію.

Тепер прилад, який отримав назву RapiDNA System, протягом менше 1-го години дасть відповідь, наприклад, на питання, чи належить слина на недопалку, виявленому на місці вбивства підозрюваному чи ні. Таким чином, способи ідентифікації удосконалюються і стають ефективнішими.

Підвищення гарантій захисту прав підозрюваного та обвинуваченого за Кримінальним процесуальним кодексом України

Мельниченко М.М., студент ННІЗН НАВС

Осауленко О.А., начальник кафедри досудового розслідування ННІПФПСМ НАВС, кандидат юридичних наук

Прийнятий Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України), який набув чинності 20.11.2012 р., зумовив початок нового етапу реформування кримінально-процесуальної діяльності. Навіть проголошення людини найвищою соціальною цінністю та закріплення у Конституції її основних прав та свобод можуть не мати ніякого значення без реальних гарантій здійснення цих прав [1].

Звернемо увагу, що кримінально-процесуальні гарантії – це система правових засобів забезпечення успішного виконання завдань правосуддя й охорони законних інтересів усіх учасників кримінального провадження, що припускає суворе дотримання встановлених законом форм і засад кримінального провадження, закріплення прав учасників провадження та умов їх реалізації, точне виконання обов'язків посадовими особами та органами, що здійснюють кримінально-процесуальну діяльність [2, с. 172]. Концептуальну роль у забезпеченні гарантій захисту прав і законних інтересів учасників кримінального провадження відіграють засади (принципи) кримінального провадження, які нерозривно пов'язані між собою та утворюють єдину систему.

Механізм реалізації кримінально-процесуальних гарантій становить

собою, по суті, усю систему кримінально-процесуальних норм, які задають спрямованість кримінального провадження на досягнення його завдань (стаття 2 КПК України) [3]. Також КПК України містить низку положень щодо захисту прав підозрюваного, обвинуваченого, підсудного та гарантій їх забезпечення на всіх стадіях провадження, що має важливе значення для реалізації багатьох засад кримінального судочинства, зокрема, законності, доступу до правосуддя та обов'язковості судових рішень, змагальності сторін і свободи в поданні ними суду своїх доказів та у доведенні перед судом їх переконливості, забезпечення права на захист, забезпечення справедливого судового розгляду, рівноправності сторін, презумпції невинуватості, свободи від самовикриття, заборони двічі притягуватися до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення та ін.

Найважливішою процесуальною гарантією сторони захисту у кримінальному провадженні є забезпечення права на захист. Це право є загальногалузевим і не може бути обмежене (ст. 64 Конституції України) [1]. Згідно з ч. 1 ст. 20 КПК України підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені КПК України [3].

До числа основних процесуальних гарантій сторони захисту у кримінальному провадженні також відноситься право на справедливий розгляд та вирішення справи у розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону (ч. 1 ст. 21 КПК України) [3].

Наступною важливою гарантією забезпечення прав сторони захисту є презумпція невинуватості, згідно з якою особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому КПК України, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили (ч. 1 ст. 17 КПК України). По суті презумпція невинуватості як право обвинуваченого вважатися невинуватим є основною гарантією діяльності сторони захисту, бо завдяки їй сторона обвинувачення суттєво обмежується (хоча і формально) у реалізації права здійснювати обвинувальну діяльність [4, с. 208].

За загальним правилом забезпечення підозрюваному, обвинуваченому, виправданому, засудженому права на захист є системою засобів та способів, передбачених та не заборонених законом, виражених у сукупності процесуальних прав, використання та реалізація яких дає змогу учасникам кримінального провадження особисто захищатися від підозри чи обвинувачення у вчиненні злочину, користатися юридичною допомогою захисника, та покладає на слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд обов'язок роз'яснити належні особам права та забезпечити їх право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного або призначеного захисника.

Право на захист у кримінальному провадженні може реалізовуватись у вигляді самозахисту самим підозрюваним, (обвинуваченим, виправданим, засудженим) за допомогою наданих йому процесуальних прав, закріплених у законі, обсяг і зміст яких залежить від процесуального статусу особи та

стадії кримінального провадження, на якій вони можуть бути реалізовані.

У ст. 43 КПК України йдеться про те, що засуджений має право використовувати перелічені в ст. 42 КПК України права обвинуваченого на підставах, у порядку та обсязі, які визначаються особливостями його процесуального статусу та специфікою стадії виконання вироку. Під час розгляду і вирішення питань, пов'язаних з виконанням вироку, засуджений є самостійним учасником кримінального провадження з певним процесуальним статусом. Однак КПК України не містить спеціальної статті, яка б регламентувала перелік процесуальних прав, необхідних для захисту прав та інтересів засудженого на стадії виконання вироку, а пропонує використати аналогію закону, яка полягає у наданні засудженому прав обвинуваченого, передбачених ст. 42 КПК без необхідної деталізації та конкретизації [3].

Норми КПК України не визнають наявності в засудженого інтересів, а як наслідок необхідності та можливості їх захисту, а на практиці повний правовий, а не доктринальний, захист інтереси особи отримують лише тоді, коли вони закріплені у нормах права. Тому в цілях посилення гарантій захисту прав і законних інтересів засудженого на стадії виконання вироку доцільним є внести необхідні зміни до КПК та детально закріпити на законодавчому рівні права засудженого та захисника-адвоката, повноваження та обов'язки суду, прокурора, органів та установ, на які покладено обов'язок виконання судових рішень, у нормах закону закріпити випадки обов'язкової участі під час розгляду питань, пов'язаних з виконанням вироку, засудженого, захисника-адвоката, прокурора, та інших осіб залежно від особливостей ситуації, оскільки лише точна правова регламентація слугуватиме основою для неухильного дотримання та реалізації прав та захисту законних інтересів.

Звернемо увагу, що процесуальні гарантії забезпечення прав сторони захисту кримінального провадження становлять собою різні за своїм конкретним змістом засоби і в сукупності своїй забезпечують учасникам кримінального провадження, що відносяться до неї, можливість реалізувати надані їм права. У зв'язку з цим КПК України повинен встановлювати не лише гарантії прав учасників кримінального провадження зі сторони захисту, а й процесуальний механізм, що забезпечує реалізацію цих гарантій. Цей механізм повинен містити у собі систему процесуальних норм, які спрямовані на досягнення завдань кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Трофименко В. М. Уголовно-процессуальные гарантии и их схема / В. М. Трофименко // Проблемы совершенствования украинского законодательства и повышение эффективности правоприменительной деятельности ; отв. ред. Н. И. Панов. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – 1997. – С. 170–174.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. // Голос України. – 2012. – № 90–91. – 19 травня.
4. Лобойко Л. М. Кримінально-процесуальні гарантії реалізації змагального методу кримінально-процесуального права / Л. М. Лобойко // Правничий вісник ун-ту «Крок». – Вип. 2. – 2007. – С. 203–209.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар ; за аг. ред. проф. В. Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.

Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості та проблеми її укладення

Негода К.О., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук Кубарева О.В.

Набрання чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК) призвело до якісних змін у правовій системі нашої країни та появи інститутів, раніше не відомих вітчизняному законодавству. Новелою, яка, без перебільшення, потребує ґрунтовного наукового дослідження, є угода про визнання винуватості. Детальний аналіз особливостей цього інституту дає підстави стверджувати про існування проблеми, яка полягає в неузгодженості правового регулювання моменту, з якого можна ініціювати укладення угоди, з принципом установлення об'єктивної істини в справі. Проблематичним також видається забезпечення принципу змагальності сторін кримінального провадження, оскільки обов'язкова участь захисника в кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості законом не передбачена.

Моніторинговий звіт «Реалізація нового КПК України у першому півріччі 2013 року» ілюструє, що кількість угод про визнання винуватості становить 8% від загальної кількості проваджень, надісланих до суду (або 930 таких угод на місяць протягом першого півріччя 2013 року). Така кількість спрощених проваджень продовжує перебувати на допустимому рівні, тобто вони не перетворилися на основний вид проваджень. Кількість угод про примирення становить 8,5% від загальної кількості проваджень, надісланих до суду (або 1 100 таких угод на місяць протягом першого півріччя 2013 року) [1, с.4].

Чимало науковців аргументують позицію, що метою угоди про визнання винуватості є забезпечення принципу процесуальної економії. На думку О. Г. Добровольської, провадження на підставі угоди про визнання вини є проявом диференціації кримінально-процесуальної форми як реакції держави на значну завантаженість слідчих і судових органів справами, розв'язання кримінально-правових конфліктів та подолання шкідливих наслідків злочину може бути здійснено з застосуванням процесуальної економії [2, с. 368]. Її позицію цілком поділяє В. М. Верещак, яка вказує, що головна мета угод про визнання вини в американському кримінальному процесі, яка продукується державною політикою, – уникнути проведення громіздкого судового розслідування [3, с. 42]. Складно не погодитись і з думкою В. І. Боярова, що основна мета угоди про визнання вини, по суті, утилітарна – якнайшвидше залагодження конфлікту з метою процесуальної економії [4, с. 150]. А. В. Лапкін у своїх працях справедливо зазначає, що договірні процедури відповідають міжнародним стандартам і покликані спростити кримінальне провадження, позбавити його обвинувального ухилу, досягти компромісу між публічними і приватними інтересами [5, с. 297].

Проте чинний КПК містить суттєву прогалину, яка, на нашу думку, ставить під загрозу дотримання прав та свобод громадян, а також перешкоджає встановленню об'єктивної істини у справі. Ця проблема

полягає в тому, що укладення угоди про визнання винуватості може ініціюватися в будь-який момент після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку. Наділення прокурора такими повноваженнями, коли останній має право запропонувати особі укласти угоду про визнання винуватості відразу після повідомлення їй про підозру, є відвертим порушенням презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини. Повідомлення особі про підозру, складання слідчим і затвердження прокурором обвинувального акта на стадії досудового розслідування, розгляд справи у підготовчому провадженні не вирішують наперед визнання його винуватим у вчиненні злочину. Лише один орган у державі наділений таким правом – це суд, який відповідно до ст. 124 Конституції України є носієм судової влади, що здійснює правосуддя в умовах законності, незалежності, гласності та змагальності.

Ще однією прогалиною, яка ставить сторони кримінального провадження в нерівне процесуальне становище, є те, що закон не передбачає обов'язкову участь захисника під час проведення переговорів та укладання самої угоди. Якщо ч. 1 ст. 469 КПК передбачає, що домовленості стосовно угоди про примирення можуть здійснюватися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді), то частина друга зазначеної статті визначає лише, за чією ініціативою може бути укладена угода про визнання винуватості, однак не згадує про захисника як про потенційного учасника такої угоди.

Отже, на нашу думку, введення інституту угоди про визнання винуватості у чинний Кримінальний процесуальний кодекс України є доцільним. Хоча існують прогалини та практичні проблеми у чинному кримінально-процесуальному законодавстві щодо правового регулювання угоди про визнання винуватості, які треба усунути і опрацювати напрями вдосконалення її процесуальної форми. Також існує потреба в забезпеченні обов'язкової участі захисника в кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості, оскільки дотримання принципу змагальності сторін кримінального провадження є прерогативою правової держави.

Список використаних джерел:

1. Моніторинговий звіт Центру політико-правових реформ «Реалізація нового КПК України у першому півріччі 2013 року». – К., 2013. – 21 с.
2. Добровольська О. Г. Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості відповідно до нового КПК України / О. Г. Добровольська // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. – 2013. – № 1. – Т. 26 (65). – С. 367–372.
3. В.М. Верещак // Вісник Верховного Суду України. – 2000. – № 1. – С. 41–44.
4. Бояров В. І. Скорочена процедура судового слідства та угода про визнання вини: проблемні питання нового Кримінального процесуального кодексу України / В. І. Бояров // Часопис цивільного і кримінального судочинства: науково-практичний журнал. – 2012. – № 4 (7). – С. 150–154.
5. Лапкін А. В. Проблеми участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості / А. В. Лапкін // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2012. – № 1000. – Серія «Право». – № 11. – С. 297–301.

Становлення та розвиток національної правової системи України в умовах європейської інтеграції

Озмітель С.А., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: старший викладач кафедри Глушко А.П.

Українська національна правова система формується в складних умовах. Це пов'язано з геополітичним положенням України та ідеологічним впливом на українське суспільство досить протилежних за змістом європейських та східних концепцій.

Розвиток національної правової системи можна умовно поділити на два періоди: до здобуття незалежності та після здобуття незалежності. Відлік часу формування української правової системи починається зі звичаєвого права Київської Русі, його подальшого розвитку в період Гетьманщини, існування Української народної республіки та Української радянської соціалістичної республіки.

На другому етапі після здобуття незалежності в 1991 р. почалося формування самостійної правової системи, що стало одним з проявів народного та державного суверенітету, спрямованим на задоволення інтересів українського суспільства. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року обґрунтував утворення самостійної української держави, зокрема, продовженням тисячолітньої традиції державотворення на Україні [4, с. 46-47].

Окремим аспектом, що характеризує правову систему України є її інтеграція у Європейське Співтовариство. Україна набула повноправного членства у Раді Європи в 1995 році, прийнявши Закон «Про приєднання до Статуту Ради Європи». Наша держава взяла на себе зобов'язання підписати та ратифікувати низку міжнародно-правових угод та конвенцій, а також реформувати відповідно до європейських принципів національну правову систему. Зокрема, з 1991р. по 2012 р. між Україною та ЄС було укладено близько 216 угод, листів, протоколів, меморандумів та інших документів міжнародно-правового характеру.

Починаючи з 1990-х років відбувається адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу [1, с.458]. Цей процес обумовлений Угодою про партнерство і співпрацю між Україною та Європейськими співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 р. У серпні 2000 р. було створено Національну раду з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затверджена Законом від 18 березня 2004р., під «адаптацією» розуміє процес приведення законів України та інших актів «у відповідність» з *acquis communautaire* (правовим надбанням Співтовариства). Таким чином, на законодавчому рівні було закріплене завдання здійснити повну інтеграцію до законодавства, судової та адміністративної практики ЄС, тобто завдання, яке виходить далеко за межі Угоди про співробітництво та інших попередніх «адаптаційних» документів, де йдеться лише про «наближення» та сполучність. Метою Загальнонаціональної програми є створення законодавчого поля для входження України до Європейського Союзу. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу

визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі. Цей механізм включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування [5, с.48].

Пріоритетними для прийняття національних правових актів відповідно до стандартів права ЄС названі митне право, законодавство про компанії, банківське право, бухгалтерський облік компаній, податки, інтелектуальна власність, охорона праці, фінансові послуги, правила конкуренції, державні закупівлі, охорона здоров'я та життя людей, тварин, рослин, захист прав споживачів, технічні правила і стандарти, енергетика, транспорт [3, с.630-632].

Суттєвим кроком наближення України до ЄС стало приєднання України до СОТ. Воно відбулося 5 лютого 2008р. Умовою перебування в СОТ є гармонізація законодавства із нормами і принципами СОТ.

20 березня 2009 року Рада ЄС остаточно затвердила проект Східного партнерства, східний вимір Європейської політики сусідства, націлений на істотне підвищення рівня відносин із шістьма східними сусідами ЄС: Україною, Вірменією, Азербайджаном, Молдовою, Білорусію, Грузією.

Відповідно до принципів Ради Європи було скасовано смертну кару. Значного реформування зазнала судова та правоохоронна системи, так у 2010 році був прийнятий Закон України «Про судоустрій та статус суддів», який на якісно нових правових засадах визначив організацію судової влади та порядок здійснення правосуддя в Україні. Цим Законом було кардинально змінено основи добору суддів, їх відповідальності, а також основи діяльності судів з відправлення правосуддя в межах усіх юрисдикцій.

Так, крім класичних галузей процесуального права активно розвиваються господарський, адміністративний, конституційний процес; у межах галузі фінансового права виокремилися підгалузі податкового, бюджетного, банківського права; формуються нові галузі і підгалузі права – космічне, атомне, муніципальне, інформаційне, страхове, колізійне права. Ключовими моментами їх розвитку стала кодифікація галузевого законодавства з прийняттям відповідних кодексів. Сьогодні в Україні є чинними 21 кодекс. З них 3 були прийняті до здобуття Україною незалежності.

У 2012 році був прийнятий новий Кримінально-процесуальний кодекс України, що стало черговим кроком по утвердженню принципу верховенства права та статусу України, як демократичної та правової держави. Головною метою прийняття Кримінально-процесуального кодексу України є формування системи кримінального судочинства України, в основу якої покладається реальне втілення принципів змагальності та рівності прав сторін кримінального провадження, повага до прав людини та поліпшення їх захисту, а також підвищення ефективності та оперативності кримінального провадження.

Великого значення для реформування національної правової системи має діяльність Європейського суду з прав людини, юрисдикція якого поширюється й на Україну [5, с.50-51]. Відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року національні суди зобов'язані застосовувати при розгляді справ практику Європейського суду як джерело права, тобто визнано прецедентний характер його рішень.

Інтеграція України до Європейського Союзу і членство в ЄС відповідно

є одним із основних зовнішньополітичних пріоритетів та стратегічних цілей нашої держави. Зокрема, відповідно до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року, а саме ст.11 ч.2 п.12 встановлено, що серед основних засад внутрішньої і зовнішньої політики нашої держави є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі».

У розвитку правової системи в умовах глобалізації найприйнятнішими є гармонійне поєднання національного та міжнародного. Поряд із включенням України у світові глобалізаційні процеси, для України є актуальним відродження багатовікових правових традицій, культури, що були штучно знецінені у XX столітті.

З метою вдосконалення Конституції України з урахуванням досягнень та тенденцій розвитку сучасного конституціоналізму, Президентом України Януковичем В.Ф. був підписаний Указ № 328/2012 «Про Конституційну Асамблею» від 17 травня 2012 року. Конституційна Асамблея утворена як спеціальний допоміжний орган при Президентові України, головною метою створення та діяльності якого є підготовка законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції. Президент також затвердив Положення про Конституційну Асамблею та її персональний склад. За пропозицією Науково-експертної групи, Головою Конституційної Асамблеї призначено Леоніда Кравчука – Президента України у 1991-1994 роках, а загалом до складу Конституційної Асамблеї увійшло 95 осіб. Саме створення цього органу повинно забезпечити органічну єдність всього конституційного масиву, що неодмінно приведе до погодженого розвитку Конституції України та галузевих законів. І саме Конституційна Асамблея, як механізм загальнонаціонального консенсусу, повинна стати альтернативою дестабілізації і початком модернізації Української держави.

Список використаних джерел:

1. Бехруз Х. Сравнительное правоведение : учебник для вузов. – О.: Фенікс; М.: ТрансЛит, 2011. – 479 с.
2. Леже Р. Великие правовые системы современности: сравнительно-правовой подход/ Раймон Леже; пер. с фр. [Грядов А.В.]. – 3-е изд., перераб. – М.:Волтерс Клувер, 2011. – 529 с.
3. Марченко М.Н. Правовая система Европейского Союза: монография/ М.Н.Марченко, Е.М.Дерябина. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2012. – 700 с.
4. Правова система України: історія, стан та перспективи : У 5-ті т. –Т.1: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України/ За заг. ред. М.В.Цвіка, О.В.Петришина. – Х.: Право, 2008. –728 с.
5. Порівняльне правознавство: підручник/ С.П.Погребняк, Д.В.Лук'янов та ін.; за заг. ред. О.В.Петришина. – Х.: Право, 2012. – 262 с.

Ефективність прийнятого в 2012 році Кримінального процесуального кодексу України для розслідування зґвалтувань

Симоненко Н.О., здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін
ННІПІ НАВС

Найважливішим наслідком правової реформи в Україні стало прийняття в 2012 році нового Кримінального процесуального кодексу України, що породило численні його оцінки з боку юристів, експертів, політиків, а також слідчих та прокурорів. Та це і не дивно, адже даний кодекс істотно вплинув на стан правової системи в Україні.

Проблемами в сфері реформування кримінально-процесуального законодавства, а саме щодо удосконалення провадження досудового розслідування займалися Л.Д. Удалова, О.В. Баулін, Н.С. Карпов, М.А. Погорецький, Р.Ю. Савонюк, М.М. Михеєнко, В.І. Галаган та ін..

Даним КПК запропоновано ряд новел, які істотно вплинули на досудове розслідування зґвалтувань. Перша – це відмова від інституту порушення кримінальної справи. За таких умов потерпіла особа має можливість реалізовувати право на захист своїх прав відразу після надходження заяви про зґвалтування [2]. Це є позитивним моментом, оскільки по-перше одразу відбувається переслідування по «гарячих слідах», по-друге можна проводити не тільки одну слідчу дію – огляд місця події, а й всі інші, що дозволяє скорішому розкриттю зґвалтування.

Друга новела – «розумні строки». На сьогодинішній момент, немає конкретно встановлених строків в кримінальному провадженні, законом передбачено термін «розумні строки», тобто такі які є необхідні для проведення певних процесуальних дій. Деякі науковці критично відносяться до інституту розумних строків, стверджуючи, що відбувається затягування провадження, але автор все ж таки вважає це позитивним нововведенням, що строк досудового розслідування починається саме з моменту повідомлення особі про підозру, так як це зменшило випадки порушення прав самого підозрюваного. Це проявляється в тому, що при досудовому розслідуванні зґвалтування, часто зустрічаються випадки наклепу, а інституту розумних строків захищає від необґрунтованого кримінального переслідування з боку правоохоронних органів.

Наступним позитивним нововведенням для розслідування зґвалтування – є «дистанційне досудове розслідування». Жертві статевого злочину заподіюється не тільки фізична, а й глибока моральна та психологічна травма і внаслідок чого, потерпіла особа відмовляється згадувати та заявляти про вчинений злочин, а тим більше знову побачити свого гвалтівника. Сьогодні, за чинним КПК допит осіб, впізнання осіб, речей можливо проводити в режимі відео конференції, що допомагає потерпілій особі, як відверто розповісти про всі обставини справи, так і захистити її та забезпечити оперативне досудове розслідування.

Ще однією важливою новацією є те, що слідчий може самостійно проводити негласні слідчі дії, які є доказами по справі. Тобто, слідчий може проводити певні слідчі дії без відома особи, щодо якої вони вчиняються. Але звичайно ж, існують певні обмеження, які передбачені КПК (наприклад, ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді). На думку Б. Шолудька саме детальна правова регламентація кожної із визначених законом негласних слідчих (розшукових) дій, встановлення процесуального керівництва, поєднання в системі кримінального провадження гласних і негласних методів здобуття інформації при одночасному посиленні конституційних гарантій прав і свобод особи має стати ефективним інструментом протидії злочинності [3]. Автор погоджується з його думкою, адже дане нововведення допомагає при розслідуванні серійних зґвалтувань, а також при розслідуванні статевих злочинів, які вчиняються в сім'ї.

Отже, підсумуючи викладене варто зазначати, що ті новели чинного КПК, які проаналізовані автором, є високоідейним кроком у розслідуванні

згвалтувань. Адже, чинний КПК України фактично об'єднує в єдине ціле оперативно-розшукову діяльність та досудове слідство, наділяючи слідчого високими повноваженнями негласних слідчих дій, втручання в особисте життя без відома особи, дистанційний контроль, що і дає змогу краще проаналізувати справу і точніше її розслідувати.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України від 19.11.2012 року.
2. Фаринник В. Початок досудового розслідування за Кримінальним процесуальним кодексом України // Юридичний вісник України – №24 (889). – 16-22 червня 2012 року.
3. Шолудько Б. Негласні слідчі (розшукові) дії [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://foliant.in.ua/pravovoy-kommentariy_id_16.html

Угоди в кримінальному процесі України та США

Федченко М.С., студент ННІПІ НАВС

Науковий керівник: старший викладач кафедри Глушко А.П.

Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року вніс багато новаций у правову систему України, зокрема в кримінальний процес. Інститут угод є абсолютно новим для нашої держави, проте в правових системах загального права він існує і вже має свою історію. Варто зазначити, що запровадження в кримінальному судочинстві інституту домовленості між сторонами провадження (укладання угод), безумовно є прогресивним надбанням, а беззаперечними його перевагами є: уникнення небажаних судових витрат, зниження навантаження на прокуратуру і суд, легітимізація компромісу між сторонами кримінального провадження, а також розширення принципу індивідуалізації покарання.

Власне, укладання угоди має на меті пом'якшення покарання, застосованого до обвинуваченого (підсудного), у зв'язку з його каяттям, адже угода є більш справедливою по відношенню до правопорушника, який стає на шлях виправлення та повернення в суспільство.

Разом з тим, поряд з перевагами цього інституту, існують й проблемні питання щодо його застосування у кримінальному судочинстві. Насамперед, існує значне обмеження злочинів, щодо яких можливе укладання угоди: в разі скоєння особливо тяжкого злочину та кримінального правопорушення, внаслідок яких завдано шкоду інтересам особи (а не державним чи суспільним інтересам), і в цих провадженнях бере участь потерпілий (ч. 4 ст. 469 КПК).

За статистикою, особливо тяжкі злочини складають приблизно 13% від загальної кількості кримінальних правопорушень, передбачених КК України. Стосовно другої категорії, ознаки потерпілого немає у переважній більшості складів кримінальних правопорушень, наприклад, проти основ національної безпеки, у сфері господарської діяльності, проти громадської безпеки, у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову і мобілізації, військових злочинів, а також у переважній більшості простих (без кваліфікуючих обставин) складів злочинів проти довкілля, проти безпеки транспорту, проти здоров'я населення тощо.

На думку вчених, ознака «потерпілий» присутня приблизно в 32% складів злочинів. Отже, загалом угоди про визнання винуватості є можливими (не забороненими) у 55% кримінальних проваджень. Якщо ж

порівнювати з США, то там близько 90% кримінальних справ завершується шляхом укладання угоди.

Однією з головних проблем, які постали за час існування інституту угод в кримінальному процесі США, є добровільність вступу в такі угоди обвинувачених. Можливість укладення таких угод ґрунтується на конституційній функції, що держава не каратиме особу за вибір нею судового розгляду замість укладення угоди. Проте деякі судові справи в США («США проти Джексона», «Брейді проти США», «Сантобелло проти штату Нью-Йорк»), в яких оспорується конституційність такої форми кримінального провадження, свідчать про те, що свобода вибору у обвинувачених вкрай обмежена – їм доводиться вибирати найменше зло із двох. Погрожуючи суворим покаранням, яке буде прийняте в результаті повного судового розгляду, державний обвинувач отримує в розпорядження вогомий інструмент для впливу на волю особи, яка підозрюється у вчиненні злочину.

У разі досягнення угоди з підозрюваним, складається і направляється до суду обвинувальний акт. Відтак, підозрюваний одразу стає обвинуваченим (підсудним). Винятки дозволені лише у випадках, коли необхідно отримати висновок експерта або завершити проведення інших слідчих дій, необхідних для збирання та фіксації доказів, які можуть бути втрачені зі спливом часу або які неможливо буде провести пізніше без істотної шкоди для їх результату у разі відмови суду в затвердженні угоди (ч. 1 ст. 474 КПК). В свою чергу, ці положення суперечать ч. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ч. 1 ст. 62 Конституції України та ст. 17 КПК щодо необхідності доведення вини особи навіть у тих випадках, коли сама вона своєї винуватості не заперечує.

Погоджуючись на застосування інституту угоди заради досягнення особистої вигоди, винна особа активує режим відновлювального правосуддя, у межах якого змінюється характер «істини» як результату пізнання і засоби його досягнення. Усі сумніви щодо винності особи усуваються за рахунок її власного зізнання, добровільність якого забезпечується процедурою судового провадження на підставі угоди (ст. 474 КПК).

Власне, примирення передбачає, що підозрюваний (обвинувачений) добровільно визнає свою вину у скоєнні інкримінованого йому діяння, а визнання вини, як наслідок дозволяє в разі досягнення угоди з потерпілим проводити судовий розгляд у спрощеному порядку без дослідження всієї сукупності доказів.

Таким чином, ми можемо говорити про те, що, такий порядок укладання угод у кримінальному судочинстві суперечить принципу презумпції невинуватості.

Окрім цього, існує також колізія у співвідношенні принципу безпосередності дослідження показань, речей і документів з угодами, а саме: відповідно до зазначеного принципу, суд досліджує докази безпосередньо, показання учасників кримінального провадження суд отримує усно, не можуть бути визнані доказами відомості, що містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду (ст.23 КПК України), але згідно ст. 474 КПК, якщо сторонами досягнуто угоди, то суд не проводить процесуальних дій і здійснює лише розгляд угоди. Тобто докази судом не досліджуються.

Слід зазначити, що, згідно ст. 24 КПК, кожному гарантується право на

перегляд вироку, ухвали суду, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня (принцип права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності), але укладення угоди для обвинуваченого чи потерпілого обмежує право на оскарження вироку, що є наслідком укладання угоди.

Так, відповідно до ст. 473 КПК, наслідком укладання угоди про примирення та затвердження угоди про визнання винності є позбавлення права на притягнення особи до кримінальної відповідальності за відповідне правопорушення, а також обмеження права на оскарження вироку. Згідно з ч. 1 ст. 476 КПК у разі невиконання угоди про визнання винуватості прокурор не зобов'язаний, а має право звернутися до суду, який затвердив таку угоду, з клопотанням про скасування вироку.

Отже, як бачимо на прикладі США, інститут угод у кримінальному процесі, який покликаний зробити кримінальне провадження більш гуманним, не дивлячись на свої переваги, може стати механізмом репресій і примушування. Особливо гостро ця проблема може постати у поєднанні з проблемою корупції в правоохоронних органах, а тому Україні необхідно взяти до уваги досвід застосування правового інституту угод у кримінальному процесі для того, щоб, врахувавши чужі помилки, уникнути власних.

Щодо співвідношення слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів за законодавством України

Шайкова М.А., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Шарай Л.Г.

Процеси реформування політичної й правової складових нашого суспільства наразі протікають досить суперечливо, оскільки, з одного боку, поступово створюються та закріплюються нові інститути правової держави, приймаються нові законодавчі акти, спрямовані на боротьбу із корупцією, забезпечення прав і законних інтересів громадян. З другого боку – зростає політична нестабільність, заходи, які були запроваджені в державі, не приводять до зниження злочинності; судово-правова реформа, метою якої було створення незалежної судової влади, справедливому, неупередженому суду, який би забезпечував права людини на справедливий розгляд справи у розумні строки, не виправдано затягнулася.

Однією з важливих подій для всієї держави стало набуттям чинності нового Кримінального процесуального кодексу України, концепція якого тривалий час викликає безліч дискусій серед теоретиків та практиків юриспруденції, оскільки з'явився новий і досі не випробований процесуальний інститут – негласних (слідчих) розшукових дій.

Проблематика співвідношення оперативно-розшукової діяльності з кримінальним процесом досліджувалась у працях вітчизняних та зарубіжних вчених: Б. І. Бараненка, В. В. Гевка, В. А. Глазкова, В. О. Глушкова Є. О. Дідоренка, Є. А. Долі, О. Ф. Долженкова, І. М. Дороніна, В. І. Зажицького, О. Д. Жука, С. Ю. Ільченка, Є. Г. Коваленка, В. А. Колесника, С. А. Кириченка, В. Т. Маляренка, Д. Й. Никифорчука, Ю. Ю. Орлова, М. А. Погорецького, Б. Г. Розовського, В. Б. Рушайла, В. А. Селюкова, І. В.

Сервецького, В. М. Тertiшника, М.Є. Шумила, та інших.

Кримінальний процесуальний закон України не дає чіткого визначення поняття негласних слідчих (розшукових) дій, а лише зазначає, що вони є різновидом слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню (ч. 1 ст. 246 КПК України) [1]. Такий же недолік містить у собі Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», який наголошує, що оперативна-розшукова діяльність — це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних заходів, але не розкриває зміст жодного з зазначених вище заходів [2]. З цього випливає, що два основні нормативно-правові акти, які регулюють діяльність правоохоронних органів під час розкриття справи не надають повного і загального значення вчинюваним діям і певною мірою залишають це на розсуд посадових осіб.

Аналіз статей, що регламентують порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій у КПК, свідчить про певну колізійність деяких положень. Наприклад, відповідно до ч. 6 ст. 246 КПК України, проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням — уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи [1].

Водночас відповідно до ч. 6 ст. 246 КПК України за рішенням слідчого і прокурора до проведення негласних слідчих дій можуть залучатися також інші особи, що слід відобразити у постанові, оскільки згідно зі ст. 251 КПК України у ній повинні міститися відомості про особу, яка буде їх проводити. Отже, можна дійти висновку, що цим рішенням визначаються особи, які також мають право проводити відповідні негласні слідчі дії. Адже встановивши можливість проведення негласних слідчих (розшукових) дій, у Кодексі не передбачено, які саме особи вправі безпосередньо проводити ці дії, їх статус. Тільки у ст. 272 КПК України згадується, що під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів можуть бути отримані фактичні дані, речі й документи, які мають значення для досудового розслідування, особою, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації, або учасниками такої групи чи організації, які на конфіденційній основі співпрацюють з органами досудового розслідування [1].

Вбачається, що застосування тільки вказаних статей на практиці потребує прийняття спеціального закону, який регулюватиме процесуальний статус осіб, яким доручається проводити негласні слідчі (розшукові) дії, форми взаємодії їх з особами, які доручили їм виконання вказаних дій, і багато інших питань. По суті цей закон перетвориться на чинне нині законодавство про оперативно-розшукову діяльність і призведе до дублювання вирішення окремих питань.

Аналізуючи цікавий досвід окремих країн Євросоюзу, вбачається, що в

Україні був врахований найбільш прогресивний світовий досвід у правовому регулюванні використання на досудовому розслідуванні негласних форм та методів здобуття інформації про підготовлюваний або вчинений злочин, а також попередження підозрюваного про обмеження, які були до нього застосовані.

Відомо, що такі негласні слідчі дії регламентовано нормативно-правовими актами в різних європейських державах – Німеччина, Бельгія, Італія, Естонія, Литва та ін. До речі, розглядувані спеціальні слідчі заходи не мають у законодавстві цих держав єдиної назви. Трапляються такі їх найменування: а) негласні слідчі дії; б) особливі слідчі заходи; в) процесуально-примусові заходи негласного характеру; г) спеціальні дії досудового розслідування; ґ) інші процесуально-примусові заходи; д) таємні дії слідчих досудового розслідування, при виконанні яких виявляються і фіксуються фактичні дані, що мають значення для розслідування злочинних діянь і розкриття особи, яка вчинила злочин.

Із наведеного випливає, що негласні слідчі (розшукові) дії за своєю природою є оперативно-розшуковими. Це зайвий раз переконує, що вказані дії повинні бути передбачені у спеціальному законі та не належать до слідчих (розшукових) дій.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. // Голос України. – 2012. – № 90-91. – 19 травня.
2. Закон України «Про оперативно-озшукову діяльність» // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 22. — Ст. 303.

Проблеми вдосконалення криміналістичного обліку ознак і властивостей осіб, які вчинили злочин

Шаршун Н.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор *Лук'яничков Є.Д.*

Особа, яка вчинила злочин виступає об'єктом криміналістичного обліку за характерними для неї ознаками і властивостями, оскільки вона посідає центральне місце у структурі складу злочину. Згідно ст. 214 КПК України з моменту вчинення злочину і внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) та початку розслідувань між державою і особою виникають певні правовідносини [1, с. 118].

На усіх етапах кримінального провадження увага правоохоронних органів зосереджена на особі, яка вчинила злочин і набуває статус учасника кримінально-процесуальних правовідносин. Така особа характеризується сукупністю певних фізичних, біологічних та соціальних ознак і властивостей, які відрізняють її від усіх інших та індивідуалізують.

У цьому плані важливого значення набуває криміналістичне дослідження особи, яка вчинила злочин. Це потрібно для повного і об'єктивного розслідування злочину, аналізу матеріалів кримінального провадження й обґрунтованого призначення покарання.

Варто зазначити, що криміналістичне дослідження проявляється не тільки у фізичних і біологічних дослідженнях особи, а й соціальних властивостей

ознак, тому що це вказує на індивідуальність і особистість людини.

Завдання виправлення та перевиховання засудженого значною мірою залежить від можливості використання представниками ВТУ інформації про обставини, що характеризують особу засудженого. Справді, успішне застосування основних засобів виправлення та ресоціалізації до засуджених і здійснення щодо них профілактичної роботи із запобігання вчинення нових злочинів практично неможливе без наявності достатнього обсягу інформації про особу, яка раніше вчиняла злочини. Така інформація дає можливість працівникам кримінально-виконавчої системи обрати та застосувати найоптимальніші прийоми, форми та методи впливу на особу засудженого з метою досягнення позитивного результату. Своячасне та повне отримання інформації про особу засудженого під час відбування покарання (зокрема таких її соціальних властивостей, як ставлення до суспільно корисної праці, дотримання режиму відбування покарання, до закону, загальноновизнаних цінностей тощо) є підставою для вирішення питання про зміну правового становища засудженого – переведення його на поліпшені умови утримання, до ВТУ з менш суворим режимом утримання, застосування до нього акту амністії, умовно-дострокового звільнення чи заміни не відбутої частини покарання м'якшим, що суттєво впливає на обсяг його прав. Це закріплено Наказом «Про затвердження Інструкції про порядок конвоювання та тримання в судах підсудних (засуджених) за вимогою судових органів» [2].

Дотепер в Україні відсутня єдина комплексна інформаційна система консолідованого накопичення результатів криміналістичного дослідження ознак і властивостей осіб, які вчинили злочин і це є на сьогодні проблемою щодо координації у боротьбі зі злочинністю.

В Україні є криміналістичні обліки осіб, які вчинили злочини, але вони містять дані тільки ідентифікаційного, демографічного і персоно графічного характеру. На жаль відсутня інформація, що характеризує особу злочинця як неповторну особистість з особливостями характеру, навичками, ставленням до закону, суспільства тощо і це потребує вдосконаленню на законодавчому рівні.

У 1970 р. існувала анкета-форма №86 « Повідомлення про особу заарештованого та інші обставини, що можуть мати значення для його виправлення та перевиховання», але все ж таки запровадження цієї анкети не дало очікуваних результатів Ця анкета складається з 17 пунктів; її повинен заповнювати слідчий на підставі матеріалів справи й особистих спостережень і направляти до слідчого ізолятора разом з направленням справи до суду. Після засудження обвинуваченого працівники слідчого ізолятора повинні направляти цю анкету разом з особовою справою засудженого до ВТУ для врахування індивідуальних особливостей засудженого у процесі виправлення та ресоціалізації. Але, як свідчить практика, запровадження цієї анкети не дало позитивних результатів, бо більшість слідчих ставляться до цієї вимоги формально чи взагалі не виконують її [3, с. 293].

Важко переоцінити важливість такої інформації для слідчого під час розслідування злочину, вчиненого особою, яка вже була засуджена та відбувала покарання. За наявності інформації про індивідуальні властивості підозрюваного чи обвинувачуваного слідчий швидше встановить з ним психологічний контакт, повно та всебічно дослідить усі обставини

кримінального правопорушення, спрогнозує можливу реакцію та поведінку підслідного під час виконання слідчих дій.

На сьогодні у європейських країнах створено інформаційні бази даних про особу, яка вчинила злочин, які широко використовують судові і правоохоронні органи для кримінологічного прогнозування щодо майбутньої поведінки конкретної особи.

Отже, перспектива криміналістичного обліку ознак і властивостей осіб, які вчинили злочин полягає в удосконаленні наявних форм криміналістичного обліку саме відображення більш повної і точної інформації про особу з метою виконання завдань досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України. Офіційна сторінка Верховної Ради України. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Про затвердження Інструкції про порядок конвоювання та тримання в судах підсудних (засуджених) за вимогою судових органів: Наказ від 16.10.1996 № 705/37/5/17-398 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0662-96>
3. Криміналістика: підручник / За ред. П. Д. Біленчука. – 4-те вид., змін., допов. і доопр. – К. : ВД «Дакор», 2014. – 520 с.

СЕКЦІЯ 7. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ, ЖИТЛОВЕ, СПАДКОВЕ, ЕКОЛОГІЧНЕ, СТРАХОВЕ ПРАВО

Індивідуалізм і його вплив на цивільне законодавство

Бірюков І.А., професор кафедри цивільно-правових дисциплін ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук, професор

Індивідуалістичні ідеї, покладені в основу Цивільно Кодексу України (в подальшому ЦК), зробили його кодексом приватного права, яке являє собою систему юридичної децентралізації, у якій кожний для досягнення поставленої мети може діяти на власний розсуд.

Публічне ж право, навпаки, регулює відносини виключно веліннями, що виходять з одного центра, яким є державна влада [1, С. 40]. Прикладом публічного регулювання майнових суспільних відносин був ЦК України, 1963 р., в основу якого були закладені адміністративно-командні засади.

Включивши особисті природні права фізичної особи в структуру ЦК, законодавець визнав їх невід'ємними від особи, тим самим поклав на державу обов'язок охороняти і захищати від всіх проміжних інстанцій. Взявши на себе такий обов'язок, держава виявилась охоронцем, а не безпосереднім учасником правовідносин, об'єктом яких виступають природні права людини, бо у приватних правовідносинах повинно були чітко визначене не тільки розмежування прав і обов'язків його учасників, а й встановлені правила відповідальності кожного з них. Якщо ж вести мову про державну як суб'єкта цивільно-правової відповідальності, то вона може бути відповідачем лише в особливих випадках недоговорної відповідальності (ст. 1173, 1174, 1176, 1177).

На відміну від ЦК, Загальна декларація прав людини та основних свобод (Конвенція), прийнята Генеральною Асамблеєю ООН, 10 грудня 1948 р., та Європейська конвенція з прав людини закріплюють не приватні права фізичної особи, а політичні права людини. Такий висновок можна підтвердити тим, що згідно ч. 2 ст. 2 Конвенції, позбавлення життя не розглядається як таке, що його вчинення на порушення ч. 1 названої статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання.

Отже, держава одночасно виявилась учасником як приватно-правових відносин, об'єктом яких виступає життя (охорона і захист), так і публічно-правових, у яких має право правомірно позбавляти людину життя у зв'язку з придушенням заворушення або повстання. Іншими словами, бути охоронцем не лише прав індивіда, а й забезпечення спокою і порядку на території держави.

Як наслідок, держава стала не спроможною не тільки забезпечити належне право на життя, а й навести лад у суспільстві. Фактично набули сили ідеї анархізму, в основі яких лежить передбачений ст. 19 ЦК самозахист особою свого цивільного права та права іншої особи від порушень та протиправних посягань.

З викладеного можна зробити висновок – забезпечити можливість здійснення особистих немайнових прав фізичної особи неможливо без виконання кожною особою, в тому числі посадовцями всіх рівнів, своїх

обов'язків встановлених, як нормами приватного так і публічного права. Без виконання обов'язків права перетворюються у фікцію.

Список використаних джерел

1. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. М.: Статут. 1998 – 353 с.

Щодо співвідношення поняття і значення істотних умов в цивільному і господарському кодексах

Бірюков В.І., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ННІПІ НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Питання щодо встановлення сутності і значення поняття істотних умов договору на сьогодні не має загальноприйнятого вирішення а ні в доктрині, а ні в законодавстві мчи судовій практиці. При цьому, деякі спільні елементи щодо поняття істотних умов можна знайти в нормах ЦК і ГК. Так, відповідно до ч. 1 ст. 638 ЦК істотними умови договору є:

- 1) умови про предмет;
- 2) умови, які визначені законом як істотні;
- 3) умови, які є необхідними для договорів цього виду;
- 4) умови, щодо яких за заявою однієї зі сторін має бути досягнуто згоди.

Згідно зі ст. 180 ГК істотними для господарського договору є умови:

визнані такими за законом;

необхідні для договорів даного виду,

умови, щодо яких на вимогу однієї із сторін повинна бути досягнута згода.

Таким чином, відповідно до ч. 3 ст. 180 ГК при укладенні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити 1) предмет; 2) ціну; 3) строк дії договору, а не лише умову про предмет договору, як це випливає з ч. 1 ст. 638 ЦК.

Таким чином, відмінність існує в тій частині, що згідно з ЦК до істотних умов за загальним правилом завжди належить лише предмет договору, а за ГК крім предмету ще й ціна та строк. Для того, аби з'ясувати який з вказаних вище підходів є кращим слід визначитись з призначенням виділення серед умов договору такої категорії як «істотні умови». Виходячи з положень законодавства (ч. 1 ст. 638 ЦК), згідно з якими без узгодження істотних умов договір не буде вважатись укладеним, призначенням виділення в окрему групу умов як «істотних» є з'ясування питання чи договір як юридичний факт існує, чи ні. Якщо всі істотні умови погоджені – договір є, якщо – ні, то договору не існує.

Враховуючи викладене, основним питанням для визначення кола умов, які необхідно віднести до істотних можна сформулювати у такій формулі: «чи можливо достеменно з'ясувати сутність правовідносин які виникли між особами, які домовлялись?». Якщо для ствердної відповіді достатньо отримати відомості про предмет зобов'язання, до кола істотних умов належать лише умови про предмет, якщо цього замало, необхідно узгоджувати інші умови. В житті досить часто трапляються ситуації, коли перелік питань, які необхідно узгодити є мінімальним. Прикладом цього може слугувати договір позики телефону для здійснення дзвінка. В даному випадку достатньо обумовити предмет – визначити річ, яка перейде у тимчасове користування. З аналізу ЦК можна зробити висновок, що у ньому

закладений підхід про мінімізацію істотних умов договору, що видається цілком слушним і таким, що відповідає засадам приватного права. Адже ніхто не забороняє сторонам обумовити будь-які умови договору і не обмежує їх у будь-якої умови як істотною самотійно.

Натомість ГК в ст. 180 передбачає необхідність узгодження крім предмету, ще й строків та ціни договору. З цього приводу слід погодитись з думкою А. Євстігнєєва, який вказує на неможливість виконати вказані вимоги ГУ у безоплатних договорах, чи договорах, які повністю виконуються в момент їх вчинення. На підставі цього автор стверджує, що подібні обмеження є проявом збереження адміністративно-командних рецидивів в українському праві [1].

Слід також наголосити на непослідовності деяких положень ГК у цьому питанні. Адже згідно з ч. 1 ст. 267 ГК якщо в договорі поставки строк його дії не визначений, він вважається укладеним на один рік. Ця норма є явним підтвердженням того, що умова про строк належить до категорії звичайних, а не істотних умов. Отже маємо суперечність положень ст. 180 і ст. 267 ГК.

Інший аспект цього питання полягає у тому, що певних обставин жодна з вказаних норм не може бути застосована. Згідно зі ст. 712 ЦК договір поставки є підвидом купівлі-продажу, особливістю якого є спеціальний суб'єктний склад (підприємці) і мета (підприємницька діяльність). Цей договір може бути укладений для одноразової купівлі певних товарів. У цьому випадку строк договору не має значення, особливо коли він виконується одразу при укладенні. Однак, згідно ст. 267 ГК, якщо сторони не обумовлять умову про строк, він діятиме протягом року. Зрозуміло, що такий висновок буде звичайною юридичною фікцією, а не реальним станом речей. Крім того, якщо підприємець куплятиме товари у іншого підприємця і в договорі не буде обумовлений строк його дії, а товари будуть придбані для власного використання, вказаний договір не буде поставкою, і відповідно на нього не буде поширюватись положення ст. 267 ГК. Таким чином, згідно зі ст. 180 ГК вказаний договір буде неукладеним, що навряд чи можна вважати справедливим вирішенням вказаної проблеми.

Напевно в такій ситуації слід виходити з того, що відповідно до положень ЦК у вказаній ситуації усі істотні умови цивільно-правового договору будуть узгоджені і договір слід вважати таким, що укладений. Вказані суб'єкти (підприємці) поряд з іншими особами є суб'єктами цивільного права і на них варто поширюється чинність ЦК як основного акту цивільного законодавства. Більш того, можна стверджувати, що положення ст. 180 є дискримінаційними у порівнянні з положеннями ЦК адже ставлять підприємців у гірші умови у порівнянні з іншими суб'єктами приватного права і обмежують засаду свободу договорів. При цьому такі обмеження не мають жодних позитивних правових наслідків і є проявом згаданих вище адміністративно-командних рецидивів.

Вказане вище свідчить про непослідовність у врегулюванні відносин щодо істотних умов договору в ГК і про певний дискримінаційний характер ст. 180 вказаного нормативного акту. Оптимальним вирішенням цієї проблеми було б приведення положень ГК у відповідність з нормами ЦК.

Список використаних джерел

1. Євстігнєєва А. Істотні умови договору за цивільним та господарським кодексами: порівняльний аспект. // Юридичний журнал. - № 1. - 2006. режим електронного доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2075> <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2075>

До питання доцільності встановлення максимальної різниці у віці між усиновлювачем та дитиною, що усиновлюється

Верейці О.В., професор кафедри цивільно-правових дисциплін ННІПІ НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

На сьогодні скасовано положення, відповідно до якого різниця у віці між усиновлювачем та дитиною не може бути більшою ніж сорок п'ять років. Слід зазначити, що раніше Конституційний Суд України [1] у рішенні у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення частини другої статті 211 Сімейного кодексу України (справа про різницю у віці між усиновлювачем та дитиною) від 03.02.2009 року визнав дане положення таким, що відповідає Конституції України.

Обґрунтовуючи своє рішення, Конституційний Суд України слушно вказав, що згідно з положеннями Принципу 2 Декларації прав дитини 1959 року при прийнятті з цією метою законів пріоритетним має бути якнайкраще забезпечення інтересів дитини. Конституційний Суд також вказав на те, що «обґрунтовуючи неконституційність оспорюваного положення статті 211 Кодексу, суб'єкт права на конституційне подання виходить насамперед з інтересів осіб, які бажають усиновити дитину, не враховуючи при цьому пріоритет інтересів усиновлюваних дітей та правових наслідків усиновлення. Разом з тим усиновлення надає усиновлювачам відповідні права та накладає на них обов'язки щодо усиновленої дитини в такому самому обсязі, який мають батьки щодо дитини (частина четверта статті 232 Кодексу), а усиновленим дітям - права і обов'язки в такому самому обсязі, який мають діти щодо своїх батьків (стаття 172, частина перша статті 202, частина п'ята статті 232 Кодексу). Встановлення вимоги щодо різниці у віці між усиновлювачем і усиновлюваним належить до законодавчих повноважень парламенту. Воно обумовлене відповідальністю держави за долю дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, відповідно до закріплених в Конституції України принципів взаємовідносин між батьками та дітьми (статті 51, 52).

Визначена Законом вимога щодо різниці у віці між усиновлювачем і дитиною є однаково обов'язковою для всіх осіб, які бажають усиновити дитину, і фактично стосується можливості усиновлення дитини певного віку, а тому не порушує принципу рівності громадян перед законом, закріпленого статтею 24 Конституції України».

Водночас 9 вересня 2011 року приймається Закон України «Про внесення змін до Сімейного кодексу України щодо усиновлення» [2] яким речення друге статті 211 було вилучено. Цікаво, що ініціатори відповідного законопроекту, народні депутати України Е.І.Павленко, П.С.Цибенко та Ю.Б.Крук знов побачили у даній нормі ознаки дискримінації потенційного усиновлювача, вказавши що «вилучення другого речення ч.2 ст. 211 Сімейного кодексу України «різниця у віці між усиновлювачем та дитиною не може бути більшою ніж сорок п'ять років» сприятиме поновленню повною мірою конституційних прав на усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та усиновлювачів, а також усуне дискримінаційну норму стосовно вікового цензу» [3].

У юридичній літературі наводяться аргументи і на користь існуючого

положення, тобто відсутності максимальної різниці у віці між усиновлювачем та усиновленою дитиною. Так, А.М.Бежевець пише: «бувають випадки, коли під час пологів або одразу після них помирає мати дитини, і єдиною близькою особою залишається бабуся, якій на той час вже за п'ятдесят. Звісно, усиновлення – не єдина форма влаштування у сім'ю дитини, що залишилась без батьків. В такій ситуації сімейний кодекс пропонує оформити, наприклад, опіку над дитиною. Однак, відповідно до чинного сімейного законодавства дитина, яка перебуває під опікою чи піклуванням, може бути усиновлена. А оскільки вона не може бути усиновлена власною бабусяю (що прямо заборонено ч.2. ст. 211 СК), вона може бути усиновлена будь-якою сторонньою особою. Так, згідно ст. 221 СК на усиновлення дитини, над якою встановлено опіку або піклування, потрібна письмова згода опікуна або піклувальника. Якщо опікун або піклувальник не дав згоди на усиновлення дитини, така згода може бути надана органом опіки та піклування. Усиновлення може бути проведено без згоди опікуна, піклувальника або органу опіки та піклування, якщо суд встановить, що усиновлення дитини відповідає її інтересам» [4]. На перший погляд аргумент здається слушним. Водночас проблема легко вирішується: якщо законодавець дозволяє усиновлення особою, яка досягла 18 років, за умови, що вона є родичем дитини, то так саме можна було передбачити і виключення стосовно максимального віку усиновлювача.

Таким чином, при відміні законодавчої вимоги про максимальну різницю у віці права та інтереси дитини залишилися поза увагою авторів відповідного законопроекту. Слід зауважити, що встановлення максимальної різниці у віці не тільки мала забезпечити більш комфортні умови спілкування між дитиною та усиновлювачами, а й значно підвищувала шанс на усиновлення дітей, що досягли певного віку. Проблема полягає у тому, що переважна більшість усиновлювачів бажає всиновити маленьку дитину. Статистика каже сама за себе. Так, за даними Міністерства соціальної політики України [5] протягом 2014 року громадянами України було усиновлено 1591 дитину. Серед них дітей у віці до 1 року – 560, від 1 до 2 років – 477, від 3 до 5 років – 349, від 6 до 10 років – 150 і від 11 до 17 років – 55. Таким чином, шанси дитини бути усиновленою з віком зменшуються.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України від 03.02.2009 № 3-рп/2009 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення частини другої статті 211 Сімейного кодексу України (справа про різницю у віці між усиновлювачем та дитиною) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-09>
2. Закон України від 09.09.2011 року № 3738-VI «Про внесення змін до Сімейного кодексу України щодо усиновлення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3738-17>
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Сімейного кодексу України» (щодо усиновлення) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=34262
4. Бежевець А. М. Правові проблеми встановлення вікового цензу при усиновленні та шляхи їх подолання / А. М. Бежевець // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць. – 2011. – № 1 (9). – С. 213–216
5. Відомості про усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (протягом 2014 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=159872

Проблеми нормативно-правового регулювання захисту тварин від жорстокого поводження

Лозова Т.І., старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
ННПП НАВС

Воробей В.М., студент ННПП НАВС

Одним з важливіших із аспектів загальної гуманізації суспільства є гармонізація взаємин людини і довкілля, ставлення людини до світу не як до об'єкта споживання й задоволення потреб, а як до цінного партнера та забезпечення правових засад стимулювання відповідального ставлення до світу. Тому в контексті створення ціннісно-світоглядних і правових умов визнання цінності Іншого (світу як такого та будь-якого його представника), поширення принципу легітимності Іншого за межі міжлюдських стосунків особливо гостро постає проблема формування гуманного ставлення людини до інших живих істот, здатних відчувати біль і страждання.

З кінця 60-х і до початку 90-х років було прийнято низку європейських конвенцій, що вносять сферу поводження з тваринами та істотно її гуманізують. Відповідальність людини за власні вчинки – ось лейтмотив конвенцій.

1987 у Страсбурзі члени Ради Європи підписали Європейську конвенцію Про захист домашніх тварин, Україна ж приєдналась до конвенції лише 2011 року.

Законом, яким уперше в історії України визначено гуманність як основоположний принцип поводження людини з іншими живими істотами й фактично, імplementовано принцип цінності життя та права живого на життя без страждання – є Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 12.02.2006 року.

У Європейських країнах, зокрема у Німеччині права тварин охороняються Конституцією, де зазначено, що держава зобов'язана поважати честь і гідність не лише людини, а й тварини – визнаючи їх особливим об'єктом правового захисту. В Україні тварини досі залишаються об'єктом речового права (ст. 341 ЦКУ).

У Європейській конвенції про захист домашніх тварин проголошується, що «людина має моральне зобов'язання поважати всіх живих істот». І висновок, що став для Європи принципом співіснування представників різних живих істот: «ніхто не має права вбивати тварин, завдавати їм болю й страждання», «ніхто не має права покинути домашню тварину напризволяще» [1]. Вже сам факт народження не лише людини, а й будь-якої живої істоти дає їй право на життя без болю й страждання.

Імplementувавши в своє законодавство вимоги конвенції, та додатково конкретизувавши ці вимоги у національному законодавстві, європейські країни, визнали життя живої істоти цінністю, а не об'єктом правового регулювання, тому в більшості європейських країн з метою регулювання контролю за чисельністю безпритульних тварин був запроваджений метод ВСП (відлов-стерилізація-повернення в місце попереднього перебування), коли не позбавляється життя живої істоти, але вона втрачає здатність до репродукції. Позитивний досвід Європи застосовується в Україні волонтерами при підтримці міжнародних зоозахисних організацій.

Цивільний кодекс України (ст. 341) містять норму, згідно з якою безпритульна тварина, на котру впродовж двох місяців з дня її виявлення не пред'явлено права власності, є власністю громади, на території якої її виявлено. А це означає, що відповідальність за життя без болю і страждання лежить на всіх членах громади.

На думку громадських зоозахисних організацій, необхідно законодавчо закріпити право за громадою обирати опікуна за такими тваринами, який слідкував би за їхнім здоров'ям, харчуванням. Врегулювання цього та інших питань мав би містити новий закон.

Так у вересні 2011 року було подано законопроект № 3692 «Про захист тварин від жорстокого поводження», що був покликаний імплементувати основні положення Європейської конвенції про захист тварин від жорстокого поводження.

Законопроект отримав висновок Головного науково-експертного управління. Важливо, що в цьому законопроекті вводяться нові поняття: «опіка над твариною», «опікувані тварини», «опікун тварин», передбачається запровадження реєстрації та обліку безпритульних тварин та тварин, що мають власників, ведення «єдиної державної електронної бази даних тварин, котрі мають власників або опікунів», а також створення притулків для утримання безпритульних тварин. Однак, зазначається у висновку, незрозумілим є твердження, що тварини, які «перебувають під опікою, можуть знаходитися в місцях їх постійного перебування після проведення заходів, передбачених статтями 9 (правила поводження з тваринами у сільському господарстві) та 17 (особливості утримання диких тварин у неволі) законопроекту № 3692.

Законопроект передбачає внесення зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), а також Кримінального та Цивільного кодексів України з питань посилення відповідальності у сфері поводження з тваринами та здійснення правочинів у відповідній сфері, а саме: 1) запроваджується новий вид адміністративного стягнення – позбавлення права утримання тварин (пункт 6 частини першої статті 24, частина друга статті 30 КУпАП); 2) КУпАП доповнюється новими статтями 88-1 «Порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах», 89-1 «Покинення та загублення тварини господарем», 89-2 «Жорстоке поводження з тваринами» («залишення власником без догляду домашньої тварини поза місцем її проживання, що потягло за собою загублення тварини - тягне за собою накладення штрафу на громадян у розмірі від двадцяти до п'ятидесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян накладення штрафу на посадових осіб - від тридцяти до п'ятидесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварини чи без такої»), 154-1 «Недотримання санітарних норм при утриманні тварин»; 3) викладаються у новій редакції статті 89 та 154 цього Кодексу, якими запропоновано встановити відповідальність за недбалість господаря тварини та за порушення правил утримання собак і котів; 4) статтю 299 КК України «Жорстоке поводження з тваринами» пропонується викласти у новій редакції: «Жорстоке поводження з тваринами, ... - караються штрафом від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців та з позбавленням права займати певні посади або займатися певною

діяльністю, пов'язаної із поводженням з тваринами на строк до двох років».

Отже, конкретизувавши вимоги Європейської конвенції про захист тварин від жорстокого поводження у національному законодавстві та змінивши погляд людей, кожного особисто в напрямку гуманізації та стимулювання відповідального ставлення людини до світу живого, - єдиний шлях мінімізації жорстокості як такої. Жорстокість, хоч би хто був її об'єктом має здатність поширюватися. Суспільство, яке не протидіє жорстокості, саме може стати її жертвою.

Список використаних джерел:

1. European Convention for the Protection of Pet Animals[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://conventions.coe.int/treaty/en/Reports/Html/125.htm>] Humane_Dog_Population_Management_Guidance_English.pdf

***Щодо гарантій захисту працівника при покладенні на нього
матеріальної відповідальності у проекті Трудового кодексу України від
26.12.2014 року***

Марченко В.Б., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ННШП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Відповідно до статті 43 Конституції України держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. [1] На забезпечення конституційно-трудова прав громадян, серед інших, спрямовані і засоби трудового права, зокрема, його функції, в числі яких однією з провідних є захисна.

У чинному Кодексі законів про працю України про захисну функцію говорить уже саме формулювання Глави 9 – «Гарантії при покладенні на працівників матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації». [2] Однак, у проекті Трудового кодексу України від 26.12.2014 зазначений аспект відсутній і відповідний параграф 2 Книги 8 проекту формулюється як «Матеріальна відповідальність працівників». [3] Думається, що значення такої зміни не зводиться до суто формального, технічного факту і потребує змістовної оцінки.

На сьогодні, відповідно до загальних підстав і умов матеріальної відповідальності працівників (ст. 130 КЗпП) працівники несуть матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації внаслідок порушення покладених на них трудових обов'язків.

Зміст функції захисту працівника у даному контексті виражається тим, що при покладенні матеріальної відповідальності права і законні інтереси працівників гарантуються шляхом встановлення відповідальності тільки за пряму дійсну шкоду, лише в межах і порядку, передбачених законодавством, і за умови, коли така шкода заподіяна підприємству, установі, організації винними протиправними діями (бездіяльністю) працівника. Ця відповідальність, як правило, обмежується певною частиною заробітку працівника і не повинна перевищувати повного розміру заподіяної шкоди, за винятком випадків, передбачених законодавством.

На працівників не може бути покладена відповідальність за шкоду, яка відноситься до категорії нормального виробничо-господарського ризику, а також за неодержані підприємством, установою, організацією прибутки і за

шкоду, заподіяну працівником, що перебував у стані крайньої необхідності.

У проекті Трудового кодексу України у цілому збережені загальні змістовні засади матеріальної відповідальності працівника. Однак є і помітні відмінності, для детального аналізу яких тут не місце, тому лише назвемо деякі з них. Зокрема, змінився об'єкт заподіяння матеріальної шкоди. За чинним законодавством таким об'єктом постає майно підприємства, установи, організації. Відповідно до пункту 1 статті 335 проекту Трудового кодексу від 26.12.2014 матеріальна відповідальність полягає в обов'язку відшкодування прямої дійсної майнової шкоди, заподіяної працівником роботодавцеві внаслідок порушення трудових обов'язків. Тобто, тут об'єктом постає майно роботодавця. Також у проекті не згадується про таку форму вини працівника як недбалість. Тоді як за чинним КЗпП відповідно до статті 133 визначаються випадки обмеженої матеріальної відповідальності працівників за майнову шкоду саме внаслідок недбалості.

І особливо у даній публікації ми б хотіли звернути увагу на відсутність у проекті Трудового кодексу від 26.12.2014 акценту на гарантуванні прав і законних інтересів працівників при покладенні на них матеріальної відповідальності як у заголовках, так і в змісті відповідних підрозділів проекту (Книга 8, параграф 2). Ця обставина очевидно контрастує з чинним КЗпП і змушує, на наш погляд, звернутись до оцінки з точки зору захисної функції трудового права.

Як відзначається в літературі, захисна функція трудового права тісно пов'язана з його соціальною функцією, якою є охорона праці. [4, с.29] Але, якщо остання має більш загальний характер, то спеціально-юридична захисна функція трудового права спрямована на охорону трудових прав та інтересів одного з безпосередніх учасників трудових правовідносин. У цьому плані трудове право захищає інтереси працівника як сторони, певною мірою слабшої у трудових відносинах.

На нашу думку, кожен на перший погляд, незначний нюанс, акцент у бік затінення гарантій працівника, зокрема, при покладенні на нього матеріальної відповідальності, у підсумку приводить до зниження захисної функції трудового права загалом. Думається, що пов'язана з цим видозміна у проекті Трудового кодексу України від 26.12.2014 є неприпустимою. Виклад правил щодо покладення матеріальної відповідальності на працівника внаслідок порушення ним трудових обов'язків має бути поданий із збереженням акценту на гарантування прав і законних інтересів працівника. Зокрема, як варіант, заголовок параграфу 2 Книги восьмої проекту Трудового кодексу пропонується викласти у такій редакції: «Матеріальна відповідальність працівників. Гарантії при покладенні на працівників матеріальної відповідальності внаслідок порушення ними трудових обов'язків»

Список використаних джерел:

1. Конституція України : від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради УРСР від 17.12.1971. – 1971. – Додаток № 50.
3. Проект Трудового Кодексу України: від 26.12.2014р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=53221
4. Трудове право України. Академічний курс : Підручник за ред. П. Д. Пилипенка – К.: Ін. Юре, 2014 – 552 с.

Договір довічного утримання: історія становлення та розвитку

Пилипенко С.А., професор кафедри цивільного права і процесу НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

Стаття 46 Конституції України передбачає, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [1]. Проте, держава далеко не завжди може належно забезпечити осіб, які потребують цього. Поряд з цим наше законодавство знає і цивільно - правові способи такого матеріального забезпечення. Найбільш поширеним з яких є інститут довічного утримання (догляду).

В сучасному цивільному праві України під договором довічного утримання (догляду) розуміється правочин, за яким одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яку має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно (ст. 744 ЦК України). Проте, слід зазначити, що на різних етапах історичного розвитку договір довічного утримання суттєво відрізнявся від його сучасного розуміння.

Слід зазначити, що проблема виникнення та становлення інституту довічного утримання в Україні мало досліджувалась в сучасній українській цивільно - правовій літературі (в певній мірі вивчалось тільки питання становлення інституту довічного утримання в працях Рясенцева В.А., Амфітеатрова Г.Н., Бару М.Й., Маслова В.Ф. та ряду інших вчених протягом 40-их – 50-их років ХХ століття). В той же час, варто звернути увагу, що малодослідженість проблеми виникнення інституту довічного утримання може негативно впливати на послідовне реформування відносин по довічному утриманню (догляду), так як при цьому не враховується історичний досвід.

Слід зазначити, що Цивільний кодекс 1922 р. не згадував інститут довічного утримання. Проте, нотаріальна Інструкція УРСР від 17 листопада 1928 р. у ст. 120 дозволяла у договір дарування вміщувати пункт про обов'язок особи, яка одержала дар, утримувати дарувальника або третіх осіб до смерті та забезпечувати дане зобов'язання, капіталізуючи накладення арешту на майно [2, с. 50]. Це була перша згадка про інститут довічного утримання у нашому законодавстві. Але 1 серпня 1940 р. директивним листом НКЮ УРСР названа стаття була змінена. Цим документом було прямо заборонено вносити у договір дарування пункти про зобов'язання утримувати дарувальника чи третіх осіб, проте вказане не означало, що не можна укласти договір довічного утримання взагалі.

Незважаючи на заборону укладати договір довічного утримання, люди продовжували його укладати, різноманітними шляхами обходячи закон. Зокрема, Бару М.Й. наводить наступні приклади: «... сторони могли оформлювати відчуження будинку договором купівлі - продажу, при цьому ціна визначалась незначною сумою, але тут же формулювався додатковий обов'язок довічно утримувати продавця. Часто в договорі про відчуження будинку встановлювалася дійсна ціна, але при цьому вказувалось, що в

рахунок покупної ціни покупець зобов'язаний надавати продавцю довічне утримання. На практиці зустрічались і такі випадки, коли сторони укладали два окремих договори (дарування та довічного утримання). Врешті - решт наводиться навіть приклад спадкового договору, згідно з яким одна сторона заповідала будинок іншій, яка зобов'язувалась годувати першу особу до її смерті» [3, с. 30 – 31].

Судова практика неоднозначно ставилася до договорів довічного утримання. Суди часто намагались підвести договір довічного утримання під договори дарування чи купівлі - продажу, а так як це не вдавалося, вони визнавали їх недійсними, тому що чинний на той час Цивільний кодекс нічого не говорив про інститут довічного утримання.

Договори довічного утримання отримали особливе розповсюдження в період Великої Вітчизняної війни; це, а також різне ставлення судової практики до подібних договорів та неврегульованість даного питання в законодавстві викликало зацікавлення в науковців, і, починаючи з 1945 року, питання, пов'язані з договорами довічного утримання доволі часто обговорювалось в науковій літературі. З'являються перші статті та наукові праці, присвячені договору довічного утримання. Серед них, насамперед, треба виділити роботи В. Рясенцева, Г. Амфітеатрова, М. Бару, В. Маслова та інших вчених [4, с. 122].

Слід зазначити, що серед вчених також не було єдності при аналізі інституту довічного утримання. Деякі вчені вважали, що договір довічного утримання є «... кабальним правочином, так як покупець використовує тяжкий матеріальний стан продавця та його старий вік ...» [5, с. 242]; інші – стверджували, що «... даний договір суперечить правилам соціалістичного співжиття – так як покупець надіється, що йому недовго прийдеться безоплатно утримувати продавця, а останній надіється на довге забезпечене життя на утриманні покупця ...» (Брауде Й.Л.) [6, с. 139]. Тому вони пропонували визнавати подібні правочини недійсними.

Проте, більшість вчених не поділяли наведених вище думок. У своїх працях вони критикували рішення судових органів, у яких визнавались недійсними договори довічного утримання, а також звертали увагу на детальний аналіз юридичної природи даних угод.

Так, М. Бару та А. Штейнберг розглядали договір довічного утримання як договір дарування з умовою. Г. Амфітеатров вважав договір довічного утримання різновидом купівлі-продажу, хоча і не відкидав можливості кваліфікації подібного зобов'язання як самостійного договору [7, с. 14]. В. Маслов також розглядав вказаний договір як оплатний і вважав його своєрідним договором купівлі - продажу, де як ціна був обов'язок покупця довічно надавати продавцю утримання та догляд [8, с. 115].

18 липня 1963 року був прийнятий ЦК УРСР, який діяв з 1 січня 1964 року до 1 січня 2004 року. На цей період припадає третій етап розвитку інституту довічного утримання, який характеризується остаточним закріпленням даного інституту в законодавстві та його детальним аналізом в наукових працях. В ЦК УРСР інститут довічного утримання був вміщений в окрему главу, яка називалась «Довічне утримання». В ньому, норми, які регламентували договір довічного утримання розташовувалися серед норм про надання послуг, що обумовлювалося його головною метою – надання відчужувачу майна матеріального забезпечення.

І лише з прийняттям Цивільного Кодексу України 16 січня 2003 року, який вступив у дію 1 січня 2004 року, починається четвертий етап розвитку інституту довічного утримання. У ЦК України даний інститут врегульований у главі 57 (статті 744 – 758).

На думку О. С. Яворської, беручи за основу вихідний критерій, а саме юридичні наслідки укладення договору, цей договір не можна однозначно віднести до конкретної групи договорів: чи то до групи договорів про надання послуг, чи до групи договорів про передання майна у власність. На думку автора договір довічного утримання є різновидом ренти [9, с. 125-126]. Нестерова І. В., характеризує договір довічного утримання (догляду) як комплексний договір, оскільки, на її думку, його юридичним наслідком, з одного боку, є перехід права власності від відчужувача до набувача, а з іншого – виникнення у набувача обов'язку утримувати та (або) доглядати відчужувача довічно [10, с. 158].

Аналогічної думки дотримуються також Р. А. Майданик та М. В. Скаржинський, які зауважують, що мета договору передбачає надання майнового утримання в обмін на передачу титулу власника зобов'язаній особі [11, с. 336].

На думку деяких вчених, відносини з договору довічного утримання настільки близькі за своїм характером до рентних відносин, що можуть вважатися різновидом останніх [12, с. 267]. За законодавством Російської Федерації договір довічного утримання також розглядається як договір ренти та регулюється главою 33 ЦК РФ «Рента и пожизненное содержание с иждивением».

Таким чином ЦК України відводить договору довічного утримання місце серед групи договорів, спрямованих на відчуження права власності, розмістивши норми, що регулюють відносини договору довічного утримання, після договорів міни, дарування та ренти. Цим самим ЦК України підкреслює його мету і правові наслідки, спрямовані на відчуження права власності та відносить до самостійного цивільно-правового договору.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Основний Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30 – Ст.141.
2. Нотаріат УРСР / Зб. зак. актів і відом. мат. з нотаріату, чинних на 1 травня 1938 р.; Упоряд. А.Д. Каплан, А.В. Данішевський. – К., 1938. – 259с.
3. Бару М.И. Договорное обязательство о содержании // Уч. зап. Харьковского юрид. ин-та. – Вып.3. – Харьков, 1948. – 196с.
4. Великорода О. Становлення інституту довічного утримання // Право України. – 2003. – № 12. – С. 122 – 125.
5. Ландкоф С.Н. Основы гражданского права: Уч. пособие для юрид. ин-тов та юр. фак. ун-тів. – К.: Рад. шк., Держ. уч. – пед. вид-во, 1948. – 424 с.
6. Отдельные виды обязательств /Авт. кол. : Б. С. Антимонов, И. Л. Брауде, К. А. Граве и др.; Под ред. К. А. Граве, И. Б. Новицкого; Всесоюзный институт юридических наук Министерства юстиции СССР. - М.: Госюриздат, 1954. -360 с.
7. Амфитеатров Г.Н. О праве личной собственности // Социалистическая законность. – 1945. - № 8. –С. 12 – 17.
8. Маслов В.Ф. Договоры с условием пожизненного содержания // Советское государство и право. – 1954. - № 5. – С. 114 – 124.
9. Яворська О. С. Договір довічного утримання: проблеми теорії та практики застосування // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 3. – С. 124-135.
10. Нестерова І. В. Договір довічного утримання (догляду) за цивільним законодавством

України // Держава та регіони. Серія: Право. — 2005. — №2. — С. 158-159.

11. Майданик Р. А. Аномалії в цивільному праві України: навч.-практ. посіб. / відп. ред. Р. А. Майданик. — К.: Юстініан, 2007. — 912 с.

12. Цивільне право: Підручник: у 2-х т. / В.І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, Т.І. Бєгова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. — Х.: Право, 2011. — Т. 2. — 816 с;

Мирова угода в цивільному процесі та проблеми її застосування

Шутенко Л.Л., головний спеціаліст управління муніципального розвитку Житомирської міської ради, здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВКУ

Законодавство України передбачає укладення мирової угоди в цивільному процесі та виконавчому провадженні, але така мирова угода затверджується судом.

Мирова угода — це укладена в цивільному процесі угода між сторонами у справі і затверджена судом про умови припинення спору, на підставі взаємних уступок — відмови позивача від своїх вимог або їх зміни, визнання відповідачем зміненого позову чи зменшення розміру позовних вимог.

Мирова угода являє собою один з найбільш прийнятних інструментів усунення протиріч між учасниками цивільно-правових відносин. Умови врегулювання у мировій угоді встановлюють самі сторони, виходячи з своїх інтересів і можливостей, в ході переговорів.

При укладенні мирової угоди сторони по-новому визначають обсяг і зміст взаємних прав та обов'язків, що випливають із спірного матеріального правовідношення. Кожна сторона в певній мірі відступає від своєї певної позиції у справі. У мировій угоді сторони можуть підтвердити наявність існуючого між ними матеріального правовідношення.

Крім того, мирові угоди можуть укладатись як у межах цивільного та господарського процесів, так і у виконавчому провадженні.

Оскільки сторони на умови мирової угоди погоджуються в добровільному порядку і кожна зі сторін володіє правом заперечення проти її укладення, то мирові угоди мають виконуватись в добровільному порядку. Якщо одна зі сторін з будь-яких причин не виконує умов мирової угоди, то у іншій сторони виникає право на примусове виконання умов мирової угоди шляхом передачі її до виконавчої служби для примусового виконання.

Для того, щоб мирова угода не використовувалась як інструмент зловживання правом, суд при вирішенні питання про визнання мирової угоди повинен встановити наявність у позивача суб'єктивного права, а у відповідача — зобов'язань, а також факт невиконання таких зобов'язань, який став причиною порушення прав позивача. Таким чином, з'ясуванням судом фактичних обставин справи має бути обов'язковою умовою визнання мирової угоди судом.

З аналізу змісту мирової угоди можна визначити основні процесуальні властивості мирової угоди:

1) вона може затверджуватись як на попередньому судовому засіданні, так і на стадії розгляду справи по суті;

2) на момент складання проекту мирової угоди провадження у справі має відкладатись або оголошуватись перерва;

3) суб'єктами укладання мирової угоди мають бути тільки сторони

(або їх представники);

4) дії законного представника не мають суперечити інтересам сторони, яку він представляє;

4) умови мирової угоди не можуть суперечити інтересам інших осіб, які беруть участь у справі;

5) у процесі обговорення умов угоди або перед затвердженням її судом всім заінтересованим особам має бути надана можливість ознайомитись із проектом такої угоди для того, для того щоб вони мали реальну можливість висловити своє ставлення до можливості суду її затвердити. До заінтересованих осіб належать не тільки всі співпозивачі та співвідповідачі, а й треті особи з самостійними вимогами та без самостійних вимог. Згода співпозивачів та співвідповідачів, а також третіх осіб з самостійними вимогами з умовами мирової угоди підтверджується особистими підписами сторін або підписами їх представників, а третіх осіб без самостійних вимог – відсутністю заперечень проти її затвердження судом, що відображається в протоколі судового засідання;

6) представник для підписання умов мирової угоди повинен бути наділений довірительом спеціально обумовленими в нотаріально посвідченій довіреності повноваженнями;

7) мирова угода може стосуватися лише прав та обов'язків сторін та предмету позову;

8) у разі відмови одного зі співпозивачів або співвідповідачів чи третьої особи з самостійними вимогами на предмет спору підписати мирову угоду, суд продовжує розглядати справу по суті.

Можливість застосування норм про мирову угоду існує протягом всього процесу від порушення справи до реального виконання судового акта, в тому числі у виконавчому виробництві. Мирова угода не повинна протирічити законодавству України, порушувати чийсь права, свободи та законні інтереси. У разі укладення мирової угоди суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі. А згідно ЦПК України у разі закриття провадження у справі повторне звернення до суду з приводу спору між тими самими сторонами, про той самий предмет спору і з тих самих підстав не допускається. (ЦПК)

Суд набуває ряд явних переваг у порівнянні з розглядом справи в судовому засіданні в разі укладення сторонами мирової угоди. А саме:

укладення мирової угоди зменшує завантаженість судів;

мирова угода повністю ліквідує судовий спір між сторонами і тягне припинення провадження у справі.

Сторонам судового процесу укладення мирової угоди також обіцяє певні переваги, як для позивача, так і для відповідача:

заощадити час, усуваючи можливість виникнення довгих судових тяжб;

зменшити судові витрати;

зберегти партнерські відносини в бізнесі, оскільки умови врегулювання спору в мировій угоді встановлюють самі сторони, виходячи зі своїх інтересів і можливостей.

Укладаючи мирову угоду, не варто забувати про інститут забезпечення виконання зобов'язань. Його використання сприяє не тільки дисциплінованості контрагентів, але й дозволяє в разі необхідності компенсувати негативні наслідки невиконання боржником своїх зобов'язань.

Нажаль, практика застосування забезпечення зобов'язань при укладенні мирової угоди не отримала в Україні широкого застосування.

Аналіз фактичних даних дає можливість дійти висновку, що при укладанні мирової угоди на практиці можна стикнутися з багатьма проблемами, які вимагають, в першу чергу, нормативного врегулювання у майбутньому та потребують уважності сторін при реалізації наданого їм права. Оскільки, якщо судові рішення, як владний акт містить елемент державного примусу, то мирова угода укладається за взаємною згодою сторін і приводить до бажаного для них результату – розв'язання конфлікту.

Сам процес досягнення мирової угоди – це напружена праця сторін або їх представників, оскільки кожна умова мирової угоди викликає протистояння через те, що одна сторона має робити поступки, разом же сторони можуть ставати на принципи і необхідно знаходити розумні аргументи, щоб виправити ситуацію, а також шукати компромісні рішення.

Правові шляхи впливу на недобросовісних страховиків

Бодня В.А., студент курсу з підготовки фахівців ступеня вищої освіти магістр за спеціальністю «Правознавство» юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Лебідь В.І.*

З кожним роком в суді збільшується справ, щодо відшкодування страхових виплат. Страхові компанії (далі - СК) відверто відмовляються виплачувати компенсації посилаючись на Закон. Також, з кожним роком таких компаній стає все більше, а проблема все глобальніше. Як захистити страховальника? Як позбутись таких компаній? Та як надійно застрахуватись?

Страхування як система захисту майнових інтересів фізичних, юридичних осіб та держави – необхідний елемент соціально-економічної системи суспільства. Страхування є інститутом гарантування поновлення майнових інтересів та одним із найбільш стабільних джерел довгострокових інвестицій. Страхування – одна з найдавніших категорій у сфері суспільних відносин.

Відносинам у сфері страхування присвячені, зокрема, гл. 67 розд. III (статті 979– 999) Цивільного кодексу України (далі – ЦК) і Закон від 7 березня 1996 р. «Про страхування». Норми, що стосуються обов'язкового страхування, містяться у спеціальному законодавстві (наприклад, у законах: «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 1 липня 2004 р., «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 р., «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р., «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням» від 18 січня 2001 р.), а також у постановах Кабінету Міністрів України, які прийняті на підставі зазначених вище та інших законів.

Перш за все, згадується приказка «Всі зміни починай з себе, світ не стане краще доки ти не змінишся сам!». Отже, людині самій треба перестати підтримувати такі компанії, не спокушатись на ціну і пам'ятати, що заощадивши зараз на страховці, потім можеш втратити більше. Не

страхуйтесь у сумнівних СК. У ЗМІ періодично публікуються різноманітні рейтинги страховиків, що мають найбільшу кількість відмов у виплаті страхових відшкодувань. Рейтинги страхових компаній являються досить об'єктивними, оскільки складаються на підставі реальних даних про діяльність страховиків, які є загальнодоступною інформацією. Крім того, в Інтернеті існують так звані «народні» («чорні») рейтинги, які складаються на підставі відгуків клієнтів страхових компаній. Ознайомитися з ними буде корисно, але ставитися до них потрібно досить критично, оскільки викладені на сайтах дані не завжди підтверджуються.

Так, це один з варіантів, але як все ж таки законно вплинути на такі недобросовісні СК. Звернень до суду з кожним роком стає все більше, в міру розвитку, освіченості і доступності людини. Тож чому не зробити певну «звітність» суду, до яких компанії частіше за все позиваються, і такі компанії ліквідовувати. Наприклад, якщо за рік СК не виплатила 60 % відшкодувань, вона вважається не сплато спроможною і ліквідовується спеціальним органом. В такому випадку, якщо компанія хоче надалі займатись страхуванням, буде вимушена компенсувати 60 %, а це вже буде набагато краще, тому що зараз цей показник набагато менший. Але в той же час це не вирішує проблеми, якщо Страховик «викрутився» від виплати в межах закону.

Офіційний портал Верховного Суду України в результаті проведеного аналізу свідчать, що суди загалом дотримуються вимог норм матеріального та процесуального права при розгляді цивільних справ, що виникають з договорів страхування, проте наявність помилок та неоднакової судової практики свідчать, що суди не завжди достатньо повно з'ясовують фактичні обставини справи, дають правильну юридичну оцінку доказам, належним чином перевіряють пояснення сторін, у зв'язку з чим постановлені судові рішення не повною мірою відповідають вимогам статей 213–215 ЦПК.

Останнім часом, поширюються звернення до Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі - Нацкомфінпослуг) зі скаргою на бездіяльність страхової компанії. контроль Нацкомфінпослуг щодо страхових компаній посилюється, і оскарження дій (бездіяльності) страхової компанії є доцільним і дієвим методом. При зверненні зі скаргою в Нацкомфінпослуг необхідно детально викласти неправомірні дії страхової компанії і надати підтверджуючі документи. За результатами розгляду скарги, у разі виявлення незаконних дій з боку страховика, Нацкомфінпослуг може зобов'язати страхову компанію виплатити страхове відшкодування, а також надалі застосувати санкції.

Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» вказує, що Нацкомфінпослуг, відповідно до покладених на неї завдань та у межах своєї компетенції, здійснює реєстрацію фінансових установ та веде Державний реєстр фінансових установ, у встановленому порядку затверджує ліцензійні умови провадження діяльності з надання фінансових послуг, проводить ліцензування діяльності фінансових установ та затверджує порядок контролю за їх додержанням.

Нацкомфінпослуг, в межах компетенції, здійснює нагляд за діяльністю КС, в тому числі з метою попередження та припинення здійснення КС діяльності, що не відповідає вимогам законодавства про фінансові послуги. Зокрема, Нацкомфінпослуг, постійно здійснює контроль та нагляд за

діяльністю КС, шляхом проведення відповідних перевірок та здійснення аналізу фінансового стану за звітними даними, що подаються КС до Нацкомфінпослуг в терміни, встановлені законодавством. У разі встановлення порушень вимог законодавства про фінансові послуги, Нацкомфінпослуг, в порядку, встановленому відповідними нормативно-правовими актами, застосовує до КС відповідні заходи впливу.

Порядок та умови застосування заходів впливу встановлюються законами України та нормативно-правовими актами Нацкомфінпослуг (Держфінпослуг). Рішення Нацкомфінпослуг щодо застосування заходів впливу у вигляді тимчасової адміністрації є виконавчим документом.

Нацкомфінпослуг може застосовувати такі заходи впливу:

зобов'язати порушника вжити заходів для усунення порушення;

вимагати скликання позачергових зборів учасників фінансової установи;

накладати штрафи в розмірах, передбачених статтями 41 і 43 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»;

тимчасово зупиняти або анулювати ліцензію на право здійснення діяльності з надання фінансових послуг;

відсторонювати керівництво від управління фінансовою установою та призначати тимчасову адміністрацію;

затверджувати план відновлення фінансової стабільності фінансової установи;

порушувати питання про ліквідацію фінансової установи.

Страховий бізнес має багато прогалин, щоб його удосконалити, потрібно посилити контроль та ліквідувати більшість компаній на страховому ринку.

Виходячи з вище сказаного, потрібно звертатися не до суду, як ми звикли, та «тонути» в довгій рутині судових процесів, доказувань та вимогань. Якщо є дійсний факт не правомірних дій СК, потрібно звертатися до спеціальних органів, які не тільки зобов'язують СК до відшкодування, а й застосовують санкції. Чим більше буде звернень, тим жорстокіші санкції будуть застосовані.

Лізинг як особлива форма оренди

Валова А.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Сьогодні в Україні існує велика потреба в оновленні модернізації основних фондів вітчизняних підприємств. У зв'язку з цим набуває особливого значення пошук методів, що сприяли б цьому процесові. Одним з таких, найбільш ефективних методів, в Україні може стати лізинг.

Ефективність лізингових угод полягає в інтенсифікації інвестиційного процесу, покращенні фінансового стану підприємств-лізингодержувачів, прискоренні розвитку малого та середнього бізнесу.

Для України лізинг є інноваційним інструментом залучення капіталу, але він має чимале значення в період економічної кризи. Під час економічних потрясінь, обмеженій купівельній спроможності, значному безробітті цей вид

діяльності, завдяки своїй винятковій економічній природі спроможний зробити великий вклад у піднесення і розвиток національної економіки.

Розглядаючи перспективи розвитку лізингових операцій в Україні, необхідно визначити основні її переваги. Для лізингоодержувача це:

- можливість уникнути залучення кредитів для придбання техніки із інших джерел фінансування (у тому числі власних), що дасть можливість використовувати ці джерела для інших потреб;
- достатня гнучкість лізингових платежів (можливість зростаючих, спадаючих виплат, можливість компенсаційних виплат та ін.);
- відсутність витрат, що пов'язані з володінням майном та веденням бухгалтерії, особливо при оперативному лізингу);
- спрощення доступу до використання різноманітної, у т.ч. імпоротної техніки, забезпечення її сервісного обслуговування;
- скорочення термінів організації виробництва нової продукції;
- зменшення ризику у випадку введення виробництва нової продукції через можливість повернення обладнання за договором оперативного лізингу [1, с.145].

Для лізингодавця сутність лізингових операцій обумовлює такі їх вигоди:

- зменшення порівняно із кредитуванням ризику неплатоспроможності споживача техніки: у випадку припинення платежів лізингодавець має можливість вилучити обладнання та знов здати його в лізинг або продати;
- отримання лізингового відшкодування (відсотків);
- розширення кола партнерів та встановлення з ними довгострокових тісних взаємовідносин;
- зменшення витрат на страхування об'єкта лізингу, бо операції лізингу вважаються менш ризикованими [3, с.243].

Лізингові фірми від проведення лізингових операцій отримують досить високий прибуток. Крім того, якщо лізингодавцем виступає банк, то він також має свої вигоди:

- розширюється коло банківських операцій, росте число клієнтів і відповідно збільшуються отримувані доходи;
- знижується ризик втрат від неплатоспроможності клієнтів. При здійсненні лізингових операцій банк (або його дочірня лізингова компанія) залишається власником майна, що передано в оренду, і, якщо порушуються умови угоди, може вимагати повернення майна. Дана обставина забезпечує можливість проведення лізингових операцій з клієнтами, у яких нестійке фінансове становище (малі підприємства, фермерські господарства, кооперативи, особи, що займаються індивідуальною трудовою діяльністю і т.ін.);
- банк отримує доходи у вигляді комісійних за лізингом[2,с.267].

Величина лізингових платежів може бути вища, ніж процентна ставка за кредитами. Але в умовах економічної кризи, коли практично відсутнє середнє та довгострокове кредитування, лізинг може бути успішно використаний для вирішення питань капіталовкладень. Дане положення виправдовується також наданням клієнтові, крім позики, машин і устаткування, а також іншого майна, що особливо актуально в умовах існуючого в Україні великого морального і фізичного зносу практично всіх основних фондів[2, с.268].

Враховуючи існуючі переваги і недоліки лізингових операцій, можна зробити висновок про те, що позитивних моментів, притаманних лізингу,

набагато більше, і при державній підтримці, хоча б в період становлення, лізингові послуги стануть ще більш привабливими. В умовах економічної нестабільності в Україні, коли значно знизилося фінансування капітальних вкладень в оновлення основних засобів у зв'язку з недостатністю прибутку підприємств і значним зменшенням виробництва, цей метод фінансування інвестицій є найбільш доцільним і може сприяти збереженню ліквідності більшості підприємств[4,с.28].

Список використаних джерел

1. Урусова З. П. Особливості вітчизняної практики проведення лізингових операцій у сучасному економічному / Урусова З. П., ст. викладач, Любогощінська А. І., магістр// Науковий вісник Запорізького Національного університету. —2010.— №3(7). — с.145—149.
2. Наконечний Б.В. Переваги та недоліки лізингу порівняно з іншими видами інвестиційної діяльності / Наконечний Б.В./Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. —2012. — с.262-270.
3. Ярошевич Н. В. Переваги та недоліки лізингу як виду кредитування засобів виробництва в Україні / К. В. Ярошевич, М. Б. Антонів // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — № 19. — с. 241 — 246.
4. Карнаушенко А. С. Переваги та недоліки лізингу як виду фінансування інноваційної діяльності підприємств /А.С. Карнаушенко//Науковий вісник Херсонського державного аграрного університету.—2013.—№11. —с.24—32.

Фідучіарність як специфічна ознака договору контокоренту

Копитова О.С., здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

Одним із завдань сучасного етапу становлення України як правової держави є реформування цивільно-правових засад розвитку товарно-кредитного господарства. Кредит як універсальний важіль економіки супроводжує процеси виробництва, обміну, присвоєння та споживання матеріальних благ. Реалії розвитку ринкових відносин у нашій країні вказують на потребу вдосконалення функціонуючих кредитних механізмів та впровадження нових. Одним із напрямів удосконалення кредитних механізмів слід вважати контокорентні відносини.

Не можна не погодитись із А.В. Кострубою, що принцип свободи договору дозволяє учасникам цивільних правовідносин зробити юридичними фактами в межах правовідносин абсолютно будь-які обставини незалежно від підстави їх виникнення (об'єктивно або суб'єктивно) [1, с. 206].

На думку Р.А. Майданика межі свободи договору можуть визначатись низкою чинників : правовою природою того чи іншого договору, особливими вимогами до суб'єктного складу окремих видів договорів та ін. [2, с. 145]. Обґрунтованою у цьому контексті є позиція І.Ф.Севрюкової, яка вважає, що: визначеність місця певного цивільно-правового договору в системі цивільно-правових договорів надасть можливість виявити не лише його специфічні ознаки, а й з'ясувати правову природу відповідної договірної конструкції, особливості прав та обов'язків його сторін, що надасть можливість створити досконалу договірну конструкцію [3, с.65].

Слід зауважити, що договір контокоренту - це договір, за яким сторони (будь які суб'єкти цивільного права, за винятком держави), що перебувають між собою у тривалих ділових стосунках відкривають єдиний рахунок у фінансовій установі та зобов'язуються не вимагати один від одного виконання занесених на

цей рахунок зустрічних грошових зобов'язань з метою їх подальшого одночасного припинення, по закінченню так званого контокорентного періоду, шляхом заліку зустрічних вимог та виведенням сальдо.

Договору контокоренту характерні наступні ознаки:

наявність обов'язкового спеціального суб'єкта – фінансової установи, яка має ліцензію на проведення подібних операцій;

призначений для регулювання спеціально обумовлених взаємних грошових вимог сторін, виконання яких відкладається;

пов'язаний специфічними особливостями способу зарахування взаємних вимог сторін, що занесені на контокорентний рахунок;

ведення рахунку та виведення сальдо покладається на третю сторону спеціалізовану фінансову установу.

термінологічно контокорент визнається саме як єдиний рахунок.

З точки зору теорії цивільного права фідучіарні (від лат. *fiducia* - довіра) правочини - це ті, що базуються на особливо довірчих відносинах між суб'єктами, які їх вчиняють. Отже, специфічними рисами способу надання кредиту за контокорентом є знеособленість об'єкта кредитування і автоматизм формування позичкової заборгованості. У розвинутих країнах світу контокорентна форма кредитування вводиться комерційними банками для першокласних найбільш надійних позичальників – великих компаній – для надання позик на поточну виробничу діяльність.

Виходячи із правової природи договору контокоренту, можна з упевненістю стверджувати, що визначальною його ознакою є фідучіарність.

Список використаних джерел:

1. Коструба А. В. Юридичні факти в механізмі право припинення цивільних відносин : монографія / А.В. Коструба. – К.: Ін Юре, 2014. – 376 с.
2. Майданик Р. А. Цивільне право: Загальна частина.Т.1. Вступ у цивільне право / Майданик Р. А. – К.: Алерта, 2012. – 472 с.
3. Севрюкова І.Ф. Деякі проблеми класифікації цивільно-правових договорів / І.Ф.Севрюкова // Вісник Одеського національного університету. Серія: Правознавство, 2011. - Том 16. - Випуск 15.-С.63-73.

Страхування фінансових ризиків в Україні: окремі питання

Мазур М.Л., студент ННІЗН НАВС

Нечипоренко О.І., викладач кафедри цивільно-правових дисциплін ННІПП НАВС

В умовах реформаційних процесів та нестабільності економіки України у сфері договірних відносин простежується тенденція підвищення рівня ризиків фінансового (майнового) характеру. Ефективним інструментом ризик-менеджменту у світовій практиці є страхування, потенціал якого практично не використовується в Україні. Причиною цього є невідповідність існуючого механізму надання страхових послуг змісту хеджування фінансових ризиків у цілому та окремі проблемні аспекти його функціонування. Здатність страхування мінімізувати фінансові ризики актуалізує інтерес до вивчення даного правового інституту у теоретичному та практичному аспектах та теоретично як на основі вітчизняної практики, так і з урахуванням зарубіжного досвіду.

У науковій літературі дослідженню теоретико-методологічного

підгрунтя страхування фінансових ризиків присвячені праці А.П. Архипова, Т. Бартона, В.Д. Базилевича, У. Шенкіра, П. Уокера, В.В. Вітлінського, Б. Гардинера, О.В. Гребенко, О.В. Дорофєєвої, М.М. Євсєвлєєвої, О.Б. Єрмасової, С.М., Р.В. Піскуса, Г.І. Фаліна, В.М. Березовика, А.М. Єрмошенко, Ю. Губені, Е. Війцєхівської-Ліпки.

Актуальність теми обумовлена необхідністю удосконалення законодавчого забезпечення страхування фінансових ризиків, оскільки на сьогодні не існує узгодженого підходу до змісту поняття фінансового ризику, класифікації форм фінансового ризику, а отже, не існує підгрунтя, яке б забезпечило відповідність нормативно – правового регулювання страхування фінансових ризиків їхньому змісту. Отже, для кращого розуміння суті страхування фінансових ризиків в першу чергу необхідно визначити поняття, розмежувати фінансові та кредитні ризики.

Грунтовно та всебічно питання фінансових ризиків вивчав у своїй монографії «Страхування фінансових ризиків» М. С. Клапків [9, С. 52]. Автор зазначав, що залежно від розуміння змісту та сфери підприємництва та фінансів, в економічній фаховій літературі пропонуються різноманітні підходи до визначення ризиків підприємництва та фінансового ризику в їх складі [9, С. 54]. У широкому значенні фінансові ризики – це ризики, які характеризуються ймовірністю втрат фінансових ресурсів (грошових коштів) у підприємницькій діяльності. У вузькому значенні – це частина комерційних ризиків, пов'язана з ймовірністю фінансових втрат унаслідок операцій у фінансово-кредитній і біржовій сферах [10, С. 28].

Страхування фінансових ризиків у структурі галузевого ринку України займає поки що незначну долю та дорівнює приблизно 14% [7]. Негативом для цього виду страхування є те, що деякі підприємства використовують фінансові ризики як додатковий засіб фінансування, наприклад страхують проекти, які дорого коштують, перекладаючи весь ризик на страхову компанію; реалізують через цю галузь страхування різні «фінансові схеми» з метою податкової оптимізації, переведення коштів у готівку тощо. Страхові компанії у відповідь встановлюють високий рівень франшизи (від 8 до 15% страхової суми), досить високі страхові тарифи (середній тариф встановлюється на рівні 5-7% та вище залежно від ризиковості та строку страхування), обумовлюють специфічні умови страхування [7].

Страхування окремих видів фінансових ризиків передбачено законами України. Зокрема, законами «Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення», «Про інвестиційну діяльність», «Про заставу», «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» тощо [3; 4; 5; 6]. У світовій практиці фінансові ризики деталізовані і налічують більше одинадцяти видів. Особливістю фінансового ризику є ймовірність збитку внаслідок проведення операцій у фінансово-кредитній і біржовій сферах, здійснення операцій із цінними паперами.

Згідно статистичних показників, за 9 місяців 2014 року було зібрано валових страхових премій за страхуванням фінансових ризиків 940,1 млн. грн., а в 2013 р. 2 801,6 млн. грн., при цьому страхові виплати склали 39,5 млн. грн., а в 2013 році 315,8 млн. грн. Таким чином бачимо, що страхування фінансово-кредитних ризиків в нашій країні існує, хоча і спостерігаємо певне падіння попиту у страхуванні даного виду ризиків [7].

Як у вітчизняній, так і у зарубіжній літературі поняття «фінансові» і

«кредитні» часто ототожнюють, вважаючи, що термін «фінансові ризики» охоплює також і кредитні ризики, або вживають термін-поняття «фінансово-кредитні ризики». Не дає чіткого розмежування українська та європейська система класифікації страхування. [1; 8; 9; 10].

Під кредитними слід розуміти ризики, які виникають у комерційних банків при здійсненні ними активних операцій. Найчастіше кредитний ризик виявляється у не поверненні позичальником отриманого кредиту і несплаті відсотків за користування ним. Класифікація кредитних ризиків є більш деталізованою. Вона передбачає ризик загальної неплатоспроможності та ризики непогашення окремих видів кредитів: експортного, споживчого, іпотечного, сільськогосподарського тощо.

Одним із недоліків страхування кредитних ризиків є те, що страховик не вступає у безпосередні правові відносини з банком-кредитором, а пов'язаний з ним опосередковано. Практика показує, що позичальник дуже часто не виконує умов договору або свідомо порушує строки їх виконання, що дає можливість відмовити страховику у виплаті страхового відшкодування банку. Тому необхідним є вироблення загальних умов кредитного страхування, які б охоплювали найсуттєвіші норми кожного виду страхування. Законом України «Про страхування» передбачено один вид добровільного страхування кредитних ризиків «Страхування кредитів» (у тому числі відповідальність позичальника за непогашення кредиту) [2].

Водночас існує потреба страхування і інших фінансових ризиків, яка обумовлена розвитком спеціалізації фінансового страхування, підвищенням рівня фінансової культури підприємств і банків у сфері управління ризиками. Тож незабаром можна прогнозувати розширення спектра послуг за рахунок страхування валютних ризиків, страхування збитків, пов'язаних із зупиненням виробництва, страхування прибутку та пропозиції інших інноваційних страхових продуктів.

Вважаємо, що проаналізувавши страхування фінансових ризиків можемо з впевненістю стверджувати, що необхідність активізації нових продуктів страхування фінансових ризиків однозначно існує. Алгоритм страхування фінансових ризиків на сьогоднішній час вказує на необхідність розвитку нормативної бази щодо страхування саме фінансових ризиків. Необхідно створити законодавчі та економічні умови для стимулювання розвитку страхового ринку, доцільним була б активна державна підтримка страхування та розвиток інфраструктури страхового ринку.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: станом на 28 березня 2015 р. / Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Закон України «Про Страхування»: станом на 01 квітня 2015 р. / Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.
3. Закон України «Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення»: станом на 25 березня 2015 р. / Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2893-14>.
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність»: станом на 28 березня 2015 р. / Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
5. Закон України «Про заставу»: станом на 20 березня 2015 р. / Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>.
6. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою»: станом на 28 березня 2015 р. / Верховна Рада України. –

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>.
7. Статистика страхового ринку України за 2002 – 2014 рр.: станом на 28 березня 2015 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://forinsurer.com/stat/>.
8. Гвозденко А.А. Финансово-экономические методы страхования. / А. А. Гвозденко. – Москва: Финансы и статистика, 2000. – 184 с.
9. Клапків М.С. Страхування фінансових ризиків. / М.С. Клапків. – Тернопіль: Економічна думка & Карт-бланш, 2002. – 570 с.
10. Шумелда Ярослав. Страхування. Ярослав Шумелда. – [Навчальний посібник]. – Тернопіль: Джура, 2004. – 280 с.

Цивільно-процесуальні аспекти застосування медіації при вирішенні цивільно-правових спорів

Огренчук Г.О., аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін ННІП НАВС
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, професор *Гопанчук В.С.*

Запровадження медіації до національного законодавства України потребуватиме вирішення низки питань процесуально-правового характеру. Як вказується у Директиві № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах [1] (далі - Директива) для того, щоб заохочувати застосування медіації та гарантувати права сторін, що застосовують медіацію для вирішення спорів, необхідно мати відповідні законодавчі гарантії, особливо що стосується ключових принципів цивільного процесу.

Так, по-перше, як вказується у п. 24 Директиви для заохочення сторін до звернення до медіації має гарантуватися, що правила про позовну давність не перешкоджатимуть зверненню до суду або арбітражу у разі, якщо спроба вирішити спір за допомогою медіації видається невдалою. Далі стаття 8 вказаної Директиви «Вплив медіації на строки давності» встановлює:

«1. Держави-члени мають гарантувати, що сторони, що обирають медіацію, намагаючись залагодити спір, в майбутньому не будуть мати перешкод розпочати судовий розгляд або арбітражний розгляд стосовно того ж саме спору внаслідок спливу строків давності під час процесу медіації».

Так, наприклад, Закон Республіки Білорусь «Про медіацію» [2] містить статтю 11 «Зупинення перебігу строку позовної давності» наступного змісту: «Перебіг строку позовної давності стосовно вимог, що випливають з прав та обов'язків, що складають предмет спору сторін, зупиняється з дня укладення сторонами угоди про застосування медіації до дня припинення медіації».

У разі проведення медіації після відкриття провадження по справі, необхідно передбачити можливість зупинення провадження на час проведення медіації. Директива встановлює, що державним судам має бути надана можливість обмежити процедуру медіації, встановивши для її проведення певні часові рамки.

Аналізуючи дану ситуацію слід звернути увагу на статті 202-203 Цивільного процесуального кодексу України, що містять положення стосовно зупинення провадження по справі. Так, статті 202 встановлює перелік підстав, за наявності яких суд, з власної ініціативи або за заявою особи, яка бере участь у справі, може зупинити провадження у справі. Аналіз вказаних підстав дозволяє зробити висновок, що вони є такими, що не залежать від волі сторін. Саме тому і строки, на які зупиняється

провадження у справі, встановлені статтею 203 Цивільного процесуального кодексу визначаються у прив'язці до певних обставин. Щодо медіації, то вона, навпаки, цілком залежить від волі сторін. Слід зазначити, що законодавство деяких країн встановлює часові межі для проведення медіації. Так, наприклад Федеральний Закон Російської Федерації «Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю посередника (процедуру медіації)» у статті 13 «Строки проведення процедури медіації» встановлює, що за загальним правило спроки проведення медіації визначаються угодою сторін, але при цьому медіатор та сторони мають вжити всіх заходів, що процедуру було завершено в строк, що не перевершує шістдесяти днів. У той же час частина 3 вказаної статті встановлює, що у разі проведення процедури медіації після передачі спора на розгляд суду або третейського суду строк проведення процедури медіації не має перевищувати шістдесяти днів, а в інших випадках – ста вісімдесяти днів [3, ст. 13]. Якщо обмеження строком процедури медіації – питання досить спірне, то встановлення певних часових обмежень у випадках, коли сторони виявляють бажання звернутися до медіації у вже рас початому судовому процесі здається цілком обґрунтованим.

Ще один приклад – Цивільний процесуальний кодекс Франції, у статті 131-3 встановлюється, що початковий строк для проведення процедури посередництва не може перевищувати трьох місяців. За заявок посередника даний строк може бути поновлений не більш ніж один раз на той саме строк [4, с. 61].

Список використаних джерел:

1. Директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a95
2. Закон Республики Беларусь от 12 июля 2013 года № 58-З «О медиации» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=H11300058&p1=1>
3. Федеральный Закон Российской Федерации «Об альтернативной процедуре урегулирования споров с участием посредника (процедуре медиации)» №193-ФЗ от 27 июля 2010 г. // СЗ РФ. 2010. № 31. Ст. 4162.
4. Новый Гражданский процессуальный кодекс Франции / Пер. с франц. В. Захватаев / Предисловие : А. Довгерт, В. Захватев / Отв. Ред. А. Довгерт. – К. : Истина, 2004. – 544 с.

До питання визначення правової природи права слідування

Самсін Р.І., аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін ННІПП НАВС
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Верейці О.В.*

Термін «право слідування» («droit de suite») і само поняття права слідування походять з французького права, де вони традиційно використовувались у законодавстві стосовно нерухомого майна. З подальшим розповсюдженням на всі речові права, воно стало розкриватися через формулу «право слідує за річчю», тобто «перехід права власності на майно до іншої особи не є підставою для припинення інших речових прав на це майно»[1, с. 395-396]. Так, наприклад, зміна власника не припиняє застави.

Коли йдеться про право слідування в авторському праві, мається на увазі право автора «слідувати» за своїм твором, беручи участь в прибутках, отриманих від перепродажу оригіналу цього твору.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» не включає право слідування ні до особистих немайнових, ні до майнових прав автора. Так саме, як і ще одне специфічне авторське повноваження – право доступу, воно виділено в окрему статтю і займає місце після регулювання всіх основних питань стосовно права слідування, включаючи питання обмеження авторських прав, вказуючи, таким чином, на особливу правову природу даного авторського повноваження.

В юридичній літературі стосовно правової природи права слідування зустрічаються різні позиції.

Так, Е.П. Гаврилов зазначає: «Немає сумнівів в тому, що майновим правом є право слідування» [2]. Як різновид прав, пов'язаних з економічною вигодою, а відповідно – майнових, розглядає право слідування П. Попова [3, с. 88]. До майнових прав автора відносить право слідування і Р.В. Авдонин також визначає право слідування як майнове право [4, с. 108].

Інші дослідники, визнаючи, з одного боку, особливий характер права слідування, наприкінці все ж такі також роблять висновок на користь його майнової природи. Так, О.В.Недуруб, з одного боку, вказує на особливу правову природу права слідування, проте далі дослідник вказує, що «правова природа права слідування тяжіє до майнових прав автора, оскільки ця правомочність надає автору або його спадкоємцям майнову вигоду (дохід) від участі твору в комерційному обігу, діє протягом строку дії майнових прав і переходить у спадщину, а її економічна складова має абсолютний характер» і таким чином робить висновок, що «включення права слідування саме до категорії майнових прав у якості самостійного повноваження, що не належить до виключних прав, уявляється логічним та доцільним» [5, с. 72].

На самостійний характер права слідування вказує В.М.Лисиця: «право слідування є самостійним правом автора, відмінним від належного йому виключного права на твір» [6, с. 213]. Водночас далі дослідниця робить висновок про те, що право слідування «являє собою майнове право, тісно пов'язане з особистістю автора» [6, с. 216].

Друга група науковців дотримується позиції про немайновий характер права слідування. Так, Л. Бентлі та Б. Шерман, вказують на те, що будучи майновим за змістом, право слідування є моральним, немайновим правом автора [7, с. 488].

Третя позиція полягає у визнанні змішаної, особливої правової природи права слідування. Так, Г.В.Чурпіта, яка, з одного боку вказує на майновий характер права слідування, що впливає, на її думку, з законодавчих положень, у той же самий час зазначає: «Водночас, право слідування нерозривно пов'язано з особою творця: за життя автора воно належить лише йому, а після смерті – тільки спадкоємцям автора. Ніяким іншим правонаступникам право слідування належати не може» і, таким чином, дослідниця робить висновок, що «правова природа права слідування є синтезом особистих та майнових елементів.» [8, с. 142-143]

Слід зазначити, що питання майнової чи змішаної природи права слідування має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки пов'язано, зокрема, з питанням можливості успадкування цього права. Так, наприклад, за законодавством Франції право слідування може

успадковуватись лише спадкоємцями за законом, тоді як спадкоємці за заповітом та інші правонаступники виключаються з кола осіб, що можуть користуватися цим правом.

Список використаних джерел:

1. Гражданское право : Учеб. : В 3 т. Т. 1. – 6-е изд., перераб. и доп. / Н. Д. Егоров, И. В. Елисеев и др. ; Отв. ред. А. П. Сергеев, Ю. К. Толстой. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – 776 с.
2. Гаврилов Э. П. Наследование интеллектуальных прав // Патенты и лицензии. – 2008. – № 4. – С. 27-34
3. Попова П. А. Право следования по отношению к произведениям изобразительного искусства в России, Великобритании, США и странах СНГ Интеллектуальная собственность: теория и практика: Сб. докл. научно-практической конференции «Петербургские коллегияльные чтения – 2010» (Санкт-Петербург, 24–25 июня 2010 г.) – СПб.: Изд-во СПбГЭТУ «ЛЭТИ», 2010. – 131 с.
4. Авдонин Р. В. Содержание авторских прав в российском гражданском праве : дис. на соискание ученой степени кандидата юридических наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право» / Руслан Витальевич Авдонин. – Москва, 2005. – 207 с.
5. Недоруб О. В. Право следования и возможности его реализации в отношении фотографических произведений / О. В. Недоруб // Имущественные отношения в Российской Федерации. – 2006. – №9 (96). – С. 70-74
6. Лисица В. Н. Право интеллектуальной собственности / В. Н. Лисица; Рос. акад. наук, Ин-т философии и права СО РАН. – Новосибирск, 2012. – 573 с.
7. Бентли Л. Право интеллектуальной собственности : Авторское право / Л. Бентли, Б. Шерман. Пер. с англ. В. Л. Вольфсона. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс». 2004. – 535 с.
8. Чурпіта Г. В. Авторське право на твори образотворчого мистецтва : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / Ганна Вікторівна Чурпіта. – Київ, 2003, – 221 с.

Право інтелектуальної власності у господарській діяльності

Свиридюк С.М., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Геліч Ю.О.*

Використання у господарській діяльності прав інтелектуальної власності закріплене у Розділі 3 Глави 16 Господарського кодексу України, та Законами України (ЗУ) «Про авторське право і суміжні права» остання редакція від 5 грудня 2012 року, ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 1 червня 2000 року, ЗУ «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» поточна редакція від 5 грудня 2012 року, ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» поточна редакція від 5 грудня 2012 року, а також ЗУ «Про міжнародне приватне право» поточна редакція від 9 червня 2013 року.

Регулювання використання прав інтелектуальної власності закріплене також у Цивільному кодексі, а саме Книга 4 Право інтелектуальної власності, Кодексу України про Адміністративні правопорушення ст. 51-2, 164-3, 164-9 та Кримінальному Кодексі України ст. 176, 177, 203-1, 229, також використання права інтелектуальної власності зазначено у Митному кодексі, а саме Розділ 10 Контроль за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності Глава

45 Особливості переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності.

У ст. 41 Конституції України передбачено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Проте, не кожний результат творчої діяльності стає об'єктом інтелектуальної власності. Об'єктом інтелектуальної власності визнається лише такий результат творчої діяльності, який відповідає встановленим вимогам закону[1].

Право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності складається з особистих немайнових прав інтелектуальної власності та майнових прав інтелектуальної власності.

До об'єктів права інтелектуальної власності (ст. 155 ГК) належать:

винаходи, корисні моделі, промислові зразки; 2) сорти рослин та породи тварин; 3) торговельні марки (знаки для товарів і послуг); 4) географічні позначення; 5) комерційна таємниця; 6) комп'ютерні програми тощо[2].

Згідно зі ст. 420 Цивільного кодексу об'єктами права інтелектуальної власності в Україні вважаються: 1) літературні та художні твори; 2) комп'ютерні програми; 3) компіляції даних (бази даних); 4) виконання; 5) фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; 6) наукові відкриття; 7) винаходи, корисні моделі, промислові зразки; 8) компонування (топографії) інтегральних мікросхем; 9) раціоналізаторські пропозиції; 10) сорти рослин, породи тварин; 11) комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні позначення; 12) комерційні таємниці[3].

У ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» дається визначення поняття винахід (корисна модель) – це результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології [4].

Право щодо використання винаходу, корисної моделі та промислового зразка також зазначено у ст. 156 ГКУ. Дане право засвідчується патентом. Патент, згідно зазначеного Закону, патент - охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель). Використанням винаходу, корисної моделі чи промислового зразка у сфері господарювання є: – виготовлення, пропонування для продажу, запровадження в господарський (комерційний) обіг, застосування, ввезення чи зберігання з зазначеною метою продукту, що охороняється відповідно до закону. Володілець патенту може передавати свої права щодо використання винаходу, корисної моделі чи промислового зразка як вклад у статутний фонд підприємства[2].

Наприклад право інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується свідоцтвом. Використанням торговельної марки у сфері господарювання визнається застосування її на товарах та при наданні послуг, для яких вона зареєстрована, на упаковці товарів, у рекламі, друкованих виданнях, на вивісках, під час показу експонатів на виставках і ярмарках, що проводяться в Україні, у проспектах, рахунках, на бланках та в іншій документації, пов'язаній з впровадженням зазначених товарів і послуг у господарський (комерційний) обіг. Свідоцтво надає право його володітельцеві забороняти іншим особам використовувати зареєстровану

торговельну марку без його дозволу, за винятком випадків правомірного використання торговельної марки без його дозволу. У разі банкрутства суб'єкта господарювання право на торговельну марку оцінюється разом з іншим майном цього суб'єкта, дані умови зазначені у ст. 157 ГКУ [2].

Відповідно до ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг «знак – позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб. У ст. 160 ГКУ встановлено права на використання географічного зазначення мають лише суб'єкти господарювання, які виробляють товари (надають послуги), щодо яких здійснено державну реєстрацію відповідного географічного зазначення [2,5]. Використанням географічного зазначення суб'єктом господарювання вважається: застосування його на товарах, для яких зареєстровано це географічне зазначення, а також на упаковці; застосування в рекламі, проспектах, рахунках, друкованих виданнях, офіційних бланках, вивісках тощо.

Використання назви країни походження товару встановлено у ст. 161 ГКУ. Вироби іноземного походження або у встановлених законодавством випадках їх упаковка, а також вироби вітчизняного виробництва чи їх упаковка, призначені для експорту, повинні містити інформацію про країну їх походження. Інформація про країну походження має знаходитися у доступному місці виробу (упаковки) та нанесена у спосіб, що відповідає встановленим вимогам. Забороняється використання суб'єктами господарювання напису (клейма) «Виготовлено в Україні» або аналогічного за змістом щодо товарів, які мають іноземне походження [2].

Стаття 162 ГКУ встановлює право суб'єктів господарювання щодо комерційної таємниці. Суб'єкт господарювання, що є володільцем технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами, за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а володільць інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності. Особа, яка протиправно використовує комерційну інформацію, що належить суб'єкту господарювання, зобов'язана відшкодувати завдані йому такими діями збитки відповідно до закону. Особа, яка самостійно і добросовісно одержала інформацію, що є комерційною таємницею, має право використовувати цю інформацію на свій розсуд [2].

Можна зробити такий висновок, що право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності складається з особистих немайнових прав інтелектуальної власності та майнових прав інтелектуальної власності. Відповідальність за порушення даного права передбачена не тільки Господарським, а й Цивільним, Митним кодексами, Кодексом України про адміністративні правопорушення також різними Законами України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: тлумачення від 15 травня 2014р. //Відомості Верховної Ради України (ВВР).-1996. № 30.- ст. 141.
2. Господарський кодекс України: редакція від 4 березня 2015р. //Відомості Верховної Ради України (ВВР).- 2003.- № 18, № 19-20, № 21-22.- ст.144.
3. Цивільний кодекс України: редакція від 2 січня 2015 р. //Відомості Верховної Ради (ВВР).-2003.-№№40-44.-ст. 356.

4. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»: від 1 червня 2000р. //Відомості Верховної Ради України (ВВР).- 2000,- N 37.- ст.307.

5. ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»: від 5 грудня 2012р. //Відомості Верховної Ради України (ВВР).- 1994.- N 7.- ст. 36.

Особливі підстави виникнення та припинення права користування житлом в сімейних правовідносинах

Стоянов А.Д., аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін ННПП НАВС
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Верейці О.В.*

Включення до сімейно-правового обігу об'єктів нерухомості призвело до значних ускладнень у правовому режимі нерухомого майна. Так, наприклад, крім права членів сім'ї власника житла на користування цим житлом, передбаченого ч. 1 статті 405 Цивільного кодексу України [1], відповідно до якої члени сім'ї власника житла, які проживають разом з ним, мають право на користування цим житлом відповідно до закону, Сімейний кодекс України встановлює ще низку підстав для виникнення такого права.

Так, зокрема, при визнанні шлюбу недійсним особа, яка не знала і не могла знати про перешкоди до реєстрації шлюбу, має право на проживання у житловому приміщенні, в яке вона поселилася у зв'язку з недійсним шлюбом [2]. Нагадаємо, що за загальним правилом, встановленим ч. 4 статті 45 Сімейного кодексу України, особа, яка поселилася у житлове приміщення іншої особи у зв'язку з реєстрацією з нею недійсного шлюбу, не набуває права на проживання у цьому житловому приміщенні і може бути виселена.

Стаття 239 Сімейного кодексу України у ч. 4 встановлює право на проживання у житловому приміщенні дитини у разі скасування усиновлення: у разі скасування усиновлення у зв'язку з тим, що воно суперечить інтересам дитини, не забезпечує їй сімейного виховання, якщо дитина не передається батькам, за нею зберігається право на проживання у житловому приміщенні, в якому вона проживала після усиновлення.

Крім того, Сімейний кодекс встановлює норми, коли за дитиною зберігається право на проживання в житловому приміщенні. Так, відповідно до ч. 6 статті 167 СК, якщо дитина, батьки якої позбавлені батьківських прав, була передана родичам, мачусі, вітчиму, органів опіки та піклування, вона зберігає право на проживання у житловому приміщенні, в якому вона проживала, і може у будь-який час повернутися до нього.

Стаття 247 СК встановлює право дитини, над якою встановлено опіку або піклування, на проживання в сім'ї опікуна або піклувальника, визначаючи при цьому, що за дитиною зберігається право користування житлом, у якому вона проживала до встановлення опіки або піклування.

Так саме, право на збереження права користування житлом, у якому вона раніше проживала, має дитина-сирота і дитина, позбавлена батьківського піклування, яка проживає у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі, прийомній сім'ї (ст. 248 СК).

Щодо припинення права на користування житловим приміщенням, то, знов такі, крім передбаченого частиною другою статті 405 ЦК правила, за яким вказане право втрачається у разі відсутності члена сім'ї без поважних причин понад один рік, якщо інше не встановлене домовленістю між

ним і власником житла або законом, Сімейний кодекс містить суто сімейно-праві підстави для припинення права на користування житлом.

Так, зокрема, стаття 167 Сімейного кодексу України «Влаштування дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав» встановлює, що якщо дитина проживала з тим із батьків, хто позбавлений батьківських прав, суд вирішує питання про можливість їхнього подальшого проживання в одному житловому приміщенні. Причому, відповідно до частини 2 вказаної статті суд може постановити рішення про виселення того з батьків, хто позбавлений батьківських прав, з житлового приміщення, у якому він проживає з дитиною, якщо буде встановлено, що він має інше житло, у яке може поселитися, або постановити рішення про примусовий поділ житла чи його примусовий обмін.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002. № 2947-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

Характеристика договорів дистрибуції комп'ютерного програмного забезпечення

Черкач В.Б., здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін ННІПП НАВС
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Лебідь В.І.*

В сучасних умовах ринкової економіки однією з найпоширеніших форм розповсюдження комп'ютерного програмного забезпечення є його продаж через мережу дистриб'ютора. Виробник укладає з дистриб'ютором договір, який йменується дистриб'юторським договором або договором дистрибуції комп'ютерного програмного забезпечення. Слід зазначити, що укладання таких договорів має ряд переваг як для виробника комп'ютерного програмного забезпечення, так і для його дистриб'ютора. До плюсів цього договору для виробника відносять вихід на нові ринку збуту; забезпечення реклами свого товару в регіоні, де здійснює свою діяльність дистриб'ютор; можливість отримання оплати за товар відразу після його поставки; відсутність ризику збитків на території іншої країни (якщо дистриб'ютор – іноземна фірма), оскільки право власності на товар переходить до дистриб'ютора відразу після його придбання. У свою чергу перевагами для дистриб'ютора є те, що як посередник він має велику підприємницьку незалежність, самостійно встановлює відпускні ціни, а також має можливість отримати монополічне право на продаж товарів виробника на певній території. Особливо це вигідно, коли виробник є відомою компанією з гарною репутацією на ринку [1].

Договори дистрибуції належать до так званих «непоіменованих» договорів, які можуть укладатися в силу принципу свободи договору, закріпленого у ст. 3 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) та деталізованого у ст. 6 та ст. 627 ЦК України [2], та одночасно регулюються ЦК України та Господарським кодексом України (далі – ГК України) [3].

Аналізуючи договір дистрибуції комп'ютерного програмного забезпечення насамперед слід зазначити, що дистриб'ютор – це незалежний підприємець, який купує комп'ютерне програмне

забезпечення у виробника з метою його подальшого перепродажу від свого імені, у своїх інтересах, за свій рахунок та на власний ризик. В цьому полягає його ключова відмінність від комерційних агентів, які діють як представники виробника, від імені, в інтересах, під контролем та за рахунок виробника. Дистриб'ютор не отримує прав інтелектуальної власності на комп'ютерне програмне забезпечення, його права обмежуються майновими правами на придбані примірники.

До характерних умов договору дистрибуції комп'ютерного програмного забезпечення слід віднести наступні.

Визначення номенклатури товарів, продаж яких здійснюватиме дистриб'ютор. Це можуть бути всі або окремі товари, які виробляє виробник. Якщо дистриб'ютор здійснюватиме продаж усіх товарів номенклатури виробника, то важливо визначити у дистриб'юторському договорі чи його дія також поширюватиметься на оновлення до придбаного комп'ютерного програмного забезпечення, які виробник випускатиме в майбутньому, а також на комп'ютерне програмне забезпечення, яке розроблятиметься.

Визначення території дії договору. Це може бути певний географічний регіон, до складу якого входять декілька країн, територія цілої держави, регіон, область чи район у державі. При укладенні дистриб'юторських контрактів з іноземним виробником комп'ютерного програмного забезпечення за дистриб'ютором переважно закріплюється територія цілої країни або певного географічного регіону, наприклад, країни Східної Європи.

Надання виключного чи не виключного права продажу. При визначенні договірної території в контракті обумовлюється чи дистриб'ютору надається монопольне право продажу, чи на договірній території діятимуть інші дистриб'ютори. Дистриб'ютор, який має виключне право продажу комп'ютерного програмного забезпечення на певній території називається ексклюзивним або генеральним дистриб'ютором. Ексклюзивність також може полягати в обмеженні права самого виробника здійснювати продаж на договірній території, закріпленій за ексклюзивним дистриб'ютором; в той самий час, виробник може надати дистриб'ютору ексклюзивні права на продаж лише певного виду комп'ютерного програмного забезпечення або заборонити його продаж у певний спосіб, наприклад, через мережу Інтернет тощо.

Формування цінової політики. Зазвичай як виробник комп'ютерного програмного забезпечення, так і його дистриб'ютор, особливо генеральний, зацікавлені в забезпеченні єдиної цінової політики на договірній території. У зв'язку з цим, у дистриб'юторському контракті часто встановлюються конкретні цінові обмеження прав дистриб'ютора або визначаються рекомендовані ціни продажу комп'ютерного програмного забезпечення в мережі дистриб'ютора.

Визначення обсягів продаж та гарантованого мінімуму продаж. Якщо дистриб'юторський договір укладається на тривалий термін, то характерною умовою такого договору є узгодження щорічного або щоквартального обсягу продаж комп'ютерного програмного забезпечення, який дистриб'ютор намагатиметься досягти як кінцеву мету договору. При цьому, недосягнення визначеного обсягу продаж не розглядається як порушення договору. Поняття «обсяг продаж» слід відрізняти від поняття «гарантований мінімум продаж», тобто визначення кількості партій комп'ютерного програмного забезпечення, які дистриб'ютор зобов'язаний

закупити у виробника. У разі невиконання дистриб'ютором взятих на себе зобов'язань виробник вправі розірвати контракт в односторонньому порядку та/або притягнути дистриб'ютора до відповідальності як боржника відповідно до норм цивільного законодавства.

Особливості сервісного обслуговування. Для успішного просування комп'ютерного програмного забезпечення та закріплення виробника на конкретному ринку у дистриб'юторському договорі важливо передбачити створення та підтримку збутової мережі, що забезпечить не лише продаж, а й технічне обслуговування, зокрема надання послуг з інсталяції, налаштування, усунення неполадок в роботі, повідомлення про оновлення програмного забезпечення тощо.

Термін дії договору та наслідки його припинення. Як правило, договори дистрибуції комп'ютерного програмного забезпечення укладаються на тривалий період, який становить від одного до п'яти років, інколи договір укладається на невизначений період або на певний період з можливістю його автоматичного продовження.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що на сьогодні реалізація виробниками комп'ютерного програмного забезпечення через мережу дистриб'юторів стала нормою, оскільки такий спосіб є вигідним для обох сторін. При цьому, відсутність у законодавстві визначення поняття дистриб'ютора та дистриб'юторського договору призводить до того, що такі договори знаходяться в зоні ризику законодавства щодо захисту економічної конкуренції. Зокрема, такі положення дистриб'юторського договору як встановлення цін, обсягів продаж, розподіл ринків збуту комп'ютерного програмного забезпечення, положення про ексклюзивність прав дистриб'ютора можуть розглядатися як антиконкурентні узгоджені дії, які призводять чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції розуміння ст.6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [5]. У зв'язку з цим, чинне цивільне та господарське законодавство доцільно доповнити визначенням дистриб'ютора та істотними умовами дистриб'юторського договору.

Список використаних джерел:

1. Костенко Л. Особливості укладення дистриб'юторських (дилерських) договорів в Україні // Юридичний журнал. – К: Видавнича орг-ція «Юстиніан» - 2006. - № 12. – С. 49-50
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. С. 356.
3. Юридична компанія «Василь Кісіль та партнери». Укладаємо договори дистрибуції: на що слід звертати увагу? // Юридична газета. – 2010. - № 16 (238). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kisilandpartners.com/ua/publications/articles/entering_into_a_distribution_contract_what_should_one_pay_attention_to/
4. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 № 2210-III // Відомості Верховної Ради України від 23.03.2001. – 2001 р. - № 12. – Ст. 64

Юридичні колізії в системі трудового права

Котенко Я.В., студент Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Останнім часом багато різних думок чути про прийняття редакції Трудового кодексу України. Згадаємо, що Кодекс – єдиний законодавчий акт, в якому систематизовано норми, що належать до певної галузі (інституту) права чи

законодавства. Кодекс - нормативний (законодавчий) акт, який об'єднує і систематизує норми права, що належать до певної галузі законодавства і регулюють у цій галузі відповідну сферу суспільних відносин (наприклад Цивільний кодекс), а іноді - належить до підгалузей права (Повітряний кодекс, Кодекс торговельного мореплавства) та ін. Кодекс – це результат кодифікації законодавства, яка є вищою формою його впорядкування [1].

В багатьох статтях нового Трудового Кодексу зустрічаються суперечності між інтересами власників та найманих працівників; між профспілками та працівниками. Зрозуміло, що всі колізії, які виникають у трудовому праві, підкреслюють розходження між відносинами і способами впливу на них, що існують в юрисдикційних полях різних галузей вітчизняної правової системи.

На думку фахівців у Трудовому кодексі повинен бути розділ, присвячений диференціації правового регламентування праці. Указавши на значення єдності і диференціації в регулюванні відносин сфери трудового права, слід законодавчо закріпити межі застосування норм про винятки, пільги й доповнення, за допомогою яких диференціація здійснюється. Основні чинники диференціації, що традиційно склалися в трудовому праві, мають бути названі в Кодексі зі вказівкою на можливість їх реалізації як у ньому самому, так і в спеціальному законодавстві. Поряд з територіальною й галузевою диференціаціями в кодифікованому акті можна назвати можливість її проведення з огляду на специфіку праці та її організації, відповідальний характер, місце виконання роботи та її тривалість, організаційно-правові форми роботодавця й форми власності на його майно. Необхідно включити в новий Трудовий кодекс також норми про диференціацію за такими підставами, як-то: (а) фізіологічні особливості жіночого організму, (б) соціальна функція материнства жінки, (в) стан працездатності, (г) вік працівника, (д) його сімейний стан. Усі інші норми про диференціацію є сенс помістити в спеціальному законодавстві, на що повинно бути вказано в цьому Кодексі при встановленні загальних засад її проведення з визначенням рівня нормативно-правових актів, за допомогою яких вона може здійснюватися за тими чи іншим підставами. Що стосується диференціації за суб'єктними особливостями працівників, то належить вказати на можливість її проведення тільки відповідно до закону. [3]

Зазначимо деякі колізії в Кодексі. При працевлаштуванні на роботу статті Трудового Кодексу зобов'язують працівника подати документи, інформацію з яких можна розглядати лише при письмовій заяві про використання персональних даних. [2] Зрозуміло, що процедура працевлаштування в державних установах та безпосередньо контроль щодо дотримання законодавства про працю проводиться у відповідності. Кількість порушень трудового законодавства в приватному бізнесі свідчить про системність зловживань керівництва по відношенню до своїх працівників. На практиці соціальна політика захисту найманих працівників в приватному бізнесі «лягає» на плечі самих працівників, а при стрімкому зростанні рівня безробіття за останні роки взагалі змусить працівника виконувати всі вимоги до роботи без обмежень.

Домінуючим законодавчим актом, регулюючим трудові та інші пов'язані з ними відносини всіх фізичних осіб, які працюють за трудовим договором, належить стати новому Трудовому кодексу України.

Найголовнішим завданням цього правового акта має бути досягнення оптимального поєднання інтересів працівників і роботодавців при забезпеченні належного захисту прав та інтересів перших і збереження ефективного суспільного виробництва. Кодексу належить не стільки проголошувати й фіксувати рівні й нормативи охорони праці, пільги й компенсації, скільки стимулювати розвиток економіки, що допоможе створити належні умови для реального забезпечення названих норм. Прийняття Трудового кодексу сприятиме покращенню регламентації трудових відносин, підвищенню їх гнучкості, розвантаженню роботодавця від економічно невиправданих витрат на забезпечення гарантій і компенсацій працівникам, в результаті чого знизиться можливість розвитку нелегальних трудових відносин, підвищиться реальний рівень захисту прав і законних інтересів працівників.

Список використаних джерел:

1. Український юридичний термінологічний словник [Електроний ресурс]: Кодекс. - Режим доступу: <http://www.marazm.org.ua/document/termin/>.
2. Трудовий Кодекс України. Що нового? [Електроний ресурс]: Юридична компанія Варта. - Режим доступу: <http://jc-varta.com.ua/trudovoy-kodeks-hto-novogo.html?lang=ua>.
3. Ярошенко Олег Миколайович Джерела трудового права України, автореферат на здобуття доктора юридичних наук, спеціальність 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. – Харків. – 2007. - [Електроний ресурс]: Автореферати. - Режим доступу: <http://ua.convdocs.org/docs/index-43591.html?page=3>.

Законодавчі новели закріплення змісту права пацієнта на інформативну згоду

Дворніченко А.С., аспірант Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Кожна людина має право на свободу вибору в багатьох сферах суспільних відносин. У сфері охорони здоров'я для пацієнта – людини, що звернулася за медичною допомогою, у положеннях законодавчих актів передбачена можливість вибору методів діагностики і лікування. Тим самим підкреслюється важливість рівноправної участі пацієнта в процесі лікування свого захворювання.

На жаль на сьогодні у сучасному законодавстві, яке врегульовує суспільні відносини у сфері охорони здоров'я, відсутнє законодавче врегулювання прав пацієнта у конкретному нормативно-правовому акті, яке б визначило їх перелік та зміст.

Комплексний аналіз вітчизняної нормативно-правової бази дає можливість викристалізувати права пацієнтів і визначити ті прогалини, що характеризують чинне законодавство в цій царині. Найповніше регламентуються права пацієнтів Основами законодавства України про охорону здоров'я [1], декларацією прав людини у сфері охорони здоров'я. Окрім цього, права пацієнтів можемо визначити виходячи з норм Конституції України [2], Цивільного кодексу України [3] та Клятви лікаря, затвердженої Указом Президента України [4].

Аналіз вітчизняного законодавства дає підстави говорити, що в Україні пацієнт має право на особисту недоторканність (ст. 29 КУ, ст. 289 ЦК, ст.ст. 42, 43 Основ), тобто на інформовану згоду на медичне втручання,

відмову від медичного втручання.

Проблема інформованої згоди є одночасно і фактором реалізації прав пацієнта при одержанні медичної допомоги, і засобом профілактики виникнення юридичних конфліктів[5]. Комплексний, багатоаспектний характер обумовлює складність і неоднозначність підходів до інтерпретації і правового значення інформованої згоди.

Питання інформованої згоди на медичне втручання є наріжним каменем усієї системи юридичного забезпечення медичної діяльності. Вона пов'язана з юридичним підтвердженням згоди пацієнта на медичне втручання – чи це медичний експеримент, проведення штучного переривання вагітності або видалення[6, с. 160-161].

З вище викладеного випливає, що на даний час право пацієнта на інформовану згоду, але на сьогодні зміст даного права безпосередньо не закріплено. Для врегулювання суспільних відносин та законодавчого визначення змісту права пацієнта на надання інформативної згоди було розроблено проект Закону «Про права пацієнтів» номер 2438 від 01.03.2013 за яким надання медичної допомоги допускається за наявності добровільної згоди на це дієздатного пацієнта (або особи, яка відповідно до законодавства має неповну цивільну дієздатність), інформованого про стан свого здоров'я. Щодо пацієнта віком до чотирнадцяти років, а також пацієнта, визнаного в установленому законом порядку недієздатним, медична допомога здійснюється за письмовою згодою його законного представника, поінформованого про стан здоров'я такого пацієнта. Порядок отримання письмової згоди пацієнта або його законного представника на надання медичної допомоги затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я. Якщо відсутність письмової згоди на надання медичної допомоги може призвести до тяжких для пацієнта наслідків, медичний працівник зобов'язаний йому це пояснити. Якщо і після цього пацієнт відмовляється від надання медичної допомоги, медичний працівник має право взяти від нього письмове підтвердження про відмову від надання медичної допомоги, а у разі неможливості його одержання – засвідчити відмову від надання медичної допомоги відповідним актом у присутності свідків. У невідкладних випадках, при наявності реальної загрози життю пацієнта та неможливості отримання письмової згоди пацієнта або його законного представника на медичне втручання, медичні працівники повинні діяти виключно в інтересах врятування життя пацієнта. Якщо законний представник не дає свою згоду на надання медичної допомоги пацієнтові і така відмова може мати для пацієнта тяжкі наслідки, медичний працівник зобов'язаний повідомити про це органи опіки і піклування [7].

З огляду на зазначене вище бачимо, що зміст права пацієнта на надання інформованої згоди на медичне втручання на даний час безпосередньо законодавчо не визначене. Для вирішення вказаної проблеми у Верховні Раді України сьогодні знаходиться законопроект спрямований на вирішення вказаних суспільних відносин.

Нормативне затвердження мінімально необхідного обсягу інформування пацієнта може істотно поліпшити ситуацію з юридичними конфліктами, що виникають у разі неотримання пацієнтом бажаних результатів, на які він розраховував, погоджуючись на медичне втручання.

Безумовно, не можна не брати до уваги, що всі пацієнти мають різний рівень знань у медичній сфері. Вважається, що рішення питання про те, яка саме інформація є необхідною і достатньою, входить у компетенцію лікарів та юристів.

Список використаних джерел:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року №2801-ХІІ (в редакції Закону від 9 лютого 2006 року) // ВВР України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.
2. Конституція України – Електронний ресурс. – [Режим Доступу]: <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року (із змінами та доповненнями) // ВВР України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
4. Про Клятву лікаря : Указ Президент України від 15.06.1992 № 349 – Електронний ресурс. – [Режим Доступу]: <http://zakon4.rada.gov.ua>
5. Стеценко С.Г. Защита прав пациента и информированное согласие // Здравоохранение. - 2001. - № 12. - С. 129-135.
6. Медичне право України: Підручник / Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я. // За заг. ред. д.ю.н., проф. С.Г. Стеценка. -К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. - 507 с.
7. Проект Закону про права пацієнтів № 2438 від 01.03.2013 – Електронний ресурс. – [Режим Доступу]: <http://zakon4.rada.gov.ua>

Деформації правосвідомості

Оверченко А.І., старший викладач кафедри психології та педагогіки ННПІ НАВС, кандидат психологічних наук

Правосвідомість є найважливішою умовою формування правової держави України, яка знаходиться на шляху євроінтеграції. У функціонуванні правової свідомості важливу роль виконують різні її прояви, під якими розуміються певні налаштованість і спрямованість людини під впливом домінуючих ідей і поглядів, уявлень і почуттів. Деформація правової свідомості – це один з її проявів, що може призводити до правопорушень. Це такий прояв правосвідомості, при якому в людини формуються певні ідеї, уявлення, погляди, знання, почуття і настрої, переживання і емоції, які викривлено (деформовано) відображають юридичну дійсність. Виділяють наступні види деформацій правосвідомості: правовий інфантилізм, правовий нігілізм, правовий негативізм, правовий ідеалізм (фетишизм), правовий дилетантизм, правову демагогію, «переродження» правосвідомості. Вони, перш за все, стосуються деформації індивідуальної правосвідомості, що не виключає їх виникнення на груповому і суспільному рівнях.

Правовий інфантилізм є найм'якшим різновидом деформації правосвідомості. Він виникає або на основі повної відсутності знань про будь-який елемент правової дійсності (тоді можна говорити про «первинну» прогалину у правовій свідомості), або на основі забуття таких знань («вторинна» прогалина). Правовий інфантилізм представляє собою несформованість правової свідомості, яка обумовлена недостатністю правових знань, відсутністю чітко визначених правових установок. Образ права в індивідуальній правосвідомості постає у вигляді аморфного утворення з неясними рисами та призначенням (О.О. Малиновський

Правовий нігілізм проявляється у загальному негативно-зневажливому, недовірливому або байдужому ставленні до правової дійсності, зокрема до права, закону, законності, держави, їх символів або навіть у повному запереченні їх соціальної цінності. Правовий нігілізм може включати в себе наявність установок на досягнення соціально значимих результатів неправовими засобами чи мінімальне їх використання у практичній діяльності.

Правовий негативізм проявляється у тому, що людина заперечує цінність права як універсального соціонормативного регулятора суспільних відносин. Людина вважає, що в більшості випадків без правового регулювання цілком можна обійтися, оскільки інші соціальні регулятори (моральні норми, звичаї, традиції, релігійні норми тощо) являються більш ефективними. Правовий негативізм характеризується прагненням людини до ігнорування права, але установка на здійснення правопорушень при цьому виді деформації у суб'єкта відсутня. Людина намагається налагодити суспільні стосунки без правового регулювання і вирішити проблеми без

звернення до компетентних державних органів.

Правовий ідеалізм (фетишизм) – це такий стан правосвідомості, при якому її носій, у зв'язку з різними обставинами, неадекватний реальності в тому сенсі, що абсолютизує, переоцінює роль і значення права та його інструментаріїв в організації суспільного життя і регулюванні суспільних стосунків. Але життя спростовує тезу про те, що тільки за допомогою законів можна кардинально змінити ситуацію у суспільстві, особливо, коли належним чином не спрацьовує механізм законодавчої, виконавчої та судової влади. Важливо, насамперед, мати належні політичні, економічні та організаційні умови, високу правову культуру населення, якісну конституцію і закони. Оскільки, право не може бути вище, ніж економічний лад і обумовлений ним культурний розвиток суспільства.

Правовий дилетантизм означає вільне поводження з законом або оцінювання юридичної ситуації (поверхове або неадекватне тлумачення правових норм, відсутність системного підходу при їх оцінці та ін.), що, в цілому, зумовлено легковажним ставленням до права. Особливої небезпеки цей різновид деформації правосвідомості може набути в разі тиражування таких підходів через засоби масової інформації (наприклад, усупереч дії презумпції невинуватості, визнання особи винною у вчиненні злочину до судового рішення).

Правова демагогія передбачає формування у людини однобічного уявлення про правову дійсність. Небезпечність правової демагогії полягає в тому, що особа, яка на неї орієнтується, припускає наявність певної цінності права, усвідомлює існування довіри до нього з боку інших людей і саме тому використовує його для досягнення власних корисливих інтересів, прикриваючи свої наміри розмовами про суспільне благо.

Феномен «переродження» правосвідомості є найнебезпечнішим проявом деформації правової свідомості, під яким розуміють випадки усвідомленого заперечення людиною законів, що супроводжуються наявністю у особи злочинного наміру, корисливих мотивів. Під «переродженням» правосвідомості розуміється такий вид її деформації, що виявляється в усвідомленому ігноруванні та запереченні закону і супроводжується наявністю у її носіїв наміру на здійснення правопорушень. Правосвідомість, що перероджується, виявляється у вигляді навмисного порушення законів та інших нормативно-правових актів, що супроводжуються здійсненням злочинів та інших правопорушень.

Відмічається, що кожен з видів деформації правосвідомості має свої специфічні детермінанти, але є і загальні для всіх, до яких відносяться: економічні чинники (спад виробництва, зниження обсягу промислової і сільськогосподарської продукції); соціальні процеси (різке розшарування українського суспільства, значна доля тих, хто мешкає за межею бідності); політичні явища (боротьба за владу в центрі та в регіонах, нестабільність політичних інститутів); правові чинники (еволюція української правової системи); чинники суспільного і духовного життя (відсталий світогляд, уявні цінності).

Психолого-педагогічні проблеми навчання і виховання курсантів навчальних закладів системи МВС

Валова А.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Пустовіт Ж.М.*

Сучасний розвиток органів внутрішніх справ України обумовлюється станом розвитку української державності, соціально-економічними і політичними перетвореннями, нарощуванням зусиль у боротьбі зі злочинними проявами. На перше місце виходять пріоритети зміни системи дійсних орієнтацій та ставлення працівників ОВС до своєї службової діяльності. Зростають вимоги до професійної та особистісної підготовки, вихованості працівників ОВС. Виникає нагальна потреба в реорганізації та вдосконаленні навчально-виховного процесу, системи виховної роботи у вищих навчальних закладах МВС України.

Для цілеспрямованого формування соціально-професійної зрілості курсантів вищих навчальних закладів МВС України необхідно створювати відповідні умови, серед яких провідними є психолого-педагогічні та методичні [5, с. 40].

В Україні засновниками сучасної професійної психології та педагогіки стали: Ю. Гільбух, П. Гончарук, І. Зязюн, Л. Карамушка, Н. Коломійський, Г. Костюк, В. Лоос, Ю. Машбиць, Є. Мілерян, В. Моляко, В. Рибалка, Ю. Трофімов тощо.

Останніми роками чимало науково-педагогічних працівників відомих навчальних закладів МВС України (Д. Александров, В. Барко, Г. Запорожцева, О. Левенець, М. Логачов, О. Іванова, Ю. Ірхін, М. Клімов, О. Конуп, О. Корнєв, В. Медведєв, О. Цільмак, Г. Яворська, Н. Ярема, О. Ярмиш) намагалися визначити модельні характеристики випускників спеціальних навчальних закладів, здатних успішно виконувати посадові обов'язки, дослідити вимоги професії до працівників [1, с. 246].

Нормативну базу професійної підготовки становлять насамперед Закон України «Про освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) відомчі нормативні документи (Накази МВС України № 519-1992, № 1279-1992, № 505-1994, рішення Колегії МВС № 3-1993 р.), «Положення про психолого-педагогічне супроводження навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах МВС України» від 28.07.2004 № 842.

Педагогічний процес спрямований на навчання, виховання, розвиток курсантів. Оскільки головним його елементом є особистість майбутнього фахівця, то процес підготовки до роботи з підлітками має бути побудований таким чином, щоб сприяти ефективному засвоєнню ним знань (правових, соціально-педагогічних, психологічних та ін.), оволодінню уміннями і навичками здійснення соціальної та виховної роботи з підлітками, формуванню і розвитку професійно значущих рис і якостей особистості.

В Україні забезпечення навчально-виховного процесу здійснюється на чотирьох рівнях:

1) світоглядному (враховується увесь діапазон сформованості ціннісних орієнтацій, соціальних ідеалів і норм);

2) соціологічному (аналізується соціально-культурний стан навчального закладу та можливості корекційного впливу на нього);

3) дидактичному (визначається відповідність змісту, форм, методів і засобів навчання кінцевим і проміжним цілям освіти);

4) психологічному (береться до уваги повний спектр психічних особливостей викладачів і слухачів, що призводить до використання різних за метою, змістом і характером психокорекційних програм розвитку) [2, с. 26].

Відповідно до п. 1.1. Розділу першого Положення про психолого-педагогічне супроводження навчально-виховного процесу у навчальних закладах МВС України, затвердженого Наказом Міністерства МВС України від 28.07.2004 № 842 «навчальні заклади МВС України покликані забезпечувати органи та підрозділи внутрішніх справ кваліфікованими та психологічно стійкими кадрами. Розв'язання цього завдання можливе лише за наявності ефективної системи психологічного забезпечення та психолого-педагогічного супроводження навчально-виховного процесу в навчальних закладах МВС України [4, с. 203].

Психолого-педагогічними проблемами на сьогодні є:

адаптація курсантів, слухачів до умов навчальної і службової діяльності,

сприяння їх професійному та особистісному становленню як висококваліфікованих фахівців, спроможних ефективно вирішувати покладені на них завдання та обов'язки

забезпечення поєднання форм і методів психології та педагогіки з урахуванням індивідуальних особливостей,

рівня спеціальних знань,

інтелекту та особистого ставлення до навчально-виховного процесу кожного курсанта, слухача.

Саме тому в основу навчально-виховного процесу мають бути покладені принципи гуманізму, демократизму, наступності та спадкоємності поколінь, толерантності. Це підкреслено в Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті [3, с.11].

Навчально-виховний характер будь-якого виду діяльності, в яку буде задіяний майбутній правоохоронець, повинен з'ясувати, по-перше, наскільки нова діяльність спроможна розвивати професійно значущі якості міліціонера, який у неї професійно-виховний потенціал. По-друге, наскільки педагогічно грамотно обрані цілі, розроблена методика, матеріальне і технічне оснащення тощо.

Список використаних джерел

1. Андрушко Я.С. Психологічні засади навчально-виховного процесу майбутнього правоохоронця за кордоном і в Україні // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2013. - №2. – С. 246-254.
2. Ануфрієв М. І. Вищий заклад освіти МВС України: науково-практичний посіб. / М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, О. Н. Ярмиш. – Х.: Ун-т внутр. справ, 1999. – 369 с.
3. Про Національну доктрину розвитку освіти. Доктрина. Указ Президента України від 17.04.2002 № 347/2002 // Офіційний вісник України від 03.05.2002 р., № 16, стор. 11.
4. Положення про психолого-педагогічне супроводження навчально-виховного процесу у навчальних закладах МВС України. Наказ МВС України від 28.07.2004 № 842 // Офіційний вісник України від 19.11.2004 р., № 44, стор. 203.
5. Черкашин А. І. Проблема професійно-орієнтованого виховання майбутніх працівників органів внутрішніх справ у педагогічній теорії // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2012. - №3, С.40-48.

Проблеми застосування програм виховного впливу до окремих категорій неповнолітніх засуджених до позбавлення волі

Гринчук Р.А., студент юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС
Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент *Ніколенко Д.О.*

Побудова демократичного громадянського суспільства, заснованого на верховенствах права і поваги до прав людини, вимагає створення відповідних умов для наповнення новим змістом методів, форм, прийомів організації та реалізації виправлення і ресоціалізації засуджених у контексті міжнародних стандартів поведінки із засудженими та сучасними науковими підходами до вдосконалення кримінально-виконавчого права (Є.М. Бодюл, О.М. Джу́жа, А.В. Кирилюк, О.Г. Колб, В.О. Корчинський, В.А. Львовичкін, М.П. Мелентьєв, Г.О. Радов, С.Я. Фаренюк та ін..)

Особливим показником цивілізаційного рівня вдосконалення системи виконання покарань в умовах позбавлення волі є стан правового, соціального та психолого-педагогічного супроводження життєдіяльності неповнолітніх засуджених в умовах позбавлення волі. Особливої уваги вимагає до себе проблема індивідуального і диференційованого підходу до ресоціалізації в умовах позбавлення волі неповнолітніх з особливими потребами, неповнолітніх з легкими формами олігофренії (МКХ-10, F-70) (О.В. Беца, В.І. Бондар, В.І. Кривуша, С.Д. Максименко, В.С. Медведєв, Д.О. Ніколенко, О.П. Северов, В.І. Синьов, М. О. Супрун).

Олігофренії – це група вроджених або набутих у ранньому віці (до 3 років) хворобливих станів психіки, що характеризуються загальними клінічними ознаками, котрі дозволяють розглядати їх у практичній експертній роботі як єдину клінічну форму. Олігофренії поєднує загальна психічна неповноцінність, що виявляється не тільки в недорозвиненості інтелекту і мислення, а й усіх інших психічних функцій: сприйняття, пам'яті, уваги, мови, локомоторних особливостей, емоційно-вольової сфери. Ступінь виразності вродженого слабоумства може бути дуже різним. Від інших форм недоумства олігофренія відрізняється тим, що вона є не зниженням інтелекту й інших функцій психіки, як це буває при інших психічних захворюваннях, а їх первинним недорозвитком. Олігофренії спричиняють неправильне формування або раннє ураження головного мозку. Хоча констатація вродженого слабоумства показує, що мова йде про патологічний, зумовлений хворобою стан, однак виступати як медичний критерій неосудності вона може бути лише в поєднанні з юридичним критерієм. Без цього психічна патологія (легка ступінь слабоумства) може бути лише умовою, що сприяє скоєнню протиправної дії, яку суд має право враховувати як обставину, котра пом'якшує відповідальність. Фактичний психічний недорозвиток цих хворих стає медичним критерієм неосудності тільки тоді, коли він позбавляє хворого можливості розуміти свої дії або керувати ними. За таких умов 80% неповнолітніх із легкою ступінню олігофренії потрапляють в умови позбавлення волі.

Не дивлячись на загальну ознаку олігофренії – недорозвиненість психіки загалом, особи, котрі страждають на дебільність, мають свою індивідуальність як за характерологічними особливостями, так і за соціальними, що, на відміну від імбецильності і тим більше від ідіотії, дозволяє говорити про особистісні особливості хворих. Ці особливості спостерігаються в різних ступенях виразності між двома основними варіантами: з одного боку, крайньою розгальмованістю, рухливістю, збудженістю, настирливістю, конфліктністю, гіперсексуальністю хворих, а з іншого – постійною загальмованістю, в'ялістю, апатичністю, байдужістю до всього навколишнього. Часто всі прояви виражені помірно, в деяких випадках характерологічні особливості дебільних осіб нагадують окремі варіанти патології характеру при психопатіях, а іноді вони виразні настільки дисгармонійно, що можна говорити про емоційно-вольові порушення, які досягають рівня хворобливих розладів. Особливою рисою емоційної сфери зазначених осіб при всіх характерологічних варіантах є недостатність вищих емоцій, що проявляється у хворих за відсутності природної для здорової людини потреби пізнати навколишнє середовище: в них є цікавість, але немає потягу до пізнання. Загальна особливість вольової сфери – поєднання слабкості ініціативи з імпульсивністю поведінки, підвищеної навіюваності, схильності до наслідування зі впертістю. При всій слабкості витримки та низькій здатності стримувати свої потяги, недостатності цілісного обмірковування своїх вчинків і підвищеній навіюваності хворі з легким ступенем дебільності можуть достатньо корегувати свою поведінку залежно від зміни ситуації та передбачати наслідки своїх вчинків.

Отже, у поєднанні із віковими особливостями підліткового віку зазначені індивідуально-типологічні особливості даної категорії засуджених актуалізує проблему необхідності подальшої спеціальної розробки, змістового вдосконалення та підвищення рівня ефективності реалізації програм диференційованого виховного впливу для осіб підліткового віку з особливими потребами, вказує на необхідність організаційних, правових, соціальних та психолого-педагогічних заходів спрямованих на вдосконалення процесу реасоціалізації у виховних колоніях із врахуванням міжнародного досвіду.

Список використаних джерел:

1. Європейські пенітенціарні правила // Права людини і професійні стандарти для юристів у документах міжнародних організацій. – Амстердам-Київ, 1996.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 лип. 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 3–4. – Ст. 21.
3. Колб О. Г. Запобігання злочинності у місцях позбавлення волі : навч. посіб. / Колб О. Г. – Луцьк : ПБВ «Вежа» Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. – 494 с.
4. Радов Г. О. Першочергові проблеми пенітенціарної політики України на сучасному етапі / Г. О. Радов // Проблеми пенітенціарної теорії та практики. – К. : ПБВ КІВС, 1996. – С.14–15.
5. Синьов В. М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії / Синьов В. М. – К. : «МП ЛЕСЯ», 2010. – 779 с.
6. Синьов В. М. Педагогічні основи ресоціалізації злочинців / Синьов В. М., Радов Г. О., Кривуша В. І., Беца О. В. – К. : Леся, 1997.

Динаміка показників дезадаптованості в учнів професійно-технічного навчального закладу

Грідіна К.І., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат психологічних наук Власенко С.Б.

Європейська спрямованість розвитку України передбачає масштабні зміни у суспільстві, економіці, промисловості. Це зумовлює формування низки сучасних вимог до професійної компетентності кваліфікованого робітника. Успішна професійна реалізація особистості неможлива в умовах дезадаптації до соціального середовища. Особливої ваги дана проблема набуває для учнів професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ).

Проблема адаптації та дезадаптованості особистості до соціального середовища в різні періоди онтогенетичного розвитку є предметом дослідження багатьох авторів. Аналіз теоретичних джерел надає можливість виділити наступні напрямки досліджень в межах даної проблеми: 1) готовність дитини до шкільного навчання та шкільна адаптація (Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, З. Калмикова та ін.); 2) адаптація студентів до навчання у вузі (О. Гушко, О. Дроздова, Н. Клименко, С. Соколовська, Т. Тернавська та ін.); 3) проблема адаптації та дезадаптованості осіб із обмеженими можливостями здоров'я (Т. Гребенюк, І. Іванова, В. Синьов, Є. Синьова, А. Шевцов та ін.). Проте проблема адаптації вчорашніх дев'ятикласників до умов ПТНЗ станом на сьогодні залишається недостатньо вивченим питанням, важливість якого зумовлена, в першу чергу, встановленням нових типів стосунків та новими формами діяльності.

Метою нашої доповіді є виявлення динаміки показників дезадаптованості у учнів ПТНЗ.

Дослідження проводилося на базі Київського вищого професійного училища технологій та дизайну виробів із шкіри. Дослідною роботою були охоплені 40 учнів ПТНЗ, з них 20 – учні першого курсу та 20 – учні третього курсу.

У своєму дослідженні ми виходили з того, що соціальна дезадаптація - порушення процесу активного пристосування індивіда до умов соціального середовища засобами взаємодії і спілкування за хибного або недостатньо розвиненого уявлення людини про себе і свої соціальні зв'язки та міжособистісні контакти.

В ході дослідження було встановлено, що у структурі соціального компоненту адаптації, дезадаптованість визначається соціальним середовищем розвитку особистості, яке включає найближче оточення. З віком соціальна дезадаптація поглиблюється (учні частіше прогулюють заняття, починають вживати алкоголь та наркотики, можуть здійснювати протиправні дії).

У структурі професійного компоненту адаптації було встановлено значне підвищення успіхів у навчанні у третьокурсників, порівняно з першокурсниками. При цьому виявлено, що учні першого курсу прагнуть до отримання знань, а на третьому курсі дане прагнення змінюється інтересом до професії.

У структурі індивідуально-особистісного компоненту адаптації були досліджені такі показники дезадаптованості як депресивність, тривожність, фрустрованість, агресивність та ригідність. Результати показали, що 15% досліджуваних мають масковану депресію. Зниження рівня депресії залежить від періоду навчання (стан без депресії характерний для 70% учнів 1 курсу та 85% учнів 3 курсу). У першокурсників переважають такі показники як тривожність, фрустрованість та ригідність. Агресивність знаходиться на середньому рівні в обох групах, при цьому у третьокурсників надмірна агресивність проявляється частіше, ніж у першокурсників (40% та 20% відповідно) (див. табл. 1).

Таблиця 1

Самооцінка психічних станів у учнів ПТНЗ (%)

Досліджувані	Тривожність			Фрустрованість			Агресивність			Ригідність		
	Не виражена	Помірна	Надмірна	Не виражена	Помірна	Надмірна	Не виражена	Помірна	Надмірна	Не виражена	Помірна	Надмірна
I курс	30	50	20	20	40	40	30	50	20	10	60	30
III курс	50	40	10	35	55	10	10	50	40	70	20	10

При дослідженні рівня тривожності було встановлено, що у учнів ПТНЗ прояв особистісної тривожності переважає над проявом реактивної тривожності. При цьому тривожність третьокурсників, порівняно із учнями першого курсу, знижується (див. табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка особистісної та реактивної тривожності у учнів ПТНЗ (%)

Рівні	Особистісна тривожність		Реактивна тривожність	
	I курс	III курс	I курс	III курс
Високий	40	30	35	25
Помірний	45	50	30	25
Низький	15	20	35	50

Таким чином, аналіз емпіричних даних доводить, що у учнів ПТНЗ в процесі навчання відбувається покращення професійної та індивідуально-особистісної адаптації: з віком знижується депресивність, тривожність, фрустрованість, ригідність у даної категорії осіб. При цьому спостерігаємо підвищений рівень агресивності у третьокурсників. Зі сторони соціального компоненту адаптованості проявляється негативна динаміка.

Будемо говорити про необхідність психолого-педагогічного корекційного впливу з метою полегшення процесу адаптації.

В наступних дослідженнях ми плануємо вивчити особливості процесу адаптації до умов навчання у ПТНЗ осіб із особливими потребами здоров'я.

Особливості психічних станів працівників органів внутрішніх справ, які повернулись із зони проведення антитерористичної операції

Козлова А.Г., слухач ННІЗН НАВС

Науковий керівник: доктор психологічних наук, доцент Кудерміна О.І.

В умовах сучасного реформування органів внутрішніх справ постає актуальним питання розгляду особливостей психічних станів працівників ОВС, які повернулись із зони АТО. Необхідно констатувати, що поряд з отриманням бойового досвіду працівники також зазнають і психічних травм.

Нажаль, даному питанню приділяється недостатня увага, з огляду на притаманні для сьогодення тенденції реформування системи ОВС в напрямі наближення її діяльності до європейських стандартів.

Водночас, цілеспрямований рух у напрямку реформування потребує підготовки та спрямування особового складу до професійної діяльності в новому руслі. Зазначене зумовлює необхідність окреслення очікуваних трансформацій: по-перше, соціальних, економічних та політичних засад правоохоронної діяльності, а, по-друге, її психологічних основ. Останні передбачають наявність високого рівня психологічної підготовленості особового складу до виконання функціональних обов'язків після перебування в зоні АТО.

Перебуваючи в зоні АТО працівники ОВС перебувають в постійному напруженні, яке пов'язане з виникненням екстремальної ситуації.

Надзвичайні (екстремальні) ситуації характеризуються, насамперед, надсильним впливом на психіку людини, що викликає у неї травматичний стрес. Психологічні наслідки травматичного стресу в крайньому своєму прояві виражаються в посттравматичному стресовому розладі (ПТСР), що виникає як затяжна або відстрочена реакція на ситуації, пов'язані з серйозною загрозою для життя чи здоров'я.

Інтенсивність стресогенного впливу в ситуаціях, пов'язаних із загрозою існуванню людини, буває настільки велика, що особистісні особливості або попередні невротичні стани вже не грають вирішальної ролі в генезі ПТСР. Звичайно, їх наявність може сприяти розвитку, відобразитися в клінічній картині ПТСР, проте останнє може розвинути в катастрофічних обставинах практично у кожної людини навіть при повній відсутності явної особистісної схильності.

Нами було проведено психодіагностичне дослідження працівників полку спеціального призначення громадської безпеки («Беркут»), які перебували в зоні АТО, з метою визначення особливостей психологічних станів.

Вибірка складалась з 30 чоловік, які перебували в зоні АТО 30 днів, з моменту повернення минуло 5 місяців, чоловіки віком від 21 до 37 років, діапазон стажу роботи в ОВС складає від 2 до 16 років.

Дослідження проводилось за методиками: Спілберга-Ханіна (на визначення рівня тривожності), Шкала оцінки впливу травматичної події (IMPACT OF EVENT SCALE-R - IES-R), опитувальник Бека (для оцінки депресії).

Середні значення отриманих результатів показали, що група має помірний рівень особистісної та реактивної тривожності, відсутність депресивних станів та низький рівень впливу травматичної події. Дані свідчать про те, що психологічний стан працівників через 5 місяців

відмічається як стабільний, лише три працівники з даної вибірки мають ознаки депресивного стану, підвищений рівень тривожності та високий рівень впливу травматичної події.

За допомогою кореляційного аналізу було виявлено, що при підвищенні рівня впливу травматичної події підвищується рівень депресії (0,432 при $p=0,05$), а при підвищенні рівня депресії підвищується рівень особистісної тривожності (0,600 при $p=0,05$). Цікавим залишився факт, що а ні вік, а ні стаж роботи не впливають на рівні депресії, тривожності та впливу травматичної події.

Узагальнюючи отримані результати, ми знаходимо підтвердження того, що навіть при певній готовності до екстремальних ситуацій у працівників ОВС виникають деякі зміни психологічного характеру пов'язані з перебуванням в екстремальних ситуаціях.

Виявлені нами особливості психічних станів у працівників, які перебували в зоні АТО є складовими посттравматичного стресового розладу. Людині притаманне прагнення до екзистенціальної безпеки. Значні культурні зрушення, загибель людей підчас проведення антитерористичної операції додають працівникам кризу глибоко внутрішнього, особистісного характеру, породжуючи так звану кризову свідомість. До неї звичайно відносять свідомість, що характеризується таким набором ознак: занепокоєння, тривожність, страх, невпевненість у завтрашньому дні, явно чи неявно виражене песимістичне сприйняття дійсності.

Узагальнюючи проведення дослідження, можна дійти висновку, що на даному етапі існує реальна необхідність підвищення якісного рівня надання психологічної допомоги консультативного та психотерапевтичного характеру працівникам органів внутрішніх справ, які збираються, перебувають чи повернулись із зони АТО.

Список використаних джерел:

1. Владислава Н. Особенности краткосрочной интенсивной психотерапии и подготовки психологических кадров для работы в экстремальных ситуациях // Доклады X итоговой конференции Европейской ассоциации психотерапии европейского конгресса по психотерапии. Москва, 1–4 июля 2001.
2. Котенев И. О. Психологические реакции работников милиции в чрезвычайных обстоятельствах и постстрессовые состояния: предупреждение и психологическая коррекция // Психопедагогика в правоохранительных органах, 1996, №1(3), с. 76–84.
3. МКБ-10. Классификация психических и поведенческих расстройств. Исследовательские диагностические критерии. ВОЗ, Женева, СПб. 1995.
4. Посттравматичні стресові розлади: діагностика, лікування, реабілітація/методичні рекомендації [уклад.: Волошин В.П. та ін.] – Харків, 2002. – 47с.
5. Тарабрина Н. В., Лазебная Е. О., Зеленова М. Е. и др. Психологические характеристики лиц, переживших военный стресс // Труды Института психологии РАН. М., 1997. С. 254–262.

Особливості емоційного розвитку студентів з різним типом темпераменту

Пртика Б.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор Хохліна О.П.

Об'єктом теоретико-емпіричного дослідження була емоційна сфера психіки студентів, предметом – особливості емоційного розвитку студентів з різним типом темпераменту. Мета дослідження – виявити наявність

особливостей в емоційній сфері студентів залежно від їх темпераменту.

На теоретичному етапі вивчення праць В.Вунда, В.Джеймса, Б.М.Теплова, В.Д.Небиліцина, Е.П.Ільїна, І.Бека, Л.Божович, Д.Ельконіна, О.Запоржця, Г.С.Костюка та ін. показало, що важливим проявом психічного благополуччя є стан емоційної сфери людини. Емоції – психічний процес, який відображає особисту значущість та оцінку внутрішніх та зовнішніх ситуацій для життєдіяльності людини у формі безпосередніх переживань. До видів емоцій відносять афекти, власне емоції, почуття, настрої, стрес та фрустрація. Емоції виконують відображувально-оцінну, мотиваційну, сигнальну, прогностичну, активаційно-енергетичну, комунікативну, регулюючу, маніпулятивну, пізнавальну, організуючу та інші функції. В онтогенезі емоційна сфера людини розвивається найбільшою мірою від народження до 20 – 22 років. У розвитку емоцій людини відіграють біологічні та соціальні чинники.

Всі люди відрізняються між собою, вони по-різному реагують на життєві обставини. Одні люди збуджуються сильно, діють енергійно, інші – слабо та не енергійно. Одні люди стримані й врівноважені, інші при аналогічній ситуації відразу спалахують та діють поривчасто. Такі індивідуальні особливості визначаються темпераментом. Темперамент – це психічна властивість особистості, яка характеризується динамікою протікання психічної діяльності. Темперамент проявляється у загальній активності, у моториці та емоційності.

На думку В.Д.Небиліцина, саме загальна активність, моторика та емоційність складають структуру темпераменту й лежать в його основі. Характеризуючи на цій основі основні типи темпераменту, він використовує й характеристики емоційності людини – вразливість, імпульсивність, емоційна лабільність. Однак конкретних та більш повних змістовних даних щодо особливостей емоційної сфери соціального характеру у представників, зокрема студентів, різного темпераменту у літературних джерелах не віднайдено. Це й зумовило необхідність проведення нами спеціального емпіричного дослідження.

На емпіричному етапі дослідження з метою вивчення емоційної сфери та темпераменту у студентів

Використовувались такі методики дослідження, як методика «Чотирьохмодальний емоційний опитувальник» Л.А.Рабіновича, методика «Емоційна збудливість - врівноваженість» Б.Н.Смірнова, методика «Оцінка емоційної зрілості» під редакцією О.Я.Чебикіна, опитувальник «Переважаючий тип темпераменту» А. Белова. Досліджуваними були студенти другого курсу навчально-наукового інституту права та психології НАВС, які навчаються за напрямом підготовки «Психологія», у кількості 25 осіб. Були отримані емпіричні дані, які показали наступне.

1. Серед досліджуваних найбільше виявилось тих, хто має холеричний та сангвінічний тип темпераменту. Значно менший відсоток досліджуваних студентів має флегматично-меланхолічний, меланхолічний, холерично-сангвінічний, сангвінічно-флегматичний, флегматичний та змішаний типи темпераменту.

2. Емоційний розвиток студентів характеризується: домінуванням у них емоцій гніву та радості; емоційною збудливістю переважно високого та середнього рівня; недостатньою емоційною зрілістю за показниками емпатії

та саморегуляції; експресивність емоцій у досліджуваних виявилася достатньо розвиненою.

3. Співставлення даних щодо емоційного розвитку за показниками домінуючих емоцій, рівня збудливості-врівноваженості, емоційної зрілості за шкалами експресивності, емпатії, саморегуляції та віднесеність студента до певного типу темпераменту показало наявність зв'язку між досліджуваними явищами, що є підставою говорити про певні особливості емоційного розвитку особи залежно від найбільш біологічно обумовленої підструктури особистості – темпераменту.

На основі отриманих даних стало можливим побудувати психологічний профіль емоційного розвитку студентів різних темпераментів:

Меланхоліки:

емоційна зрілість - за показниками експресивності, емпатії, саморегуляції;

домінуючі емоції – радість, гнів;

емоційна збудливість – високий рівень.

Флегматики:

емоційна зрілість - за показниками експресивності, саморегуляції;

домінуючі емоції – гнів;

емоційна збудливість – середній рівень.

Холерики:

емоційна зрілість - за показниками експресивності та емпатії;

домінуючі емоції – радість, гнів;

емоційна збудливість – високий рівень.

Сангвініки:

емоційна зрілість - за показником експресивності;

домінуючі емоції – радість, гнів;

емоційна збудливість – середній рівень.

Отримані дані мають наукову новизну та практичне значення. Зокрема, вони визначають шляхи роботи з формування у студентів емоційної зрілості; при роботі зі студентами з різним темпераментом слід враховувати особливості їх емоційної сфери.

Про теоретичний підхід до розв'язання проблеми збереження психологічного здоров'я у майбутнього правоохоронця

Стрижак О.Г., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор Хохліна О.П.

Однією з найбільш актуальних наукових проблем є проблема збереження психологічного здоров'я працівників, діяльність яких здійснюється в екстремальних умовах, призводить до емоційного вигорання, професійної деформації. До такої діяльності належить і діяльність юриста, зокрема правоохоронна діяльність. На основі теоретичного дослідження проблеми, в результаті вивчення праць таких вчених, як Д.О.Александров, В.Г.Андросюк, Л.І.Казміренко, О.М.Костенко, М.В.Костицький, О.І.Кудерміна, В.О.Лефтеров, С.Д.Максименко, В.М.Маркін, В.С.Медведев, І.М.Охріменко, В.В.Романов, А.В.Хоменко, О.П.Хохліна, О.К.Черновський, Ю.В.Чуфановський та ін., визначено один із

можливих шляхів розв'язання проблеми.

Професійна діяльність юриста за профілем розподіляється на правотворчу, правоохоронну, правозастосувальну. Таким чином, правоохоронна діяльність, як соціальна діяльність, яка здійснюється у сфері права, теж відноситься до юридичної діяльності. Її специфіка – у вимогах соціальності, законності, моральності. Правоохоронна діяльність характеризується також розмаїтістю задач, що розв'язуються у межах правової норми; виконанням в умовах правового регулювання; спілкуванням в умовах правового регулювання; високим рівнем емоційної напруженості; правом та обов'язком застосовувати владу від імені закону; організаційною стороною; необхідністю долати опір осіб та груп; творчим характером та ін.

Професійна підготовка правоохоронця передбачає засвоєння професійних знань, умінь, навичок, а також професійної діяльності та її психологічних складових в особистісному контексті – у плані становлення особистості як саморегульованого системного утворення, що складається з соціально значущих психічних властивостей, які забезпечують вибірковість відношень та регуляцію поведінки людини як поведінки суб'єкта активності. Повнота характеристики особистості визначається сформованістю таких її ознак, як: відносна сталість, певна прогнозованість, наявність стрижня (стійкий психічний склад людини), сформованість морально-духовних цінностей, суспільно значущої мотивації, цілісність, унікальність, активність, вираження, відкритість, саморозвиток і саморегуляція та ін. Зрілість же особистості виявляється у свідомому керівництві своєю поведінкою, тобто у здатності бути адекватним й активним соціальним суб'єктом.

Найважливішим чинником придатності до правоохоронної діяльності розглядається нервово-психічна (емоційна) стійкість суб'єкта, що передбачає: його стресостійкість; високий рівень самоконтролю над емоціями й поведінкою; працездатність у критичних, що викликають фрустрацію, ситуаціях; адаптивні властивості нервової системи (сила, рухливість, чутливість, активність, врівноваженість, динамічність, лабільність, пластичність нервових процесів), які дають змогу на належному рівні зберігати працездатність у стані стомлення, здатність адекватно реагувати на різні події.

Отже, здатність до саморегуляції – найважливіша ознака, критерій сформованості особистості та професійного становлення юриста-правоохоронця. А формування здатності до саморегуляції, професійне становлення в особистісному контексті – необхідна умова збереження психологічного здоров'я – попередження емоційного вигорання та професійної деформації суб'єкта діяльності.

Психічна саморегуляція – система психічного самовпливу особистості з метою свідомого управління власними психічними станами відповідно до вимог ситуації та доцільності. Рівнями становлення особистісної саморегуляції розглядаються: 1) базальна емоційна саморегуляція; 2) волевов саморегуляція; 3) смислова, ціннісна саморегуляція. Лише в єдності її проявів та рівнів особистісна саморегуляція є базальною характеристикою особистості як саморегульованої системи психічних властивостей.

Основою становлення особистісної саморегуляції юриста-правоохоронця є формування емоційної саморегуляції, і щонайперше –

стресостійкості. Се Стресостійкість визначається як необхідний ступінь адаптації до впливу екстремальних факторів середовища і професійної діяльності; як стан фізичного, емоційного і психічного протистояння виснаженню, викликаного тривалим перебуванням в емоційно-напружених і значущих ситуаціях; як індивідуальна здатність організму зберігати нормальну працездатність.

Підвищення стресостійкості передбачає: 1) сприяння адаптації на основі використання усвідомленого механізму – копінг-стратегій; 2) професійний відбір; 3) формування індивідуального стилю діяльності; 4) формування позитивного ставлення до діяльності; 5) формування професійно важливих якостей; 6) формування власне здатності до саморегуляції. А засобами підвищення стресостійкості розглядаються: 1) саморегуляція професійної діяльності (здійснення цілеспрямованої діяльності, попереднє психологічне програмування дій та їх регуляція в ході самої діяльності); 2) самоконтроль професійної діяльності; 3) професійна компенсація (заміна недостатнього рівня розвитку однієї професійно-важливої якості більш високим рівнем розвитку; вироблення індивідуального стилю діяльності як компенсація недостатньо виражених здібностей і якостей певними способами діяльності тощо).

Використання захисних механізмів залежно від успішності адаптації студентів до вищого навчального закладу

Щиглюк В.А., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор Хохліна О.П.

Метою проведеного теоретико-емпіричного дослідження було виявлення наявності та характеру зв'язку між використанням студентами захисних механізмів та успішністю їх адаптації до ВНЗ.

На теоретичному етапі вивчення праць таких вчених, як: Ю.А.Александровський, Ф.Б.Березін, В.П.Казначеев, Л.К.Гришанов та ін. показало, що адаптація полягає щонайперше у пристосуванні до нових умов існування людини як організму, як носія психічного, як носія соціального. Адаптація до середовища відбувається не за рахунок зміни зовнішнього світу, а за рахунок внутрішніх змін в людині – її розвитку, трансформації картини світу й образу самого себе. В основі адаптації лежать усвідомлені та неусвідомлені механізми – копінг-стратегії та захисні механізми (механізми психологічного захисту). Завдяки неусвідомленим механізмам психологічного захисту, послаблюючи внутрішньоособистісні конфлікти (напруження, занепокоєння), обумовлені протиріччями між інстинктивними імпульсами несвідомого і засвоєними вимогами зовнішнього середовища, регулюється поведінка людини, підвищуючи її пристосовуваність і врівноважуючи психіку.

На емпіричному етапі дослідження, в результаті використання стандартизованих психологічних методик: «Шкали психологічного благополуччя» К. Ріффа, методики вивчення стресостійкості та адаптації Холмса та Раге, методики «Вивчення механізмів психологічного захисту» Плутчика Келлермана Конте, методики домінуючої стратегії психологічного захисту у спілкуванні В.В.Бойка були отримані наступні дані щодо

адаптованості студентів та використання ними захисних механізмів.

Дані щодо адаптованості студентів до ВНЗ показали, що за усіма шкалами психологічного благополуччя (позитивні відносини з тими, що оточують; автономія, управління середовищем, особистісне зростання, цілі у житті, самоприйняття) більшість (96%) досліджуваних виявилися адаптованими. Однак, дані про адаптацію студентів за ступенем стресостійкості свідчать про переважання серед них дезадаптованих (58%) (порівняно з адаптованими (42%)) – тобто тих, що мають високе стресове навантаження, проявляють низьку стресостійкість, є досить вразливими.

Вивчення у студентів неусвідомлених – захисних - механізмів адаптації виявило, що вони найбільшою мірою характеризуються використанням таких видів психологічного захисту, як: проєкція, раціоналізація (по 85%), заперечення (62%), компенсація (54%) Такі види психологічного захисту, як витіснення, регресія, заміщення студентами застосовуються незначною мірою (від 23 до 12%). У спілкуванні, відповідно до отриманих даних, переважаючими у них стратегіями психологічного захисту є стратегія миролюбства.

Співставлення даних щодо адаптованості студентів до ВНЗ та використання ними захисних механізмів показало наявність зв'язку між ними. Так, виявлено, що:

адаптовані студенти за показником стресостійкості на виразному рівні зв'язку схильні до використання такої домінуючої стратегії психологічного захисту у спілкуванні, як «агресія». До стратегії миролюбства на високому та виразному рівні зв'язку вдаються як адаптовані, так і неадаптовані за цим показником студенти. Зв'язку стратегії уникнення з рівнем адаптованості не виявлено.

адаптовані за шкалами психологічного благополуччя на високому рівні зв'язку схильні до використання такої стратегії психологічного захисту у спілкуванні, як «миролюбство», тоді як неадаптовані – «уникнення». Отже, для адаптованих характерними стратегіями психологічного захисту у спілкуванні є стратегія агресії; для дезадаптованих – стратегія уникнення. Стратегія миролюбства використовуються як адаптованими, так і неадаптованими студентами.

для адаптованих за показником стресостійкості характерним на виразному рівні зв'язку є використання таких видів психологічного захисту, як : «витіснення», «регресія» та «заміщення»; всі інші види захисту використовуються як адаптовані, так і неадаптовані студенти.

для адаптованих за шкалами психологічного благополуччя характерним на низькому рівні зв'язку є використання такого виду психологічного захисту, як «раціоналізація».

для дезадаптованих - на високому рівні зв'язку – психологічного захисту «проєкція». Отже, успішності адаптації студентів сприяє використання ними психологічних захистів «витіснення», «регресія» та «заміщення».

Отримані дані стали підставою для висновку про те, що успішність адаптації студентів пов'язана з використанням ними певних захисних механізмів. Усвідомлення значення та використання тих, що допомагають адаптуватися до ВНЗ, та тих, що заважають цьому, переведення адаптаційних процесів у русло використання копінг-стратегій сприятиме процесу пристосування юнаків до нових умов навчання та їх особистісному розвитку.

Місце і роль венчурного капіталу в інноваційному процесі

Білясва А.М., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри Чугай О.М.

Необхідність виникнення та розвитку венчурного капіталу зумовлена неспроможністю традиційної фінансової системи запропонувати будь-які інші форми фінансування малих та середніх підприємств. Якщо звернутися до світового досвіду, то можна дійти висновку, що одним з механізмів активізації інноваційної діяльності є застосування і розвиток венчурного (ризикового) бізнесу в країні, а основною формою інвестицій стає венчурний капітал.

Хотілося б звернути увагу на те, що традиційно венчурний бізнес трактується як ризиковане підприємництво, ведення справ з високою імовірністю ділової невдачі або провалу. Однак, на мою думку, потрібно розглядати венчурний бізнес насамперед як підприємницький. Він багато в чому базується на особистісних якостях бізнесмена, його таланті, здібностях до ведення підприємницької діяльності. Венчурний інвестор приходить на тривалий термін, зацікавлений в одержанні контролю над об'єктом інвестиції, прагне підвищити його ринкову ціну за рахунок позитивних економічних дій (раціоналізація структури і керування, впровадження технологічних інновацій, реінвестування прибутку).

Законодавчо визначено, що венчурний капітал є грошима інвестиційних фондів чи фірм, що спеціалізуються на фінансуванні росту молодих компаній, звичайно за винагороду у вигляді доходу на акціонерний капітал.[2].

У країнах з розвитою ринковою економікою відсутній простір для розвитку підприємницької діяльності, на відміну від України. Ще не всі ринкові місця зайняті, а конкуренція ще не має настільки твердого характеру, як у розвинених країнах. Особливо це відноситься до сфери інформаційних технологій.

Переваги венчурного фінансування полягають у тому, що створювані невеликі фірми мають доступ до фінансових ресурсів, а також можливість консультацій з питань виробництва, фінансів, управління персоналом, чим забезпечуються гнучкість в управлінні та швидкість прийняття рішень. Венчурний капітал традиційно орієнтується на малі та середні підприємства, віддаючи перевагу приватним компаніям і спільним підприємствам. Пріоритетними для венчурного капіталу є галузі, продукція яких має значний внутрішній ринок збуту, та такі, що не залежать від імпорту. Наявність експортного потенціалу підвищує привабливість підприємства, але не є суттєвим чинником інвестицій [3].

Суть роботи венчурного капіталу полягає в тому, що фірми цього капіталу (інвестиційні венчурні фонди, венчурні капіталісти), так само як і банки, надають фінансові кошти, необхідні для інновацій, але аж ніяк не гарантують прибутки, і які не передбачають відшкодування збитків у разі провалу. Інвестуючи в компанію кошти, акціонер повинен заздалегідь передбачати можливий вихід, тільки з реалізацією якого можливе отримання доходу. Способи виходу венчурного інвестора залежать від зрілості економіки країни, в якій здійснюється подібний вихід.

Після оцінки різних ринків України можна дійти висновку, що

найпривабливішими сферами венчурного інвестування є будівництво, переробка сільгосппродукції, харчова промисловість, роздрібна торгівля. Однак, через економічну та політичну нестабільність і невизначеність, складність пошуку відповідних кандидатів для інвестицій, низький рівень підприємницької культури та навичок, значний обсяг кримінального капіталу в українській економіці, відсутність зацікавленості приватних інвесторів, складні умови для «виходу» інвестицій в Україні існують проблеми для функціонування вітчизняного венчурного капіталу.

Підводячи підсумок, відзначимо, що Україна має дуже серйозний нереалізований потенціал роботи з венчурним капіталом. Уже є, нехай невеликий, але позитивний досвід роботи в цьому напрямку. Звичайно, у функціонуванні вітчизняного ризикового капіталу ще є значна кількість нерозв'язаних проблем, які уповільнюють його розвиток, але при їх успішному подоланні економіка матиме необмежене джерело необхідних фінансових ресурсів для подальшого розвитку. У цій ситуації надзвичайно важлива як проста взаємодія вітчизняних фахівців, керівників, чиновників із представниками ризикового капіталу, так і усвідомлення роботи на єдиний результат, при якому виграють усі.

Список використаних джерел:

1. Про інститути спільного інвестування закон України від 05.07.2012 р. 5080-VI // Відомості Верховної Ради. — 2013, № 29
2. Кузнецова І.С. Інститут венчурних інвестицій: стан та перспективи розвитку в Україні / І.С. Кузнецова // Наука та інновації. — 2008. — № 1, Т. 4. — С. 87–95.
3. Рязанова Н.С. Міжнародні фінанси: Навчально-методичний посібник. — Київ: Вид-во КНЕУ

Поняття грошей та їх функції

Власенко К.О., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри Чугай О.М.

На сьогоднішній день існує багато визначень поняття «гроші». Найбільш чітко та змістовне визначення сформулював Адам Сміт, зазначивши, що ми використовуємо гроші, звільняючись від них, тобто це універсальний різновид речі, яку людина може використовувати, тільки віддавши її іншим людям, у той час як інші види речей використовуються людьми через придбання, присвоєння [2].

Під поняттям «гроші» часто розуміється все те, що звичайно приймається в обмін на товари і послуги; продукт угоди між людьми; товар особливого роду, що виконує роль всезагального еквівалента; те, що використовується як гроші. Також в науковій літературі поняття «гроші» розуміється як: будь-який товар, що функціонує як засіб обігу; лічильна одиниця і засіб збереження вартості; засіб обміну, загальноприйнятий у даному платіжному співтоваристві; загальновизнаний засіб платежу, який приймається в обмін за товари і послуги, а також при оплаті боргів.

Яскравим прикладом суто функціонального підходу в цьому питанні слугує визначення К. Р. Макконелла і С. Л. Брю: «Гроші – це те, що гроші роблять. Усе, що виконує функції грошей і є гроші» [1].

На думку німецького філософа і соціолога Г. Зіммеля, історична місія грошей полягає не тільки в «полегшенні торгівлі» та розвитку «ринкової

економіки», а й у формуванні «економічної людини» з її особливими ціннісними установками, – у формуванні того, що називається «трудовою етикою». Гроші несуть зміни не лише у «світ речей» і не лише у «світ людей», вони відіграють певну роль у зміні внутрішнього «світу людини», її зацікавленні, ідеалів, прагнень і етичних критеріїв. Гроші «змінюють систему людських цінностей, ставлять себе в центр соціально-історичної системи цінностей» [5].

Економічні функції грошей в своїй єдності дають загальне уявлення про їх роль в суспільному розвитку.

Але в процесі розвитку товарно-грошових відносин не лише ускладнюються їх функції, а й з'являються нові в нових формах та ознаках. За своїм місцем і значенням в економічному процесі і товарному обміні гроші завжди виступали в ролі специфічного товару, який реалізовує своє призначення загального еквіваленту в своїх функціях [4].

Сьогодні є важливим розуміння сутності грошей саме через виконуваними функції, а не інші економічні категорії, оскільки саме у них найповніше проявляється їх соціально-економічна сутність і роль у сферах виробництва і обміну. Гроші виконують такі функції:

Міра вартості - її сутність полягає в тому, що гроші виступають засобом вимірювання вартості всіх інших товарів. Кожен товар має вартість, тобто в ньому втілена абстрактна праця, він містить певну кількість суспільно необхідної праці і саме через це всі товари є сумірними, їх вартість можна виміряти якимось одним товаром, який у цих умовах набуває характеру загального еквівалента [3].

Засіб обігу - суть цієї функції грошей полягає в тому, що гроші виступають посередником в обміні товарів. У метаморфозі Т-Г-Т вони відіграють роль посередника під час обміну однієї споживчої вартості на іншу [3].

Засіб нагромадження й утворення скарбів – суть полягає в тому, що гроші залишають сферу обігу й перетворюються на скарб. Цю функцію виконують повноцінні гроші, хоч у практиці сучасного грошового обігу товаровиробники нагромаджують і знаки повноцінних грошей у вигляді паперових грошей. Фіктивний бік скарбів, нагромаджених у вигляді паперових грошей, яскраво виявляється в періоди знецінення останніх [3].

Засіб платежу – зміст функції полягає в тому, що покупець сплачує за товар не в момент його купівлі, а через деякий час. Іншими словами, у цій функції гроші в своєму русі відриваються від товару і здійснюють самостійний рух. Він відбувається після руху товарів і саме в цьому реалізується функція грошей як засобу платежу. Реалізація цієї функції має місце під час продажу товару в кредит, виплаті заробітної плати, сплати податків тощо [3].

Світові гроші. Цю функцію виконують гроші, що виступають засобом руху товарів і послуг, які вийшли за межі окремої країни. У цій функції вони виступають як загальний купівельний, загальний платіжний засіб і як матеріалізація багатства взагалі. Функцію грошей як світових виконують повноцінні гроші. У функції світових грошей останні виступають у своїй первісній формі, у формі злитків [3].

Таким чином, розглянувши різні визначення розуміння поняття «гроші» та їх функції, можна зробити висновок, що гроші – це

загальноновизнаний засіб обміну товарів і оплати різних платежів. Їх сутність повністю можна виразити через виконувані ними функції, що, у свою чергу, здійснюють вплив на економічні відносини у сфері ринкової економіки.

Список використаних джерел:

1. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс. Принципы, проблемы и политика. — М.: Республика, 1992. — Т. 1. — С. 264
2. Малахов С.В. Основы экономической психологии: Уч. пособие / С.В. Малахов // Под общ. ред. Задорожнюка И.В., М., 1992. – 236с.
3. Маркс К., Энгельс. Ф. Твори. – С. 101–146
4. Петренко Г. С. Гроші як феномен культури: аксіологічний аспект [Електронний ресурс] / Г. С. Петренко // Гілея: науковий вісник. - 2014. - Вип. 84. - С. 328-332. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/gileya_2014_84_84.pdf
5. Zymmel' G. Filosofija groshej / G. Zimmel'. – K. : Promin', 2010. – 504 s., с. 77-78

Актуальна проблема фармацевтичного ринку: ціни на ліки

Марковіна А.О., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри Чугай О.М.

«За що боролись, на те знову й напоролись...» - говорять українці, відвідавши сьогодні аптечний кіоск. Люди занепокоюються: ціни там здатні якщо не довести до крайнощів, то серйозно зіпсувати настрій. Ті, хто змушений регулярно купувати ліки, вже не вірять, що тільки американський долар винен у багаторазовому зростанні цифр на цінниках. Тоді виникає запитання: коли вони подешевшають? А відповідь можна знайти в аналізі цін та процесу ціноутворення на фармацевтичному ринку України.

Питання ціноутворення фармацевтичної продукції завжди було на порядку денному тому, що ціни на медикаменти в Україні не відповідають рівню платоспроможності переважної більшості населення та обсягу бюджетного фінансування державних і комунальних закладів охорони здоров'я. Суть та форми державного впливу на процеси ціноутворення залежать від стану економічного та соціального розвитку країни. Це може відбуватися шляхом встановлення граничного рівня торговельних надбавок, їх фіксованого розміру, диференційованого рівня торговельних надбавок, встановлення опорних цін, обмеження ціни на новий препарат граничною надбавкою до вартості існуючого аналога, встановлення цін на лікарські засоби на базі співвідношення цін в інших країнах, регулювання розміру прибутків виробників лікарських засобів тощо. Дослідженням питання ціноутворення на фармацевтичному ринку займається нині чи не кожен журналіст, чи не кожна фармацевтична компанія, яка прагне реалізувати свою продукцію за вигідною ціною і отримати прибуток.

«Така система охорони здоров'я, як на сьогоднішній день, складає загрозу національній безпеці України. І складовою цієї загрози є те, що ліки стали недоступними для звичайних громадян і придатні лише для «ювелірних магазинів», - про це Президент України Петро Порошенко зазначив на засіданні Національної ради реформ, на якому розглядалися пропозиції МОЗ з реформування галузі [1].

Ціни на ліки нині дорожчі в 2-3 рази, ніж в інших країнах колишніх СНД. І це не є секретом. Фармацевти запевняють, нібито певний час ціни виробники не піднімали, тому що були запаси субстанцій, а тепер ціна залежить від рівня

долара. І хоча він виріс в 3 рази – ціни піднялися всього на 30%. Але в це українець не вірить. Продавці, щоб зберегти клієнтів, пропонують їм дешевші аналоги імпортних лікарських засобів. Різниця в ціні може бути від 30 до 150 і більше гривень. Але, тут одразу виникає питання якості.

Щодо якості, то виробництво лікарських засобів здійснюється на сучасних заводах, що відповідають вимогам Належної виробничої практики (GMP), як нас запевняють. Підприємства-виробники використовують новітні технології, що забезпечують безпеку продуктів. Компанії прагнуть впроваджувати нові рішення в області фармакології, які безпечно та ефективно задовольнили б потреби пацієнтів. Звичайно, що не всі виробники дотримуються стандартів, які діють в Україні, але контролем за цим повинна займатися держава в особі її уповноважених органів. 17.04.2015 року, як повідомляє ВЗГ ГУМВС України в м. Києві, працівники управління Державної служби по боротьбі з економічною злочинністю ГУМВС України в м. Києві виявили порушення правил транспортування лікарських засобів. Водій вантажного автомобіля перевозив понад 400 коробок з етиловим спиртом без дотримання встановлених норм транспортування та без жодних супровідних на товар документів. Примітно, що перевізник не зміг пояснити чітко хто є власником цього лікарського засобу. Як пізніше встановили правоохоронці, медичний спирт був виготовлений з необлікового спирту одним із підприємств іншого регіону. Вилучені правоохоронцями пляшки зі спиртом потрапляли в мережі аптек для реалізації [2]. Цей приклад свідчить, що контроль за дотриманням правил, які існують на фармацевтичному ринку – є, але це також є прикладом, що не завжди ми купуємо дійсно якісний товар за величезні гроші. Це невеличкий приклад, але який повинен заставити кожного українця задуматись який товар він купує і чи буде він відповідати загальноприйнятним вимогам.

Антимонопольний комітет України ніби то регулює зловживання цінами, але дуже обережно, бо боїться втратити інвестиції. І взагалі, як кажуть представники фармацевтичного ринку, в подорожчанні цін винен не тільки долар, а й ті, хто користується вигідним положенням. Сама схема отримання препаратів в Україні дає змогу всім непогано заробити. Адже іноземний виробник на товар ставить свою націнку в 10-15% від собівартості препарату, передає його оптовикам, ті у свою чергу, ще націнюють 10-15 %, а потім ще додає свою додаткову вартість роздрібний реалізатор у сумі 20-25% від вартості товару. Так ми і отримуємо неймовірну ціну на те, чим користується 93% населення в Україні, на лікарські засоби. Українцям, які вже втратили надію на зниження цін, тільки й залишається віддавати останні копійки, аби вижити.

Отже, найближчим часом можна очікувати, що ціни на фармацевтичну продукцію ще зростатимуть, адже протягом року вартість лікарських засобів збільшувалася повільніше, ніж девальвувала гривня. Україна — єдина країна в Європі, де відсутня система реімбурсації, яка передбачає відшкодування вартості лікарських засобів, що споживаються в амбулаторному сегменті. Тобто за умови реімбурсації пацієнт отримує в аптечному закладі препарат за рецептом та сплачує лише частину його вартості, різницю в ціні відшкодовує держава. А український пацієнт повинен сплачувати вартість препаратів в повному обсязі, що, безумовно, відчутно «б'є» по кишенях громадян. Але для пільговиків є один «+». Підписаний відповідний документ з п'ятьма

компаніями, які погодилися знизити ціну закупівлі на необхідні препарати від хвороб серця, судів, суглобів, органів дихання, протизапальні та протизастудні препарати, а також вітаміни, мазі, сиропи та інше. Власники «Картки киянина» зможуть їх придбати зі знижкою до 50%. Проте Україна може зробити ще ряд кроків щодо зниження вартості препаратів для кінцевих споживачів. Мова йде про звільнення фармацевтичної продукції від оподаткування, яке багато фахівців вважають основною причиною подорожчання, знову ж таки - запровадження реімбурсації на окремі соціально-важливі групи препаратів тощо [3].

Список використаних джерел:

1. Телеканал Україна, інформаційна програма «События» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sobytiya.tv/ru/stories/15713/>
- 2/ Міністерство внутрішніх справ , офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1447830>
3. Євген Прохоренко. Підвищення цін на ліки: який є вихід? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/327454>

Цінні папери і фондовий ринок: аналіз сучасного стану функціонування та нагальні проблеми його розвитку

Негода К.О., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент *Грущенко О.А.*

Фондовий ринок в Україні поступово розвивається, про що свідчать позитивні тенденції збільшення обсягів біржових контрактів на організаторах торгівлі. Темпи зростання фондового ринку були випереджаючими порівняно з ВВП: обсяг торгів на ринку цінних паперів перевищив показник ВВП країни майже у два рази.

За даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), станом на листопад 2013 року в Україні зареєстровано 10 організаторів торгів на фондовому ринку [1]. У світі не так багато країн, яким притаманна така кількість фондових бірж. Проте кількість аж ніяк не впливає на якість послуг, навпаки, призводить до децентралізації попиту та пропозиції на цінні папери, провокує процес маніпулювання цінами на ринку, призводить до встановлення різних правил укладення та виконання біржових договорів [2].

В Україні мережа фондових бірж як система не існує, біржова структура характеризується високою фрагментарністю. Згідно з даними НКЦПФР, за підсумками України за загальним обсягом торгів є ПАТ «Фондова біржа «Перспектива» з оборотом 289,2 млрд грн (частка на вітчизняному біржовому ринку склала 67,7 %), на другому місці ПАТ «Фондова біржа «ПФТС» – 102,4 млрд грн (24,0 %), третє місце посідає ПАТ «Українська біржа» – 10,3 млрд грн (2,4 %) [1].

Зважаючи на історичні статистичні дані НКЦПФР, відмітимо, що з 10 діючих фондових бірж в Україні потреба у 5 площадках незначна. Наявність такої кількості торгових площадок ускладнює контроль над операціями з цінними паперами та сприяє розповсюдженню маніпулювання вартістю цінних паперів, що котируються [3]. Вважаємо за доцільне в подальшому консолідацію фондового ринку України.

Протягом січня-лютого 2015 року Комісією зареєстровано 21 випуск

акцій на суму 10,26 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2014 року обсяг зареєстрованих випусків акцій збільшився на 7,65 млрд грн [4].

На основі проведеного аналізу сучасного стану функціонування фондового ринку України серед загальних проблем його розвитку виділимо:

- надмірна кількість фондових бірж (окремі біржі здійснюють операції нерегулярно і в незначних обсягах);
- низький рівень капіталізації, ліквідності та волатильності ринку (незначний показник free-float акцій українських компаній);
- висока фрагментарність біржової та депозитарної структури, відсутність досконалого механізму взаємодії бірж з депозитарною системою та єдиних стандартів проведення розрахунків і клірингу;
- фондовий ринок не приносить прибутку торговцям, що нівелює їх зацікавленість, знижує ліквідність ринку;
- обмежена кількість ліквідних та інвестиційно привабливих фінансових інструментів, відсутність ліквідних цінних паперів публічних акціонерних компаній;
- низький ступінь використання похідних цінних паперів ;
- недостовірність інформації щодо загального обсягу торгів на біржовому ринку (зокрема, стосовно позалістингових цінних паперів), що не сприяє прозорості й відкритості ринку, а отже, й знижує довіру до вітчизняних цінних паперів;
- незадовільний рівень інформованості населення про діяльність фондового ринку, що призводить до незначної активності фізичних осіб на фондовій біржі, тобто психологічне неприйняття та недооцінка потенціалу фондового ринку ;
- закритість компаній, чиї акції проходять лістинг на біржі та в першу чергу тих, хто входить до індексу українських акцій;
- недостатнє законодавче регулювання ціноутворення ;
- низький рівень гарантії повернення інвестицій для іноземних інвесторів через недосконалість валютного регулювання, як наслідок іноземні інвестори, навіть одноосібні, покидають вітчизняний ринок;
- масштабний дефіцит внутрішніх грошових ресурсів для інвестицій.

Отже, на нашу думку, ці проблеми заважають подальшому розвитку фондового ринку України, стримують розвиток економіки, приплив інвестицій, а також істотно обмежують можливості професійних учасників. Напрями вдосконалення українського біржового ринку повинні бути засновані на вирішенні виявлених проблем розвитку і можуть бути об'єднані в чотири основні групи: удосконалення законодавчої бази; розвиток біржової інфраструктури; розширення участі в торгах і гармонізація його структури; вдосконалення інструментарію й нарощення капіталізації ринку в цілому.

Список використаних джерел:

1. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/>
2. Яцюк Г. В. Модернізація торгівельної інфраструктури ринку цінних паперів / Г. В. Яцюк // Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. – К. : Криниця, 2013 – с. 170 – 172.
3. Раделицький Ю. В. Державне регулювання ринку фінансових інвестицій: зарубіжний досвід і національні реалії // Ю. В. Раделицький Науковий Вісник НЛТ У України: Збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТ У України. – 2009. – Вип. 19.13. – С. 242–248.
4. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-лютого 2015 року: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nssmc.gov.ua/fund/analytics>

Правова свідомість та правова культура учасників господарських відносин як засіб реанімації вітчизняної економіки

Онищенко О.Е., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних Борцевич П.С.

В сучасних умовах розвитку української держави одним із ключових питань є необхідність подолання економічної кризи, реанімації національної економіки та стабілізації як зовнішніх, так і внутрішніх господарських відносин. Адже саме господарські відносини, в які щодня вступають тисячі суб'єктів господарювання, є основою господарської діяльності будь-якої країни, а отже – і запорукою розвитку її економіки.

Проте, кризові явища в Україні призвели до зменшення активності учасників господарських відносин. Оскільки будь-яка підприємницька діяльність є ризиковою, особливо в умовах кризи, то суб'єкти господарювання не поспішають вступати в нові правовідносини та укладати господарські договори із потенційними партнерами. Особливо яскраво ця тенденція помітна на прикладі суб'єктів малого підприємництва, всі виробничі потужності яких спрямовані на те, щоб вижити в жорстких економічних реаліях сьогодення. Таким чином, низький рівень довіри своїм стратегічним партнерам та високий ризик понести збитки від укладання нових договорів призупиняють розвиток національних підприємств та спричиняють консервацію економіки.

Іншою проблемою в умовах нестабільної економічної ситуації в Україні є значне зменшення інвестиційних потоків у вітчизняну економіку. Така тенденція зумовлена низьким рівнем довіри до українських підприємств з боку іноземних партнерів, адже не зважаючи на сприятливе законодавство в сфері інвестування, іноземні інвестори не ризикують вкладати свій капітал в економіку нашої держави саме через відсутність довіри до національних суб'єктів господарювання.

Таким чином, з метою подолання кризових явищ та розв'язання вищезгаданих проблем, логічно постає питання про підняття рівня довіри до суб'єктів господарювання як з боку іноземних, так і національних учасників господарських відносин. Одним із ефективних механізмів, який дозволяє це зробити, є підвищення рівня їхньої правової свідомості та правової культури.

Правова свідомість – це форма суспільної свідомості, яка відображає ставлення суб'єктів правовідносин до чинного права та похідних від нього правових явищ. Тобто це сукупність ідей, теорій, емоцій, почуттів та правових установок, за посередництвом яких відображається правова дійсність, формується ставлення до права та юридичної практики, ціннісна орієнтація щодо правової поведінки, справедливості у міжлюдських стосунках, ефективної організації життєдіяльності держави і суспільства.

Саме низький рівень правової свідомості, як правило, стає основною причиною порушення суб'єктом господарювання взятих на себе зобов'язань. Прострочення виконання умов договору, низька якість виготовленої продукції, недостача товарів чи несвоєчасна оплата наданих послуг – все це наслідки низької правової свідомості учасників господарських відносин та байдужість до своєї ділової репутації. В свою чергу, недбале ставлення до зобов'язань, які випливають з умов договору,

та правовий нігілізм негативно впливають на імідж суб'єктів господарювання, що викликає недовіру щодо них з боку інших учасників господарських відносин. Більше того, низький рівень правової свідомості збільшує кількість випадків свідомого порушення господарського законодавства, що призводить до судового вирішення конфліктів, ускладненню стосунків між партнерами, штрафних санкцій та зайвих витрат. Саме тому в країнах із високим рівнем правової свідомості суб'єкти господарювання надзвичайно піклуються про свій імідж та ділову репутацію і готові вкладати в ім'я своєї фірми величезні кошти, які згодом реалізуються у ціні виробленого товару чи наданих послуг.

З іншого боку, надзвичайно важливу роль при укладанні міжнародних договорів та забезпеченні тісного співробітництва із закордонними партнерами відіграє правова культура. На відміну від правової свідомості, правова культура є більш широким поняттям, яке охоплює матеріальну та духовну сторони буття суспільства, відображає якісний стан правового життя на кожному етапі його розвитку і становить собою сукупність знань про право. Саме високий рівень правової культури, знання традицій та особливостей укладання договорів суб'єктами різних правових культур є запорукою вдалого стратегічного партнерства на міжнародному рівні. Так, наприклад, потискання рук із представником японської компанії дає гарантію дотримання партнерами взятих на себе договірних зобов'язань, що свідчить про високий рівень правової культури.

Отже, з метою виведення економіки України із кризи, створення сприятливого інвестиційного простору, укріпленню довіри між національними учасниками господарських правовідносин та зменшенню випадків порушення господарського законодавства необхідно розробити ряд заходів для підняття правової культури та правової свідомості суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія: В 6 т. [Текст] /Редкол.: Ю70 Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К.: «Укр. енцикл.», 1998. — 672 с.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник [Текст] / О.Ф. Скакун Пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. — 656 с.
3. Кононенко С.В. Теорія і практика формування правосвідомості майбутніх юристів [Текст] / С.В. Кононенко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. — 2011, №4, УДК 159; 37.032.

Інформатизація та інноваційний тип розвитку економіки

Пасічник О.Е., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент *Грущенко О.А.*

Інформатизація як магістральний шлях розбудови нового, інформаційного суспільства все більше визначає розвиток економіки і суспільства. Вона швидко поширюється, перетворюючи економічну діяльність людини і життя суспільства. Розвинуті країни спрямовують свої зусилля на збільшення глобальних баз знань та їх активне використання для економічного зростання.

Одними з інноваційно пріоритетних галузей економіки є галузі інформаційної сфери. Зростання ролі інформатизації в діяльності

суспільства, функціонування інформаційних систем, їх використання в економічній діяльності потребує більш глибокого вивчення.

Напрями та умови розвитку інноваційних процесів у сучасних умовах розвитку економіки України досліджувало багато вчених-науковців, зокрема, Ю. Вигізька, О. Кириченко – розроблено пропозиції по активізації інноваційного розвитку національної економіки в умовах зміни акцентів глобалізаційних процесів. Н. Геселева – окреслено шляхи інноваційно-технологічної модернізації та підвищення конкурентоспроможності української економіки. В. Гусев, О. Мужилко – обґрунтовано концептуальні засади досягнення сталого розвитку національної економіки на інноваційних засадах. А. Детяр, О. Крюков – вивчено ступінь правового забезпечення державного регулювання інновацій в Україні. І. Луцків – запропоновано напрями та заходи державної підтримки інноваційного розвитку в рамках системи «держава – наука – підприємництво – бізнес». Н. Мігай – запропоновано модель переходу України до інноваційно-орієнтованої економіки. М. Скиба – вироблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності регулюючого впливу держав в сфері інноваційної діяльності [3, с.145–152].

Питання інформатизації соціально-економічного розвитку було розглянуто як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Так, американські вчені Д. Белл, П. Дракер, Б. Куїн, А. Тоффлер присвятили свої праці різноманітним питанням інформаційного суспільства. Вітчизняні вчені О. Чубукова, А. Чухно [4, с. 5], А. Щедрін приділили велику увагу теоретичним аспектам постіндустріальної економіки і практичним питанням становлення суспільства нового типу. Тематику інформатизації світогосподарського розвитку досліджували такі вчені, як Л. Винарик, М. Згуровський, Д. Ільницький, О. Михайловська.

Отже, інформатизація як магістральний шлях розвитку цивілізації має міжгалузевий характер, охоплює й економіку, й управління, й освіту, й охорону здоров'я, тобто їй властивий загальнодержавний характер.

Особливої актуальності набуває визначення перспективних напрямів зниження негативного впливу інноваційного розвитку економіки на суспільні процеси, а саме: захист прав власності на засоби виробництва; захист інтелектуальної власності; достатнє фінансування фундаментальних і науково-прикладних досліджень; надання пільг економічним суб'єктам, які розробляють та упроваджують інновації; здоровий протекціонізм; покращання системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів; стимулювання роботодавців до збереження існуючих і створення нових робочих місць; удосконалення галузевих і міжгалузевих пропорцій; – покращання інвестиційного клімату в країні; віддання переваги проривним технологіям; сприяння взаємовигідній співпраці у ланцюгу «держава – бізнес – наука – населення»; спрямування ресурсів у «сектори росту»; виділення і першочергова реалізація пріоритетних інноваційних проектів; активізація участі у реалізації міжнародних інноваційних проектів. Інноваційний розвиток потребує належного методологічного, техніко-технологічного та ресурсного забезпечення, інакше неможливо повною мірою використати потенціал національної економіки [2, с. 281–283].

Модернізація української економіки на засадах інноваційного розвитку має забезпечуватися комплексним застосуванням усіх доступних важелів

економічної політики та запобіганням конфлікту між їхніми впливами та між вирішенням стратегічних та поточних завдань. За цих умов інноваційна стратегія як така, що за визначенням веде до підвищення рівня прибутковості національних підприємств, може стати реальним полем для багатогранної співпраці держави і бізнесу[1].

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України Про стратегію сталого розвитку «Україна-2020» [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
2. Норіцина Н. І., В. М. Кужель : навч. посіб. – Київ : КНЕУ, 2014. – 300 с. – 3 Бібліогр.: с. 281–283.
3. Скиба М. Стимулювання інноваційної діяльності в контексті посткризового відновлення економіки України / М. Скиба // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2011. – № 2. – С. 145–152.
4. Чухно А. А. Модернізація економіки та економічна теорія / А. А. Чухно // Економіка України. – 2012. – № 9. – С. 4–12.

Особливості функціонування ринку праці в Україні

Піжєвська А.В., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри Чугай О.М.

Однією з умов успішного функціонування економіки будь-якої держави є наявність конкурентоспроможної робочої сили. Як стверджують вітчизняні науковці, ринок праці – це система соціально трудових відносин, що складаються та регулюються у суспільстві щодо відтворення робочої сили, тобто її формування, використання розподілу і перерозподілу [3, с.13].

Ринок праці функціонально пов'язаний з іншими елементами ринку в цілому, а від ефективності його функціонування залежить ефективність кожного окремого сегменту ринкової економіки. Тому, слід зазначити, що дослідження стану й динаміки змін у складі й структурі ринку праці в Україні та шляхи його покращення завжди є актуальним питанням.

Вивченням основних проблем і створенням перспективних шляхів розвитку міжнародного ринку праці та ринку праці України займається Міжнародна організація праці (МОП). Зазначимо, що МОП - це організація, яка розробляє рекомендації і приймає конвенції, встановлює міжнародні стандарти у сфері праці, зайнятості, професійної підготовки, умов праці, соціального забезпечення, безпеки праці й здоров'я.

До основних складових ринку праці належать: пропозиція робочої сили та попит на неї. Пропозиція робочої сили характеризується чисельністю осіб, які потребують працевлаштування, і визначається кількістю годин робочого часу, яку погоджуються надати носії робочої сили у розпорядження роботодавця за умов певного рівня оплати праці.

Попит на робочу силу - це платоспроможна потреба роботодавців щодо трудових послуг працівниками певних професій та кваліфікації, яка визначається кількістю та якістю наявних робочих місць або тих, що потребують заповнення. Попит на робочу силу залежить від сукупного попиту в економіці, рівня технічної оснащеності виробництва. Витрати на оплату праці найманих працівників відіграють більш важливу роль, ніж витрати на придбання засобів виробництва [2, с.333].

Однією з проблем на ринку праці є невідповідність попиту і

пропозиції. Слід зазначити, що сьогодні на ринку праці великим попитом користуються не офісні працівники, а фахівці робочих спеціальностей. До них відносять: інженерів, електриків, слюсарів тощо. Затребуваними на ринку, як і раніше, залишаються програмісти, легко можна працевлаштуватися фахівцям, які є кваліфікованими та мають великий досвід роботи (бухгалтери, юристи, тощо).

А ось велика проблема знайти роботу постає перед молодими спеціалістами. Це дійсно дуже складно. В пошуках працівників на підприємства, організації та установи, роботодавці прагнуть знайти кваліфікованих та з досвідом роботи людей. А що ж тоді робити молоді, яка тільки отримала роботу? Більшість студентів (78%) занепокоєна з приводу майбутнього працевлаштування, 2% про це ще не замислювались, а 20% студентів не хвилюються над своїм працевлаштуванням, проте 8% із них не певні, що отримають бажану роботу. За цими даними видно, що у молоді немає надії на бажану роботу в майбутньому або взагалі не має надії на працевлаштування [1, с.28].

Причинами цього є неефективна політика держави, низька законодавча база, яка б регулювала ці питання, так і низка інших проблем українського ринку праці. Їхнє вирішення можливе тільки через глобальні зміни в структурі зайнятості населення, здійснення низки реформ у сфері економіки, тощо.

Також, найактуальнішими проблемами ринку праці України залишається широкомасштабна трудова міграція, зростання неформальної зайнятості, низький рівень кваліфікації працівників, занепад регіональних ринків праці основних галузей господарства, низький соціальний захист непрацевдатних громадян.

Всі процеси, які відбуваються на ринку праці пов'язані з процесами, які відбуваються в самій країні. Тому для вирішення проблем на ринку праці, можна запропонувати такі шляхи, як:

- забезпечити робочими місцями молодих спеціалістів, а саме зобов'язати роботодавців не встановлювати перед ними бар'єр досвіду роботи;
- вдосконалити систему оплати праці та соціальну підтримку окремих груп;
- узгодити розвиток ринку праці з ринком освітніх послуг.
- створити робочі місця за рахунок різних джерел фінансування, щоб запобігти безробіттю;
- стимулювати розвиток інноваційних форм зайнятості;
- впровадити механізм перекваліфікації осіб, на ті професії, які мають маленький відсоток на ринку праці;
- розробка та прийняття державою відповідних юридичних, трудових, фіскальних законодавчих актів.

Отже, з вище сказаного можна зробити висновок, що в Україні досить нерозвинутий ринок праці. Існує багато прогалин. В країні все вирішується через корупцію: хто має гроші чи зв'язки, той і влаштується на високооплачувану роботу, а хто «проста» людина, той і живе за стандартною схемою (навчання-низькооплачувана робота-мінімальна пенсія). Якщо ми хочемо подолати безробіття, неефективну і тіньову зайнятість, то потрібно боротися з їх причинами, а не наслідками. Саме

тому вважаємо, що нам потрібно спиратись на досвід інших країн, де ринок праці збудований, а їх економічна модель найбільше відповідає тій, яку вибудовує сьогодні Україна.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н.В. Політика держави щодо зайнятості молоді та її ефективність / Н.В. Волкова // Науково-теоретичний журнал Дніпропетровської державної фінансової академії. - 2010. - № 1 (23). - С. 26-32.
2. Маргіналізація населення України. – К.: НЦ ЗПР, 1997. – 191 с.
3. Федоренко В.Г., Діденко О.М., Руженський М.М., Іткін О.Ф. Політична економія: Підручник / За науковою ред. доктора економ. наук проф. В.Г. Федоренка. – К.: Алерта, 2008. – 487 с.

Проблеми малого бізнесу

Сичевський Н.І., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри Чугай О.М.

Загальновідомо, що весь бізнес умовно можна поділити на три ланки: великий бізнес як найбільш прибуткова та стабільна ланка; середній бізнес, який відіграє провідну роль для сполучення малого та великого бізнесу; малий бізнес як найбільш розповсюджений та проблемний вид бізнесу.

Головна проблема малого бізнесу — недостатня ресурсна база як матеріально-технічна, так і фінансова. Мова йде про створення широкого нового сектора народного господарства майже на порожньому місці, а це вкрай складно й ризиковано в сучасних умовах нестабільності курсу валюти та високої інфляції. Основна маса вітчизняного населення, що жила «від заробітної плати до заробітної плати», не могло утворитися резерву засобів, потрібних для започаткування власної справи.

Є декілька варіантів виходу із такого матеріального становища. Насамперед це два основних варіанти: перший - кредит в банку, другий – інвестування з боку інших підприємців або фізичних осіб. Однак не все так легко в реальності. З першим варіантом з самого початку виникають труднощі: високі відсоткові ставки кредитування та паперова бюрократія. Ці фактори не дають нормальної можливості для поштовху малого бізнесу.

Щодо інвестування є теж нюанс. Як правило, інвестори в нашій країнікладають у великий та середній бізнес, а тому низький рівень інвестування малого бізнесу.

Окрім початкового капіталу і грошей взагалі, малий бізнес має ряд проблем, особливо набути в 2015 році, завдяки змінам до податкового кодексу та іншим законодавчим актам. Основні причини гальмування розвитку малого бізнесу в Україні:

- введення 5-ти відсоткового акцизу з роздрібного продажу підакцизних товарів. Це приведе до подвійного оподаткування, що суперечить нормам вже існуючого податкового законодавства по суті;
- зниження платоспроможності населення, в першу чергу, через великі темпи інфляції;
- введення податку на нерухомість для бізнесу, від якого постраждає малий бізнес;
- недосконалість системи оподаткування та законодавчої бази в цілому;

- введення непотрібних норм та вимагання їх виконання;
- відсутня допомога держави у відкритті та підтримці малого бізнесу (наприклад, через систему пільгового кредитування) тощо.

Всі ці проблеми постають перед малим бізнесом і ніхто не вирішує їх у загальному порядку. А даремно, адже малий бізнес дуже важливий як джерело інновацій. До винаходів, зроблених ним, належать літаки, гелікоптери, персональні комп'ютери, аерозоль тощо. Тобто ця ланка бізнесу, хоч вона і займає не саме прибуткове місце, але вона є дуже значним поштовхом у всіх сферах людського життя. За допомогою малого бізнесу у подальшому майбутньому можливо відкриються багато нових технологій та предметів, які допоможуть людям жити ще комфортніше і простіше в усьому світі.

Все сказане вище свідчить про те, що малий бізнес має ряд великих проблем, які заважають йому розвиватися. Оскільки ця ланка бізнесу має важливе значення, доцільно запропонувати декілька варіантів вирішення проблем щодо його існування та функціонування: змінити Податковий Кодекс України для оптимального існування всіх видів бізнесу; вдосконалення фінансово-кредитної підтримки; забезпечення матеріально-технічних та інноваційних умов розвитку малих підприємств; інформаційне та кадрове забезпечення бізнесу; зменшення паперової бюрократії при реєстрації підприємства і при його оподаткуванні; стимулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва. При цьому, формування законодавчої бази розвитку малого бізнесу передбачає, в першу чергу, встановлення правових гарантій для забезпечення свободи і захисту приватної власності, зменшення оподаткування та збільшення привілеїв.

Інтелектуальний капітал в Україні

Федченко М.С., студент ННПП НАВС
Науковий керівник: викладач кафедри Чугай О.М.

Сьогодні однією з наймогутніших рушійних сил розвитку цивілізації є творча діяльність людини. В сучасних умовах ефективність економіки, науково-технічний рівень виробництва та соціально-економічний прогрес залежать від обсягу накопичених суспільством знань та ефективності використання інтелектуальних ресурсів людства. Наразі у всьому світі інтелектуальна власність стає могутнім важелем економічного розвитку суспільства. На жаль, незважаючи на високий рівень людського потенціалу, у нашій державі не сформовано ефективного «менеджменту знань», наслідком чого є гальмування процесів модернізації інноваційного розвитку вітчизняної економіки.

В сучасній економіці інтелектуальний капітал виступає головним ресурсом сучасних підприємств, від якого залежить подальший їх розвиток та продуктивність. Інтелектуальний капітал – це основа майбутнього росту підприємства, який дає змогу економити техніку, заощаджувати кошти і матеріальні засоби, вивільняє фінанси та підвищує життєздатність учасників економічного процесу. Нові підходи до розвитку підприємств вимагають перенесення акценту управлінських рішень на інтелектуальний капітал. Власне, це обумовлює необхідність пошуку якісно нових підходів

до розуміння сутності терміну «інтелектуальний капітал» та його оцінки з метою забезпечення стійкого розвитку підприємства та економіки в цілому.

Інтелектуальний капітал – поняття відносно нове. Досить часто поняття «інтелектуальний капітал» ототожнюють з поняттям «людський капітал». Історично першим з'явилося поняття «людського капіталу», яке ввів А.Маршал. Під розумінням капіталу він розумів саме людський капітал, як «освіту, фахову підготовку, навички та здібності». Натомість, термін «інтелектуальний капітал» ввів Дж.Гелбрейт в 1969 р., тобто в період панування індустріальної та зародження постіндустріальної економіки. Але значимості це поняття набуло лише на початку 90-х років ХХст., що пов'язано з переходом людства до інформаційної економіки. Подальшого розвитку він набув наприкінці ХХ століття у працях таких вчених, як В.Базилевич, Е. Брукінг, О.Бутнік-Сіверський, В.Врублевський, В. Гесць, А. Гриценко, Д. Даффі, Д. Клейн, М.Мандибура, Мелоун, Л. Прусак, П. Саліван, Т. Стюарт та інших [2].

Таким чином, інтелектуальний капітал сьогодні має таке ж велике значення як і основний та оборотний капітал. Під інтелектуальним капіталом більшість сучасних вчених мають на увазі здатність створювати нову вартість інтелектуальних ресурсів та інтелектуальних продуктів.

Особливостями інтелектуального капіталу є те, що в умовах інформаційної економіки він виступає основним фактором економічного зростання; формування інтелектуального капіталу потребує від самої людини і від суспільства в цілому значних затрат, які постійно зростають; інтелектуальний капітал у вигляді знань, досвіду, навичок може накопичуватись; характер і види інвестицій в інтелектуальний капітал зумовлені історичними, національними, культурними особливостями та традиціями; інвестиції в інтелектуальний капітал повинні забезпечувати його власнику отримання значних доходів; інтелектуальний капітал невіддільний від свого носія – живої людини, і внаслідок цього він, як актив, майже повністю неліквідний; І, нарешті, використання інтелектуального капіталу завжди регулюються самою особою незалежно від джерела інвестицій на його розвиток [1].

Ще однією гострою проблемою у галузі розвитку інтелектуального капіталу в Україні є відтік висококваліфікованих кадрів з країни через недостатню матеріальну мотивацію, обмежені можливості для розвитку та самореалізації науковців та дослідників.

В Україні простежується невідповідність наявних кваліфікацій ринку праці (наприклад, надлишок економістів і нестача інженерів). В той же час, незважаючи на масовість вищої освіти, рейтинг вітчизняних університетів є низькими. Відповідно, якщо не вживати заходів для удосконалення процесу формування інтелектуального потенціалу країни, то бажаного прогресу у інноваційному розвитку досягнуто не буде. Звісно, ці заходи потребують систематичного інвестування, адже інвестиції у людський капітал є довготривалими і віддачу від них країна зможе відчуту у перспективі.

З цього приводу, О.Е. Оксанич та Р.Я. Старик вважають, що для поліпшення інвестування в людський капітал, покращення якісних показників його розвитку необхідно розробити комплекс дієвих заходів щодо підвищення ефективності демографічної, соціальної, міграційної, житлової, освітньої політики держави [3].

Безпосередньо, роль інтелектуального капіталу полягає у тому, що він прискорює приріст маси прибутку за рахунок формування і реалізації необхідних підприємству систем знань, речей і відносин, які, в свою чергу, забезпечують його високоефективну діяльність. Саме інтелектуальний капітал задає темп і характер оновлення технології виробництва і його продукції, які потім стають головною конкурентною перевагою на ринку. Інтелектуальний капітал дає змогу створювати цінності і забезпечувати конкурентоздатність як окремим підприємствам, так і суспільству в цілому. Роль інтелектуального капіталу підприємства надзвичайно важлива в сучасних умовах ринку й полягає у впливі його складових елементів на економічні результати і формуванні різноманітних економічних цінностей підприємства. Серед таких цінностей слід виділяти: збільшення ринкової вартості підприємства; зростання продуктивності підприємства; підвищення ефективності використання усіх ресурсів підприємства; розвиток інноваційного потенціалу; зміцнення і удосконалення конкурентних переваг підприємства тощо.

Незважаючи на складну ситуацію в Україні, важливо усвідомлювати, що лише людина є рушієм прогресу і лише за допомогою своїх знань та здібностей вона може змінити ситуацію на краще. В таких умовах необхідно систематично нарощувати інтелектуальний капітал країни. Досвід успішних країн доводить, що формування потужного інтелектуального капіталу в країні є основною передумовою позитивних змін.

Водночас, недооцінка ролі людських ресурсів залишається одним з найважливіших недоліків управління українськими підприємствами. Акцентуючи увагу на ролі і місці людського капіталу в розвитку економічного потенціалу, єдино вірним ходом подій має стати стратегія інноваційного розвитку економіки, що спирається на одне з головних конкурентних переваг – на розвиток людських ресурсів, на найбільш ефективне застосування знань і умінь людей для постійного поліпшення технологій, економічних результатів, життя суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Єременко А. В. Інтелектуальний капітал як основна домінанта нематеріальних активів// Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. праць. – 2013. — № 7. –С. 60-64.
2. Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19–21 червня 2012 року/ за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми: СумДУ, 2012. – С. 57-59.
3. Оксанич О.Е., Старик Р. Я. Напрямки розвитку інтелектуального капіталу підприємств України[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vviem/2011_1/18.pdf.

ЗМІСТ

П.І.Б. учасника	Тема доповіді	Стор.
ВСТУПНІ СЛОВА		
Колб О.Г.	Щодо змісту спеціального кримінологічного запобігання злочинам в Україні	3
Опалинський Ю.В.	Особливості термінології окремих статей Кримінального кодексу України	4
Горбачевський В.Я.	Співвідношення негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, а також їх результатів	5
Лук'янчиков Є.Д. Лук'янчиков Б.Є.	Правове регулювання видів слідчого огляду	8
Топчій В.В.	Кіберзлочинність: деякі проблеми розслідування та попередження	11
Осадчий М.М.	Про деякі аспекти державного патерналізму	14
Сербин Р.А.	Форми благодійної діяльності в Україні	16
СЕКЦІЯ I «АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС»		
Білик В.М.	Сучасні проблеми розвитку муніципальної міліції в Україні	18
Баранова В.О.	Удосконалення діяльності міліції щодо попередження насильства в сім'ї	20
Боднар В.Є.	Протидія корупції в пенітенціарних установах: міжнародний досвід	22
Булик І.Л.	Особливості взаємодії публічних органів управління щодо забезпечення права на освіту та фахову підготовку інвалідів	25
Волуйко О.М.	Деякі підходи до визначення терміну «муніципальний»	27
Кравчук О.В.	Правові проблеми формування публічної власності на землю	28
Патентна Н.С.	Актуальні проблеми реформування державної служби в контексті адміністративної реформи	30
Хижняк І.О.	Співвідношення адміністративної та кримінальної відповідальності	32
Чиренко Н.М.	Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх	34
Шевчук А.І.	Проблеми юридичного захисту осіб у справах про адміністративні правопорушення	37
СЕКЦІЯ II «ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ПРОЦЕС»		
Гелич Ю.О.	Процедура злиття та поглинання підприємств в рамках чинного законодавства України	40
Панченко Б.С.	Сучасні особливості ефективного використання спеціальних знань у господарському процесі	42
Загорняк Н.Б.	До питання про об'єкти зовнішньоекономічних правовідносин	43

Гищенко Ю.В.	Безспірність вимог як ознака неплатоспроможності боржника	46
Біляєва А.М.	Збори та комітет кредиторів: поняття та повноваження	48
Валова А.В.	До питання про судові витрати у господарському процесі	50
Васильєва Н.С.	Правовий режим майна в господарських товариств	52
Вергун К.В.	Акція як особливий вид цінного паперу	54
Воробей В.М.	АТО як форс-мажорні обставини в господарських договорах	55
Гапоненко У.П.	Правове регулювання державної реєстрації суб'єктів господарювання	57
Гелич Ю.О. Савлук К.С.	Юридична природа корпоративних прав та корпоративних відносин в акціонерних товариствах	60
Давидюк Х.В.	Реформування системи господарських судів України	61
Герасимчук В.Ю.	Відповідальність суб'єктів господарювання за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства	63
Гудзь В.І.	Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності	66
Гуменюк Ж.О.	Висновок експерта як засіб доказування у господарському процесі	68
Давиденко О.В.	Державне регулювання діяльності транснаціональних корпорацій в Україні	69
Денисенко К.О.	Банкрутство як правовий механізм регулювання підприємницької діяльності	71
Дзігора М.С.	Зміст і сутність поняття «холдингова компанія» в Україні та в світі	72
Єсіпок А.В.	Актуальні проблеми продажу майна банкрута у процедурі ліквідації	74
Закаєв М.І.	Українська міжбанківська валютна біржа: заходи щодо покращення функціонування валютної біржі	75
Зозуля І.В.	Правовий статус споживача як учасника господарських відносин	77
Зоренко Н.В.	Загальна характеристика відповідальності в господарському праві	79
Какун В.В.	Правовий статус неприбуткових організацій	82
Канціренко Е.О.	Право іноземців громадян на підприємницьку діяльність в Україні: проблема сучасності	84
Каширіна В.О.	Право неповнолітніх осіб на здійснення підприємницької діяльності: проблемні питання і шляхи подолання	86

Леуга Р.В.	Правовий статус неприбуткових організацій в рамках чинного законодавства України	88
Линюк К.В.	Існування господарських судів: за і проти	90
Лук'янчук В.О.	Юридична відповідальність в сфері економіки	91
Лупашко А.О.	Проблеми ліцензування в Україні	93
Манойленко Д.А.	Особливості ліцензування господарської діяльності в Україні	94
Маркова Ю.В.	Відстрочення та розстрочення сплати судового збору в господарському процесі: актуальні проблеми доказування	96
Мороченець К.С.	Правове забезпечення банківської таємниці	99
Носатова А.А.	Сучасне розуміння інституту неплатоспроможності	101
Паламарчук В.В.	Щодо питання про господарський договір	102
Пачевська В.І.	Права акціонерів, шляхи і ступінь їх захисту	104
Петрик О.С.	Щодо питання про некомерційну господарську діяльність	106
Полюга А.В.	Право на підприємницьку діяльність в контексті чинного законодавства	107
Полюх О.О.	Загальна характеристика принципів здійснення підприємницької діяльності в Україні	110
Посесор А.Ю.	Повноваження прокурора в судовому процесі при розгляді господарських спорів	112
Свиридюк С.М.	Прокурор у господарському процесі	113
Серветник Ю.М.	Захист авторських прав в мережі Інтернет	116
Сергійчук Н.І.	Порядок та сучасні проблеми відновлення втраченої справи у господарському процесі	118
Гаран А.Д.	Проблемні питання захисту прав акціонерів та шляхи їх вирішення	119
Гурובה С.О.	Актуальні проблеми здійснення представництва емансипованими особами у господарському процесі	121
Гурова Є.О.	Особливості створення суб'єктів господарювання за законодавством України	123
Чиренко Н.М.	Загальна характеристика закону України «Про здійснення державних закупівель»	125
Шевчук А.І.	Припинення юридичної особи шляхом реорганізації	127
Яворська А.А.	Векселі як особливий вид цінних паперів	128
Ященко Т.О.	Сучасні особливості процесуального статусу прокурора у господарському судочинстві	130
СЕКЦІЯ III «КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»		
Букач В.В.	Реформування парламенту в умовах євроінтеграції України	132

Камінська Н.В.	Особливості реалізації державного контролю:	134
Демошенко В.С.	досвід європейських країн	
Лазаренко Л.А.	Юридичні гарантії забезпечення та реалізації	136
	прав і свобод людини та громадянина в Україні	
Павленко С.О.	Зарубіжний досвід у сфері протидії політичній	138
	корупції	
Севрук В.Г.	Основні підходи до визначення поняття	140
	«етнічності»	
Кулик Т.О.	Конституційні засади взаємодії органів	142
	прокуратури та місцевих органів публічної влади	
	в місті Києві	
Бакал А.А.	Працевлаштування молоді в Україні: проблеми	145
	та шляхи їх вирішення	
Башкірова Т.М.	Соціальні і економічні права в зарубіжних	147
	країнах	
Березенко В.В.	Теоретичні аспекти правового статусу та режиму	149
	державних кордонів України	
Власенко К.О.	Європейська інтеграція України та правова	150
	реформа	
Влащенко С.С.	Інформаційні права і свободи людини і	152
	громадянина та їх судовий захист	
Городницький П.С.	До питання конституційно-правового статусу	154
	парламенту та парламентаризму	
Гуральник В.М.	Проблеми статусу територіальної громади в	156
	умовах сучасних реформ	
Гуральник М.М.	Проблемні питання класифікації видів публічної	158
	служби	
Давиденко О.В.	Особливості набуття та припинення	159
	громадянства в Німеччині	
Давиденко О.С.	Судовий прецедент як джерело права в країнах	161
	романо-германської правової сім'ї	
Даценко А.В.	Конституція України як основне джерело	163
	правового регулювання права громадян на	
	інформацію	
Дмитрієв Д.А.	Особливості виборчої системи Німеччини	165
Клочков Б.І.,	Біометричний паспорт, як умова адаптації	168
	законодавства України до законодавства ЄС	
Корзина О.І.	Сучасна державно-правова політика України в	171
	умовах глобалізації	
Макерова М.Ю.	Судова влада в Канаді та у Франції	173
Мельниченко А.В.	Встановлення та розвиток парламентаризму в	175
	зарубіжних країнах	
Полюга А.В.	Порівняльна характеристика законодавства	176
	федеративної республіки Німеччини та України	

Семенишина І.М.	Конституційно-правовий статус прокуратури в Україні: порівняльно-правовий аналіз	178
Содоль М.В.	Моделі конституційного контролю в зарубіжних країнах	179
Годосієнко В.В.	Децентралізація публічної влади України в контексті євроінтеграції	180
Филоненко В.В.	Правове виховання в сучасному українському суспільстві	182
Якименко К.В.	До питання про правові гарантії основних прав і свобод людини і громадянина в зарубіжних країнах	184
СЕКЦІЯ IV «ТЕОРІЯ І ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА»		
Хойнацька Л.М.	Донецько-Криворізька радянська республіка (ДКРР) у сучасній історичній ретроспективі	186
Бондаренко Є.В.	Деякі історичні аспекти виникнення майнового страхування в Україні	186
Матвєєва О.І.	Концепція «соціальної держави» Німеччини – взірєць для побудови високорозвиненої держави	188
Руснак І.В.	Правове становище жінок гарему Османської імперії	190
Юсупова З.У.	Становлення та розвиток мусульманської правової системи	191
Юсіфлі Б.Т.о.	Радянсько-німецькі договори 1939 року і західноукраїнські землі	192
СЕКЦІЯ V «КРИМІНАЛЬНЕ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ»		
Жук І.В.	Щодо декриміналізації окремих діянь у сфері здійснення банківської діяльності	195
Катеринчук К.В.	Юридичний статус клона	196
Киренко С.Г.	Проблеми кримінально-правового забезпечення національної безпеки України	198
Корчинський В.О.	Деякі питання створення передумов відміни смертної кари в Україні	199
Косенко С.С.	До питання про кримінальну відповідальність юридичних осіб в Україні	202
Міщенко М.О.	Кваліфікація контрабанди культурних цінностей, вчиненої організованою групою	203
Расцька Л.В.	Профілактика злочинності в умовах євроінтеграції	204
Колб І.О.	Про деякі концептуальні аспекти спеціально-кримінологічного запобігання злочинам, що вчиняються у місцях позбавлення волі України	206
Воробей В.М.	Проблеми попередження організованої кіберзлочинності	208
Герашенко В.І.	Маргінальність та злочинність	209

Горбань О.В.	Протиправне заволодіння майном підприємства, установи чи організації	211
Городницький П.С.	Відмежування легалізації (відмивання) доходів одержаних злочинним шляхом від придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом	213
Деревинський В.В.	Оперативно-розшукова характеристика незаконного заволодіння транспортними засобами в Україні	215
Закурська А.Е.	Деякі особливості виправлення та ресоціалізація засуджених неповнолітніх	216
Карпенко Н.В.	Про деякі історичні аспекти протидії розслідування злочинів, вчинених у місцях позбавлення волі	218
Квінкадзе О.Б.	Кримінально-правова характеристика незаконного заволодіння транспортними засобами в Україні	219
Колб С.О.	Щодо змісту спеціального кримінологічного запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами в Україні	220
Копєвська Н.О.	Проблеми кримінальної відповідальності за ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі	221
Крук О.М.	Форми та засоби забезпечення права засуджених до позбавлення волі в Україні на особисту безпеку	223
Кушнір І.В.	Профілактика жіночої злочинності в умовах євроінтеграції України	224
Линюк К.В.	Італійський досвід протидії злочинності серед молоді	226
Ліховицький Я.О.	Зловживання службовим становищем персоналом виправних колоній України як негативний чинник, що пов'язаний із забезпеченням їх особистої безпеки та засуджених	228
Лопоха В.В.	Про деякі аспекти забезпечення в Україні права персоналу колонії та засуджених на особисту безпеку	229
Мілаєва Д.О.	Особливості кваліфікації умисного вбивства, вчиненого групою осіб	230
Мойсєєва І.В.	Перспективи запровадження інституту приватних виконавців в Україні	232
Олефіренко Ю.Л.	Служба пробачії в Україні	233
Піжевська А.В.	Деякі питання правового регулювання виконання покарань щодо засуджених жінок	235

Сагач І.М.	Особливості кваліфікації зґвалтування, вчиненого групою осіб	237
Свиридюк С.М.	Профілактика правопорушень неповнолітніх	238
Грач С.С.	Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами	239
Григубець І.І.	Попередження економічної злочинності як невід'ємна складова соціального управління	241
Федченко М.С.	Вчинення злочину, передбаченого ст. 317 КК України у співучасті: проблемні питання	242
Шаршун Н.В.	Порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх і подальший розвиток кримінальної юстиції в Україні	244
Юсіфлі Б.Т.о.	Особливості функції служби пробачії	246
СЕКЦІЯ VI «КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»		
Осауленко О.А.	Заочне засудження в Кримінальному процесі, щодо осіб які переховуються	248
Мартиненко А.О.	Особливості пізнання слідчого, які впливають на виникнення помилок	250
Семенов В.В.	Використання практики проведення негласних (розшукових) слідчих дій провідних європейських країн в правоохоронній діяльності України	253
Глушко А.П.	Особливості суперечностей в оперативному спілкуванні та шляхи їх подолання	255
Гусева К.А.	Функції прокуратури в контексті євроінтеграційних процесів України	257
Бойко Ю.Р.	Психологічні закономірності утворення слідів злочину та їх урахування в діяльності експерта-криміналіста	259
Гусев О.С.	Колізії у кримінальному процесуальному законодавстві України та шляхи їх подолання	260
Заграй Т.С.	Можливості використання біологічних зразків мертвої людини для ідентифікації загиблих в зоні АТО	262
Закурська А.Е.	Підвищення гарантій захисту прав підозрюваного та обвинуваченого за Кримінальним процесуальним кодексом України	264
Мельниченко М.М.	Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості та проблеми її укладення	267
Негода К.О.	Становлення та розвиток національної правової системи України в умовах європейської інтеграції	269
Озмитель С.А.		

Симоненко Н.О.	Ефективність прийнятого в 2012 році Кримінального процесуального кодексу України для розслідування зґвалтувань	271
Федченко М.С.	Угоди в кримінальному процесі України та США	273
Шайкова М.А.	Щодо співвідношення слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів за законодавством України	275
Шаршун Н.В.	Проблеми вдосконалення криміналістичного обліку ознак і властивостей осіб, які вчинили злочин	277
СЕКЦІЯ VII «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ, ЖИТЛОВЕ, СПАДКОВЕ, ЕКОЛОГІЧНЕ, СТРАХОВЕ ПРАВО»		
Бірюков І.А.	Індивідуалізм і його вплив на цивільне законодавство	280
Бірюков В.І.	Щодо співвідношення поняття і значення істотних умов в цивільному і господарському кодексах	281
Верейці О.В.	До питання доцільності встановлення максимальної різниці у віці між усиновлювачем та дитиною, що усиновлюється	283
Лозова Т.І.	Проблеми нормативно-правового регулювання захисту тварин від жорстокого поводження	285
Воробей В.М.	Щодо гарантій захисту працівника при покладенні на нього матеріальної відповідальності у проекті Трудового кодексу України від 26.12.2014 року	287
Марченко В.Б.	Договір довічного утримання: історія становлення та розвитку	289
Пилипенко С.А.	Мирова угода в цивільному процесі та проблеми її застосування	292
Шутенко Л.Л.	Правові шляхи впливу на недобросовісних страховиків	294
Бодня В.А.	Лізинг як особлива форма оренди	296
Валова А.В.	Фідуціарність як специфічна ознака договору контокоренту	298
Копитова О.С.	Страховання фінансових ризиків в Україні: окремі питання	299
Мазур М.Л.	Цивільно-процесуальні аспекти застосування медіації при вирішенні цивільно-правових спорів	302
Нечипоренко О.І.	До питання визначення правової природи права слідування	303
Огречук Т.О.	Право інтелектуальної власності у господарській діяльності	305

Стоянов А.Д.	Особливі підстави виникнення та припинення права користування житлом в сімейних правовідносинах	308
Черкач В.Б.	Характеристика договорів дистрибуції комп'ютерного програмного забезпечення	309
Котенко Я.В.	Юридичні колізії в системі трудового права	311
Дворніченко А.С.	Законодавчі новели закріплення змісту права пацієнта на інформативну згоду	313
СЕКЦІЯ VIII «ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ»		
Оверченко А.І.	Деформації правосвідомості	316
Валова А.В.	Психолого-педагогічні проблеми навчання і виховання курсантів навчальних закладів системи МВС	318
Гринчук Р.А.	Проблеми застосування програм виховного впливу до окремих категорій неповнолітніх засуджених до позбавлення волі	320
Грідіна К.І.	Динаміка показників дезадаптованості в учнів професійно-технічного навчального закладу	322
Козлова А.Г.	Особливості психічних станів працівників органів внутрішніх справ, які повернулись із зони проведення антитерористичної операції	324
Притика Б.В.	Особливості емоційного розвитку студентів з різним типом темпераменту	325
Стрижак О.Г.	Про теоретичний підхід до розв'язання проблеми збереження психологічного здоров'я у майбутнього правоохоронця	327
Щиглюк В.А.	Використання захисних механізмів залежно від успішності адаптації студентів до вищого навчального закладу	329
Біляєва А.М.	Місце і роль венчурного капіталу в інноваційному процесі	331
Власенко К.О.	Поняття грошей та їх функції	332
Марковіна А.О.	Актуальна проблема фармацевтичного ринку: ціни на ліки	334
Негода К.О.	Цінні папери і фондовий ринок: аналіз сучасного стану функціонування та нагальні проблеми його розвитку	336
Онищенко О.Е.	Правова свідомість та правова культура учасників господарських відносин як засіб реанімації вітчизняної економіки	338
Пасічник О.Е.	Інформатизація та інноваційний тип розвитку економіки	339
Піжевська А.В.	Особливості функціонування ринку праці в Україні	341
Сичевський Н.І.	Проблеми малого бізнесу	343
Федченко М.С.	Інтелектуальний капітал в Україні	344

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Наукове електронне видання

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ:
ПРАВОВІ ТА СУСПІЛЬНІ АСПЕКТИ

Електронні матеріали
підсумкової
науково-теоретичної її конференції
(Київ, 23 квітня 2015 року)

Відповідальний секретар та верстка – Лов'як С.С.

Підписано до друку 10.03.2015. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 23,0. Ум. друк. арк. 21,39. Тираж 200 прим.